

Význam husitství pro vzdělanost v Čechách.

Napsal
a v Historickém kroužku Vlasti přednesl

Th. Dr. Karel Lev Řehák.

Cena 40 hal.

PRAHA 1908.

TISKEM A NÁKLADEM DRUŽSTVA VLAST V PRAZE.

Knihy a brožury,

které Dr. Karel Lev Řehák vydal nákladem družstva Vlast a Tiskové Ligy.

Miláček Páně. Ctitelům Nejsvětější Svátosti oltární kytici tuto uvil Dr. Karel Lev Řehák. Cena brožirované 1 K 20 h. s červenou ořízkou 1 K 40 h. se zlatou ořízkou 1 K 60 h.

Skvostným dárkem na památku Svatého přijímání, břimování, nebo kanonické visitace může být P. Martina z Kochemu **Prostomilá knížka**, čili k modlitbě, rozjímání i životu dokonalému prostinký návod pro každého. Přeložil se svolením nejdůst. k. a. konsistoře v Praze ze dne 30. ledna 1901 Th. Dr. L. Řehák, farář u sv. Ducha v Praze. Cena vázaného ex, II. vydání 1 K, se zlatou ořízkou 1 K 20 h.

Pastor Jan Amos Komenský, domnělý poslední „biskup“ českých bratří na líci i na ruby. Napsal a v Historickém kroužku Vlasti přednesl ThDr. Karel Lev Řehák. Cena 60 hal.

Sedlák Petr Chelčický, praotec „českých bratří“. Napsal a v historickém kroužku Vlasti přednesl ThDr. Karel Lev Řehák. Cena 24 hal.

„Reformátor“ Martin Luther jakožto záletník. Víry svatováclavské i myšlenky rakouské vyznavačům i odpůrcům dle

KVAŠENÍ DUCHŮ V ČECHÁCH

■ ■ PŘED M. JANEM HUSEM. ■ ■

■ ■ ■

DÍL PRVÝ.

■ ■ ■

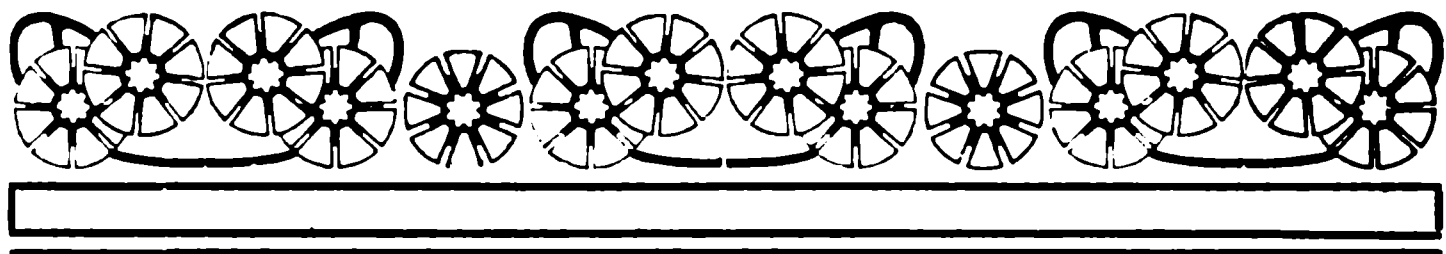
PRAHA 1908.

TISKEM A NÁKLADEM DRUŽSTVA VLAST V PRAZE.

Použito spisů a případných statí z nich :

1. Dr. Palacký František : »Dějiny národa českého.« Vydání z roku 1894.
2. Dr. Palacký : »Radhost«, čili sbírka dějepisných drobných spisů.
3. Dr. Tomek Václav Vladivoj : »Děje království českého«.
4. Dr. Kryštůfek František : »Církevní dějiny«.
5. Novák Tomáš : »Obrazy z dějin Církve«. II. díl.
6. Frind Anton : »Die Kirchengeschichte Böhmens«. II. Theil.
7. Dr. Alzog J. : »Handbuch der Universalkirchengeschichte«.
8. Winter Zikmund : »Děje vysokých škol pražských«, a mnoho jiných.

Předmluva.

V mnohých kruzích českých panuje ten *osudný předsudek*, jenž přímo jako nějaký nezvratný článek víry čili dogma (!) platí, že Církev katolická byla ve čtrnáctém století skrz na skrz zkažená; že mistr Jan Hus povstal jako nějaký nový mesiáš, a byl oprávněn netoliko pokleslých mravů napravovati, ale až i odvěkou věrouku Církve katolické předělávati. Ba že bouře, jež vystoupením svým v Čechách způsobil, jsou prý »*znaméním nejvyššího rozmachu (!) národa českého*«, ba jakousi korunou jeho slávy!!

Ano i sám jinak střízlivě píšící dějepisec náš *Dr. František Palacký*, an píše dějiny husitství v Čechách, nemůže zapřítí stanoviska svého protestantského, a v podobném smyslu tvrdí ve svých »*Dějínách*« (svaz. II. str. 435 z r. 1894) takto: »*Patnácté století vyniklo zjevy svými v Čechách netoliko nade všechny domácí epochy, ale postavilo vlast naši na čas do popředí dějích evropských, a národu našemu pojistilo čestnou (?)*

památku v historii vzdělanosti lidské!! Z Čech vyšla tehdáž valná pobydka, za kterou duch lidský počal svobodněji rozhlédati se *v oboru pravdy a práva* (totiž skrze husitství!!). Že tím vzbuzen byl záhy fanatismus na obě strany, jehož ohlas ani podnes ještě nezaniká, v tom seznati a ctíti jest nám vůli (!) svrchovaného říditele osudů lidských, jehožto rady a cesty nedostihlé jsou rozumu našemu.«

Palacký vytýká pak Církvi katolické (Dějiny. Svaz. III. str. 26), že nechtěla popřítí celého života svého, po čtrnáct uplynulých věků prožitého, ano zrušiti vlastně celého ústrojí svého, ana nechtěla zřici se práva, od samého Spasitele jí uděleného, aby věřícím i časům i poměrům přiměřené zákony dávala; a od věřících i poslušnosti se domáhala (srov. Luk 10., 16.; Mat. 18., 17.; a 28., 19., 20.); a že nechtěla pohrdnouti veškerou posvátnou tradicí svou, jakožto druhým pramenem víry, a učiniti samotné Písmo svaté zásadou pro reformu či obnovu pokleslých mravů, ač Písmo svaté samo se jen za kusé učení Páně vydává, a stále ku živému slovu apoštolů poukazuje (srov. Jan 21., 25. a přemnoho míst jiných, zejména ve svatých epištolách!)

Palacký beze všech důkazů (!!) vytýká také Církvi, že prý útvary a řády své postavila vedle Písma, ba *i nad ně* (!); že se pokroku časovému stavěla prý v cestu a sama zavinila, že povstali muži smělejší a nepodajnější, nežli byli katolicky smýšlející horlitéle pro skutečně žádoucí opravy v Církvi ve čtrnáctém století. A takovými muži smělejšími byli prý Jan Hus a následovníci jeho,

kterí ten kýžený časový pokrok pro odiv světa způsobili!

I zdá se věru, že Palacký takto skrze zakalené brejle protestantské na dějiny husitství nazíraje a Husovi i Čechům chválou nakučuje, svými jinak důkladně zpracovanými »Dějiny národa českého« obloudil i mnohé katolíky tak, že i oni uvykli si napořád chváliti Husa a vše co s ním souvisí; a neprávem odsuzovati duchovní matku svou, Církev katolickou, jež přece jest jediná pravou Církví Páně, poněvadž ona jediná jest zbudována na skále Petrově; a poněvadž *Spasitel více nežli jedné Církve nezaložil!*

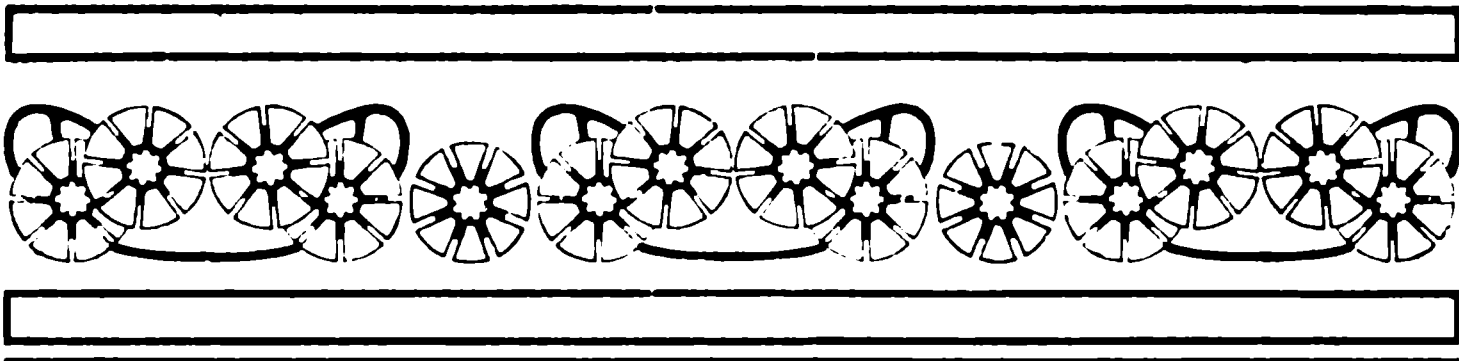
I obral jsem si tedy za úkol posouditi celé to hnutí husitské na základu vypravování svědomitých dějepisců, ku kterým v první řadě čítám i samého Palackého; a ukázati, kterak nešťastné ono hnutí husitské bylo již ve čtrnáctém věku připravováno; kterak mistrem Janem Husem směle rozpoutáno; a jakého neblahého ovoce pro Církev i vlast naši dle pravdy přineslo.

Za tou příčinou rozdělují si svůj úkol ve tři statě, jež takto nadpisují:

Díl I. Kvašení duchů v Čechách před M. Janem Husem.

Díl II. Duchovní revoluce v Čechách, způsobená M. Janem Husem.

Díl III. Ovoce duchovní revoluce, v Čechách, M. Janem Husem rozničené, až po církevní sněm v Basileji.

Oddělení první.

Přehled historický.

Maje o kvašení duchů v Čechách před vystoupením M. Jana Husa pojednati, považuji za nutné, abych nejprve podal vůbec přehled dějin oné doby, do níž právě dějiny onoho náboženského hnutí u nás zapadají.

1. Ve středověku dosáhla Církev katolická vrcholu své pozemské slávy a velikého bohatství. I rozvíjela veškerou svou vnitřní krásu s plnou okázalostí zevnitřní, a zasahovala vši mocí ve všechny poměry i soukromé i veřejné. Bohužel, že v tomto zevnitřním lesku a přepychu počali si mnozí duchovní všech stupňů až nad míru libovati, a při tom na vnitřní lesk a svatost duší zapomínati!

Jiní zase oproti takovým, nevšímajíce si historického vývoje v Církvi, chtěli ji veškerého lesku opět zbaviti, a tak prý v původní stav apoštolský zpět uvést.

Jedni tedy počali až nad míru dbáti zevnitřního lesku Církve a zapomínali na vnitřní hodnotu její; kdežto druzí usilovali pouze o vnitřní hodnotu, opomíjejíce proud času, jenž byl v Církvi i na zevnějším lesku jejím přičinil.

Takto povstaly dva proudy v Církvi, a sice nejen mezi duchovními, ale i mezi prostými věřícími, kteří se na tu či onu stranu přidávali.

Tehdy zmocnil se obyvatelstva zejména měst také duch i takový, že občané usilovali o všeobecnou svobodu a nezávislost na veškeré vrchnosti, a obraceli se proti duchovenstvu, jež takovouto nevázanost ovšem zavrhovalo, jeho vlastní zesvětačení mu vyčítajíce. A aby prý Církve spíše do apoštolské chudoby zpět uvedli, jali se statky i práva duchovních pro sebe zabírat.

2. Na rozmnožení takovýchto náhledů i snah působily pak velice neblaze i rozličné starší bludy, které »lhář od počátku« neustával nikdy jako koukol do pšenice Kristovy zasévati!

Avšak, kdežto bludaři starší popírali anebo převraceli z pravidla jen ten neb onen článek víry: bludaři novější učinili útok již na veškeré učení církve, a jali se zpupné počínání své ospravedlňovati vadami v životě Církve, ať již skutečnými anebo jen vymyšlenými.

3. Mezi bludaři, jichž učení i k nám do Čech zanešeno bylo zvláště cizími obchodníky a osadníky, od králů českých do země povolányi, a kvašení mysli spolu tu působilo, byli:

a) Mřskači, kteří již při polovici 13. století z Němec do Čech a odtud do Moravy i Slezska

se šířili, a na místě přijímání svátostí skrze krvavé bičování sebe, bez pomoci kněží, spasení zjednatí si chtěli.

b) Valdenští, kteří při počátku 14. století hlavně v jižních Čechách zle řádili, ba i vlastní »svatovládu« si zřídili, mocí papeže i biskupů pohrdající. Zdá se, že i Hus, jako později i bludný Petr Chelčický, vyrostše v ovzduší jejich, i se zásadami jich se seznámili, a pak svými je doplnivše, dále je rozšiřovali. Aspoň jisto, že Husinec, rodiště Husovo, jest nedaleko Bavorova, kde se až do dnes v rodných jménech památka na valdenské zachovala.

Protivníky valdenských stali se hlavně členové slavných řádů sv. Františka Serafinského a sv. Dominika, kteří nejen v apoštolské chudobě žili, ale i apoštolskou poslušností ku Církvi se vyznamenávali.

c) Dále byli bludaři v Čechách mimo ještě jiné Fratričeli, nehodní, zrudní to synové řádu sv. Františka, kteří nejen ustaveními Církve pohrdli, ale i Řím, sídlo dědice sv. Petra, za sídlo »babylonské nevěstky« prohlásili; a také prvními bludaři byli, kteří tvrdili, že »biskup i kněz ztrácí veškeru moc svou, jestliže se hříchem poskvrnil.« Hus toto jich učení si později osvojil a pak i neústupně rozšiřoval.

Avšak i za největšího ponížení Stolicе apoštolské, kdy na ni se všech stran útočeno bylo, papežové nepřestávali úkol od Syna Božího na ně vložený bedlivě plnit. Nebo zakládali university, anebo aspoň zakládání jich schvalovali; podporovali učence všeho druhu v jich poctivých

snahách; pěstovali i všeliká zušlechťující umění. A císařové nepřestávali přijímati koruny císařské z rukou papeže, a hledati u něho rady i pomoci v těžkých případech vladaření svého.

4. Hlubokou ránu zasadilo ale papežské Stolicí rozhodnutí papežů, že v bojích svých s císařstvím za nešťastné doby císařů z rodu Hohenstaufů, tedy z příčin politických, dali se pod ochranu Istivé Francie. Ba že až i sídlo své z Říma přeložili do francouzského města Avignonu, a vstoupili tak v nedůstojné područí partikářů francouzských.

Takto zajisté vzbudili nedůvěru ostatních národů. A když se konečně po tak zvaném sedmdesátiletém zajetí z Francie do Říma navrátili, zavdali podnět k neslýchané roztržce v Církvi takové, že vládli v Církvi Páně současně papežové zprvu dva a na konec docela tři!

Následek toho byl, že jednota evropských států, jež potud v papeži v jediném svůj střed a nejvyšší mocnost uznávala, počala se rozpadávati. Politika mocnářů počala nedbati náboženství, práva i mravnosti, a stávala se sobeckou a násilnickou!

5. Roztržka v hlavě Církve neublížila ale toliko stávajícím poměrům státním, nýbrž zhoubně působila i na kázeň v Církvi samé. Biskupové, kanovníci, opati a duchovní správcové vůbec, pozorující nechvalný příklad, od samých papežů jim davaný, že ve svém pravém sídle nepřebývali, stranili se také svých stádeček, jichž duchovní správa jim příslušela; utráceli namnoze i bohaté důchody z obročí svých lečkdes i

lehkomyšlně v cizině; a dávali se v sídlech svých zastupovati střídničky, hlavně takovými, kteří se s menší odměnou spokojovali. Tací ovšem nebývali za to mravů nejlepších; a jsouce pouhými nájemníky, ovšem povinné péče svěřeným stádečkům Kristovým také řádně nevěnovali!

I povstávali sice mnozí upřímní horlitélé pro čistotu svaté víry a pro obnovu pokleslých mravů v Církvi. Avšak vedle nich povstali i horlitélé nikterak nepovolání, kteří do zlaté pšenice pravé víry Kristovy jali se zasévatí zhoubný koukol různých bludů; a chtějíce prý nápravu pokleslých mravů v Církvi způsobiti, zatím povstale zlo jen více rozjitřili a Církev Páně zesvětačili!

6. Tak bylo jinde, tak bylo i v Čechách! Otec vlasti *Karel IV.* měl o to upřímnou péči, aby se náprava v Církvi stala.

Tak na říšském sněmu, v březnu roku 1359 v Mohuči konaném, napomínal přítomných prelátů ústně a pak i písemně, aby o nápravu duchovenstva sobě podřízeného péči měli a neposlušných, pokud by se nepolepšili, až i odejmutím obročí trestali, udávaje správně za důvod, že »kdo se stydí oltáři sloužiti, jest i nehoden od oltáře žíti!«

Ba Karel připojil i nebezpečnou pohrůžku, že budou-li si preláti u věci té i nadále nedbale počínati, on sám pak vyzve knížata světská, aby se v důchody jich uvázali a potud jich podrželi, pokud by papež nerozhodl, co by se se statky duchovenskými, takto zneužívanými, dále státi mělo. Kteréžto zasahání císaře do pravomoci

Církve později se jistým pánům, odírání Církve žádostivým, ovšem dobře zamlouvalo.

Když ale sám papež Innocenc VI. reformatorských úmyslů Karlových s velikou pochvalou se ujal, vydal Karel r. 1359 dne 13. října »zlatou bullu«, kterou snažil se ovšem osoby i statky duchovních proti svévoli a násilí knížat a pánů světských ochrániti.

Také proslavení arcibiskupové pražští *Arnošt z Pardubic*, zrcadlo ctností duchovenských, a nástupce jeho *Jan Očko z Vlašimi*, od mládí císařův věrný druh i důvěrník, rovněž i biskupové: *Jan ze Středy* olomoucký a *Albrecht ze Šternberka* litomyšlský, vesměs radové císařští, závodili s císařem Karlem v horlivosti pro čistotu víry i mravů v obvodech svých.

7. Tak postaral se Karel IV. u papeže Klementa VI., bývalého vychovatele svého, aby biskupství pražské, posud na arcibiskupovi v Mohuči závislé, bylo povýšeno na samostatné arcibiskupství; a arcibiskupové aby tak volněji i vydatněji mohli působiti na utvrzování učení Páně v Čechách.

Pro větší oslavu Boží a vydatnější vzdělání lidu v Čechách založen od Karla IV. a prvního arcibiskupa pražského Arnošta z Pardubic nádherný velechrám sv. Víta na hradě pražském; zřízena universita v Praze (r. 1348) hlavně z daní duchovenstvu uložených; založeno a i bohatě nadáno množství klášterů i chrámů v Praze i mimo ni, při nichž by lid k bázni Boží a ku spořádanému životu křesťanskému veden byl.

8. *Arnošt z Pardubic* sám jsa upřímně zbožný a dětinný ctitel Bohorodičky, ušlechtilý i učený, přál si míti duchovenstvo své i lid svěřený takovým, jakým byl sám. Proto roku 1349 slavil se svým duchovenstvem památný sněm církevní, jehož úchvaly »*nařízení Arnoštova*« (»*statuta Ernesti*«) nazývané, staly se církevním zákoníkem pro celé království.

Nařízení ta týkala se ale všech zlořádů, jež se kdy v Čechách při svěcení kněžství nebo při udílení duchovenských obročí naskytly. I žádala přísného mravního chování duchovenstva a hovořovala i pro duchovní vzdělání lidu. Určovala také přesný pořádek služeb Božích i udělování svátostí, a pravidlovala soudní řízení v záležitostech církevních.

Aby tato nařízení tím spíše v duchovenstvo i věřící lid vnikla, sestavil arcibiskup Arnošt z výtečných kněží zvláštní »opravce duchovenstva« (»*correctores cleri*«) čili opravdové »reformatory«, kteří měli bedlivě bdíti nad tím, aby daná nařízení ode všech náležitě byla zachovávána, a kárali neposlušných. Když by pak sami ku pokárání nepostačovali, měli chybuující oznámiti ku pokárání samému arcibiskupovi.

9. Co takto a podobně na obnovu mravů křesťanského lidu zavedl Arnošt z Pardubic, v tom s nemenší horlivostí ho následoval i *Očko z Vlašimi*, nástupce jeho.

Konal zajisté s duchovenstvem svým sněmy čili synody diecesání, někdy až i dvakráte do roka, v nichž »nařízení Arnoštova« byla znova a znova na paměť uváděna, a dle potřeb časů i

novými ustanoveními doplňována. A nad plněním ustanovení těch bděl věrně arcibiskup Očko, takže i za jeho duchovní vlády († 1380) náboženský život v Čechách vůbec, a v Praze zvláště zkvétal, zejména také působením znamenitých kazatelů, jak bude dále vypravováno.

10. *Karel IV.* pak sám zasadil sekeru až ku kořenu zla, an osobně odebral se do Avignonu ku papeži, by ho pohnul, aby se z nedůstojného poručenství krále francouzského vytrhl, a do vlastního sídla svého v Římě opět navrátil. Když pak papež Urban V. skutečně do Říma se vrátil, Karel pospíšiv před ním do Říma, vyšel mu odtud s veškerým duchovenstvem a hojným lidem vstříc, a uvedl ho slavně do města.

Ba když po přesídlení papeže do Říma působením krále francouzského zmáhala se ve sboru kardinálů nesvornost a nespokojenost, podnikl císař Karel ku konci r. 1377 přes všeliké své tělesné neduhy ještě cestu do Paříže, aby zažehnal hrozící již roztržku v hlavě Církve.

Tato o rok později skutečně vznikla, když po smrti papeže Řehoře XI. někteří kardinálové, s volbou nového papeže Urbana VI. v Římě nespokojení, zvolili mu roku 1378 protipapeže Klementa VII., jenž se jim zavázal, že sídliti bude zase v Avignonu.

Roztržka tato ztrpčila Karlu IV. poslední dny života jeho pozemského, ježž dokonil dne 29. listopadu r. 1378, a zasadila Církvi vůbec a v Čechách zvlášť bezčetných, přebolestných ran.

11. Převelikou posilu zmatkům v Církvi vůbec a v Čechách zvlášť působil *král Václav*,

nehodný syn a bídný nástupce velikého Karla IV.

Král Václav byl ovšem na těle i na duchu od přírody dosti dobře nadán. Při tom byl dobromyslný a nabyl dobrého vzdělání i v umění literním i u vedení záležitostí veřejných. Ale byv z preveliké lásky otce svého již jako dítě dvouleté roku 1363 za krále korunován a i zvláštním dvorem opatřen, jenž jeho dětským libůstkám a svévolnostem nemohl nebo nechtěl odpírat, nenaučil se nikdy žádostí svých rozkazům rozumu svého podřizovati, stal se čím dále tím více svéhlavým, neústupným, ukrutným, lenivým, rozmarným, vrtkavým.

Král Václav, nastoupiv po svém otci vládu říše, snažil se sice v prvních letech svého panování skutečně o to, aby rozkol v Církvi byl potřen, a měl v příčině té i časté jednání s křesťanskými mocnáři. Činil tak potud, pokud žili a mu radili přední rádci zemřelého otce jeho, zvláště stařícký arcibiskup Jan Očko z Vlašími; jakož i někdejší arcibiskup magdeburský, pak biskup litomyšlský Albrecht ze Šternberka; a biskup olomúcký Jan ze Středy. Zcela jinak počal ale Václav jednati, když tito znamenití muži v tomtéž roce 1380 rychle po sobě svět tento opustili.

Tou dobou zasnoubila se mladá a milostná sestra Václavova Anna Richardu II., králi anglickému, a před ukončením r. 1381 došla do Londýna. Tak ale zahájeno bylo čilé spojení s Anglií, odkud pak náboženské bludy Jana Viklefa byly snadno zavlečeny do Čech.

12. Král Václav obklíčil se vedle nejvyšších úředníků dvorských a zemských ještě i *zvláštním kruhem milců*, vybraných zejména z nižší šlechty, duchem i rázností vynikajících, jeho samého poslušných, kteří pak na jednání jeho veliký vliv měli. Byli to: Jan Čúch ze Zásady, Hynko Pluh z Rabštejna, Kunrat Kaplíř ze Sulevic, Jiří z Roztok, zvaný »Jíra«, později Jan Žižka z Trocnova, Mikuláš z Husi a jiní. Mezi nejpřednější rádce i milce královy patřil po jistou dobu i M. Jan Hus.

Kdo z milců těch dovedl vášním a rozmarům královým nejlépe hověti, nabýval také nejvíce moci nad jeho myslí.

Při milcích králových nejvíce do očí bije jejich bezohlednost naproti duchovním všech stupňů, jako vůbec vždy lidé Bohu se odcizivší nenávidí pak nejen zákonů Jeho, ale i hlasatelův Jeho!

Nejdále v této zášti k duchovním postoupil ale asi Hynko Pluh, jenž dovedl pak podobným duchem nadchnouti i svého pána.

Milci královi dokázali toho zajisté na něm, že až naznačil pozdějším vyznavačům Husovým, jak by měli duchovenstvo sužovati a odírati!

Příklad dán jest nám na samém aribiskupovi Janu z Jenštejna.

13. Týž vzdělav se mnohostranně na četných universitách, stal se nejvyšším kancléřem královským a pražským arcibiskupem po svém ujci Očku z Vlašimi.

Z prvu žil dosti lehkovážně; pak ale vzrušujícími příhodami zvážněv, oddal se životu přísně kajícímu, čímž znechutil se ale veselému

dvoru královskému. Když pak milec králův Jan Čúch postavil si na Labi na samých hranicích statků arcibiskupských jez, jenž zboží arcibiskupovo poškozoval, a úředníci jeho ochrany u krále domoci se nemohouce, jez ten rukou brannou zbořili: král, poštván od milců na arcibiskupa, velice se rozhněval, k sobě ho na Karlův Týn povolal a tam na více dnů do vězení dal, poručiv Čúchovi, aby statky arcibiskupské zatím poplenil a za utrpěnou prý škodu na jeze náhradu si vzal! Zároveň arcibiskupa i úřadu nejvyššího svého kancléře zbavil.

14. Šťastnější doba králování Václava, v které mír, pokoj a bezpečnost v zemi ještě vládly, jako za doby otce jeho, přestala již při r. 1387.

Tehdy jeden z předních pánů českých, Markvart z Vartenberku, stěžuje si na křivdu, jež prý se mu soudním nálezem stala, sáhl ku svépomoci a zdvihl vzpouru proti králi. I našel záhy dosti pomocníků, kteří jeho jménem lidi po silnicích veřejně zajímali, olupovali i výplatné jim vyměřovali, všelike neplechy činili, ano celou zemi pobouřili. I povstala z toho domácí válka krále se vzbouřenci, jež skoro rok trvala.

Ale i v říši německé vznikly vážné nepokoje, a obnoveny byly staré pŭtky mezi knížaty a jich spojenci.

A zatím, kdy král Václav pojednával s knížaty říšskými o pojištění zemského míru v Německu, zdvihla se v Praze nejkrutější bouře proti židům, kteří majíce se pod záštitou královskou za bezpečné, po svém již způsobu lid bez citu vydírali, a tehdy právě v pašiovém témdnu

kněze, jenž byl nejsvětější Svátost nemocnému do města židovského donášel, byli kamenovali. Na to houfy zuřivců hnaly útokem do židovského města, tam drancovaly, domy zapalovaly a židy vraždily. Tehdy prý na 3000 osob zahynulo.

15. Tou dobou chtěl král Václav jednoho ze svých milců opatřiti biskupstvím. I usmyslil si, že až starý opat v Kladrubech, jmenem Racek, zemře, z kláštera jeho zřídí biskupství a odevzdá je milci. Avšak nespravedlivý zámysl králův zmařil obezřetný arcibiskup Jan z Jenštejna, an se o to postaral, že mniši kladrubští ihned po smrti opata starého zvolili si opata nového, Olena, jež arcibiskupský vikář Jan z Nepomuku jmenem arcibiskupovým ihned také v hodnosti jeho potvrdil, a sice dne 10. března r. 1393.

Dověděv se o tom král Václav, že takto nespravedlivý úmysl jeho byl zhatěn, rozzuřil se nesmírně; a zhanobil i ztrýznil arcibiskupského officiala Mikuláše Puchníka, probošta Míšeňského Václava, a kapitolního děkana doktora Bohuslava z Krnova. Generálního vikáře Jana z Nepomuku ale, na něhož již dříve nevražil, že mu nechtěl vyzraditi, z čeho se manželka jeho u něho zpovídá, sám osobně po katovsku zmučil. Načež kázal polomrtvého dne 20. března r. 1393 večer o 9. hodině na most pražský odnésti a odtud do Vltavy k utopení vhoditi.

Arcibiskup sám ušel pohanění jen tím, že ozbrojení panošové jeho umožnili mu z domu králova ustoupiti a i z Prahy utéci.

16. Takovéto prchlivé a ukrutné nakládání s náčelníky kněžstva v Čechách, kteří mimo to vyznamenávali se i zbožností a dobročinností, roztrpčilo obyvatelstvo Čech proti králi. I použili příležitosti této náčelníci šlechty české ku podvrácení nenáviděné vlády milců králových, bez nichž ponenáhlu nedovedl se král v ničem více obejít. Následkem toho zajali krále dne 8. května r. 1394 v Králově Dvoře u Berouna a odvěkli pak do zajetí až na hrad Wildberg v Rakousích.

Mír byl sice zase zjednán, když se byl král vedení vyšší šlechty podvolil. Avšak nabyv svobody, vracel král ponenáhlu bývalou moc milcům svým opět, a ze zármutku pro učiněné mu pohanění oddával se odtud nemírnému pití, při němž ovšem povinnosti své vladařské čím dále tím více zanedbával.

Dne 2. dubna 1396 odřekl se arcibiskup Jan z Jenšteina arcibiskupství, učiniv místo synu své sestry, Olbramu ze Škvorce, a sám odebral se do Říma, kde povýšen byl sice za patriarchu Alexandrinského, ale již r. 1400 zemřel.

17. Zmatky v říši české i německé trvaly dále, až 11. června r. 1396 dal kníže Hanuš Opavský z návodu sjednocených pánů zemských milce královny na Karlovu Týně zrádně povraždit.

R. 1399 knížata německá radila se již zjevně o sesazení Václava s království německého; a rok na to i skutečně ho sesadila, vyvolivši za nového krále falckrabí Ruprechta z příčin mimo jiné, že:

a) Václav jakožto ochrance Církve nedovedl zjednati míru v Církvi a odkliditi dvojice pa-pežské;

b) že nezastavil nepokojů a záští v říši ně-mecké;

c) že se osobně mnohých ukrutností do-pustil;

d) že se nestaral vůbec ani o Církev ani o říši, ač proto činěna mu byla mnohá napome-nutí.

Později přidala se ku straně Ruprechtově i královská města, když seznala, že veškeré na-děje, v panování Václava skládané, se rozply-nuly, ježto Václav často slibované pomoci nikdy v pravdě jim neposkytl.

A i vzdorokrál Ruprecht přičinil se o tom, aby Václavovi v samých Čechách půdu pod no-hama víc a více podryl.

18. K uvarování prý dalších neshod dal pak Václava bratr jeho Sigmund dne 6. března 1402 v královském dvoře u sv. Benedikta na Starém Městě v Praze podruhé zatknouti, odtud na hrad pražský odvésti a tam pilně ostříhati. Později za-táhl Václava jakožto zajatce až do Rakous.

Avšak když Sigmund uchvácené moci své začal zneužívat i lid těžkými daněmi sužovati, většina lidu dala se opět na stranu krále Václava. Týž pak oklamav strážce své, v přestrojení prchl dne 11. listopadu roku 1403 ze svého zajetí ve Vídni, a přibyl ku svým věrným do Kutné Hory, kde byl opět za krále českého s velikým plesá-ním přijat.

19. Za takovýchto poměrů v Církvi i v říši německé i v Čechách vystoupili horliví mužové, kteří ohnivým slovem anebo řízným pérem chtěli povstalou nekázeň v Církvi i ve vládě občanské zažehnati. I nastalo z jich horování prudké kvašení myslí, jež zejména v Čechách stalo se příčinou osudných událostí, zaviněných později zvláště vystoupením Mistra Jana Husi.

Oddělení druhé.

Z mužů, kteří kvašení myslí v druhé polovici čtrnáctého století působili, jsou zejména:

- A) M. Vojtěch z Ježova;
- B) Kunrat z Waldhausenu;
- C) Milič z Kroměříže;
- D) Sv. Jan Nepomucký;
- E) M. Matěj z Janova;
- F) Tomáš ze Štítného;
- G) M. Jan Štěkna;
- H) Jan Protiva.

A nyní si o jednom každém z nich věci památnější povíme:

A.

M. Vojtěch z Ježova.

Použito statí ze spisů: Fr. Palacký. Dějiny národa českého.
Dr. Flaišhans. Písemnictví české.

1. Ač za panování velikého Karla IV., († 1378), horlivých a neúnavných arcibiskupů pražských Arnošta z Pardubic († 1364), Jana Očka z Vlašimi († 1380) a z části ještě i za Jana z Jenštejna

přes všeliké násilnosti krále Václava život církevní nad míru zkvétal, jako nikdy jindy, tak že zejména doba Karla »otce vlasti« pravem označována bývá jakožto *»doba zlatá v Čechách«*: tož přece nepřestával nepřítel člověčenstva od počátku i tehdy do pšenice Páně v Čechách kvetoucí, zasévati i koukolu zlého. I bylo třeba o stále hubení ho se přičiňovati.

A jedním takovým hubitelem plevelu na roli Páně v Čechách stal se tou dobou mimo jiné znamenitý M. Vojtěch z Ježova, ježž latině nazývali *Ericina Ranconis*.

2. Týž byl chovancem a r. 1355 i rektorem university pražské, ale byl i doktorem university pařížské. Po letech 1380 byl za arcibiskupa Jana z Jenštejna scholastikem při velechrámu sv. Víta, a společníkem kanovníka M. Matěje z Janova. Rovněž byl horlivým přívržencem zbožného vladyky Tomáše ze Štítného, o nichž bude dále řeč.

Vojtěch z Ježova byl přísným karatelem jakýchkoli nepořádků v životě církevním v Čechách. Kázal ale jen latinsky; a proto horlení jeho nemohlo vniknouti do širších vrstev lidu.

Avšak Vojtěch z Ježova přičinil se o to, aby císař Karel IV. povolal do Prahy za mravokárce lidu slavného kazatele Němce Konráda z Waldhausenu, jenž pak v brzku myšlenky své o nápravě mravů rozšířil do všech vrstv pražských Němců i Čechů.

Konrád z Waldhausenu stal se i duchovním otcem nástupce svého Miliče z Kroměříže, jehož

působení pak sám vedle Tomáše ze Štítného slovy nadšenými vychvaloval.

3. Vojtěch z Ježova patřil mezi nejučenější syny naší vlasti v století čtrnáctém. Ale jako jen latinsky kázal, tak i jen latinsky psal. Hlavní spis jeho směřoval proti tehdejším panským zlořádům »o odúmrtích«, totiž o tom, kterak si urození páni proti vši spravedlnosti přivlastňovali zboží, jež bylo zůstalo po zemřelých duchovních.

Z řečí jeho proslavena jest ona, kterou konal nad mrtvolou Karla IV., v které ho již »otcem vlasti« nazval.

4. Vojtěch z Ježova osvědčil svou zvláštní lásku k lidu českému ještě i před smrtí svou. Jelikož tehdy na vysokých školách pražských nadržováno bylo valně příchozím cizincům, a těm také většina výhod při studování se dostávala: odkázal M. Vojtěch z Ježova v posledním svém pořízení z dne 2. dubna r. 1388 veškeré své jmění na založení nadací pro Čechy, kteří by chtěli studovati v Paříži nebo Oxfordu. A se zvláštní pilností učiněné nadace své ohradil tak, aby dobrodiní z nich plynoucích toliko rodilým Čechům se dostávalo.

M. Vojtěch z Ježova v Pánu zesnul r. 1388, proslavený pro svou horlivost na obnovení pokleslých mravů, ale zároveň i jakožto věrný syn Církve katolické.

B.

Konrád či Kunrat z Waldhausenu.

Použito spisů a případných statí z nich :

1. Dr. Palacký František. Dějiny národa českého, kn. 11.
2. „ „ Radhošť. Díl II.
3. Dr. Flaišhans Václav. Písemnictví české.
4. Dr. Tomek Václav Vladiwoj. Děje království českého.
5. Dr. Kryštůfek František. Církevní dějepis. Díl II.
6. Frind Anton. Kirchengeschichte Böhmens. II. Theil.
7. Ottův Naučný Slovník. A mnoho jiných.

1. Konrád z Waldhausenu čili Waldhauser nebyl sice rodem Čech, nýbrž Němec z Rakous. Avšak dlouho v Čechách přebýval, tu jakožto kněz i spisovatel působil, a tu i pohřben byl. A proto slušně čítán bývá i v řadě spisovatelů i vlastenců českých 14. století.

V církevní historii české zaujímá Waldhauser důležité místo zejména jakožto kazatel, jenž o nápravení mravů křesťanstva celého, zejména ale duchovenstva horlivě se zasazoval, čímž sobě až i mnoho nepřátel a pronásledování způsobil.

Ale přeháněje mnohdy chyby řeholníků, a uváděje jich v posměch, stal se i spolu příčinou pozdějšího bouření proti nim !

2. O Waldhauserovi psali nejstarší dějepisci církevní, Češi i Němci; ale proto přece víme málo o osobnosti jeho. Hlavní a veskrze spolehlivou zprávu o něm podává jen souvěký spisovatel, učený kronikář Karla IV. a kanovník svatovítský († 1875), Beneš Krabice z Weitmile ¹⁾ asi v tato slova: »Roku 1369 v den Početí přebila-

¹⁾ Ve spise »Scriptores rerum bohem.« Tom. II. pag. 403.

hoslavené Panny Marie zemřel výtečný kazatel, bratr Konrád, řeholní kanovník, rektor chrámu P. Marie v městě pražském, a byl při něm i na hřbitovu jeho pochován.«

»Rodem Rakušan, povolán byl do Čech, kdež když spatřil mnoho lidí, oddávajících se beze vší míry rozkoším, posvátnými řečmi napravil mravy ve vlasti naší tak, že mnozí odřeknuvše se marnosti světa, Bohu s myslí horlivou a kající sloužiti počali.«

»Zejména ženy Pražky, jež si posud byly libovaly ve velikých a nádherných pláštích a nejpyšnějších úborech, počaly se odívati prostým oděvem po všechny dny tohoto učeného a výborného kazatele.«

»Týž kázal také neoblomně proti lichvářům a nespravedlivým držitelům cizích věcí, zejména byli-li oni řeholníci, a snad jen skrze úplatky do řádů přijatí.«

»Poněvadž následkem takového horování mnozí ve svědomí byli zdrcení, někteří od apoštolské stolice dodatkem o prominutí žádali, jiní na dále dítek svých řeholníkům s jistými závazky propouštěti nechtěli: povstali proti Konrádovi všichni bratři žebravých mnichů, a obvinili ho z mnohých potupných věcí. On však, jsa muž dokonalý, snášel vše s klidnou myslí pro Boha, a odešel ku Kristu v dobré naději. Ať odpočívá v pokoji. Amen.«

Waldhauser sám podepsal se ve své apologii čili »obraně« proti dominikánům takto: »Já Konrád z Waldhausenu, řeholní kanovník řádu sv. Augustina a farář litoměřický, diecése pražské.«

3. Byl tedy Konrád Rakušan, rodem z Waldhausenu, v Rakousích, a vstoupil do řádů řeholních kanovníků sv. Augustina. Na kněžství posvěcen byl dle vlastního doznání r. 1349, a následujícího roku zdržoval se po nějaký čas v Rímě. Potom pobyl na několika místech ve vlasti své v Rakousích, nejvíce ve Vídni, a zabýval se i učením i kázáním lidu obecnému. Pro svou učenost, ráznost a výmluvnost pozván byl od samého císaře Karla IV., jenž ale tehdy v Praze ještě nebydlel, prostřednictvím pánů z Rožmberka do Čech, a propůjčeno mu bylo se svolením horlivého arcibiskupa Arnošta z Pardubic užívání fary v Litoměřicích. Stalo se tak asi r. 1360 nebo 1362.

Ač byl ale Waldhauser farářem litoměřickým, přece se zdržoval více v Praze nežli v Litoměřicích; a tu kázával nejprve ve farním chrámu u sv. Havla. A když veliký počet posluchačů do kostela tohoto směstnati se nemohl, kázával i na náměstí před kostelem tím, a sice — německy.

Teprve r. 1364 obdržel Waldhauser přední faru v Praze, totiž v Týně na Starém Městě, kdež i dne 8. prosince r. 1369 pozemský život svůj dokončil.

4. Působení jeho v Praze bylo znamenité. Ženy pražské odkládaly své šperky, drahé závoje, zlatem i stříbrem vyšíváná roucha, a počaly nositi se prostě. Záletníci činili pokání, lichváři nahražovali učiněné škody.

Waldhauser sám ve své obraně proti obžalobám dominikánů uvádí zejména tyto věci: Že

mimo četné jiné obrátil ku pokání jistého znamenitého lichváře, jenž návodem jeho všem, jimž uškodil, dal slušnou náhradu; že napravil a na cestu ctnosti uvedl ostrovtipného ale prostopášného jinocha Hanka Payera, jenž před tím svým dotěrným dvořením a milkováním městkám ani v kostele pokoje nedával.

Žalovali ale mniši na Waldhausera u arcibiskupa proto, že pro hojné navštěvování kázání jeho kostely jejich osaměly, ač oni ničeho neopouštěli, čím by lidu k sobě navábiti mohli. Žalovali naň zejména minorité, karmelité, dominikáni a augustiniáni, z nichž dominikáni složili na něho 18 žalob, k nimž přidali augustiniáni ještě jiných 6, jež chovají se posud v českém museu v rukopise, k nimž připojena jest i obrana Waldhauserova.

Mniši sice nevyčítali jemu, že by články víry překrucoval; ale jen to, že způsobem příkrým proti nim vystupoval, a jich chování veřejně odsuzoval. Horšili se nad tím, že jim vytýkal, kterak se od života zakladatelů svých řádů odchýlili, tak že tito, kdyby znova na svět přišli, byli by od nich ukamenováni; a že na místě přislíbené dobrovolné chudoby, pokory a lásky oddáni jsou prý nenasytné lakotě, pýše a sobectví.

Waldhauser vyžádal si na odpověď lhůtu tří dnů, a pak podal písemně svou obranu, kterou protivníky své umlčel.

5. Spisy Waldhauserovy jsou:

a) »Postilla« čili výklad nedělních čtení ku potřebě studujících na vysokých školách, sepsaná latině.

b) »Prothemata sermonum domini Conradi« čili náčrtky ku kázáním, jež končí slovy: »a pro obžerství mnozí zahynuli«. A

c) »Apologie« proti žalobám mnichů žebra-
vých; a některé jiné drobné práce.

* *

Konrád Waldhauser horoval za souhlasu svých arcibiskupů pro obnovení pokleslých mravů lidu i části duchovenstva, a snad někdy i přestřelil v napomínání; ale vždy zůstal věrným synem Církve a jejího Božského učení.

C.

Milič z Kroměříže.

Použito spisů a statí jako v předešlém odstavci B.

1. Ještě větší jméno než Konrád Waldhauser získal si v Praze mravokárný kazatel Milič z Kroměříže. Musel ale také daleko více protivenství snášeti, nežli on. Patří mezi mravokárci své doby jmenován býti na prvním místě, ježto sám žil jakožto světec.

O životě Miliče dochovaly se na nás zprávy od souvěkých ctitelů a učeníků jeho, jako příkladně od M. Matěje z Janova, spočívající na pilném sledování veřejné činnosti i života jeho.

Dle zpráv těchto narodil se Milič v Kroměříži na Moravě z rodičů nezámožných stavu městského. Jméno jeho Milič není rodné, nýbrž křestní a osobní. I jest nesprávná domněnka některých spisovatelů, jako by byl Milič pocházel z rodu českých pánů z Milčína. Spíše zdá se na

pravdě býti mínění jiných, kteří tvrdí, že Milič byl pokřtěn, na jméno sv. Jana, miláčka Páně; načež později pro jeho oblíbenost jméno Miláček přeměněno bylo na Milič.

O mládí a prvním vzdělání Miliče nemáme zpráv. Že se však teprve u věku dospělém učil němčině, zdá se svědčiti o tom, že vzdělání svého nenabyl mezi Němci, ale buď ve své vlasti, anebo snad kdes v Itálii.

2. Na veřejnosti počal Milič působiti při roku 1350. Tehdy jsa ještě kleríkem čili prostým duchovníkem, stal se dvořenínem, totiž písařem a tajemníkem nejprvé asi na Moravě při dvoru markraběte Jana, bratra císaře Karla IV., a později u dvora císaře samého. Mezi roky 1360. až 1362. byl ale zajisté již jakožto císařský notář čítán mezi přední úředníky kanceláře císařské; neboť na podzim r. 1360 a z jara r. 1362 byl s císařem v říši, zejména v Norimberku.

Tou dobou stal se také kanovníkem při velechrámu sv. Víta na hradě pražském, a i majitelem statku Tmáně. Stav se prelátem, dal se teprve vysvětiti na kněze, a opustil pak úřady císařské.

Avšak na podzim r. 1363, nejspíše pohnut činností Konráda Waldhausera, i všechny své čestné i výnosné úřady a důstojenství duchovní náhle opustil, uváděje za příčinu, že chce Krista Pána následovati v dokonalé chudobě a pokoře.

V úmyslu tom nikterak se nedal zvrátiti ani domluvami samého arcibiskupa Arnošta z Pardubic, jenž znaje jeho bezúhonost, velikou učenost a úřední obratnost, chtěl na něm míti oporu

a pomoc u vládě veliké diecese své! Milič po svém rozhodnutí na žádné i nejčestnější nabídky více nepřistoupil, ale prohlásil, že chce sebe zkusiti, zdali by mohl skrze hlásání slova Božího lidu býti prospěšným, a tak i na rozšíření Církve Páně spolupůsobiti.

I odešel nejprvé do Horšova Týna, a tam se jakožto kaplan po boku zkušeného faráře cvičil po půl roku v častém kázání lidu. Když však se jemu tam byt v tamější pěkné zahradě farářově líbiti počal, zdálo se mu, že by v tom lahodném přebývání dosti věrně chudého Spasitele nenásledoval, a pokušení světa ku pohodlnému žití nepotíral. A proto vrátil se opět do Prahy, a počal kázati kajicnost, nejprve u sv. Mikuláše, později u sv. Jiljí na Starém Městě.

3. Z počátku míval Milič posluchačů na kázání jen nemnoho, a i z těch někteří se jemu posmívali, že ne latinsky, jak tehdy bylo při učencích v obyčeji, ale nevhodně a sprostě po moravsku káže. Avšak ponenáhlu počet posluchačů jeho vzrůstal, a přísná slova jeho, jimiž smilstvo, pýchu a lakotu svých vrstevníků jakožto kořeny všeho panujícího zla bez ohledů tepal, počala býti roznášena po celém městě.

Kdežto Waldhauser jakožto Němec mohl svým německým kázáním uchvacovati a vzdělávati jen pražské Němce: následovník jeho Milič obrátil zřetel svůj zase k obyvatelstvu českému. A kdežto Waldhauser uchvacoval bystrým rozumem a dojímavou přirozeností: Milič působil zase probouzením citů a obrazotvorností, protká-

vaje řeči své obrazy, z tajemného Zjevení svatého Jana vybíranými.

A zároveň působil svým přísně kajícím životem, an po způsobu sv. Františka Serafinského zamiloval si velikou chudobu; postil se od masa, ryb i vína; spával málo a na holé zemi; nosil žíněné spodní roucho; bydlel tam, kde mu přístřeší popřáli, a byl nad míru trpělivý, pokorný a zbožný.

I počali Pražané tolik býti žádostivi ohnivých kázání Miličových, že on musel někdy za jediný den třikrát až i pětkrát na rozličných místech kázati. A obdivovali se jemu pro neobyčejnou plodnost, živost a pružnost ducha netoliko lidé prostí, ale i vysoce vzdělaní.

Ba nejučenější Čech té doby, M. Vojtěch Rankonis z Ježova, prelát scholastik při velechrámu a bývalý rektor vysokých škol pražských, nerozpakoval se s nadšením vyznati, že čemu lze se u jiných vzdělaných a osvícených mužů přiučiti sotva za měsíc, u Miliče že lze pochyťiti za jedinou hodinu.

Přáteli jeho byli také arcibiskupové pražští, páni z Rožemberku, Tomáš ze Štítného, Konrád Waldhauser a jiní znamenití mužové!

Aby pak i německým obyvatelům Prahy prospěšným býti mohl, počal se Milič již v pokročilém věku svém učití teprve německy, čemuž v mládí svém nebyl se naučil, a kázal pak množstvíkrát i německy s výsledkem ještě daleko větším, nežli prvé kázal Konrád Waldhauser. I kázával německy v Týně, česky u sv. Jiljí, a latinsky u sv. Mikuláše na Starém Městě.

4. Avšak horle Milič takto bez ustání proti porušeným mravům křesťanů, a hloubaje při tom v proroctvích Písma svatého, Starého i Nového Zákona, naplnil mysl svou myšlenkami a obrazy biblickými o příchodu antikrista na svět, a o konci světa. I připadla mu myšlenka, že dle předpovídání proroka Daniela opovídaný příchod antikrista se již naplnil, ba že antikrist na jisto na svět přijde již v letech 1365. až 1367. našeho letopočtu, ježto prý zkáza mravů ve všech stavech již nastala.

I mluvě směle o působení antikrista na zemi, neušetřil ani nejvyšších vrchností duchovních i občanských; ba nazval i císaře Karla IV. i arcibiskupy Arnošta z Pardubic a pak i Očka z Vlašimi vtělenými antikristy!

Za to na osočení se strany svých nepřátel, žebravých mnichů, zejména dominikánů, jimž pro horování jeho mnoho almužen ucházelo, byl od arcibiskupa Očka z Vlašimi dán r. 1366 do vazby.

Z vazby té byl Milič sice zase brzo vyproštěn, a i císař i arcibiskup jali se mu dávat na jevo zvláštní přízeň, na znamení, že při jeho horování žádného zlého úmyslu jemu nepřičítají. Ale Milič, nedůvěřuje přece na dále svému vlastnímu důmyslu i umění, a i nutkán jsa od pražských bohoslovců, pro ukojení ducha svého rozhodl se dojíti do Říma k papeži Urbanu V., aby u téhož vyhledal poučení, má-li na vnuknutí ducha svého i dále spoléhati, anebo na jinou cestu se dáti?

5. Tou dobou žili papežové v tak zvaném »sedmdesátiletém zajetí« v Avignonu ve Francii. I cítili tíhu tohoto nehodného postavení Stolicе apoštolské pod vlivem francouzských králů, a snažili se nejednou na to, aby se mohli do Říma vrátiti. O to pokusil se také papež Urban V. a zavítal ku žádosti císaře Karla IV. dne 16. října r. 1367 s velikým plesáním veškerého věrně katolického lidu do Říma. Také císař Karel IV. sám dostavil se jakožto »ochránce Církve« do Italie, a setkal se s papežem v městě Viterbu. Načež pospíšil ještě před papežem do Říma, uvítal ho u brány města, a vedl pak po prastarém obyčeji komoně jeho za uzdu.

Avšak papež nevytrval v Římě, nýbrž smutnými poměry donucen, vrátil se r. 1370 opět do Avignonu, ovšem již jen proto, aby tam téhož roku zemřel.

6. Milič čekal v Římě na příchod papeže od dubna 1367. Když papež dlouho nepřicházel, chtěl jemu jíti v ústrety až do Avignonu. Zatím ale, jak sám o sobě napsal, vnikl v něho prudce duch takový, že se nemohl zdržeti, a sepsal i u vchodu do velechrámu sv. Petra veřejně vyvěsíl oznámení, podobně jako byl činíval v Praze, když chtěl kázati, že chce kázati o příchodu antikrista; a že napomene duchovenstvo i lid, aby se modlili za papeže i za císaře, aby vše v Církvi uspořádali tak, by věrní věřící Bohu bezpečně sloužiti mohli.

Avšak sotva, že Milič takovéto oznámení učinil, ihned inkvisitor čili vyšetřovatel kacířství z řádu dominikánského, jenž byl již dříve od

svých duchovních spolubratří z Prahy o Miličovi zprávu dostal, kázal jej vyhledati a při kostele minoritů na vrchu, Ara coeli zvaném, do vězení vsaditi.

V těžké vazbě držán byl pak Milič i se společníkem svým, knězem Dětrichem, po několik neděl. Mezi tím bylo mu sice dovoleno ve shromáždění kněží a jiných učených mužů ve velechrámu sv. Petra kázati, a byla řeč jeho i s pochvalou přijata; avšak po kázání musel do vězení opět.

Příčinou tohoto vězení byly zajisté žaloby došlé od řeholníků z Prahy, kde byly již i rozšiřovány noviny, že bude Milič v Římě upálen. Když však konečně papež dne 16. října r. 1367 do Říma zavítal, byl Milič na zakročení císaře Karla IV. ihned z vězení svého propuštěn. Ba kardinál z Alby, bratr papeže Urbana V., Angelicus Grimaud (Grimó), vzal jej do domu svého, a hleděl svým přátelským chováním se k němu odčiniti, co zlého nepřátele jeho mu byli způsobili. Tito byli pak docela úřadů svých zbaveni, a ucházeli se posléze sami u Miliče za odpuštění.

Kardinál Grimaud býval převorem augustiniánů, a tak asi spíše dostal od Konrada Waldhausera, přítele Miličova, spolehlivé zprávy o požehnaném působení téhož; a proto se asi takovým zastancem jeho stal.

Domněnku o zjevení se antikrista nejvyšší kněží v Římě vypudili pak Miličovi z hlavy tak, že když se do Prahy vrátil, o příchodu antikrista, jehož nevhodné připomenutí bylo mu v Římě tolik hořkostí způsobilo, nadále lidu svému více hlučného oznamování nečinil.

7. Ostatně ale kázal Milič po návratu svém z Říma ještě horlivěji, nežli dříve; a také počal sám vésti život ještě přísnější a odříkavější. Zvláště když Konrad z Waldhausenu na své faře v Týně dne 10. prosince r. 1369 zemřel, a Milič na místo jeho nastoupil, počal odtud v adventě každého dne kázati německy, kdežto zatím jiný kazatel řeč, od něho nadiktovanou, přednášel česky u sv. Jiljí, kde tehdy nebyli ještě dominikáni, ale sídlila až do r. 1420 kollegiatní kapitola.

V kostele Týnském kázal Milič až do r. 1372 s velíkou nábožností a s patrným požehnáním s hůry, jsa při tom zároveň tisícům lidí zpovědníkem i rádcem duchovním, a při tom horlitem pro častější, pokud možno každodenní sv. přijímání i se strany nekněží.

8. Jak znamenitých úspěchů se Milič horlím svým dodělával, z toho vysvítá, že bohaté měštky pražské skládaly se sebe své zlato i drahokamy, aby žily kajicně, a mohly udíleti i almužny.

Také později proslavený Tomáš ze Štítného stal se i se svou milovanou dcerou Anežkou zvláštním nadšeným ctitelem Miličovým.

Ba došlo až ku spustnutí domů smilstva, ode dávna zlopověstných »Benátek«, (v nynější Konviktské ulici blíže kostela sv. Bartoloměje) v Praze, poněvadž nevěstky, jež tam bydlely, počtem více nežli sto osob, valně na pokání se daly. Aby ale také při něm vytrvaly, postaral se jim Milič o výživu, ano oddal se později celý dílu takovému.

K rozkazu a za pomoci císaře Karla IV. byla pak tato starodávná peleš hříchů zrušena, a

na místě její vystavena byla r. 1372 kaple k úctě sv. kajicnic Máří Magdaleny, Marie egypské a Afry. Později přikoupeno bylo ještě několik domů, a na místě jich zbudován byl prostranný dům nejen pro ony ženy kající, ale i pro několik kněží, kteří Miličovi stáli ku pomoci, a pospolu jakousi školu kazatelskou za vedení jeho tvořili.

Dům ten nazván byl od té doby »Jerusalem,« a stal se brzo útočištěm i jiných padlých žen, tak že ctihodný Milič konečně až ke třem stům osob živiti nucena se viděl.

I přinášeny mu byly od horlivých křesťanů sice mnohé oběti i almužny na udržování ústavu toho, a také mnohé zbožné hospodyně rozebíraly si odtud kajicnice do služeb. Avšak náklad na tak veliký dům byl ovšem i nadmírný, tak že Milič pro nedostatek prostředků upadl nejednou ve veliké nesnáze, a musel činiti dluhy. A při tom všem musel ještě vytrpěti mnoho pohanění od lidí zlomyslných!

9. Pro úspěšné působení své vzbudil si Milič mnoho závistníků a proto i nepřátel zejména u řeholníků, jejichž pokleslé mravy on ještě prudčeji nežli mistr jeho Waldhauser napadal, a kteří proto u lidu v nevážnost přicházeli. I vedli na Miliče rozličné stížnosti i u arcibiskupa Očka z Vlašimi, i u císaře Karla IV. A když v Čechách ničeho proti němu poříditi nemohli, obrátili se ku konci roku 1373 s žalobami svými opětně až ku papeži Řehoři XI. do Avignonu.

I podali na Miliče *dvanáct artikulů* čili obvinění, v nichž ho udávali jakožto bludaře pro jeho učení o antikristu; vyčítali mu přílišné na-

tahování smyslu slova lichvy; dále že ve své hrdosti štve proti duchovenstvu od nejvyššího do nejnižšího, a nechce připustiti, aby kdo z nich čehos vlastního měl; že nechce ženám žádných šperků dovoliti, a podobné věci. I získali také pražského mistra Jana Klonkota, aby při jejich u papežského dvora vedl.

M. Klonkot přičinil se věru na to, aby papeže popudil, a sice netoliko proti Miličovi samému, ale až i proti arcibiskupu pražskému Očkoví z Vlašimi, tak jako by arcibiskup svou nedbalostí rozličným bludům ve své diecési vznikatí nechával.

I vyšly dne 10. ledna 1374 *papežské bully* k císaři Karlovi, k arcibiskupu pražskému, k biskupům litomyšlskému, olomúckému, vratislavskému a krakovskému, kam všude učení Miličovo bylo se rozšiřovalo, aby tam všude, pokud udání na pravdě shledána budou, bylo símě bludů Miličových hned zase udušeno.

Z tohoto nenadálého těžkého obvinění stařícký arcibiskup Očko náramně se poděsil, poněvadž byl posud Miliče vždy obhajoval. Milič ale, když inkvisitor čili vyšetřovatel bludů, z řádu žebravých mnichů od papeže ustanovený, mocí papežskou proti němu v Praze nastupovati chtěl, nechtěje s takovýmto odpůrcem svým vyjednávati, odvolal se od soudu jeho ke dvoru samého papeže, a v postě roku 1374 vydal se sám na cestu do sídla jeho v Avignonu.

10. *U dvora papežského v Avignonu* přijat byl Milič velmi čestně i laskavě, zejména od svého příznivce za pobytu v Římě, od kardinála alban-

ského, a neučiněny mu žádné nesnáze pro oněch dvanáct obžalob, z Prahy naň vznesených. Ano když M. Jan Klonkot byl od téhož kardinála vyslýchán, proč tolik proti Miličovi sočil, musel týž doznati, že vlastně sám ničeho scestného na Miliče neví; a že žaloby na něho podal toliko ku žádosti některých kněží pražských!

Za takovýchto okolností podařilo se zajisté Miličovi snadno, dokonale se ospravedlniti; což i z toho vysvítá, že mu bylo dovoleno, aby dne 21. května roku 1375 před kardinály kázal; a že pak kardinál albanský i ku stolu svému ho pozval.

11. V těchto také dnech zemřel žalobník Miličův u papeže. Ale i Milič upadl v nemoc smrtelnou, které i podlehl, a sice v den sv. Petra roku 1374, do poslepního vzdechu myšlenkami nábožnými se obíraje.

Když o Miličově smrti, v cizině ho zastihnuvší, zpráva do Prahy došla, způsobila tu veliké pohnutí myslí a hojný nářek. Dílo jeho, Jerusalem nazvané, rozpadlo se, poněvadž nenašel se muž, jenž by je v duchu Miličově byl mohl i chtěl dále vésti.

Již 17. prosince téhož roku, kdy Milič svůj obětí plný život dokončil, daroval císař Karel IV. Jerusalem mnichům cisterciáckým, aby v něm bratři téhož řádu mohli konati svá studia na fakultě bohoslovné na vysokých školách.

12. Nadšení ctitelé Miličovi těžce to nesli, že zašlo místo, kde bylo slovo Boží s takovým požehnáním s hůry hlásáno v jazyku českém. A proto dva z nich, králův milec Hanuš z Mil-

heimu a kříž, zámožný i vzdělaný kramář pražský, založili dne 24. května roku 1391 *kapli tak zvanou betlemskou* na Starém Městě v Praze, tehdy valně poněmčeném, za tím účelem, aby v kapli té každého dne svátečního konáno bylo dvoje kázání české. A téhož roku položil sám arcibiskup Jan z Jenštejna základní kámen ku kapli té.

Jiní neznámí přátelé lidu českého založili touž dobou při vysokých školách pražských také zvláštní kollej českou pro studenty národnosti české, jako podobně M. Vojtěch z Ježova byl roku 1388 založil nadaci pro studenty české, kteří by dalšího vzdělání v Paříži nebo v Oxfordu vyhledávali.

Při kapli betlémské uvázali se v úřad kazatelský dva učené kazatelé, a to; *Jan Protiva*, jenž tu pak kázal od roku 1391 až do 1396, a později totiž od roku 1407 stal se příkrým odpůrcem Husovým; a *Jan Stěkna*, jenž se s Husem rozešel již roku 1406. Hus sám stal se po nich kazatelem v kapli betlémské roku 1402, nastoupiv tehdy místo své po *Stěpánu Koliňském*, jenž se ho byl dobrovolně vzdal.

13. Milič vydal některé spisy latinské, jako:

a) *Libellus de antichristo*, t. j. knížečka o antikristu, obsahující jeho náhledy u věci té ve čtyřech kapitolách, a osvědčení, že je *úplně podrobuje soudu papeže a Církve*.

b) *Gratia Dei*, t. j. *Postilla* čili výklady a řeči na doby církevní a na slavnosti svatých. Jsou to dva veliké svazky, jež leckdes ve velkých knihovnách se nalézají.

c) *Sermones quadragesimales* t. j. zvláštní promluvy na dobu svatopostní, od řečí v postille uvedených rozdílné.

Jiné latinské spisy jeho se nám nedochovaly.

13. Milič vydal i některé spisy české; ale ty se na nás vůbec nedochovaly!

Jeho kázání česky i německy sepsaná sebrána byla kolem roku 1400.

Postilla česká, jež se mu někdy přičítá, není dílem jeho, ale pochází z pozdější doby. Nejspíše že se omylem zaměňuje s postillou Waldhauserovou. A knížka nadepsaná »*V zarmouceních velikých Církve svaté i každé duše věrné*«, jež byla Miličovi v 16. věku omylem přičítána, jest vlastním dílem M. Jana z Příbrami.

*

*

*

Moc Miličova jevila se zvláště důraznými slovy a bezprostředními skutky. Oproti tomu spisy jeho, nesouce na sobě patrné známky kvapu, s jakým na nich při ostatních nesmírných zaměstnáních pracovati mohl, nemají do sebe, až na některá místa, té ráznosti i jadrnosti, jež by jim trvalé důležitosti pojistiti mohly.

Milič rozčeřil veřejnost mocným svým působením a svatým životem; ale vždy až do posledního vzdechu zůstával věrným synem Církve katolické. Horlil pro očistu v Církvi, a pro obnovení pokleslých mravů; ale vždy varoval se všelikého, novotářství v učení Církve. A proto jen neprávem čítají ho pobloudilci u víře do počtu předchůdců hlasatele učení nových, bludných, jakým byl — M. Jan Hus!

D)

Sv. Jan Nepomucký.

(† 1393.)

Použito spisů a případných statí z nich :

1. Dr. Palacký František. Dějiny národa českého. II. díl od str. 390.

2. Dr. Höfler Konstantin. Geschichtsschreiber der husitischen Bewegung. I. díl str. XLV. a následující.

3. P. Dobner Gelasius. Vindiciae sigillo confessionis divi Joannis Nepomuceni protomartyris assertae. Pragae 1784.

Obranné spisy o sv. Janu Nepomuckém :

4. Dr. Ginzel profesor církevních dějin v Litoměřicích.

5. Dr. Würfel Adolf, posléze probošt svatovítský.

6. Frind Antonín, posléze biskup litoměřický r. 1879.

7. Novák Tomáš, farář v Lužci 1871.

8. Dr. Borový Klement, posléze prelát svatovítský 1878.

9. P. Votka Jan S. J. 1884. O zázračném jazyku sv. Jana.

10. Dr. Amrhein. Untersuchungen über das Todesjahr des hl. Johannes v. Nepomuk. Würzburg 1884.

11. Prof. Kresnička Josef. Linzer Quartalschrift. 1892.

12. Eckert František, pražský farář. Církev vítězná 1894.

1. Uvádím o životě sv. Jana Nepomuckého celou řadu důkladných vědeckých spisů na doklad, že co chci o světcích tom vypravovati, spočívá na pevných základech. Činím tak ale proto, že v novější době povstali se strany zavilých odpůrců Církve katolické četní posměvači, tvrdící, že prý Církev římská roku 1729 prohlásila za svatého nějakého Jana z Nepomuku, utopeného roku 1383, o němž dějiny ničeho nevědí; a nikoliv Jana z Nepomuku, bývalého zpovědníka manželky krále Václava, jenž byl jakožto generální vikář od krále utopen pro potvrzení nově zvoleného opata kladrubského dne 20. března 1393. Tohoto *nepravého Jana z Nepomuku podstrčili*

prý ale jesuité lidu českému na místo upáleného Jana Husa!

Z uvedených přesně historických spisů jest ovšem patrné, že o sv. Janu Nepomuckém máme jen sporé zprávy. Za života popudlivého i ukrutného krále Václava, jenž byl smrtí zachvácen teprvé roku 1419, nebylo ovšem radno, o jeho ukrutnostech a nespravedlnostech se rozepisovati, nechtěl-li spisovatel hněvu a pomsty jeho zakusiti.

Také následující doby krvavých a vše bořících bojů husitských nebyly dle toho, aby byly v nich památné události předchozí bedlivě zapisovány, anebo napsané uchovávány. A tak se stalo, že zcela nespolehlivý, ne tak kronikář jako spíše povídkář Hájek z Libočan mohl později napsati povídačku o dvou Janech z Nepomuku, z nichž prý jeden neznámý byl utopen roku 1383, a druhý 1393. A jiní spisovatelé, pravdy přesně nerozsuzující, psali pak po Hájkovi!

Nehodlám hádati se s tupiteli sv. Jana Nepomuckého, kteří dle staré zkušenosti za potupy jemu učiněné sami dříve nebo později z trestu v potupu u lidí upadají; ale dle svědomitých badatelů svrchu naznačených uvádím toto:

2. Ve chrámu sv. Víta v Praze byl od konce čtrnáctého století hrob s nápisem: »Jan z Pomuku«. O hrobu tom vypravuje rukopis kláštera ve Zlaté Koruně z patnáctého století, že se stkví divy. A nikdo o tom nepochyboval, že v hrobě tom pohřben jest Jan z Pomuku čili Nepomuku, jak jména ta vůbec bývala zaměňována. Katolický lid český uctíval hrob tento stále tak, že

nikdo neopovažoval se po něm šlapati, dávno dříve ještě, nežli první jesuité přišli do Prahy, což se stalo roku 1555; ba dříve nežli řád jesuitů byl založen, což se stalo teprve roku 1540!!

Vídeňský profesor Tomáš Ebendorfer z Haselbachu, jenž se roku 1433 zdržoval v Praze jakožto vyslanec církevního sněmu basilejského, zvěstuje ve své kronice o tom, že »král Václav dal zpovědníka své manželky Jana, mistra v bohosloví, utopiti, nejen z té příčiny, an řekl, že jest jmena králova hodným jen ten, kdo dobře vládne; ale jak se vypravuje i proto, že odepřel porušiti pečeť zpovědní.«

A takto vypravovalo se v Praze obecně roku 1433, tedy jen 40 let po mučennické smrti Janově, kdy dojista žilo ještě veliké množství vrstevníků Janových a památníků události, že pravou příčinou utrpení jeho byla mlčelivost zpovědní!

A vědomí o tom udržovalo se v lidu dále i za bouří husitských, a přečkalo tyto bouře, jak o tom svědčí mimo jiné také kanovník svatovítský Pavel Židek, v Praze, dvacet let po smrti Jana Nepomuckého, totiž roku 1413 narozený. Ten ve své »Správozně«, roku 1471 sepsané a králi Jiřímu z Poděbrad věnované, píše o Václavu IV., že »když týž měl zlé domnění do své paní, a ona zpovídávala se mistru Johánkovi, přišel k němu král, aby mu pověděl, s kým ona hříšně obcuje; a když on nechtěl jemu ničeho povědět, kázal ho utopiti!«

Také arcibiskup Jan z Jenštejna, odebrav se roku 1393 do Říma, podal papeži Bonifaciově IX. písemnou žalobu na krále Václava, v které vy-

četl všechny jeho nátisky, jemu samému i duchovenstvu učiněné, a nazývá svého bývalého generálního vikáře Jana z Nepomuku »nyní již svatým mučenníkem!«

Tedy již dávno před vznikem řádu jesuitského byl sv. Jan uctíván jakožto mučenník pro tajemství zpovědní, od krále Václava utopený; a jeho hrob ve velechrámu sv. Víta byl přese všechny bouře, jež přes Čechy přešly, v uctivosti chován, zejména pro zázraky, jež se při něm na přímluvu Jana Nepomuckého děly.

3. Poněvadž divy při hrobu světce toho dítí se nepřestávaly, byl hrob jeho roku 1719 slavnostně otevřen. Tehdy přísežní znalci shledali v hrobě tom kostru, o níž se vyslovili, že po celá staletí hnuto jí nebylo.

A v lebce té kostry nalezen byl neporušený jazyk. Jazyk ten nabíhal i přibýval roku 1725, když hrob Janův byl při novém vyšetřování znova otevřen. I doznal profesor lékařství a bývalý rektor vysokých škol pražských Dr. Jan Lev z Erlsfeldu, za souhlasu ostatních přítomných lékařů Dra. Jana Puchmanna a Dra. Sebastiana Fuchse, jakož i dvou jiných předních hodnostářů, jakožto svědků pod přísahou, že »ani ďábel nesmí pochybovati o tom, že zachování tohoto jazyka jest velikým zázrakem.«

A Církev katolická prohlásila za svatého právě tohoto Jana z Nepomuku, jehož tělo od konce čtrnáctého století pod mramorovým kamenem odpočívalo, a roku 1719 nalezeno bylo; tohoto Jana, o němž Ebendorfer a Židek vypravují, že o něm lid již v patnáctém století to věděl,

že byl zpovědníkem manželky krále Václava IV., a že pro svou svátostní mlčelivost byl umučen; tohoto Jana, ježž Bůh pro tuto mlčelivost oslavil dvojím způsobem, i na jazyku jeho, i jinými úředně zajištěnými divy.

Byl-li roku 1729 při svatořečení sv. Jana omylem udán rok 1383 jakožto rok mučenické smrti jeho, na váhu nepadá, poněvadž Církev v udání historických dějů neomylná není, a rok ten udala jen na základu nesprávných zápisů. Každému nepředpojatému stačí po nejprísnějším šetření učiněné slavnostní prohlášení Církve z roku 1729 od papeže Benedikta XIII. vydané, jež zní takto: »Zpovědník české královny za času krále Václava IV. Jan Nepomucký pro zpovědní mlčelivost utopený, v chrámu sv. Víta pohřbený a r. 1719 z hrobu vyzdvižený, jest mučenníkem Božím, jenž oslaven byl zvláště neporušeným jazykem svým, a prohlašuje se za svatého.«

Kdo se opovažuje všemohoucímu Bohu vůbec upíratí moc, že by mohl zázraky činiti, může zlovolně také popíratí, že by byl Bůh svatost Jana Nepomuckého skrze zázraky osvědčovati mohl. Takoví lidé nejsou ale ani vůbec schopní, aby o věcech náboženských platné posudky pronášeli. A proto chtějí-li oni na místě uctívání Bohem osvědčovaného Jana Nepomuckého zlovolně nám podstrkovati uctívání nějakého zbloudilce, jemuž by lépe bylo bývalo, kdyby se ani nebyl narodil, nemá snaha taková u pravověřících křesťanů nižádné váhy. I jest jen hanbou pro Čechy, kteří rádi vlastenčením svým se chvástají, když domácího světce, jehož úcta téměř

po celém světě jest rozšířena, z mrzké nevraživosti a ze zarputilého nepřátelství ku Církvi katolické, které snad mnoho a mnoho děkovati mají, zneuctívají a potupují! Zdali i oni jednou na vlastní cti toho neodpykají?

4. Poněvadž život sv. Jana Nepomuckého zajisté jinak s důstatek jest znám, podám tuto v krátkosti jen hlavní body ze života jeho, z čehož bude i patrné, jak nespravedlivě mnozí život veškerého kněžstva z doby před Husem odsuzují, tak jako by skoro ani vlásku dobrého na něm nebylo bývalo; a jako by jen Jan Hus byl býval tím výlupkem vší dokonalosti a svatosti! Doba Karla IV., „otce vlasti“, vzorných arcipastýřů Arnošta z Pardubic, Očka z Vlašimi a velkého kajicníka Jana z Jenštejna, jež i světce plodila, jakým byl Jan Nepomucký, nemohla přece býti tak docela zkažená, byť i při roztržkách ve vládě církevní i občanské mnoho vadného se bylo v ní nashromáždilo!

A pokud bylo cos vadného, Hus svým podvratným vystupováním nápravy věru nezjednal, ale jen zlo téměř do nekonečna ještě zhoršil!!

5. Sv. Jan Nepomucký narodil se kolem r. 1340 v městečku Nepomuku, jež dříve také Pomuk slulo, z rodičů nábožných, z rodu Welflinů. Prvního vzdělání nabyl v klášteře nepomuckém řádu cisterciáckého. Ku dalšímu vzdělání odebral se na proslavené školy v Praze.

Již roku 1372 stal se z vůle arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi veřejným císařským notářem, čímž svěřena mu byla povinnost, zhotovovati právoplatné veřejné listiny. Zároveň svěřen mu

duchovní úřad takový, aby vedl protokoly soudu duchovního, a zúčastnil se řízení církevních, ra-dečních knih.

Od roku 1375 byl Jan i příslušníkem arcibiskupského dvoru, a jídal se svým arcipastýřem jakožto důvěrník jeho při jednom stole.

Při r. 1379 dosáhl důstojnosti kněžské, a stal se oltářníkem při velechrámu. Nový arcibiskup Jan z Jenštýna zvolil si Jana z Nepomuku také svým tajemníkem.

Roku 1380 jmenován byl Jan farářem u sv. Havla v Praze, ale zůstal i na dále zaměstnán službou u arcibiskupa.

Jak tehdejší dobou obyčejem bylo, že nejen jinoši, ale i muži již v hodnostech postavení dávali se zapsati do počtu posluchačů na vysokých školách, dal se roku 1381 i Jan Nepomucký mezi studující vysokého učení zařaditi, a byl po složení přísných zkoušek roku 1387 na doktora církevního práva povýšen, od kteréžto doby pro svou nevysokou postavu nazýván jest obecně »doktor Johánek«.

Asi tou dobou jmenován byl od arcibiskupa svého také členem kollegiatní kapituly u sv. Jiljí (nyní u Dominikanů) v Praze; a rok na to zvolen byl za člena kollegiatní kapitoly na Vyšehradě.

Kapitola vyšehradská měla tehdáž právo, společně s městským rodem pražských Welflinů dosazovati faráře ku chrámu Matky Boží před Týnem. Jan i jakožto člen kapitoly vyšehradské i jakožto příbuzný Welflínů kázával občas z ochoty s velikou horlivostí v chrámu týnském, kde byli před ním kázávali s velikým prospěchem i Konrád

Waldhauser a Jan Milič z Kroměříže, dodělávaje se podobných úspěchů v napravování pokleslých mravů, jako oni.

Roku 1389 povýšil arcibiskup Jan z Jenštýna, na výsost kajicně žijící a o duchovní blaho svých svěřenců nad míru pečlivý, Jana Nepomuckého pro jeho všestrannou spolehlivost, a života bezúhonnost, k nejvyšší hodnosti církevní, ustanoviv ho svým generálním vikářem, aby jemu ve všech věcech, řízení církevního se dotýkajících, byl spolehlivým rádcem a pomocníkem.

Čím více stranil se pak arcibiskup veřejného života, tím více práce a starostí připadalo na zástupce jeho: Jana Nepomuckého, a pomocníka jeho Mikuláše Puchníka. A Jan Nepomucký nesklamal důvěry arcibiskupa svého! O jeho pílí, nestrannosti a horlivosti svědčí přehojné listy úřední, až do dnešního dne v archivu arcibiskupském uchované.

Roku 1390 vyměnil si Jan Nepomucký se svolením arcibiskupovým faru u sv. Havla, kterou byl posud držel, dav se tam zastávati řádně zřízeným střídníkem, za arcijáhenství v Žatci. Jakožto arcijáhen žatecký stal se ale zároveň jako i jiní arcijáhni, členem sboru kanovníků u sv. Víta.

6. Roku 1389 oženil se král Václav podruhé se Žofií, slíchnou dcerou vévody bavorského Jana. Táž zvolila si za zpovědníka Jana Nepomuckého, jenž stal se tak i almužníkem jejím.

Královna necítila se býti v manželství šťastnou, poněvadž král, na důstojnost svou zapomínaje,

otravoval jí život svým pustým hýřením a svou nevěrností. I činívala mu proto asi trpké výčitky, a sama hledala tím více útěchy u Boha. Za tou příčinou častěji se zpovíдалa, aby Tělo Páně hodně přijímati mohla.

Král ale, dle sebe soudě, pojal ji v podezření, že jen proto tak často se zpovíдалa, že i ona zase jemu nevěrnou bývá. I učinil zpovědníku jejímu Janu Nepomuckému tu hanebnou nabídku, aby mu svátostní zpovědi královny zradil. Když se však i slibům i hrozbám jeho od Jana Nepomuckého dostalo zaslouženého odmítnutí, a i pro hříšný život jeho pokérání, usoudil mu prchlivý Václav, na odpor od nikoho nejša zvyklý, hrdelní potrestání. Poněvadž ale byl i králem římským, jehož povinností bylo Církev katolickou obhajovati, pomstychtivosti své zatím potlačil, aby si pro své násilnictví nepřátel neučinil. I jal se vyčkávatí jen nějaké jiné záminky a příležitosti, kdy by se neoblomnému Janu vymstil, aniž by na sebe uvalil hněv lidu pro neslýchaný čin, na věrném knězi spáchaný!

Příležitost taková se králi Václavovi naskytla, když kladrubský opat Racek na počátku roku 1393 zemřel, mniši zvolili si okolo 7. března opata nového, Olena, a týž byl jménem arcibiskupovým od generalního vikáře Jana Nepomuckého již dne 10. března v důstojenství svém potvrzen. Král Václav, neporadiv se ale ani s arcibiskupem ani s papežem, chtěl o své ujmě opatství kladrubské po smrti starého opata Racka proměnití v biskupství, a to dáti svému nehodnému milci Hynku Pluhovi z Rabštyna.

Když se král Václav, tehdy na hradě Žebráku se zdržující, o tom dověděl, co se proti ne-spravedlivé vůli jeho stalo, roznítil se strašlivým hněvem, a spěchal do Prahy pro pomstu. Tu potupil arcibiskupa, jenž jen rychlým útekem z Prahy se spasil; zbil staříckého děkana kapitoly svatovítské jílcem meče do hlavy, až krev tekla, a dal jej spoutaného uvrci do vězení. Jana Nepomuckého, Mikuláše Puchníka, probošta míšeňského Václava a staříckého hofmistra arcibiskupova Něpra z Roupova dal ale s rukama svázanýma s hradu přes most Karlův odvésti na staroměstskou radnici a odtud do mučírny na rychtě.

A večer téhož dne vešel král sám do mučírny, a poručil katovi, aby všechny čtyry vězně na rukou i nohou svázel, a je mučil. Ba rozzuřený král zapomněl se tou měrou, že posléze sám konal službu katovskou, an uchopiv pochodeň, Jana Nepomuckého a Puchníka páčil.

Zejména zpovědníka své manželky na jednom boku tolik popálil, že tělo jeho bylo od ohně děsně uškvařeno a rozdrásáno.

Potom ostatních ztrýzněných propustiv proti slibu, že o ztýrání svém nikomu se nepochlubí, obrátil se k samému Janu, strhl jej již polomrtvého k zemi, šlapal po něm, a rozkázal posléze, aby byl utopen.

I vstrčili pochopové mučenníkovi roub do úst, aby nemohl na cestě nikomu prozraditi, co s ním král dělal; svázali ho do kozlíku, a dovlékli ze staroměstské rychty na most Karlův,

Odtud vhodili ho do Vltavy okolo deváté hodiny večerní dne 20. března 1393.

7. Vltava byla tehdy rozvodněna, a mohlo tedy tělo mučenníkovo snadno daleko zanešeno býti a v zapomenutí upadnouti, čehož si asi král přál. Avšak toho nedopustil Bůh! Nad tělem po vodě plynoucím ukázalo se pět zázračných světél, jako tolikéž jasných hvězd, jež bezduché tělo světcovo provázely.

Dle světél těchto jdouce vylovili rybáři na Františku, na nynější osadě svatodušské, mrtvé tělo z vody, a pohřbili je zatím v blízkém chrámu sv. Kříže Většího, při němž působili tehdy křižovníci s červeným srdcem čili cyriaci.

Když pak král Václav újel zpět na Žebrák, a nebylo se více zuřivosti jeho báti, vyzdvihli kanovníci svatovítští mrtvé tělo umučeného souduha svého odpoledne dne 15. května r. 1393, v kterýžto den tehdy připadla právě slavnost Nanebevstoupení Páně, z prozatímního hrobu jeho, a odnesli je ve slavném průvodu do velechrámu sv. Víta, kde je nazítří, dne 16. května pohřbili v ochozu vysokého kůru, právě před tou kaplí, kde ondy světec býval ustanoven oltářníkem. Hrob pak přikryt byl mramorovým kamenem, na němž vytesán byl kříž s nápisem latinským: »Jan z Pomuku«.

E)

Mistr Matěj z Janova († 1394).

Použito spisů a statí případných z nich jako při odstavci B) a C)

I. O životě M. Matěje z Janova.

1. V řadě tak zvaných předchůdců M. Jana Husa jedno z nejpřednějších míst zaujímá M. Matěj z Janova. Avšak o jeho životě víme ještě mnohem méně, nežli o životě Miliče z Kroměříže, jenž byl vzorem jeho. Také i spisy M. Matěje, ač jsou paměti hodné, upadly během časů v zapomnutí.

Co o M. Matěji víme, jest jen následující: Narodil se za panování císaře Karla IV., asi při roce 1350. Otcem jeho byl Václav, rytíř z Janova, prý méně zámožný český vladyka.

Matěj z Janova pobyl v mládí svém po několik roků na studiích v Praze, kde přidržoval se ohnivého kazatele Miliče z Kroměříže, a seznámil se tak s duchem i učením jeho. Později sepsal také životopis Miličův, a stal se nejohnivějším stoupencem jeho.

Z Prahy odebral se Matěj z Janova do Paříže, kde pobyl na vysokých školách po šest roků zároveň s Janem z Jenšteina, pozdějším arcibiskupem pražským. V Paříži dosáhl Matěj velké učenosti, a stal se tam i mistrem svobodných umění. Za kteroužto příčinou nazývali ho vrstevníci jeho častěji »mistrem pařížským«, nežli »mistrem z Janova«.

M. Matěj přebýval také po nějaký čas v Norimberku a v Římě, snaže se všude nových vědomostí i zkušeností nashromáždit.

2. Za mladších let snažil se M. Matěj, v odporu se svým mistrem Miličem, jenž žil na výsost chudobně, pokorně a zapíravě, dosíci cti, slávy a bohatství, jak se k tomu sám přiznal; a nešetřil za příčinou tou námah i obětí peněžných.

Tak příkladně podal i papeži Urbanovi VI. žádost, aby mu týž jakožto synu českého rytíře propůjčil kanovníctví při velechrámu sv. Víta v Praze. Ba v letech 1380 a 1381 odebral se jakožto novosvěcený kněz za příčinou tou sám až do Říma. A že tehdy papežové rozdávání největších duchovenských obročí vůbec k sobě potahovali, M. Matěj tam na základu předložených vysvědčení o svých studiích a bezúhonných mravech účele svého i dosáhl tak, že obdržel od papeže Urbana apoštolskou přípověď zvláštní bullou ze dne 1. dubna 1381, na základu které pak dne 12. října 1381 od kapitoly svatovítské skutečně za kanovníka na hradě pražském přijat byl.

Avšak skutečné prebendy čili kanovnického obročí M. Matěj neobdržel ani tehdy ani později, ježto kdykoli některé obročí se uprázdnilo, vždy někomu jinému přednost byla dána, a M. Matěj přese všechny námahy své vyšel vždy z prázdna. S takovýmto soupeřem pak M. Matěj po každé se soudil, ale po každé také při prohrál!

Teprve roku 1388 nebo 1389 obdržel faru ve Velké Vsi u Mělníka, ale zůstal i na dále

v Praze, dávaje se na faře zastupovati knězem najatým čili střídníkem.

Po nějaký čas bydlel M. Matěj v Praze spolu s M. Vojtěchem Rankonis z Ježova, prelátem u sv. Víta, jenž býval před tím i rektorem vysokých škol pražských.

Že by M. Matěj býval také farářem u sv. Mikuláše na Starém Městě v Praze, jak někteří spisovatelé o něm tvrdí, na jisto postaviti nelze.

3. Již roku 1380 byl M. Matěj od arcibiskupa Jana z Jenštejna, bývalého spolužáka svého v Paříži, pověřen úřadem zpovědníka při velechrámu sv. Víta. A tomuto úřadu svému věnoval také hlavní péči života svého. Vedle toho oddával se spisovatelství, a někdy vystupoval na veřejnosti i jakožto kazatel.

I horoval zejména proti mnichům, jak to tehdy v módě bylo, vyčítaje jim, kterak prý byli se od původní kázně svých zakladatelů odchýlili a všelikým nepořádkům oddali. Nazval je proto »pátým kolem u vozu« anebo »třetí rukou na těle lidském«; a sliboval si všechnu nápravu pokleslých mravů v Církvi a všechnu spásu od žen, jež zároveň ku povznášení se v životě duchovním povzbuzoval.

Avšak horování M. Matěje nevniklo nikdy tak hluboko v lid, jako horování jiných jemu podobných kazatelů. M. Matěj nedovedl se učiniti populárním neboli lidovým. Kdežto Konrád Waldhauser mocně působil na lid, přihlížeje ku skutečnému jeho životu, a Milič z Kroměříže uchvaloval svým svatým životem a svou ohnivou výmluvností: Matěj z Janova svou hlubokou uče-

ností působil spíše na lidi vzdělanější. A ač sám zůstal věrným synem Církve katolické, svými nesprávnými náhledy založil podklad ku bludům náslapníků svých, zejména také ku bludům husitů.

M. Matěj z Janova zemřel v nevysokém ještě stáří v den sv. Ondřeje, 30. listopadu 1394 na zimnici, a pohřben byl ve velechrámu sv. Víta.

4. V knihovně kapitoly svatovítské chová se rukopis, (označený D, 55), v němž vyznačeny jsou výťahy ze spisů M. Matěje z Janova, z nichž poznati lze aspoň povrchně všechna učená díla, která tento horlivý hlasatel učení ukřížovaného Krista po sobě byl zanechal.

I sepsal M. Matěj z Janova čili »Mistr pařížský« tato díla:

a) *Regulae Veteris et Novi Testamenti*, čili pravidla plynoucí ze čtení Písma svatého Starého i Nového Zákona, pro posuzování učení o pravé Církvi, o antikristu, o nejsvětější Svátosti a o jiných člancích.

b) *Tractatus de praeceptis Domini*, t. j. pojednání o přikázáních Božích.

c) *Homiliae*, t. j. výklady na různé části Písma svatého, z nichž se ale na nás toliko trosky dochovaly.

5. Nejprzednějším z těchto spisů M. Matěje z Janova jest onen na prvním místě uvedený, totiž »Regulae«, v němž obsaženy jsou náhledy jeho »o pravém a o lichém křesťanství«, a vyznívají i četné bludy Valdenských.

Spis tento rozpadá se na pět knih, a tyto zase na různá pojednání čili na traktaty, z nichž

traktat šestý knihy třetí přičítán býval od některých spisovatelů, ale neprávem, M. Janu Husovi.

Celé dílo toto, na němž M. Matěj z Janova pracoval po čtyři léta, totiž od r. 1388 až do r. 1392, nedochovalo se na nás ve své celosti nikde; avšak ze zachovalých jednotlivých částí jeho dalo by se posud v úplný celek sestaviti.*)

II. *O učení M. Matěje z Janova zvlášť.*

1. *V předmluvě* ku svému obšírnému dílu »Regulae« udává M. Matěj obsah i rozdělení jeho.

Při tom tvrdí, že dílo své sepsal z lásky a úcty k nejsvětější Svátosti, po vroucích modlitbách a pilném čtení v Písmu svatém.

Zároveň osvědčuje slovy naprosto jasnými, že nezamýšlí v něm ničeho tvrditi, co by bylo proti víře katolické Církve nebo proti Písmu svatému; anebo co by mohlo urážeti uší věřícího křesťana. Kdyby však přece z nevědomosti, nepozornosti anebo křehkosti tvrdil něco, tomuto osvědčení odporného, že to předem odvolává; a že má býti považováno tak, jako by nebylo vyřčeno, ježto on se ve všech věcech podvoluje soudu i pokárání svaté Církve katolické.

*) Jednotlivé části tohoto spisu nacházejí se v českém Museu (Rukopis č. 289, čítající 364 listů); v universitní pražské knihovně (Rukopis III. A. 10. od listu 105 do 175 ve folio; a sice uchován tu exemplář, jenž náležel druhdy самому spisovateli); v knihovně kapituly pražské (Rukopis O, 11. na listech 1—154); ve dvorní knihovně ve Vídni (Rukopis č. 4747. na listech 1—219); a v jiných knihovnách ve zlomcích anebo ve výtazích, více méně obšírných.

A dle toho osvědčení se pak M. Matěj také věru i zachoval, když na něho pro jeho »výklady o pravém a lichém křesťanství« byly žaloby u vrchnosti církevní snešeny. —

2. V »*Regulích*« *samých* předkládá ale M. Matěj z Janova v pravdě některá učení pochybná, jiná i přímo bludná. Tak tvrdí, že

»*Bible sama o sobě poskytuje dosti naučení a světla o všech podstatných člancích náboženství a víry.*« A z té příčiny méně sobě všímá spisů otců církevních. To mu také zvláště na čest připomíná náš dějepisec Palacký, ovšem po svém bludném názoru protestantském.

Aušak Písmo svaté na žádném místě o sobě netvrdí, že jest jediným pramenem víry, jak stále a beze všech důkazů (!!) tvrdí protestanté, aby svá nová, v Církvi před nimi neslýchaná učení ospravedlnili!

Ba *pravý opak jest na pravdě!* Písmo svaté samo totiž na přčetných místech učení slovem živým podaného se dovolává.

Tak příkladně již Mojžíš ve Starém Zákonu napomíná: »Rozpomeň se na dny staré . . . Otaž se otce svého, a oznámí tobě!« (V Mojž. 32, 7.)

Spasitel sám nenapsal ani slova, a také neposlal apoštolů svých, aby psali traktátky a rozdileli je mezi lid; ale velel určitě: »*Učte národy zachovávatí všecko, což jsem koli přikázal* (tedy ústně) *vám!*« (Mat. 28, 20.)

A z apoštolů Páně toliko dva, Matouš a Jan, a ti jen pro zvláštní příležitosti a potřeby napsali stručná evangelia, z nichž Jan poslední evangelium uzavírá památnými slovy: »Mnohé zajisté

i jiné divy činil Ježíš kteréž nejsou psány v knize této« (Jan 20, 30.); »Jestli i mnoho jiných věcí, které učinil Ježíš, kteréž kdyby měly každá obzvláště psány býti, mám za to, ani svět by nemohl obsáhnouti knih, kteréž by měly psány býti.« (Jan 21, 25.)

Skutky apoštolské (1, 3.) vypravují, kterak Spasitel po svém z mrtvých vstání po celých 40 dnů zjevoval se apoštolům ve mnohých důvodech, a mluvil s nimi o království Božím. Co mluvil? Kde je to v bibli napsáno?

O apoštolích se vypravuje, kterak rozličné »církve« čili křesťanské sbory navštěvovali a různá přikázání jim dávali; avšak nikde nečteme, co do podrobnosti jim nakazovali? (Tak Skut. ap. 15, 41; 16, 4; I. Kor. 11, 2.)

Sv. Pavel výslovně ohlašuje, že jisté věci vyřídí osobně, až přijde. (I. Kor. 11, 34.) Co a kterak nařídil, o tom bible mlčí! Na jiném místě praví: »Co jsi slyšel ode mne před mnohými svědky, to (zase) svěřuj věrným lidem, kteříž způsobní budou i jiné učiti.« (II. Tim. 2, 2. Podobně Filip. 4, 9.; Tessal. 4, 2.; Tess. 2, 14. a jinde.)

A sv. miláček Páně píše: »Maje vám více psáti, nechtěl jsem skrze list a černidlo; nebo mám naději, že budu u vás, a ústy k ústům mluvit budu.« (II. Jan 12.) Co mluvil? V čem poučoval Jan? Kde je to v bibli? —

3. Dále pochvaluje si Palacký ve svých dějinách při M. Matěji z Janova, že

umínil sobě odděliti věci podstatné ve křesťanství od méně podstatných, a objeviti tudíž zá-

kladní jeho pravidla, a překaziti, aby prý pro veliké množství výmyslů lidských nezapomínalo se na křesťanství!

Avšak v Písmu svatém marně bychom hledali takové rozdíly mezi naukami podstatnými a méně podstatnými! Ano Spasitel sám, rozesílaje apoštoly do světa, dal jim i toto pravidlo: »Jdouce, učte všecky národy učíte je zachovávat *všecko, což jsem koli přikázal vám!*« (Mat. 28, 20.)

A mládenci, dotazujícímu se po cestě spasení, řekl prostě: »Chceš-li vjíti do života, ostříhej přikázání!« (Mat. 19, 17.) Já »nepřišel jsem zákona rušit, ale naplnit!« (Mat. 5, 17.)

Z toho zajisté plyne, že každý křesťan, jenž spasen býti chce, musí tedy všechna přikázání zachovávat, a sice netoliko přímo Božská, ale i církevní, ježto praví Pán apoštolům svým: »Kdo vás slyší, Mne slyší; a kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá« (Luk. 10, 16.); a »jestliže (kdo) Církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán« (Mat. 18, 17.) čili veřejný hříšník!

A kdyby i mělo býti připuštěno, že lze některá přikázání Boží na lehčí váhu klásti: kdo že by u věci té měl rozhodovati?! Již ne neomylná Církev Páně, ale snad kdokoli sám?

Rozdíly mezi přikázáními Božími podstatnými činili vždy jen ti křesťané, jimž se nechtělo všech přikázání Božích i církevních poslouchati!

A rozdíly takové začal skutečně dělati i M. Matěj z Janova, an úplně po své hlavě vybral ze Starého Zákona čtyři a z Nového Zákona osm tak zvaných základních pravidel čili regulí, dle nichž si troufal život křesťanů lépe spořádati.

Na základu těchto regulí, dle libosti své z Písma svatého vybraných, zkoušel a posuzoval pak M. Matěj křesťanský život věku svého; horlil na pokrytce, kteří prý Krista jen na jazyku mají a v srdci zapírají; haněl ledabylé prý odbývání služeb Božích; zevnitřní obřadnictví; porušenost mezi duchovenstvem a v Církvi vůbec; žádal i pro nekněze častějšího, možno-li každodenního sv. přijímání, aby prý »se stav kněžský nerůznil jakožto stav zvláštní od nekněží«.

A Palacký se domnívá (díl III, kn. 11, čl. 1.), že »kdyby Církev byla tehdy šla za takovýmito myšlenkami či zásadami, bylo prý by se (dle soudu jeho) předešlo rozdvojení v Církvi, a o Husovi a Lutherovi nebylo by snad řeči!«

Tak tedy měla Církev katolická, na skále Petrově od samého Syna Božího založená, choditi do školy toho onoho mistra, z nichž vždy následující hledí překonati předchůdce svého?!

Ó nikoliv tak! Hlásá-li Církev katolická dle ustanovení Spasitele, Boha vševědoucího a nejvyšší pravdomluvného, *pravdu*, a chráněna-li jest od Něho samého, jak nade vši pochybnost jasnými slovy jí připověděl (Mat. 28, 20.; Jan 14, 16, 17), přede vším poblouzením u vykládání zjevení Božího, a sice až do skonání světa: *Církev katolická dle pravdy učení svých nikdy zapříti nemohla a také nikdy nezapřela*, leč jedině že když některý článek víry její od lidí pyšných anebo nevědomých v pochybnost byl uváděn, ona týž slovy určitě jasnými vyložila, čili výklad svůj v nezvratné »*dogma*« složila.

Církev katolická dle pravdy nikdy »v učení svém věroučném *změněm časovým nepodléhá*«, jak jí beze všech důkazů (!!) Palacký přičítá (Svaz. III. kn. 11. str. 8.), aniž podlehnouti mohla, ježto by ji jinak vševědoucí a všemohoucí Bůh byl nechal upadnouti pod vládu knížete pekelného, krále lží od počátku, kdežto přece Spasitel té Církvi své, na Petrovi, jakožto na nezborné skále založené, jasně slíbil, že jí *brány či mocnosti pekelné nepřemohou!!* (Mat. 16, 18.)

Církev katolická hlásá pravdy Boží, vykládá *pravdy od samého Boha nám zjevené, a právě tak nezměnitelné, jako jest Bůh sám!* A jen při různých příležitostech z pravd těchto pro rozličné lidi, poměry, časy, místa pravidla života neomylně vyvozuje. Jako třikrát tři bylo, jest a na věky bude vždy devět, a nikoliv postupem časů jen osm nebo deset anebo jedenáct, poněvadž udání devět na nezvratné skutečnosti a tedy na pravdě spočívá: tak ani na pravdách Božích, jak je Bůh Církvi k uchování a vykládání lidu svěřil, nebude na věky nic jiného! I musí se člověk řídit dle pravd Božích, jak se na něho jakožto tvora Božího sluší; ale nikdy nebudou se slova Boží řídit dle měnících se náhledů lidí! »Nebe i země pominou, ale slova Boží nepominou,« ujišťuje sám Spasitel. (Luk. 21, 33.)

Jestliže tedy protestanté a s nimi jich souvěrec Palacký, jakožto dějepisec jinak právem vážený, jiné nauky hlásají, my katolíci za takovými náhledy, neomylnost Církve popírajícími, jíti nemůžeme, aniž bychom se neprohřešili proti svaté víře své!

Chválí-li Palacký M. Matěje z Janova pro jeho odchylná učení, tak jakoby ona nějakým »pokrokem (!) lidského ducha« byla: díme my na to, že co nového, není ještě vždy pokrokem čili krokem ku předu, ale bývá také často krokem zpět!

A vynáší-li protestant Palacký ty bludné »regule« M. Matěje jakožto prý »bez odporu (!!)

jednu z nejpamátnejších knih, které od jakživa kdy v Čechách sepsány byly« (Radhošť II. 324): víme, že píše jakožto předpojatý protestant český, ale nikoliv jakožto — nestranný historik! —

4. M. Matěj z Janova dále ve svých »Regulích« schvaloval, podobně jako již i Milič z Kroměříže činil, *aby i nekněží často, ba denně přistupovali ku stoln Páně.*

I hájil svůj náhled tím, že ruší se tak ustavičná oběť, o níž mluví prorok Daniel ve dvanácté kapitole svých proroctví, nedovoluje-li se laikům čili nekněžím, pokud toho hodnými jsou, denně ku stolu Páně přistupovati.

Tím stavěl se proti náhledům jiných duchovních, kteří nekněžím sv. přijímání jen asi jednou za měsíc dovolovati chtěli. A také na synodě arcibiskupství pražského, dne 19. října 1388 konané, M. Matěj se svými náhledy neprorazil. Tam bylo jen obecně ustanoveno, že zbožní křesťané mohou ku častějšímu sv. přijímání povzbuzování býti.

Poněvadž akta této synody z r. 1388 se na nás nedochovala, nelze povědět, zdali tehdy mimo mínění M. Matěje o každodenním sv. přijímání i nekněží nebyla také již přednešena prý myšlenka

jeho, že třeba i obecnému lidu podávati nejsvětější Svátost pod obojí způsobou, jak tvrdil o něm později M. Jan Rokycana na sněmu církevním, r. 1433 v Basileji konaném.

Ve spisech M. Matěje není sice nikde řečeno výslovně, že by třeba bylo, aby lid obecný přijímal *pod obojí způsobou*. Avšak přece jest na mnohých místech řeč vedena tak, jako by se sv. přijímání pod obojí způsobou samo sebou rozumělo, a jako by i skutečně tak udíleno bylo. M. Matěj mluví totiž o častém sv. přijímání Těla a Krve Páně, tedy jako o různém způsobu přísluhování; kdežto Církev katolická učí, že kdo přijímá pod jedinou způsobou, přijímá již celé Tělo Páně, jak je Spasitel při ustanovení nejsvětější Svátosti při poslední večeři měl; totiž živé Tělo Páně, v němž tedy jest i živá Krev Jeho, ježto by Tělo bez Krve nebylo živým, ale mrtvým.

Ostatně pokud se týká podávání sv. přijímání pod obojí způsobou, nalehal na ně již za života Miliče z Kroměříže, a tedy ještě před vystoupením M. Matěje z Janova, Mikuláš Mnich, farář při kostele Matky Boží nad Louží, na nynějším marianském náměstí před Klementinem. Toho tedy, jenž zemřel již roku 1380, čítati lze jakožto *prvého horlitele pro kalich v Čechách*. —

5. M. Matěj z Janova učil dále, *kde hledati třeba pravou Církev křesťanskou*.*)

I tvrdí, že obec křesťanská rozdělena je na tři díly, z nichž Římané na jihu tvrdí, že u nich

*) Srovn. Rukopis musejní na stranách 62. 63.

jest Kristus a Církev pravá; ale totéž že tvrdí Řekové na východě a Francouzi na západě, tak že křesťan nemůže nabýti pravé jistoty, která z těchto tří obcí má pravdu na své straně, a které se tedy přidržovati máme.

I má proto M. Matěj za spravné, aby jedenkaždý hledal Krista ukřižovaného ve svém vlastním nitru, skrze zbožné povzdechy, ač prý se tak vydává v nebezpečí, že bude považován za kacíře, a jakožto kacír že bude i hanebně odsuzován!

Dále tvrdí M. Matěj (l. 94.), že jako Kristus nemůže rozdělen býti, tak že nemůže býti rozdělena ani Církev Jeho. Kacíři prý ale dle pravdy nerozdělují Církve Páně, nýbrž oni se z ní jen sami vylučují skrze svou nemírnou pýchu, skrze nenasytnou lakotu, a skrze své bezuzdné požitkářství. Kacíři nehledají prý v pravdě oslavy Boží, ale toliko ukojení svého hříšného sobectví, jak o tom skutečnost učí. A proto má M. Matěj za to, že rozkoly v Církvi nejsou v pravdě na škodu pravé Církve Kristovy, nýbrž spíše na její prospěch, ježto se tak z ní vylučuje, co se v ní nezdravého usadilo; a ona zbavuje se velikého počtu pokrytců a křesťanů pouze domnělých.

A takto na Církev a na její zřízení hledě, hlásá M. Matěj (l. 97, 98.), že se má ona všeho toho zbavovati, co do ní sobečtí lidé byli na svůj prospěch zanesli, a co nepochází tedy od Boha, aby prý se tak ve své neporušenosti zachovala.

A k takovýmto věcem Církvi Páně škodlivým, a ji prý znešvařujícím čítá M. Matěj: Různé

úkony zbožnosti, množství mší, drahé ozdoby chrámů, všeliké obřady, církevní slavnosti, rozhlásování zázraků, bratrstva, pocty svatým konané a podobné. Vše, co Církev pro rozmnožení víry, spravedlnosti a svatosti svých vyznavačů nařídila anebo doporučila, má prý býti z Církve Páně opět vymýtěno, aby ona tak uvedena byla zpět do stavu svého prvotného, prostého (l. 116; 135; 162)!

Že se tak díti neviděl, žehral M. Matěj (l. 156) zle na to, že prý kněží i nekněží méně znají a zachovávají přikázání hrozného Boha, nežli rozkazy a přikázání lidí; a proto i více lekají prý se trestů od lidí, nežli od Boha.

A také běduje nad tím, že vrchnosti duchovní prý »přísně nařizují a tresty Božími vyhrožují« těm, kdo by jejich rozkazů věrně neposlechli (l. 157), kdežto pro přestupování vyšších zákonů, totiž Božích, hrozeb prý nemají!

Tak papežové prý (l. 108) na místě, aby jako první byli ve sboru svých bratří biskupů, smlouvají se s králi a knížaty; nad své bratry nadmírně se vyvyšují; původní řád spojení protrhli, a osobili si rozdávatí všechna vyšší obročí a nejvyšší důstojenství v Církvi. Také prý zavedli zřizování rozličných výsad, právomocí, výjimek, ztenčení práv, což všecko prý nikterak nesouhlasí s původním zřízením Církve (l. 112).

A dle příkladů papežů nejsou pak prý ani biskupové po spravedlnosti sjednocení se svými faráři, ale vysoko se vynášejí nad duchovenstvo svoje tak, že pak duchovenstvo biskupů se vzdaluje více, nežli jest na prospěch Církvi. Za to ale

prý biskupové pěstují důvěrné přátelství s velmoži a knížaty, světskými i duchovními, a zanedbávají při tom povinnou péči o blaho podřízeného duchovenstva i obecného lidu.

Jinak prý to chtěl míti Spasitel, když se tázal Petra (Jan 21, 15.): »Šimone, synu Jonášův, miluješ mne více nežli tito?« Neřekl prý jemu: »Tedy užívej pokoje ve svém soukromém příbytku,« ale velel: »Pasiž beránky mé! Pasiž ovce mé!«

Posléze pak, naříká M. Matěj, nejsou prý ani srdce kněží pastýřů spojena se svěřenci svými; ale oddávají se rozličným marnostem tohoto světa, a shánějí se po bohatství, hodnostech a pohodlí.

A kdo s těmito nepořádky nesouhlasí, jež jsou pravým dílem antikrista, aniž by jiného třeba bylo očekávati, a chce hodněji žíti v Kristu Ježíši, ten prý bývá záhy prohlášen za kacíře, pikarta anebo jiného pobloudilce, a bývá s ním nejinak nakládáno, leč jako s pokrytcem anebo s ničemou (l. 133).

M. Matěj míní, že kdo zlé dílo činí, je pravým antikristem; a kdo dobré dílo činí, že jest pravým údem Kristovým dle slov Páně: »Potom všichni poznají, že jste učenníci moji, budete-li míti lásku jedni k druhým.« (Jan 13, 35.) Všechna zevnější nádhera církevní, spíše pro oslavu lidí nežli pro oslavu Boží zřízená, jest prý rouchem antikristovým (l. 163), ano dílem ďábla ku svádění lidu a na škodu jeho!

Povážlivé a na mnoze úplně bludné náhledy M. Matěje z Janova, jak se zdá, s pravou pochoutkou přednáší a objasňuje dějepisec Palacký, jako na ospravedlnění protestantů, že i oni až podnes o zřízeních církve katolické podobně a zarputile smýšlí a mluví, byť jim kdo tisícekrát význam těch věcí jasně vyložil, a z Písma svatého a dějin církevních od nejstarších dob odůvodnil!

Aby prý »nebylo uzmutu na úctě Kristu Pánu«, zavrhuji to, co Kristus Pán sám (!) působí zázračného na přimluvu své přeblahosla-vené Matky, anebo jiných oslavených přátel svých.

»V duchu a v pravdě« prý chtějí Bohu sloužit; ale jak ze zkušenosti víme, nemodlívali se ani v duchu ani v pravdě, ježto nemodlívali se vůbec! K čemu také, když dle jejich mínění ku spasení více třeba není, leč v Krista Pána věřit? a když dostačuje prý ku spasení víra bez skutků čili taková, jakou si jeden každý dle svého náhledu udělá sám?! Ba když každý dobrý čili od Boha nařízený a Jím i chválený skutek prý »ujímá zásluhám Kristovým«, a tak i docela škodí?!

Horliví arcibiskupové pražští, Arnošt z Pardubic a Očko z Vlašimi, jakož i Jan z Jenštýna, přítel M. Matěje a upřímný kajicník, i sv. Jan Nepomucký smýšleli o učení Krista Pána ovšem zcela jinak, nežli činí protestanté, a nežli činil jimi vychvalovaný, ale po bludných cestách kráčející M. Matěj z Janova! —

6. M. Matěj se konečně sám přiznává, že prvotní jeho ctižádostivost, kterou byl »od ducha antikristova« zmítán, aby se totiž se vším úsilím domáhal slávy světa a bohatství, byla mu od Boha úplně znechucena skrze nezdary, jichž se dočkal. I činí za to díky Bohu, ježto prý ho tak ve svém milosrdenství »odtrhl od prsou baby-lonské nevěstky« (fol. 210), a vyprostil ho jako »vrabce, uváznuvšího v léčkách lovců«!

Dále doznává, že pro svá odchylná učení desetkrát byl pohnán na soud, a mnoho pohanění od nepřátel svých vytrpěl, ba »od bouří všeho dru-hu jako do hluboké louže blátivé byl pohroužen«!

I odvolal zejména, co bludného byl učil, na synodě v kostele sv. Víta dne 18. října r. 1389 slavně konané, a podrobil se i pokorně přísou-zené mu církevní pokutě.

M. Matěj z Janova nebyl právě kazičem pravé víry neústupným a nenapravitelným; ale v čemkoli byl z nepravdy anebo přehánění usvěd-čen, v tom i poctivě úsudku Církve se podvolil a odvolal, jak byl prve veřejně osvědčil.

Kéž by tak byl učinil i nášlapník jeho M. Jan Hus!

F. Tomáš ze Štítného. († 1401).

Použito spisů a případných statí z nich:

1. Dr. Flaišhans Václav. Písemnictví české.
2. Dr. Tomek Václav Vlad. Děje království českého.
3. Dr. Palacký Frant. Dějiny národa českého. Kniha XI.
4. Dr. Kryštůfek Frant. Církevní dějepis. Díl II. Středověk.
5. Ottův Naučný slovník a j.

I. O životě Tomáše ze Štítného.

1. Jakkoli ohromně působil na posluchače pražské ohnivý kazatel Milič z Kroměříže svým živým slovem, v obojím jazyku zemském hlásaném, a jakkoli rozsáhlého vlivu nabyl M. Matěj z Janova svými latinskými spisy na učené vrstvy rodáků i cizích horlivců, přece ještě více zajal mysl všeho lidu duchovní syn Miličův, nábožný vladyka Tomáš ze Štítného, spisy svými, jež vydal i v drobných knížkách, i ve velikých foliantech.

Týž také zdokonalil teprvé mluvu českou pro pojmy mudrcké a bohoslovné skrze spisy své, jadrným, jasným a příjemným slohem českým vydané, a vychoval tak obecenstvo české i pro drobná pojednání, i pro studium velikých knih. Zároveň utvrdil lid český v přesném učení křesťanském. Začež věru ne neprávem nazýván bývá od učenců »Otcem české filosofie«.

Tak stal se ale protivou později vystouplého M. Jana Husa, jenž se sice rovněž jakožto horlivý spisovatel český vyznamenal, avšak, jak tvrdí historik náš Tomek (Dějiny Prahy III. str. 541.), »hloubkou myšlenek a přesností jazyka« Štítného nikterak nedosáhl; za to ale svým domýšlivým a bezohledným vystupováním proti církvi katolické lid český na bezcestí u víře, a do hrozného neštěstí zatáhl!

2. O životě a rodinných poměrech tohoto velikého muže, Tomáše ze Štítného, víme bohužel jen nemnoho. Známo jest jen tolik, mnoho-li ze spisů jeho vlastních vybrati a usouditi lze. A toho jest věru málo!

Dle toho narodil se Tomáš ze Štítného kolem roku 1330 na malé tvrzi, jménem Štítné, v jižních Čechách, v okrese počáteckém, poblíže hranic českomoravských, a sice z rodičů málo zámožných, rodu vladyckého, jenž byl nejchudší větví Benešoviců. Rodnou tvrzí svou, jále poplužním dvorem a částí přiléhající k hradu vesnicí rytíř Tomáš ze Štítného také později vládl, a sice až do roku 1394, načež popustil ji synu svému Janovi.

Nyní pamatují na tvrz tu ve Štítném jen některé zbytky bývalých valů po východní straně vsi.

Důchodů měl Tomáš ze Štítného jen 23 a půl kopy grošů, to jest asi 520 korun naší měny, ač to byl na jeho časy příjem dosti slušný.

Zbožní rodičové Tomášovi přenesli svou zbožnost a svou staročeskou upřímnost, lásku k vlasti i k rodu panovnickému i na své děti, totiž na Tomáše a na jeho sestry.

V rodině té žila také ovdovělá, zbožná bába Tomášova.

V ovzduší takovém vzrostla potom ovšem snadno ona hluboká zbožnost Tomášova, jež ze všech spisů jeho proniká.

3. Když byl Tomáš odrostl, odebral se na vysoké učení, jež byl Karel IV., po vzoru vysokého učení v Paříži, r. 1348. v Praze založil, a ztrávil tu prvá léta mladosti své, asi mezi roky 1350 až 1360.

Tu oblíbil si hlavně některé spisy mystické, čili spisy jednající o tajemstvích Božích; a pak

spisy mravoučné, jako spisy sv. Augustina, sv. Řehoře, Hugona a Richarda a sankto Viktore, sv. Bonaventury a jiné. A vedle toho horlivě poslouchal také kázání Vojtěcha z Ježova, Konráda z Waldhausenu i Miliče z Kroměříže, kteréhož posledního vlivem i vedením nastoupil i svou dráhu spisovatelskou.

Za svého pobytu v Praze seznámil se Tomáš ze Štítného netoliko se spisy vědeckými, ale důkladně i s Písmem svatým. Zároveň zjednal si také důkladnou znalost latiny i němčiny, jichž známost teprvé otvírala brány vzdělanosti, jaká tehdy v západní Evropě panovala, a jež přirozeně i s písemnictvím domácím souvisela.

Tomáš ze Štítného studoval na vysokých školách v Praze na oddělení filosofickém čili na fakultě svobodných umění. Avšak studiím svým neoddával se tak, jako jiní studující z povolání, nýbrž spíše jen jako pouhý přítel věd. A proto také žádného učeného stupně hodnosti univerzitní nedosáhl. Nebyl tedy jmenován ani mistrem čili doktorem, ani bakalářem čili hodnostářem nižšího nežli mistrovského stupně, ač se učeností svou vyrovnal nejznamenitějším mužům doby své, jak to patrně ze spisů jeho vysvítá.

Také se podobá, že si Tomáš ze Štítného nevšímal tehdejšího na mnoze bujného, nevázaného života žakovského čili studentského, a ovšem také se ho nezúčastňoval. Za to ale pilně oddávaje se studiím, nabytí důkladných vědomostí, jak hojně jeho překlady, ze spisů latinsky sepsaných, jasné o tom svědectví vydávají.

Rovněž seznámil se Tomáš i s písemnictvím staročeským, jak o tom svědčí úryvky z jeho řeči svátečních.

4. Roku 1360 vrátil se Tomáš ze Štítného z Prahy do své rodné vsi, a ujal se zároveň se svými třemi sestrami, Dorotou, Annou a Peltratou hospodářství po svých zemřelých rodičích. I hospodařili pospolu k nerozdílné ruce až do r. 1873.

Tou dobou oddělil nějaký plat, který měl ze Žirovnice, své sestře Dorotě, jež se byla provdala za Odolena z Chlumu, a sice zápisem českým. Své sestře Peltratě pak přikázal nějaký plat z Číměře. R. 1381. potom postoupil veškeren zbylý majetek, kromě Štítného, v dědičný nájem na věčné časy Zbyňkovi z Kamenice, vymíniv si za to postoupení roční důchod čtrnácti kop grošů (asi 240 korun dle naší míry) do své smrti.

Avšak když Zbyněk z Kamenice r. 1389 zemřel, měl Tomáš ze Štítného ze svého pronájmu mnohé nepříjemnosti, ježto dědicové Zbyňkovi, markrabí Jošt a Prokop, uvázavše se v držení statků Štítného, nechtěli Tomášovi smluvného nájmu platiti, tak že si ho týž musil cestou práva vymáhati, a teprvé r. 1394 konečně právo jeho soudně uznáno bylo. Načež, postoupiv synu svému Janovi Štítné, koupil si dle domnění tvrz Chotěnice v Kouřírsku.

5. Pokud byl Tomáš hospodářem ve Štítném, také se oženil. Avšak manželka jeho záhy, již r. 1370, jemu zemřela, zanechavši mu pět malých dětí, z nichž tři ještě v útlém věku zemřely. Nejstarší syn jeho Jan předešel ho na věčnost

krátce před jeho vlastní smrtí, jež ho zastihla při polovici roku 1401. Toliko dcera Anežka ho přežila.

Anežka ta oddávala se úplně životu náboženskému, jako její otec. Dne 20. října r. 1401, v kterém otec její zemřel, stala se majetnicí polovice domu podle kaple betlemské v Praze, kde s některými pannami pak žila, a bývala častou posluchačkou kazatelů betlemských. Ještě r. 1409 připomíná se v listinách jakožto taková. Život svůj pozemský dokonala kolem roku 1414.

Téhož roku odkázala také sestra Tomášova Peltrata, poslední člen rodiny ze Štítného, zboží své klášteru v Třeboni.

6. Láska k vědám neopustila Tomáše ze Štítného ani po návratu jeho z Prahy, při venkovském hospodářství, a při starostech o rodinu. Častěji zajížděl si ze Štítného do Prahy. A když mu manželka zemřela a on sestry své vybyl, zřekl se konečně r. 1381. venkova na dobro, zboží svého na věčné časy pronajav, a usídlil se pak na stálo v Praze, by se mohl již výhradně oddávati svému oblíbenému spisování. Za tou také příčinou navázal stále styky s univerzitou a s učiteli církevními.

II. *O spisech Tomáše ze Štítného.*

1. Tomáš ze Štítného počal sepisovati díla svá v mužném již věku. A vše, co napsal, napsal pro určité osoby. Zejména psal pro své děti. Poslední dílo jeho věnováno jest výhradně jeho milované dceři Anežce.

Pečlivý otec, vzpomínaje, jakého šťastného dětství zažil sám, stará se o poučení a výstrahy i pro své milé děti, aby i ony šťastně žily. Za tou příčinou předkládá jim jednak překlady vhodných spisů latinských, jednak skládá a sepisuje jim knihy i »ze své hlavy«.

Jednotlivá díla přepracoval později i pro širší vrstvy lidu českého, a ta rozšířila se v krátkosti v hojných prepisech po veškerém národě. Čítali v nich na hradech i v chatách, a četba ta rozšiřovala lásku k nábožnému životu i ku vzdělání všude.

Nejstarší literární práci Tomáše ze Štítného, pocházející z doby před r. 1374, jest »*Sborník*«, obsahující zpracování dvou cizích traktátů čili pojednání, nadepsaných :

»Knížky bosáka Davida o sedmi vstupních« ; a

»Knížky sv. Augustina o bojování hříechův se šlechetnostmi.«

K těmto traktátům připojil pak Tomáš drobný spisek, nadepsaný »O korábu Noemovu«.

Již v úvodu k těmto třem knížkám píše Štítný, pro koho toto vzdělávací a nábožné čtení složil, řka : »Tyto knihy vám jsem zpořiedil, mé dietky, ne sám jich skládav.«

Potom následuje volný překlad knížky bosáka Davida, v které pojednává se o utrpeních, pokušeních a lécích proti nim ; o skutcích ušlechtilých, o duchovních útěchách, o pravé moudrosti a o plápolající nábožnosti.

Knížku tuto i onu sv. Augustina »o bojování hříechův se šlechetnostmi« a svou »o korábu Noemovu« Štítný později ještě vícekrátě pře-

pracoval, a součastěmi pozdějších svých naučení křesťanských učinil.

Nedlouho po prvním vydání těchto tří knížek, ještě před rokem 1376, přeložil Štítný spisek svatého Bonaventury nadepsaný »Rozmlúvanie duše se svědomím«, jenž známější jest ale pod jmenem »Zrcadlo sv. Augustina«.

2. Záhy však počal Štítný zpracovávat i skládati své »knížky« ve větší celky, jež nazval »knihy«. Částky jich byly buď překlady z latiny, anebo i práce jeho vlastní, a obsahovaly celou řadu traktátů čili kapitol.

I zachovalo se až na nás takovýchto *knih Štítného* čili *sborníků jeho šest*; a sice:

a) *sborník universitní* z r. 1376, nazývaný obyčejně »Knížky šestery«, chovaný v prvopisu v universitní knihovně;

b) *sborník jindřicho-hradecký*, přepsaný z prvního od měšťanů jindřicho-hradeckých: M. Čapka r. 1454, a Vávry z Jivjan r. 1492, a rovněž v universitní knihovně chovaný;

c) *sborník opatovický*, bývalý majetek kláštera opatovického, chovaný nyní v českém Museu, pocházející z počátku 15. století;

d) *sborník jesuitský* z r. 1463, pocházející z knihovny jezuitů a chovaný nyní v knihovně universitní;

e) *sborník sázavský* z r. 1465, jenž kdysi náležel klášteru sv. Prokopa v Sázavě, nyní chovaný v knihovně českého Musea;

f) *sborník musejní*, složený r. 1400., přepsaný r. 1450, chovaný v českém Museu.

Sborníky : jesuitský, sázavský a musejní jsou pozdějším přepracováním sborníků universitního a jindřicho-hradeckého pro veškeru veřejnost; kdežto sborník opatovický jest zcela rozdílným přepracováním sborníků prvnějších pouze pro Anežku, dceru Tomáše ze Štítného.

Sborník universitní vyšel v Praze tiskem r. 1851 na oslavu 500letého trvání university; a sborník musejní r. 1873 na oslavu stoletých narozenin Jungmannových.

3. Ve svém díle *»Knížky šestery o obecných věcech křesťanských«*, jež uchovalo se na nás v těch různých sbornících, vykládá Tomáš ze Štítného napřed dítkám svým a pak i jiným lidem dle přikázání Božích povinnosti jich křesťanské, a podává soustavný návod ku správnému žití, hledě přikázání Boží i naučení církevní, posud v latinských spisech přednášená, vyložiti co možná srozumitelně a jasně v jazyku českém.

Avšak i dřívějšími drobnými spisky i takovými to sborníky českými vzbudil si Štítný celou řadu nepřátel ze řad cechovních učenců universitních, z nichž někteří vůbec nechtěli, aby Štítný, nejsa mistrem na universitě, o těchto učených věcech činil výklady lidem neučeným; jiní pak nechtěli, aby podobné knihy sepisovány byly v jazyku českém. I bránil se Štítný proti těm svým nepřátelům, kteří ho až do smrti stíhali, dvojí *»předmluvou«* ku svému dílu, a pak ještě i zvláštním přípisem M. Vojtěchu z Ježova, příteli svému mezi učenci.

I ospravedlňuje sebe a podáváje snahy své soudu učenějších, píše Vojtěchu z Ježova do-

jemně v tato slova: »Hrozného (t. j. neobyčejně velikého) rozumu a odivné paměti mistru, mistru Adalbertovi (t. j. Vojtěchovi), jenž jest prvý z Čechův ve svatém Písmě mistrovstvie došel pařížského, Tomáše ze Štítného, pravé poslušenství ve všem, což sluší k naučení křesťanské pravdy!«

»Vida blesk světla a pravdy svatého Písma, a nad to dále rozuměje, nežli mým mdlým zrakem viděti mohu, jež z Tebe velice svietí: rád bych se přiblížil k němu s tím, což jsem česky kladl v těchto knihách, prvním úmyslem pro své děti, a potom všem, kdož by kdy kterým se z nich slovem upamatovali k dobrému. Aniž toho mohu přieti (t. j. popírati), že jest mi to nejen pracno (t. j. snadným) bylo, ale velmi kratochvílno. I řku, že bych se rád s nimi přiblížil k světlu, aby světlo (to, totiž mistr Vojtěch) okázalo, jestli v nich světlo. A pak-li by co v nich tmy bylo, aby světlem byla temnost odehnána. A dobře jest podobné, aby tvůj přirozený jazyk tiem tebe užil a měl tvú památku, donichž (dokavad) nejdál tyto knihy tráti (t. j. trvati) budú.«

A podobně vykládá a odůvodňuje Tomáš i svým dítkám, pro něž hlavně spisy své skládal, proč česky píše, ač »mnozí (nepřátelé jeho) by rádi české knihy zatratili«, kdežto jemu nezdá se, »že by zle bylo, Čechům psáti knihy české, jimiž by mohli mieti viery křesťanské a dobrých vášní naučení! A proto také tvrdí, že od své dobré práce neodstoupí, třebas ho haněli jako Jeronyma, Augustina a Řehoře«, kteří také řeči lidu srozumitelnou psali.

4. A o této své práci píše, že složena jest z různých učení, jichž byl od jiných nabyt, anebo jichž sám se domyslíl a v tyto šestery knížky sestavil.

Z těch pak mimo dodatky jedná:
 prvá o *viere, o naději a o milosti*;
 druhá o *pannách, o vdovách a o manželích*;
 třetí o *hospodáři, o hospodyně a o čeledi*;
 čtvrtá o tom, kterak *devět řádů lidských*
 nesou podobenství devíti kórův andělských;
 pátá o tom, kterak nás *dábel ku zlému láká*;
 šestá o tom, *čím se očisťujeme, když zhře-*
šíme.

Všechny tyto knížky napsal Tomáš ze Štítného s láskou i k věci i ku čtenářům, jak sám tvrdí. A podává v nich dětem i ostatním čtenářům svým dobrá naučení o všech poměrech životních dle výroků Písma svatého i dle naučení slavných mužů, k nimž přidává skromně a opatrně mínění svá vlastní.

I píše slohem květnatým, užívá vhodných porovnání i pořekadel, a probírá všechny stavy proto, aby nabyt příležitostí, chyby jejich jim vytknouti a vhodnými naučeními je opatřiti.

V knížkách těch činí také mnohé výtky i císaři a králi Karlu IV., že vybírá nesmírné dary od poddaných na zakoupení zboží v cizích zemích. Vytýká také různým pánům, že zle odírají poddané; kárá lakomé i líné duchovníky, a ostře doráží na marnivé a lehkomyšlné ženy Ale vždy a ve všem drží se úplně v mezích církevních, podobně jako činili i tehdejší mravokárci na kazatelně: Waldhauser i Milič.

V čemž se ale od církevních kazatelů líšil, bylo jedině to, že přese všechno činěné mu příkoří jakožto »křesťan nezapřel Čecha«, a o věcech učených vytrvale psal česky, čehož oni nečinili, dávající ve věcech učených přednost latině.

5. Avšak čím více si Tomáš ze Štítného obliboval učené hloubání a poučné spisování, jehož výsledkem jsou »Šestery knížky« v rozličném přepracování, tím více poznával, že duchu lidskému třeba kromě potřeb všedního života, také poučení o hlubších záhadách životních, totiž: o Bohu, o světě, o duši, a o životu záhrobním. I seznal, že jeho »knížky šestery« jsou spíše jen naučením tedy o věcech mravoučných, k nimž třeba připojit také poučení o věcech hlubších, s nimiž se čím dále, tím více na svých častých dojíždkách do Prahy seznamoval. A tak vzniklo kolem r. 1380 nové, dokonalejší dílo Štítného, jež on nazval »*Reči besední*«.

A tak kdežto v »šesterých knihách naučení křesťanského« zabýval se Tomáš ze Štítného pouze upotřebením křesťanských nauk v životě, mluví v »řečích besedních« již o nejvyšších záhadách životních, a sice způsobem velice pečlivým a i umělým.

I vykládá naučení svá v podobě rozmluv mezi otcem a dětmi takových, jakoby děti otce o poznání Boha a o křesťanských pravdách se dotazovaly, a otec jim odpovídal, a sice důvody, jež si osvojil z filosofů či mudrců křesťanských.

I vykládá, že víra ve slova Boží jest věcí hlavní; a povinností člověka že jest, aby si po-

chopení pravd, od Boha zjevených, co možná nejvíce usnadnil skrze důvody rozumové.

I jest toto dílo Štítného, ač ani ono není veskrz prací původní, v pravdě chloubou našeho písemnictví z doby jeho, poněvadž žádný jiný národ nemůže se vykázati takovýmto propracováním věcí učených v jazyku a rozumu lidovém.

I působí dojemně, kterak Štítný dokazuje, že dovoleno jest myšlenky křesťanské rozumem rozebírat, i v nich se kochati; a z krásy v přírodě uložené, na moc i krásu Stvořitele toho všeho souditi.

Nikde nevystupuje ale Štítný jakožto předělavatel učení církevního o Bohu a poměru člověka k Němu: nýbrž všude jen učení Církve katolické věrně předvádí, i důvody z rozumu čerpanými podpírá, a lidu k snadnějšímu pochopení vykládá.

Při práci té často pozorovati lze, kterak s nemalou obtíží převádí lehkou, vybroušenou mluvu filosofů latinských na jazyk český.

6. Tyto »řeči besední« zachovaly se na nás ve dvou rukopisech a ve dvojím zpracování. Jeden rukopis chová se v Gersdorfské knihovně v Budyšině, a byl péčí České Akademie tiskem vydán r. 1897. Druhý rukopis chová se v »národní knihovně« v Paříži, byl nákladem společnosti musejní pečlivě přepsán, a chová se přepis ten v Museu království českého.

I rozděleny jsou »řeči besední« na 60 kapitol, čili pojednání, k nimž připojeny jsou i některé drobnější práce.

Jestliže ale již »Knížky šestery«, směřující ku správnému žití křesťanskému, vzbudily Tomáši ze Štítného mnoho úmorných nepřátel mezi učenými, libujícími si v latině, způsobily jemu tyto »řeči besední«, vzbuzující ku většímu přemýšlení a k náboženskému hloubání, odporců a pronásledovatelů počet ještě hojnější! Hrdí a pyšní mistři neradi viděli Štítného prostá rozumování a hloubání, a všelikým způsobem jemu život ztrpčovali, tak že on posléze od věcí vysokých zase ustoupil, a ku svým oblíbeným naučením pro obecné potřeby křesťanské zase se navrátil.

7. Maje Tomáš ze Štítného za vzor svůj, ba jako za svého duchovního otce, proslaveného kazatele Miliče z Kroměříže, umínil si pak dle jeho vzoru pracovati opět ku vzdělání obecnému; a proto dal se dle příkladu postilly Miličovy na sepsání knihy, kterou nadepsal: »*Řeči nedělní a sváteční.*«

A jestliže již v »knížkách šesterých« vícekrát s obdivem a nadšením o svém mistru Miličovi a jeho »ohnivých slovech« se zmiňuje, že v úplném souhlasu s Písmem svatým lid vůli Boží učí: nyní tím více k němu lne, ba doznává, kdyby nebylo Miliče, »snad by i těchto všech knih nebylo, kteréž jsem já psal«.

Vedle Miliče pochvaluje si Štítný ale i Konrada Waldhausera, že jeden hlavně Čechům, druhý Němcům slovy ohnivými do duší mluvili, a nesvaté žití ve stavu svatém přese všechny jich prudké odpory neohroženě jim vytýkali.

Tyto výklady Štítného, z části z cizích spisů na jazyk český převedené, obsahují hlavně mravná

naučení pro život, a pobožná rozjímání o statích Písma svatého. Bylo jich dva silné díly, jež oba dochovaly se až na nás, ale jen necelé.

Jednotlivé výklady jsou dalším rozvedením naučení, obsažených již v »Knížkách šesterých«, a nacházejí se také ve sbornících, již jmenovaných.

I oddává se v nich Štítný čím dále tím více na místě filosofického hloubání, náboženskému horlení, zároveň i se svou milovanou dcerou Anežkou.

Také opravoval a piloval na svých dřívějších pracích, zkracoval nebo zase rozšiřoval je, tak že původních »Šestero knížek« o věcech obecných vzrostlo konečně až na patnáct knížek.

8. Jednou takovou prací Štítného jest zajímavý překlad z latiny, nadepsaný »*Knížky o šašiech*«. Ve spisku tomto Štítný ovšem neklade hlavní váhy na to, jak by se kdo hře v šachy naučil; nýbrž z figurek šachových a z tahů s nimi vyvozuje mravná naučení pro život!

I píše: »Slušie se i tomu podiviti, co jest to, že v šachy hravše, sepsú (čili sesypou) pak je (figurky) v pytlík naposledy. To nám přivádí ku paměti, že se nám všem též (jednou tak) stane. Jsú zde na světě králi, knížata, páni, mladí, staří, malí i velicí; a jsou i oni právě jako šachové po šachovnici rozsázeni, oni v tomto důstojenství a onen v tomto, až naposléz smrt vše sebeře (se šachovnice) jako v pytlík! Král, jenžto zde s kněžnů nebo královnů počestně sedal, nebo králová s králem, kdes jich miesto s kým v pytlíku bude! Vidíme dobrotu i spravedlnost i moc

Boží, vidíme, an (Bůh) jakožto z pytlíka vyjímá šachy, sází po šachovnici, onoho tamto, a onoho tamto, onoho takto a onoho takto, a jediněť je opět sběře jako v pytlík. Služmež jemu; dokudž čas máme, každý ve svém stavu; neb nevieme, brzo-li v pytlíku budeme s tím se rozlúčiec, co jest zde na světě; a to vezmúc s sebú, což zde budem zaslúžili!»

9. Takto rozumuje a víc a více myšlénkami k tomu, co bude, se obíraje, rozjímá Štítný posléze se zvláštní zálibou o zázračných *zjeveních* sv. *Brigitty*.

Sv. Brigitta byla ze vzácného rodu švédského. Po smrti svého muže měla mnohá zjevení Krista Pána i Jeho Rodičky. Jakožto vdova žila velice kajicně v Římě, a tam i zemřela r. 1373. Za svatou prohlášena byla r. 1391. Zjevení svá napsala v jazyku švédském. M. Remundus přeložil je do latiny, a Štítný při r. 1400 do češtiny, seznámiv se s nimi prostřednictvím M. Matouše Krokovského, bývalého profesora universitního, posléze biskupa ve Vormsu.

Práci tuto podnikl Tomáš v něžné péči o duchovní blaho své milé dcery Anežky, jež byla posledním poutem, jež ho ještě k zemi vázalo. I jest práce ta zároveň dílem, jež nabylo největšího rozšíření ze všech spisů jeho. Zachovalo se na nás v pěti exemplářích různého spracování, z části v universitní knihovně pražské mezi spisy Štítného.

10. Tomáš Štítný složil a přeložil během posledních třiceti let života svého přes *třicet drobných traktátů*, a podnikl rozličné jich přepracování do sborníků. Shledával jako včelka, kde co našel dobrého pro své dítky, a pak i pro své rodáky.

Zejména ku sklonku života rozvíjel činnost ve spisování přímo horečnou.

I horoval proti zlořádům svého času; ale byl bez hořkosti, pln jsa soucitu s trpícím lidem, na jehož slabosti přikládá chladící lék, nikoli pálicí železo, jak rádi činívali tak zvaní »reformatoři!

Také se svými náhledy nikdy nevystupoval proti učení Církve katolické; ale ve všem svém hloubání vždy poddává se »kostelu«, totiž Církvi katolické k opravení, kdyby snad mimoděk byl pochybil!

Tak jednaje, činil zcela jinak, než-li následovník jeho v horlivém sepisování v jazyku českém — Jan Hus, jenž nepřijal opravy bludných svých učení ani od mistrů vysokých škol, ani od svého arcibiskupa, ba ani ne od celé Církve, na sněmu v Kostnici shromážděné, ale volil raději smrt v plamenech, než-li pokorné doznání: »*Chybil jsem!*«

11. Pro směr svých spisů přesně katolický upadal Tomáš ze Štítného v nastalých bouřích náboženských v Čechách záhy *v zapomenutí*. Jen některé jeho práce byly ve staletích minulých připomínány. Teprve kolem r. 1840 začali práce Štítného opět na světlo vynášeti a dle zásluhy oceňovati Palacký, Jungmann a Čelakovský. — V pozdějších letech upozorňoval na ně hlavně

Jireček, zejména ve své »Rukověti«, roku 1876 vydané!

Za povšimnutí také stojí, že ze spisů Mistra Jana Husa, přece součastníka Štítného, nikterak nevysvítá, že by si byl Hus nějak všímal prostonárodních, věru klasicky psaných spisů Tomáše ze Štítného.

Proč asi?

Nebyly zajisté ani jemu po chuti pro svůj směr — *přesně katolický!*

Také asi spatřoval Hus v Tomáši ze Štítného velikého soka, jenž jej, ač nekněz, daleko překonával jak hlubokou bohoslovnou učeností, tak i důsledností i jasností svých výkladů. Dějepisec náš Tomek aspoň doznává, že *Hus nedosahoval ani hloubkou myšlenek ani přesností jazyka svého předchůdce Tomáše!*« (Dějiny Prahy, III. 541.)

G.

M. Jan ze Štěkna.

Použito spisů a případných statí z nich:

1. Dr. Palacký František. Dějiny národa českého.
2. Týž. Radhost. II. díl.
3. Dr. Flaišhans Václav. Písemnictví české.
4. Frind Anton. Kirchengeschichte Böhmens. II. Theil.
5. Hlídka. Brno 1907.
6. Ottův Naučný slovník a j.

1. M. Jan ze Štěkna jest ještě méně znám, nežli Konrád z Waldhausenu, tak že od mnohých spisovatelů Waldhauser a Štěkna omylem docela za jedinou osobu pod jmenem »Konrad ze Štěkna« jsou uváděni, ješto oba proti porušenosti mravů, zejména mezi duchovenstvem zavládle, horovali.

Avšak Konrad Waldhauser zemřel již r. 1369, kdežto Jan ze Štěkna byl ještě r. 1405 na živu. Tehdy měl totiž pro nějaké zvláštní písemné pojednání či-li traktát proti učení Jana Viklefa s M. Stanislavem ze Znojma, tehdy ještě horlivým přívržencem Viklefovým, spory před arcibiskupem Zbyňkem Zajícem z Hasenburku, když tento z nařízení papeže Innocencia VII. r. 1405 a 1406 proti viklefství v Čechách vystupoval.

2. To nemnohé, co se na nás o M. Janu ze Štěkna dochovalo jest toto:

»*Chronikon universitatis Pragensis*«,*)

popisujíc slavení milostivého léta, r 1393 městu Praze propůjčeného, vypravuje takto: »Stalo se spravedlivým soudem Božím, že větší část peněz, za udělení odpustků sebraných, zabral král Václav pro svou komoru. Neboť nenalezl se ze všech mistrů a doktorů (pražských) ani jediný, jenž by se byl tomu svatokupčení opřel; ale všichni rozběhli se po kostelích aby získali draze koupených odpustků. Výjimku učinil pouze jeden, totiž M. Václav zvaný Rohle, toho času farář při kostele sv. Martina ve Větším Městě Prahy, jenž odpustky šalbou nazval, avšak nikoliv veřejně nýbrž jen po tajmu, z bázně před farisey. Avšak i šašek králův, od některých naveden, jednou nebo dvakrát rozběhl se s ostatními, s nestvůrnou čepicí po kostelích, a popěvoval píseň: »Jahodky, jahodky, kterak ste ráno prokvětly!«

*) Rukopis v c. k. dvorní knihovně ve Vídni, znaný Cod. theol. 99., olim 420, sestavený od některého přítele husitů.

»A tak•i M. Štěkna, bakalář v bohosloví a toho času řádně ustanovený kazatel při kapli betlémské, kázaje na Vyšehradě, napomínal mnohásobně lid, aby tak vzácné milosti (ku získání odpustků) nezanedbal.«

»A toho času také M. Jan Hus, ještě nejsa knězem, takovými napomenutími lehkovážně oklamán, na Vyšehradě se vyzpovídal a poslední čtyry groše, jež měl, zpovědníkovi přikázal, tak že pak neměl leč suchý chléb k nasycení. A také s ostatními slepě spolu putoval. Když však stal se knězem a kazatelem, mnohokrát toho činu želel, a veřejně s kazatelny ku svému lichému putování se přiznal.«

3. Dle těchto slov byl tedy Štěkna r. 1393 mistrem a bakalářem v bohosloví, čili na nižším stupni hodnosti universitní, než-li mistři bohosloví, a zároveň i kazatelem a sice druhým při kapli betlémské.

A o témže mistru vypravují památky university pražské*) k r. 1401, že byl knězem řádu cisterciáckého a farářem v Přemánkově; dvorním kaplanem královny polské Hedviky, a prokuratorem nové kolleje, od této královny při universitě pražské založené. Přízní této královny nabyl také později bohatých příjmů.

M. Jan Hus nazývá M. Jana ze Štěkna ve svých řečích o zemřelých mistřích a kněžích pražských »výtečným kazatelem, jako polnice hlaholícím«, k jehož kazatelně na Vyšehradě přicházel zajisté lid z Prahy jako v procesích na pouť.

*) Monumenta historica universit. Prag. Tom. II. pg. 362., 364.

4. Také M. Štěkna poukazoval v kázáních svých, podobně jako Waldhauser a Milič, s *velikou zálibou ku chybám kněží, a i štvál proti nim podobně*, jako později po něm činil i Mistr Jan Hus. Bylo to tedy tak módou, jež se lidu líbila! A snad toto právě štvání proti duchovenstvu bylo i příčinou, že se památka Štěkny více zachovala; kdežto požehnané působení Tomáše ze Štítného upadalo v zapomenutí, poněvadž týž nikdy nepřestal býti upřímně Církvi oddaným, a ku křehkostem spolublížních shovívavým!

5. Ve výpiscích ze starých zemských desk k r. 1402 se uvádí, že Jan Štěkna, *mistr v bohosloví* a jiní komisaři pro studentstvo v Betlemě pražském přinesli ku zápisu do desk dva listy; a sice jeden od krále Václava a druhý od královny Hedviky. Z toho plyne, že Štěkna stal se později i mistrem v bohosloví, a byl při r. 1402 ještě na živu.

A z psaní M. Jana Husa M. Kříšťanovi z Prachatic, jednajícího o rozepřích, jež z učení Jana Viklefa v Čechách povstaly, jest patrné, že Mistr Jan Štěkna žil ještě při r. 1405, ješto ještě tou dobou proti Viklefovi psal a proto s Mistrem Stanislavem ze Znojma měl spor před arcibiskupem. — Kdy však zemřel, s určitostí pověděti nelze.

H.

Jan Protiva z Nové Vsi.

1. Týž byl prvním kazatelem při kapli betlemské v Praze a zároveň i správcem jejím hned od jejího založení r. 1391. Úřadu toho vzdal se

Protiva r. 1396. Nástupcem jeho stal se horlivý kazatel Štěpán Kolínský, jenž r. 1402 místo své ustoupil M. Janu Husovi.

Protiva působil výborně i jakožto kazatel, ale také i jakožto původní český spisovatel. Žel, že se spisy jeho až na nás nedochovaly.

R. 1396 stal se Jan Protiva farářem v Bystrici; avšak duchovní správy se tam snad ani neujal. Neboť již při r. 1397 se o něm dočítáme, že po tehdejších nechvalném způsobu důchody obročí svého tam pronajal, a ve svém úřadě od jiného, najatého kněze zastupovati se dal.

K. R. 1407 stal se Jan Protiva farářem také *u sv. Klementa na Poříčí v Praze*, a brzo potom *i českým kazatelem v Týně*.

Tou dobou stal se příkrým odpůrcem M. Jana Husa, s nímž míval již dříve prudké hádky, scházeje se s ním na faře u sv. Michala na Starém Městě u faráře Bernarta. Čím urputněji počal M. Jan Hus vystupovati proti Církvi katolické, tím horlivěji zastával Protiva učení i zřízení její.

Jsa v stíhání Husova brojení horlivý, chodil Protiva na kázání jeho, aby ho z nich z bludů usvědčovati mohl. Toho spozorovav Hus, a vykládaje právě choulostivé místo z oblíbeného tehdy rozlišování mezi zákonem Božím a ustanoveními Církve, jež »nálezky lidskými« bývaly nazývány, takto na Protivu s kazatelny zavolal: »Napiš to kuklíku, a dones na onu stranu« totiž arcibiskupovi!

»Kuklíkem« nazval M. Jan Hus Protivu ale proto, že týž, aby nebyl snadno poznán, byl zahalen v kukli.

Protiva byl také *hlavním žalobníkem na M. Jana Husa* r. 1409 i r. 1414. Husité pomstili se mu později za jeho vystupování proti jich mistru tím způsobem, že mu farní kostel i faru jeho u starobylého kostela sv. Klementa uchvátili.

3. R. 1422 stal se Protiva oltářníkem u sv. Markéty v kostele týnském. Toho času jmenován byl také správcem tary u sv. Mikuláše (»na kůřím trhu«) na Starém Městě, a vedle toho byl i uživatelem tary v Jemnicích na Moravě.

Pozemský život svůj dokončil v Plzni dne 7. září 1430.

* * *

Petr Chelčický, arciolec »českých bratří«, uvádí ve svých spisech jakožto učitele svého v bludech jakéhos »Protivu«. Avšak to nebyl tento Jan Protiva z Nové Vsi, nýbrž tím jmenem nazýval jen obrazně svého pravého mistra — *Jana Viklefa*.

Kromě těchto mužů horovali pro nápravu mravů před Janem Husem anebo i současně s ním:

M. Matouš z Krokova, rodem Polák, znamenitý profesor na vysokých školách pražských, jenž byl i proboštem kolleje Karlovy. pak kanovníkem u Všech Svatých, později kanovníkem ve Vratislavi, a od r. 1405 biskupem ve Vormsu, kde zemřel r. 1409.

Albert Engelschalk, universitní profesor mezi rokem 1373 až 1400. Němec ze Strubiny v Bavorách.

Jan z Boru.

Václav Rohle, farář u sv. Martina na Starém Městě, jenž horlil proti žebravým mnichům i proti odpustkům papežským.

Mikuláš z Litomyšle a

Stanislav ze Znojma, bývalí učitelé Husovi, později jeho kolegové na fakultě filosofické. — Tento vydal i obšírný spis na odsouzení 45 Viklefových, jež Mistr Jan Hus hájil. Spis ten posud chová se v knihovnách ve Vídni a v Brně.

Křišťan z Prachatic, muž velice učený i dobročinný, a proslavený hvězdář i lékař.

Štěpán z Pálče, přítel Husův z mládí, později jeho žalobce.

Marek z Hradce, zároveň s Husem na mistra povýšený.

Jakoubek ze Stříbra, ohnivý horlitel pro novoty Husem zaváděné.

Někteří z těchto mužů, když seznali podvrtné cíle Husových učení, odvrátili se později od něho, a stali se horlivými odpůrci jeho.

Doslov.

Když jsme dostoupili vrcholu hory, na kterou vystoupiti jsme si umínili, pozastavujeme se, a ohlížíme se rádi zpět na ty rozličné význačnější body, jež jsme byli minuli. Učiňmež tak i my na konci tohoto pojednání, a uveďme si krátce ještě jednou na mysl, co památného byli jsme zvéděli o době, právě před vystoupením M. Jana Husa minulé!

1. Karel IV., právem zvaný »otec vlasti«, se vším úsilím ducha svého a se vší mocí vysokého úřadu svého zasazoval se netoliko o tělesné blaho svého lidu, ale i o blaho jeho duchovní; a proto dbal horlivě i o vymítění všech naskytujících se nepořádků v Církvi se vší opravdivostí.

Z jeho vůle přibyl i proslavený mrávokárce Kunrad Waldhauser do Prahy, činil tu přímo divy ve vyvrácení zlozvyků, a stal se i duchovním otcem jiných horlitelů.

Za pomoci Karla IV. působili pak arcibiskupové Arnošt z Pardubic a Očko z Vlašimi, muži v pravdě apoštolští, kteří neustali nad kázní duchovenstva bdíti; chybujeících i přísně trestati; na nápravu mravů u všech až i zvláštními zplnomocněnými »*reformátory*« nalehati, a stále a stále zákony Boží i církevní a zejména i »naří-

zení Arnoštova« v častých synodách v paměti kněží i věřících neunavně upevňovati.

A podobně apoštolskou věru zdatností vynikali arcibiskupové Jan z Jenštejna, Ogram ze Škvorce i Zbyňěk Zajíc z Hasemburku. Vždyť v době jich pro čest Boží neunavně horovali až i muži jako Milič z Kroměříže a Jan Nepomucký, kteréhožto posledního sám Bůh i zázraky proslavil. Ba arcibiskup Jan z Jenšteina sám vedl živoť svrchovanou měrou kající a svatý. Zabloudil-li přece který horlivec z cesty pravé, jako M. Matěj z Janova, ten kajicně se podrobil, když ve svém poblouzení byl poučen.

A podobně pro čest Boží horovali také podřízení biskupové v Čechách a na Moravě: Albrecht ze Šternberku a Jan ze Středy.

Ba netoliko četní kněží, ale až i horliví nekněží, jako slavný vladyka Tomáš ze Štítného, usilovali vší mocí o pravý křesťanský život v Čechách.

Jest za poměrů takových po rozumu možno věriti chvalořečníkům Husovým, že za jeho doby byla Církev skrz na skrz zkažená?!

2. Kde jsou lidé, tam jsou i slabosti a nedostatky lidské. A proto nescházely ony ani v době před vystoupením Husa; a proto bylo třeba stálého úsilí biskupů, kněží i nekněží, aby nepořádky, kdykoli vznikaly, byly opět uklízeny.

V úsilí tom byly všem věrným ctitelům Božím na závalu:

a) *roztržka v hlavě Církve*, jež zle působila i mezi podřízeným duchovenstvem i mezi věřícím lidem; a

b) ničemný král Václav, jenž netoliko dle povinnosti své roztržky v Církvi celé ukončiti neusiloval, ale vlastním týráním duchovenstva v Čechách jen budoucím stoupencům Husovým cesty ku bezprávím naznačoval, a i nejušlechtilejší snahy arcibiskupů mařil.

Když pro tyto vlastnosti řádný papež Řehoř XII. r. 1406 Václava za císaře německého neuznal, rozlít se král nesmírným hněvem i zakázal Řehoře ve všech svých zemích za pravého papeže uznávati, a jal se duchovenstvo věrné tím více sužovati.

V těchto půtkách dal se *Hus na stranu královu*, poněvadž v něm viděl mocnou oporu proti arcibiskupovi Zbyňkovi, jenž mu v šíření bludů Viklefových mocně odpíral; dal se tedy i na stranu protipapeže, čili papeže nepravého. Pak strhl i jiné české mistry na vysokých školách za sebou, když se mu bylo podařilo na králi vymoci, že týž na universitě pražské přiřkl Čechům tři hlasy oproti jednomu hlasu cizinců.

Hus dostal se takto sice na vrchol slávy, po které chorobně prahnul. Ale v tomto dýmu cti a slávy podstoupil osudný boj s arcibiskupem, arcibiskupa svého utrápil, sebe na hranici přivedl *a v Čechách i sousedních zemích nikoliv nějakou nápravu, ale jen hroznou bouři válek roznítil, a svou vlast ssutinami naplnil.*

A tato revoluce, Mistrem Janem Husem v Čechách rozvinutá, bude předmětem řeči budoucí.

DÍL DRUHÝ.

DUCHOVNÍ REVOLUCE v Čechách,

■ ■ ZPŮSOBENÁ M. JANEM HUSEM. ■ ■

V PRAZE 1908.

— Tiskem a nákladem družstva Vlast v Praze. —

Úvod věroučný,

1. Způsobem svrchovanou měrou osudným zasáhl do dějin národa našeho nešťastný Mistr Jan Hus. Bejlí, jež do pšenice Kristovy zasil, vzklíčilo, a přineslo pak ovoce, jehož snad on sám se nenadál! Jinak při své lásce k národu svému byl by snad přece za včas v rozsévání ustál!

Přízeň a chvála lidu přivedly ho na bezcestí věroučné, a z toho vznikly ve vlasti jeho ukrutné boje, jež ji přivedly na pokraj záhuby. Nesčetné trosky pokryly jeho rodnou zemi, poklady umění i vědění byly zmrhány, rodná půda vypila krev statisíců! Rozbroje Husem rozdmýchané, později protestanty dále živené, utichly poněkud teprve po ukončení války třicetileté r. 1648, kdy myslí tak dlouho drážděné dospěly aspoň jakéhosi ustálení.

2. Když nabyla pak Církev katolická opět větší moci, upadal Hus, tak zvaný »mučenník kostnický«, v zasloužené zapomenutí. Teprve v novější době vyhrabují zase mnozí nepraví synové Církve památku jeho z popele, nikoliv snad proto, aby Husa v tom, co dobře činil, následovali, a poučení jeho, k životu křesťanskému směřující, v život uváděli: ale spíše aby sobě z jeho tvrdošijné neústupnosti, nešetrnosti a neposlušnosti k Církvi ku vlastním útokům proti téže Církvi odvahy dodávali!

I jest věru s podivením, kterak i jinak soudní a učení lidé až směšně, ale zároveň i rouhavě Husa nyní vychvalují, tak jakoby i on byl býval vzorem vší mravní dokonalosti! Ba i po bok samého Syna Božího stavěti jej se neostýchají!

3. Tak píše učený profesor Flaišhans o Husovi: že Tomáš ze Štítného se svou dcerou Anežkou bývali posluchači kázání v kapli betlemské, jež tam konali mistři Protiva a Štěkna; avšak titěž že jim nenahražovali Miliče z Kroměříže. »Štítný že zemřel zrovna v ten čas, kdy přijíti měl ještě větší nežli Milič«; a jen dcera jeho že ještě viděla »onoho zaslíbeného Páně,« totiž Husa (!!) tedy jako nějakého Mesiáše?!

V čem by ale to spasení, jež prý Hus způsobil, záležeti mělo, o tom není další řeči! Že by ale hrozné domácí války, Husem rozdmýchané, nějakým požehnáním pro Čechy byly bývaly: kdo to smí po zdravém rozumu tvrditi?!

Na jiném místě profesor Flaišhans dí, že na hranici v Kostnici »dotrpěl člověk, *mravně nejčistší* z celé tehdejší Kostnice!« Tu se věru chytáme za hlavu, a tážeme se do opravdy: Což pak tento spisovatel díla z r. 1901 byl zpovědníkem všech obyvatelů kostnických L. P. 1415, že mohl Husa za mravně nejčistšího prohlásiti i při vší jeho neúmorné neposlušnosti, ješitnosti, domýšlivosti?!

Opět na jiném místě píše pan profesor, že »Hus marně sporoval s koncilem kostnickým, ješto slova jeho namířena byla již k lidem novým — *k Církvi nové!!*«

4. K tomu klademe p. profesorovi otázku: Kolik asi Církví chtěl míti Spasitel, když prohlásil sv. Petru: »Ty jsi skála (Petr), a na té skále vzdělám *Církev svou*, a brány pekelné jí nepřemohou?« (Mat. 16., 18.) — A jestliže Kristus Pán založil Církev svou jen *jedinkou*, a sice i pro různé národy, a pro všechny místa i časy, čili *obecnou* nebo-li cizím slovem *katolickou*, a tu na *skále Petrově*, tak aby jí ani samy mocnosti pekelné nepřemohly: zdali pak to byla ještě Církví Kristovou ta »církev nová«, kterou zakládal Jan Hus, od nikoho nejsa ku dílu svému zplnomocněn?!«

Zda-li nerouhal se Hus Synu Božímu, když ne-reformoval, co snad v mravích křesťanských bylo vadného, ale *předělával i učení a ustanovení samého Syna Božího?!*

Pan profesor tedy sám při Husovi tak zvaném reformatoru, doznává, že on reformatorem Církve Páně nebyl; ale že slovy svými mínil utvoření Církve nové, ne již Kristovy, ale — sve!

A podobně, jako profesor Flaišhans, blábolí nerozumně a lehkovážně i jiní, a nacházejí dosti takových věřících, kteříž bez uvážení papouškují zase po nich!

5. Ba i sám dějepisec Dr. František Palacký nemůže zapřiti svého bludného stanoviska protestantského, ač snaží se jinak nestranným býti, a vytýká Církvi katolické, ovšem beze všech důkazů, (') že pry i ve *věrouce* podlehla změnám časovým. Pak zastává nahled (Dějiny díl III. kn. 11. čl. 1.), že prý »mužove důmyslní a osvícení,

jakých na universitě pražské zvláště národ český počítal, (a k nimž on ovšem čítá i pobloudilého Jana Husa), roztoužili se po jiných pramenech jistoty, (nežli jakých podává Církev katolická — jménem Božím!!), po základu pravdy bezpečnějším (!) a stálejším, (?) nežli byla vratká (?) autorita nálezů a zákonů lidských!«

Jak si ale troufají Palacký a jemu podobní srovnati tyto výroky své s rozkazem samého Spasitele, daným apoštolům: »Kdo vás slyší, Mne slyší; a kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá? (Luk. 10., 16.)? a »Jestliže (kdo) Církve (té jeho jediné) neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán« (čili veřejný hříšník, Mat. 18., 17.)?!

Učení Církve katolické že není tedy »bezpečným základem pravdy«, ani tehdy, když Sám Syn vševědoucího Boha Církvi své, na svatém Petru vzdělané, propůjčil dar neomylnosti a zvláštní ochrany, an prohlásil: »*Aj, Já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa*« (Mat. 28., 20.)? a »prositi budu Otce, a (po mém viditelném odchodu) jiného Utěšitele dá vám, *aby s vámi zůstal na věky, Ducha pravdy*.« (Jan 14., 16. 17.)?! Ano jestliže i samému Petrovi ještě zvláště prohlásil: »Já jsem prosil za tebe (Otce Svého), *aby nezhylnula víra tvá*, a ty někdy obrátě se, potvrzuj bratří svých« (Luk. 22., 32.)? Či snad Kristus Pán *nemohl* anebo *nechtěl* dostáti slovu svému?!

Kterak že by byla mohla tedy Církev katolická, na Petrovi vzdělaná, podlehnouti branám či mocnostem pekelným (Mat. 16., 18.), a přestati kdy býti »*sloupem a utvrzením pravdy*?! (I. Tim. 3., 15.)

Zdaliž to není přímé *rouhání se Synu Božímu se strany protestantů*, pokud vědomě a svévolně Církvi katolické beze všech dokladů, kterých ovšem nemají a ani míti nemohou, vyčítají, že ona v učení Bohem zjevené víry kdy pochybila? a že autorita jejich rozhodnutí, ač na slovech Samého Bohočlověka založená, přece jen jest ještě málo bezpečná a vratká?!

6. Velikým podivením proto musí naplniti každého následující tvrzení Palackého, jenž přece za věřícího křesťana chtěl považován býti, že na obhájení odboje Husova proti Církvi katolické mohl napsati: »Staloť se přirozeně, že (ti »muži osvícení«) hledali a nacházeli (!) takový pevný (??) základ v Písmu svatém, co ve slovu Božím, a v rozumu svém (!!) co vykladači jeho!« Což nenapadlo Palackému, jestliže ti »osvícení muži« jako Hus, v rozumu svém, jemuž přece od Boha žádná neomylnost slíbena nebyla, nacházeli »bezpečnější, jistější a stálejší základ« pravého pochope ní slova Božího, nežli v učení neomylné Církve Páně: kterak to přece přicházelo, že se ve vykládání slova Božího nesmírně mezi sebou různili, a o *pravý smysl Písma svatého neustále se přeli a prou?*!

Tak zvaní evangelíci hledí tedy na Husa skrze brejle zakalené, a činí si proto o něm a jeho působení představy nepravé.

A co tedy souditi máme o Husovi a nášlapnicích jeho my katolíci?

Povím nyní beze vší vášně, na základu vypravování pravdy milovných dějepisců.

Oddělení prvé.

Mistr Jan Hus z Husince.

Použito spisů a případných statí z nich :

1. Dr. František Palacký. Dějiny národa českého.
2. Dr. Tomek Václav. Dějiny království českého.
3. Frind Anton. Kirchengeschichte Böhmens.
4. Dr. Schindler Josef. Johannes Hus.
5. Dr. Kryštůfek František. Všeobecný církevní dějepis.
6. Dr. Alzog Johann. Handbuch der Universal - Kirchengeschichte II. Theil.
7. Dr. Lenz Antonín. Učení M. Jana Husi.
8. » » » Umřel-li Mistr Jan Hus za své přesvědčení?
9. » » » Apologie (obrana) sněmu kostnického.
10. » » » Učení Viklefa-Husa nebyly jen volné otázky.
11. » » » Soustava učení M. Jana Viklefa na základu pramenů.
12. Dr. Řehák Karel L. Kde jest reformace?
13. Dr. Flaišhans Václav. Písemnictví české!
14. Erben Karel. Sebrané spisy M. Jana Husa.
15. Studie o Husovi: od J. Sahuly, Ferd. Schmidta, Václ. Leflera, Z. Bretšnajdra, Dr. Fr. Šulce.
16. Winter Zikmund. Život církevní v Čechách v 15. a 16. století.
17. Téhož : Děje vysokých škol pražských.
A veliké množství jiných.

I. Husovo mládí.

1. Jan Hus z Husince spatřil světlo světa kolem roku 1370, v Husinci, městysi to v bývalém kraji prácheňském v Čechách. Poblíže Hu-

since byl královský hrad Hus, k němuž Husinec z části náležel. A od toho hradu nazýván byl Jan z Husince později, když se mistrem stal, krátčeji Jan Hus.

Rodiče Husovi byli chudí, a měli kromě Jana ještě více dětí na starosti. Nezapomínali však při-
držovati Jana ku řádnému životu i ku pracím duchovním, a sice nejprvé při škole domácí. Jinak není nám o mládí Jana Husa ničeho známo.

Jakožto mladík asi dvacetiletý přišel Jan na učení na vysokých školách pražských, nedávno teprve totiž roku 1348 od otce vlasti Karla IV. založených.

I přišel Jan do Prahy s tím úmyslem, že vstoupí do stavu duchovního, čině si naději, že si v něm časem svým opatří bydlo bezstarostné. Za kteroužto příčinou, jak sám doznává, živil se zatím bídne ministrováním, vyučováním jiných žáků, anebo i obveselováním měšťanů rozličnými šprýmy, jak tehdy i jiní chudí studenti činívali. Při tom rád poslouchal kázání slova Božího, zejména z úst proslaveného kazatele řádu cisterciáckého Jana Štěkny, a tak se jimi unésti dal, že v milostivém létu, r. 1394 na Vyšehradě slaveném, vykonal s hlubokou nábožností veškeré předepsané pobožnosti, a dal čtyry groše almužny, ač to byl poslední jeho majetek, a ač věděl, že bude muset se pak postiti o suchém chlebu.

Jindy jevila se při Husovi zase veselost mnohdy až lehkomyšlná, láska k rozličným hrám, zejména v šachy, a v obcování se soudruhy svárlivost.

2. Studentem neobyčejně nadaným Jan Hus nebyl, jak vysvítá ze seřadění studentů, v jeho době zkoumaných. Avšak čeho se mu nedostávalo na nadání, doplňoval neunávenou pílí, tak že již r. 1393, podrobiv se některým přísným zkouškám, stal se bakalářem svobodných umění; r. 1394 bakalářem bohosloví, a r. 1396 povýšen jest na doktora filosofie, čili jak tehdy říkali, na mistra svobodných umění. Mistrem či doktorem v bohosloví se ale Hus nikdy nestal.

Již r. 1398 stal se Hus učitelem čili profesorem na vysokých školách. Dne 15. října 1401 stal se děkanem čili náčelníkem fakulty filosofické. O rok později stal se rektorem čili řiditelem celého vysokého učení pražského, a byl jím až do dubna r. 1403. A r. 1409 povýšen byl Hus ještě jednou k této nejvyšší důstojnosti na universitě pražské.

3. Se spisy filosofickými anglického bludaře Jana Viklefa seznámil se Hus již jakožto student; ano r. 1398, kdy se stal profesorem, sám si je i přepsal. Se spisy téhož bludaře bohoslovnými seznámil se ale teprve asi r. 1402, když se stal rektorem.

Tehdy, stoje v čele celé university, přičiňoval se Hus za pomoci tehdejších kolegů a přátel svých, jakými byli M. Mikuláš z Litomyšle, M. Stanislav ze Znojma, M. Stěpán Páleč, aby se výstřední a bludná učení Jana Viklefa co nejvíce na vysokých školách ujímala. Nástupce jeho r. 1403 M. Walter Harraser, rodem Bavorák, již tehdy pracoval se vším úsilím ač s nepatrným

výsledkem o to, aby hrozně símě, od Husa lehkomyslně zasévané, opět potlačil. Jiní, zejména němečtí profesori, i v pozdějších letech všemožně se snahám Husovým protivili, a učení Církve katolické v jeho ryzosti uchovati se snažili.

Mimo pilné čtení ve spisech Viklefových zabýval se Hus také čtením spisů světců Augustina, Řehoře, Basila a hlavně sv. Bernarda. Za to ale spisů domácích mistrů a učenců, jako M. Matěje z Janova a Tomáše ze Štítného si vůbec nevšímal!

II. Husovo působení jakožto učitele.

1. Hus působil jakožto učitel s patrným úspěchem. V krátké době již získal si i velikou přízeň posluchačů svých i vážnost ostatních mistrů, čehož jest důkazem, že jej opětně k nejvyšším důstojnostem universitním povolali. Není ale známo, v čem byl právě na universitě vynikl jakožto profesor.

Jakožto profesoru na vykých školách naskytaly se Husovi také rozličné příležitosti i pomůcky, aby hájiti mohl přirozená práva národa českého, z něhož vyšel, k němuž vždy veřejně i upřímně se hlásil, a o jehož zvelebení všemožným způsobem se přičiňoval.

2. I měl věru tehdy co hájiti každý národovec, kdo hájiti uměl i chtěl!

Čeští panovníci totiž, i jiní velmoži, chtějíce aby v Čechách, kde předkové naši nejvíce vzděláváním rodné půdy se živili, také řemesla a průmysl se zvedly, povolávali zhusta do země pokročilejších v tom ohledu cizinců, zejména nej-

bližších našich sousedů, Němců. A aby jim spíše chuti přibývalo, v Čechách se usazovali, udělovali jim všelikých výsad, a sice na úkor samého domácího lidu a přirozených práv jeho.

I počali si Němci v Čechách stavěti hrazená města, a zřizovali si v nich rozličné živnosti po způsobu v Německu obvyklém. Že ze svých živností do pokladen královských anebo panských značných daní odváděli, za to stále na nové přednosti před domácím lidem nároky si činili, ba v mnohých ohledech, jsouce přece v Čechách pouhými přistěhovalci, jako páni si počínali.

Tak bylo více méně ve všech čelnějších městech v Čechách. V Praze zejména strhli až i veškerou správu obce do svých rukou, rodákům svým všude nadržovali, ba i svou řeč do veškerého úředního jednání zavedli.

3. A podobně, jako Němci na úkor domácího lidu počínali si v obci, zaujali též i prvá a závažnější místa na vysokých školách pražských.

Tehdejšího času žili mistři vysokých škol pražských ve zvláštních sborech, jako v klášterích pospolu; kterýmžto sborům latinsky se říkalo *kollegium* a česky *kollej*. Členové některého sboru sluli *kollegiati*, a právo do některého *kollegia* příslušet nazývalo se *kollegiatura*.

Kolleje takové založil sám zakladatel vysokých škol, Karel IV. roku 1366 dvě, k nimž přidal jeho syn král Václav roku 1380 ještě jednu. V kollejích těch bylo 36 mistrů, kteří ze značných důchodů, jim přikázaných, čestně žili. I uvykli si Němci místa v kollejích čili *kollegiatury* osazovati

jen svými lidmi, tak že čeští mistři museli se spokojovati jen s nepatrnými odměnami za práce své.

Z takového nespravedlivého odstrkování českých mistrů povstaly mezi mistry vysokých škol pražských častěji tuhé spory. O sporech, na vysokých školách vzniklých, měly ale rozhodovati sbory mistrů dle národností. V Praze na universitě oprávněnými byly čtyry: Češi, Bavoři, Sasi a Poláci. Avšak k Polákům čítáni bývali i Slezané, dobou touž ponejvíce již poněmčení; a proto proti sboru mistrů českých, stály tři sbory mistrů německých. A tak se stávalo, že když dle řádu Karlem IV. ustanoveného každý národ ve věcech sporných hlas svůj vydal: bývaly tři hlasy německé proti jednemu českému; a dle toho se Češi práva svého nikdy domoci nemohli, když se jim Němci svorně na odpor postavili.

4. Za tou tedy příčinou, že Němci Čechův do kollejí připustiti nechtěli, ač veškeré důchody z české země brali, podali čeští mistři r. 1384 zprávu o takovémto nespravedlivém jednání arcibiskupovi Janu z Jenštýna, jakožto kanceláři či ochranci university pražské; a zároveň podali žádost i ku králi Václavovi, aby se českých mistrů zastal, a oni od cizinců ve vlastní vlasti své na dále tolik nespravedlivě odstrkování nebyli. Arcibiskup dal českým mistrům za právo, začož ho Němci žalovali u papeže. Když ale ničeho nepořídili, učiněno l. P. 1390 narovnání v ten rozum, aby od té doby pět míst v kollegiích čili pět kollegiatur osazováno bylo mistry českými.

Tyto spory o kollegiatury týkaly se ovšem v první řadě toliko samých mistrů; avšak *k mi-*

strům přidružili se i studenti, k českým čeští, k německým němečtí, tak že nastalo rozdvojení v celé obci vysokých škol pražských.

Hus nezůstával ve věcech těch pouhým divákem; ale veden jsa čilou myslí a ohnivou povahou svou, měl živé účastenství při sporech těch. Jakožto syn rodičů českých srdečně se z prvního vítězství mistrů českých radoval, a dle sil svých i s jinými na prospěch národa svého s tím větší horlivostí působiti se snažil. Tak ale získal vážnost a lásku i u mistrů i u studentů tou měrou, že ač ještě mlád, opětně k nejvyšším důstojnostem universitním povýšen byl.

5. Avšak vítězství Čechů na vysokých školách pražských bylo vydobytím pouze části práv, jež jim ve vlastním domovu náležela. Dobyť všeho na odpor stály tři hlasy německé. A proto stalo se snahou vlastenců českých, aby ve spojení s Moravany a Uhry, s kterými posud jeden hlas, »českým« nazývaný, v řízení vysokých škol měli, *nabyli hlasů tři*; a cizinci němečtí aby na dále měli dohromady hlas toliko jeden. Mistři čeští za vedení Jana Husa, jenž byl v přízni u královského dvora, u krále se za to zasadili. A král po delším otálení konečně v návrhy a přání jich svolil, a zvláštním dekretem z dne 18. ledna l. P. 1409. vyplnění přání českých mistrů stvrdil, když oni se byli se svými přáteli zavázali, že *odstoupí od poslušenství zákonitě zvoleného papeže Řehoře XII.*, s nímž král v nevůli byl, v čemž jemu němečtí mistři po vůli býti nechtěli.

Tento převrat na vysokých školách měl ale v zápětí *netušené následky*. Němci vidouce totiž,

že s návrhy a radami svými krále nepředělají, ustanovili se na tom, Prahu opustiti. I vystěhovali se netoliko mistři se studenty, ale i také četní jiní lidé, kteří od nich výživu měli, jako přepisovači a půjčovatelé knih, knihaři a knihkupci, počtem několika tisíc hlav. Většina z nich odešla do Lipska, kde založila universitu novou. Jiní obrátili se do Erfurtu, Ingolšladtu a jinam, aby tam studie konali, anebo učení svá přednášeli.

Odchodem Němců s vysokého učení v Praze moc Němců v Praze i v Čechách vůbec oslabla. Za to ale síla národnosti české počala se patrně povznášeti, z čehož Hus nelíčenou radost na jevo dával; s čím, jakožto dílem svým, veřejně se chlubil; zač Bohu bez ostychu díky vzdával.

III. Husovo působení jakožto kněze.

Vydatnějším i osudnějším nežli působení na stoličce učitelské bylo Husovo namáhání jakožto kněze na kazatelně i ve společenském obcování.

1. Na kněžství vysvěcen byl Hus na prahu patnáctého století, když již dříve byl se stal na vysokých školách bakalářem věd boho-
vědných.

V prvních dobách po svém vysvěcení kázával Hus ve farním chrámu sv. Michaela na Starém Městě (proti radnici). Tam na faře bývaly také náboženské disputace čili hádky mistrů universitních, v kterých již tehdy Hus zastával se příkrých a vášnivých učení M. Jana Viklefa.

V hádkách těchto míval účastenství i bohatý kramář a konšel staroměstský Kříž, jen byl zároveň s Janem z Milheimu, královým milcem, za-

ložil kapli zvanou betlémskou. Tito zakladatelé kaple betlémské dopřáli pak Husovi místo kazatele v kapli té, a zároveň i duchovní správu při ní. Hus stal se tak spolukazatelem M. Jana Štěkny, jenž se s ním však již r. 1406 pro jeho vášnivé jednání rozešel.

Tato kaple betlémská byla vlastně prostranným kostelem na rohu nynějšího náměstí betlémského a ulice dominikanské čili Husovy, na Starém Městě pražském, zasvěceným památce svatých Mladátek; a pro tu příčinu svatyní betlémskou se nazývala. Povinností Husovou tu bylo, každého dne nedělního i svátečního, vždy ráno i odpoledne, vykonati krátké kázání v jazyku českém. Mimo to měl spravovati žáky, kteří při kapli té byt i výživu měli; za kteroužto příčinou také sám při kapli řádné bydlení měl.

Že byl Hus při veřejné svatyni ustanoven, naplnilo se vroucí přání jeho, aby vedle celkem malého hloučku posluchačů universitních, mohl také působiti ku celým zástupům zbožného lidu s kazatelnou.

2. *Na kazatelně betlémské* rozvinul tedy Hus horlivou činnost, směřující přede vším ku nápravě života posluchačů. Napodoboval tak Waldhausera, Miliče, Štěknu i jiné horlivce, snaže se dosíci obliby i slávy, jaké dodělali se oni.

I přicházeli ohnivých řečí jeho poslouchat posluchači všech stavů: prostí dělníci a řemeslníci, ale i urozené panstvo, učení i neučení, kněží i nekněží; ba i sama královna Žofie přicházela i s dvořankami svými.

A čím více přízně a posluchačů Husovi přibývalo, *tím stával se i smělejší*. Slovy výmluvnými uměl jímati mysl a uchvacovati srdce, dodávaje váhy slovům svým skrze vlastní život jinak bezúhonný.

Zprvu dorážel na chyby doby své způsobem sice důtklivým, ale nezávadným. I přinášely řeči jeho mnohého požehnaného úspěchu v nápravě mravů mezi posluchači. Kéž by byl při tomto způsobu po příkladu svých vzorů na kazatelně také i vytrval!

Avšak Hus opojen neobyčejnou přízní a chválou lidí, zejména že i nový a mladý ještě arcibiskup Zbyněk z Hasenburku učinil ho roku 1403 svým důvěrníkem; sama královna vyvolila si ho za svého zpovědníka; a kaple betlémská stala se nejoblíbenější svatyní v Praze: počal nastupovati čím dále tím směleji, opovážlivěji, ale také — neopatrněji! Náhle štěstí stalo se i jemu, jako často bývá při lidech, zvláště kteříž dříve mnoho strádali, pramenem *pýchy*; a pýcha pak předcházela, jako zase obyčejně bývá, i jeho pád!

3. Přízní lidu všeho stavu opojen, *chtěl se Hus zajisté ještě více vyznamenati a zauděčiti*. I počal po způsobu Viklefa ve svých řečích prudce nastupovati na hříchy panovníků světských i duchovních; nešetřil ni stavů ni hodností, jako by on sám byl ustanoveným soudcem všech. Kázal zejména bezohledně proti nepořádkům v kněžstvu, poněvadž se to posluchačům jeho velmi zamlouvalo; ale při tom velmi přeháněl, an po-

klesky jednotlivců nad míru zveličoval; a v čem chybil ten či onen, ihned přičítal duchovním všem! Toliko, jednalo-li se o provinilce, jenž byl přívržencem bludného Vikleta a tak i ctitelem jeho: tu Hus byl až nápadně shovívavým, a neměl pokárání ani pro rouhače, křivopřísežníky, vrahy, zloděje i cizoložníky! Tak jemu veřejně vytkl bývalý kollega a posluchač kázání jeho Ondřej Broda. (Dra Palackého »Documenta« p. 518, n. 58.)

Pokud Hus pravdu mluvil, když přede vším shromážděným lidem bez naléhavé potřeby vykládal o hříších duchovních i světských představených, jež i jmény jmenoval (!): dopouštěl se mrzkého *na cti utrhání*. Pokud ale skutečné chyby zveličoval, nadsazoval, přeháněl: dopouštěl se hříšné *pomluvy*. Oběma hříchy ale popouzel věřící lid, aby vrchnostmi světskými i duchovními pohrdal, a povinné úcty i poslušnosti jim odpíral. Takto ale lid podněcovati, neznamená již z lásky k Bohu a pro blaho bližních slovo Boží hlásati a mravů napravovati: ale znamená — kázati *revoluci*!

A že símě takových slov skutečně hrůzoplného ovoce přineslo, toho důkazem jsou tolik ukrutné, v Čechách nikdy neslýchané, krvavé války po smrti jeho!

4. Že Hus také o *chybách kněží kázával*, nikdo mu za zlé nebral. Co mu bylo za zlé vykládáno, bylo jen to, že o chybách kněží nemluvil snad před arcibiskupem anebo před kněžími samými, kam takové řeči patří; ale že chyby

představených duchovních i světských rozhlašoval před nepovolanými, před podřízenými; že chybní osoby výslovně jmenoval, a tak podřízené jich ku zášti a vzpouře podněcoval.

Že, pokud v patřičných mezích o skutečných hříších mluvil, ani sám arcibiskup za zlé jemu neměl, z toho patrně vysvítá, že když pražští faráři podali proti Husovi žaloby, že jich veřejně zneuctívá a o důvěru v lidu bezprávně olupuje: sám arcibiskup se ho ujal, ba ustanovil, aby byl kazatelem ku kněžstvu, jež se r. 1407 bylo kolem něho ku synodě shromáždilo! A když tam Hus shromážděným spolubratřím mnohé hříchy do očí vyčetl, jak tam ovšem na místě bylo: arcibiskup za jeho horlení nejen že ho nekáral, ale naopak pochválil, ba za užitečné ty promluvy veřejně jemu díky vzdal!

Ač tedy Hus mnohdy zcela stranicky, neskromně, nemístně ano nespravedlivě chyb duchovních svých spolubratřích i vrchností světských se dotýkal, přece není na pravdě, že by se jemu bylo za to nějaké příkoří stalo od lidí. Ale on upadl v horší trest za pýchu, ctižádost, domýšlivost svou: upadl v osidla anděla pyšného! Ten již první rodiče ku neposlušnosti svedl, maje v tom zálibu, když sám pro pýchu s nebe vyvržen jest, že za sebou co nejvíce duchů a ctitelů Božích strhne, a od Boha, jež záští neukrotitelnou nenávidí, odláká.

5. Dne 17. října 1407 kázal Hus na synodě naposled. R. 1408 již byl s úřadu kazatele synodálního složen, a tím i vrchol slávy své v tehdejší společnosti úřední i církevní překročil. Potom

krok za krokem vypadal s kruhů duchovenských, vyšších pak i z nižších, až upadl úplně v náruč lidu, jenž ho za jeho neblahé vystupování velebil, a o jehož přízeň mu nade vše šlo.

A tak se stalo, že nešťastný Hus, jenž jindy tvrdíval, že »pravý Čech kacířem ani býti nemůže«, až i v těžké bludy se zapředl, je svéhlavě, nepodajně rozšiřoval, a tak sám skutečně zlovolným bludařem čili *kacířem* se stal; ba jako kníže či pohlavár kacířů kletbou církevní stížený, život svůj bídne dokonat!

IV. Hus ve vleku Jana Viklefa.

Bludy u víře, jimž se oddal a jež hlásal Jan Hus, nezrodily se vesměs v hlavě jeho. A proto ovšem nemístno i nespravedливо jest vychvalování pochlebníků jeho, jako by Hus byl původcem nových učení v Církvi; a jako by kdo ví jakou chválu zasluhoval za to, že nová a bludná učení s urputnou umíněností a troufalostí zastával! Učitelem i mistrem Husovým byl Angličan Jan Vikleť, o němž proto třeba tuto něco více pověděti.

A.

Vikleťův život.

1. Jan Vikleť narodil se l. P. 1324 ve vsi Viklefu v hrabství Yoiku v Anglii. Od rodného místa svého má i své příjmení.

Z mládí věnoval se s velikým prospěchem studiím filosofie, bohosloví a práv. Stal se mužem učeným, ostrovtipným; knězem v mravích

přísným; ale jinak v obcování neustupným, ve smýšlení pyšným, a jako každý bludař, až chorobně ctižádostivým.

Jakožto člen university v Oxfordu zapletl se Viklef v půtky s řeholníky, zejména s mnichy žebravými, kteří tehdy pro svou učenost ve velké vážnosti byli. Podrážděn jich odporem, v roznícené vášnivosti své opovážil se pak až tolik tvrditi, že »vstoupiti do řádu žebravých mnichů znamená tolik, jako býti na věky zavrženým!«

Ale s druhé strany přece zase sám nenáviděným mnichům přisvědčoval a sice životem svým, že, jak u nich vídal, sám činil: chodil bos a v dlouhém rouchu kněžském, z nejhrubšího sukna zhotoveném!

2. O něco později dostal se Viklef zase do sporu s arcibiskupem v Kanterbury, Langhamem. Předchůdce téhož, arcibiskup Islep, založil totiž r. 1361 v Oxfordu konvikt čili dům pro společné přebývání jedenácti studentů universitních, zvaný Kanterbury Hall, v němž měli za vedení zvláštního představeného žítí a studiím duchovním se věnovati. I ustanovil, aby představený tohoto konviktu a pak tři chovanci byli mniši; ostatních ale osm míst aby bylo pro chovance, kteříž by se po dokonaných studiích stali kněžími světskými. Poněvadž ale první představený tohoto konviktu dostal se do půtky s universitou: arcibiskup Islep na něho i na ostatní mnichy přičiněním Viklefovým zanevřel, a místa i představeného i ostatní tři místa, pro mnichy původně určená, jim odňal; a dosadiv do konviktu samých du-

chovníků světských, představeným jich učinil samého Viklefa!

Když však Islep zemřel, nástupce jeho Langham r. 1365. Vikleta zase sesadil, a ony tři duchovní světské, kteří byli místa dříve propuštěných mnichů zaujali, zase propustil. Pak opět učinil představeným mnicha, a do konviktu zase povolal tři mnichy, jak původně předchůdce jeho byl založení učinil.

Viklef se ale s tímto rozhodnutím arcibiskupovým nespokojil, a proto vznesl na něho žalobu u papeže, tehdy Urbana V., residujícího v Avignonu ve Francii. Avšak s žalobou tou po dlouhém vyšetřování r. 1370 propadl. Za tou příčinou hluboce zanevřel i na arcibiskupa i na papeže, a nepřestal od té doby býti prudkým nepřítelem jich a ještě více mnichů žebravých, kteříž při nich věrně stáli.

3. Na příležitostech, aby hlavě Církve Páně, papeži, nepřátelství osvědčovati mohl, nikterak mu nescházelo. Papež Urban V. žádal tehdy na králi Eduardu III. zaplacení lénných poplatků, k nimž předchůdce jeho se byl zavázal. Avšak stavové se placení protivili, ježto závazky, ku kterým se papež odvolával, nestaly se s jich svolením. A Jan Viklef jal se odpor stavů hájiti, že prý král vůbec nižádnými, ani umluvenými dávkami papeži povinen není.

Ba postupem hádek jal se i dokazovati, že světští panovníci nejen že nejsou povinni k církevním potřebám přispívati: nýbrž že mají vůbec právo, statky Církvi náležející zabaviti, když se jich špatně užívá!

Takovéto si počínání naklonilo Viklefovi myslí krále i panstva, a on učiněn za to dvorním kaplanem a také kanovníkem kollegiatním.

Roku 1372 povýšen byl Viklef za doktora i profesora bohosloví v Oxfordu.

Roku 1374 vypraven jest do města Brügge v Nizozemsku ještě s jinými posly královskými, kdež vyjednával s papežským vyslancem o uklízení stížností anglického národa oproti Stolicí papežské. Tam opět zájmy královské velice horlivě hájil, a tak si získal i příznivce, ctižádostivého, pletich milovného a nemravného vévodu z Lankastru, bratra krále Eduarda III., jenž jemu pak zjednal bohatou faru v Lutterworthu, a ku dalšímu nastupování oproti Stolicí papežské na dále ho posiloval.

Zejména snažil se užiti Viklefa k tomu, aby spory proti duchovenstvu rozdmýchoval, a panstvo proti němu pošťval, jež by je pak o bohaté statky oloupilo a tak i pokořilo.

Cítě se Viklef pod tak mocnou ochranou, počal od té doby i se stolice učitelské na vysokých školách, i s kazatelny jakožto farář, i jakožto spisovatel hromovati proti papeži a požadavkům jeho. Na dále zatracoval časné statky Církve vůbec, ač sám byl bohatým farářem! Sypal hanu na biskupy a preláty, kněze světské i řeholní; zejména ale zatracoval mnichy žebravé způsobem nesmířitelným. Ba zřídil si jakési družstvo »chudých kněží«, jimž uložil, aby v dlouhých rouchách z hrubé, načervenalé látky zemi obcházel, a nauky jeho oproti kněžím bohatým

všude mezi lidem městským a venkovským rozšiřovali.*)

Lid ale, divě se přísnému životu vyslanců Viklefových, hrnul se za těmito novými kazateli, a liboval si ve smělém jich hanobení práv a výsad duchovenstva i v příkrém posuzování skutečných anebo domnělých neřestí v Církvi, a zároveň spřáteloval se i s četnými bludnými naukami Viklefovými.

4. Oproti zuření Viklefovu zakročil biskup londýnský opětne; ale vysocí příznivci jeho .po každé řádné stíhání ho zmařili. Na to vytáhli františkáni, kteří od Viklefa nejvíce napadáni byli, ze spisů, přednášek i kázání jeho 19 vět, jež podali papeži Řehoři XI. do Říma ku posouzení. Papež věty ty jakožto kacířské odsoudil, a Viklefa samotného pro ně na svůj soud pohnal.

Avšak Vikleť, jako dříve na přízeň velmožů spoléhaje, pohrdal nařízeními biskupskými: pohrdl i obesláním papežovým, a papeži na odvetu vyhlásil, že on jest — antikristem!

A k zuření svému nabýval posily tím větší, když po smrti Řehoře XI., jež stala se dne 27. března 1378, zvolen byl v Římě nový papež Urban VI., proti němuž ve Francii, kde byli papežové do nedávna sídleli, povstal protipapež Klement VII., a tak nešťastná roztržka v Církvi nastala.

5. Roku 1380 vydal Vikleť anglický překlad Písma svatého, jenž byl ale velice nesprávným,

Kdo by si tu nevzpomněl na bohaté pohlaváry našich socialistů, prý vyděděnců?!

poněvadž Viklet ani hebrejského ani řeckého jazyka znalým nebyl, v kterýchžto jazycích Písmo svaté z převážné části sepsáno bylo. Viklef toto dílo své, beze všeho prozkoumání se strany duchovních svých představených vydané, jal se s velikou horlivostí rozšiřovati, prohlašuje, že Písmo svaté jest jediným pramenem víry; ano že jest jednomu každému úplně srozumitelným, zejména v Zákonu Novém; a že tedy živé učení papeže a biskupů, již se vydávají za dědice apoštolů, úplně jestiž zbytečným!

Sám ale kázati nepřestal, ač tvrdil, že učení biskupů a kněží jest zbytečným!

6. R. 1381 učinil Viklef další krok na bludné cestě své, tvrdě, že ve velebné Svátosti i po posvěcení zůstává chléb a víno, jež prý toliko na Tělo a Krev Páně pamatují; a jen toho s Kristem spojují, kdo jich zbožně přijímá. Učení katolické Církve, že chléb a víno posvěcením při pozdvihování mezi mši svatou v Tělo a Krev Páně opravdově, skutečně a podstatně se proměňují (transsubstantiatio), prohlásil za učení od ďábla vyšlé.

Ale proto přece mši svatou, předepsaným řádem církevním sloužiti nepřestával!

Viklef zavrhl dalším postupem i uctívání svatých, jak se posud v Církvi vždy dělo, a pak i učení Církve o dobrých a záslužných skutcích. Konečně přišel k tomu náhledu, že na místě papeže má býti rozhodčím ve věcech víry — světský král! A proto také, když bludná učení jeho duchovní představení jeho jakožto kacířská zavrhli, odvolal se z rozsudku toho ke králi!

7. Téhož roku 1381 vypukly následkem kázání potulných kazatelů Viklefových v mnohých krajinách Anglie krvavé vzpoury. Kazatelé tito, jdouce za svým mistrem, proti vrchnostem duchovním bojujícím, počali důsledně hlásati odboj proti vrchnostem všem vůbec, tedy i proti světským. Následkem krvavých vzpour bylo mnoho zámků šlechticů i prelátů, mnoho kostelů, klášterů i opatství spustošeno.

Dne 13. června zmocnili se vzbouřenci hlavního města Londýna, vše pustošíce. I matka králova byla vícekrát veřejně pohaně a potupě vydána, a arcibiskup kanterburský Sudbury byl zabit. Král sám jen s těžší smrtí ušel. Vévodovi Lancastrovi, jenž Viklefa v odboji jeho podněcoval, vzbouřenci nádherný palác v Londýně i překrásné statky jeho v hrabství Leicestru zpusťovali; a on sám viděl se nucen ze země utéci, a prchnouti do Škotska.

Viklef učiniv se takto samozvaným »reformátorem«, prý »obnovitelem«, stal se Církve i státu v Anglii »deformatorem« čili dle pravdy »hyzditelem«! Dílo jeho nebylo blahodárnou nápravou, ale ohromnou zkázou, pustou — *revolucí*!

8. Když símě, Viklefem rozsívané, takového ovoce přináseti počalo, zalekli se ho i král i jiní světští páni; a co nechtěli dříve podnikati na ochranu Církve a jejích služebníků, viděli se nyní nuceni činiti na ochranu vlastní.

Také nový arcibiskup Vilém počal proti Viklefovi a jeho revoluci nastupovati rázněji. I svolal r. 1382 církevní sněm do Londýna, kdež bylo

učení Viklefovo zkoumáno, a 24 článků z něho vybraných bylo zavrženo.

Na to dne 13. července roku 1382 nový král Richard II. ve srozumění s panstvem nařídil kancléři university oxfordské, aby Viklefa i s jinými stejně smýšlejícími se stolic učitelských sesadil, spisy jeho zabavil a arcibiskupovi vydal.

Viklef, nyní od panstva opuštěný, musel se poddati. I odvolal před shromážděnými biskupy bludná učení svá, ovšem že jen na oko; a pak odebral se bez závady na svou bohatou faru v Lutterworthu.

Poněvadž ale neměl tam tolik příležitostí, aby před četným a učeným obecenstvem náhledy své vykládati mohl: sepsal tu o nich spis pode jménem »Triologus«, jako by řekl: »Rozprava tří«. Tento spis rozdělil na čtyry knihy. V knihách těch rozmlouvají mezi sebou tři: pravda, lež a moudrost, a pojednávají o těch učeních, jež Viklefa za pravdu vydával.

9. Poslední leta života svého strávil Viklefa na své faře, brojiti nepřestáváje. O slavnosti Mladětek 1. P. 1384 přítomen byl mši svaté. Tu právě při pozdvihování nejsvětější Svátosti, proti níž v životě tolik rouhavého byl namluvil a napsal, raněn jest mrtvicí. Jazyk jeho ochrnul, tak že více slova nepromluvil.

Dne 31. prosince na to duši vypustil a na soud Boží odešel.

10. Smrtí Viklefovou neučiněn rázem konec i hroznému řádění, jím roznícenému. Kazatelé jeho v díle jeho pokračovali, a lid i dále proti vrchno-

stem duchovním i světským vášnivě popuzovali, tak že vydána byla proti nim nejprísnější nařízení. Mnozí z nich, kteří uposlechnouti se zdráhali, byli pak jakožto nenapravitelní buřiči a veřejného řádu podvracovatelé *popraveni*, a kázání podobná byla nejprísněji zakázána.

Do polovice patnáctého věku byly bludy Viklefovy v Anglii vykořeněny; nejprvé po zlém, později i po dobrém, a sice skrze horlivé poučování se strany duchovenstva. Zvláště důrazně na vyplnění bludů Viklefových doleháno, když důsledky učení těch, skrze Husa a přátele jeho v život uváděné, tak příšerných následků v Čechách ukazovaly!

Spisy Viklefovy zatratil papež Jan XXIII. a odsoudil ku spálení roku 1413. Sněm kostnický zatratil z učení Viklefových 45 článků dne 4. května 1415, a kázal rovněž spisy ty spáliti, ano i mrtvolu Viklefovu z posvátné země odstraniti. Papež Martin V. konečně r. 1418 zavržení článků Viklefových způsobem slavnostním potvrdil.

B.

Viklefovo učení.

1. A nyní ještě něco o učeních Jana Viklefa, jak nalezají se v díle jeho »*Triologu*« soustavně vyložená. Připojuji jich zvláště proto, poněvadž z nich patrně, jak se v nich učení mistra Jana Husi, později Martina Luthera, Jana Kalvína, a přátel i stoupenců jejich odrážejí.

Učení Viklefovo dostalo se záhy a snadno do Čech, ježto dcera Karla IV., princezna Anna,

provádala se za anglického krále Richarda II., a pak nastalo spojení mezi oběma zeměmi velmi čilé, ač tehdejší prostředky dopravní byly, podle naší míry měřené, toliko nedostačitelné.

Praví se, že mistr Jeroným Pražský, přítel Husův, jenž po nějaký čas na učení v Oxfordě prodléval, odtamtud i bludy Viklefovy do Čech zavlekl. Spisy Viklefovy bývaly pak v Praze od Husa a přátel jeho s pilností čteny, studovány i vykládány, a na poměry v Čechách, namnoze oněm v Anglii podobné, obráceny. V Čechách měly ale následky o mnoho osudnější a hroznější, nežli ve vlasti své, v Anglii, poněvadž pro nedbalost krále Václava nenarazily ihned na tak mocný odpor, jako v Anglii.

2. Že Jan Viklef tolik poblouditi mohl, vysvětluje se i z jeho neustupné, domýšlivé povahy, i také z poměrů tehdy panujících, v nichž on žil.

Měl Viklef ale ovšem příčin dosti, aby mohl na četné nešvary v Církvi vůbec a v Anglii zvláště se zahnízdivší žehрати. Nikdo by jemu ale žehráni jeho nebyl za zlé měl, kdyby byl pouze na převrácené mravy si stěžoval; a kdyby nebyl zároveň hrozné bludy, učení Páně odporující, rozšiřoval, a tak s Církví docela se nerozešel.

Zuřící totiž mor *v Anglicku* roku 1348 veliké množství duchovenstva zachvátil; a proto světili biskupové z nouze kde kdo byl, jenž uměl čísti a knězem státi se chtěl. A tak vstoupilo v řady kněžstva anglického mnoho mužů nepo-

volaných, kteří více dbali o důchody a světské radovánky, nežli o spásu duší sobě svěřených.

A v *Církvi obecné* za doby Viklefovy povstala veliká roztržka, totiž dvojice papežů, a ta měla v zápětí mnoho zlého.

Viklet, čítaje mnoho v knize Zjevení svatého Jana, jal se souditi, že se konec světa blíží, any prý příznaky jeho již se objevily. I tvrdil se vší určitostí, že konec světa nastane ještě před ukončením čtrnáctého století. Předpovídal, jak zlí duchovní potrestáni budou; ba tvrdil, že na trůn papežský zasedl sám antikrist, jak ve Zjevení sv. Jana jest líčen. Hádky jeho s mnichy a prohraný proces u papeže vášnivou jeho povahu tím více zatemnily, a pýcha ostatního dodala tolik, že pak ze zášti oproti mnichům, biskupům i papeži upadal z bludu do bludů, a z těch do tvrdošíjného jich hájení čili *kacířství!*

3. I jsou bludná učení Viklefova zejména tato :

a) Veškerá příroda jest **Bůh**, a každý tvor jest Bůh. Bůh nemůže mysliti a poznávati ničeho více, než co skutečně myslí a poznává; a nemůže více stvořiti, než co stvořil. Vše, cokoli se děje, dobré i zlé: neděje se z rozhodnutí anebo dopuštění Božího, ale děje se z nutnosti, že tak býti musí.

b) O svobodě **člověka** nemůže býti ani řeči, když ani sám Bůh není svoboden, an musí poslouchati ďábla. Bůh chce hříchu člověka anebo anděla, aby z něho něco dobrého povstalo. Ně-

kterí lidé jsou od samého Boha k tomu určeni, aby dosáhli věčné oslavy; jiní, aby na věky byli zavrženi.

c) **Církev** sestává toliko z lidí, k oslavě věčné předurčených. Poněvadž toho ale nikdo s jistotou vědět nemůže, kdo od Boha do nebe nebo do pekla předurčen jest: proto jest církev neviditelná. Církev římská jest sborem satanášovým!

d) **Papež**, jestli není předurčeným, nemá pravomocnosti nad věřícími jiné, leč kterou má od císaře. Po papeži Urbanovi VI. nemá vůbec nikdo více za papeže považován býti. Papež jest antikristem. Papežství z ďábla vyšlo; z ďábla jest i veškeré zřízení církevní.

e) **Duchovní**, kteří církevní zákony studují, jsou blázni. Kněží a jáhnové mohou kázat slovo Boží, aniž by potřebovali k tomu svolení biskupa anebo papeže. Kteríž by za příčinou klatby od hlásání slova Božího anebo od poslouchání ho odstoupili, jsou proklatci. Žádný prelát nemá nikoho z Církve vyobcovati, leč by měl od Boha zjevení, že člověk ten i od Boha vyobcován a ku věčné záhubě předurčen jest. Kdyby ale přece někoho vyobcoval, sám jest kacířem a proklatcem.

f) Vší moci duchovní i světské pozbývá člověk, jakmile se hříchu smrtelného dopustil; a tedy, je-li duchovním, neplatně křtí, světí, žehná; je-li světským pánem, bez práva vládne.

g) *Pozemskými statky* aby měli vládnouti duchovní, přičí se Písmu. Proto vládne-li jimi

papež neb kterýkoli duchovní, stává se kacířem; a rovněž jsou kacíři všichni světští páni, kteříž vládu nad pozemskými statky duchovním trpí.

h) Světští páni jsou od ďábla k tomu navedeni, aby Církev světskými statky obohacovali. Světští páni mohou dle libosti Církvi vezdejší statky zase pobrati, pokud ti, kdož jimi vládou, trvale hřeší.

i) *Lidé poddaní* mohou po libosti prostopášné své pány trestati, třebaš i papeže.

k) *Pramenem víry* jediným je Písmo svaté.

l) Zpovědi netřeba člověku náležitě skroušenému.

m) Odpustkům papežským nebo biskupským věriti pošetilostí jest.

n) *Mše svaté* a nejsvětější Svátosti oltářní Kristus Pán neustanovil. Učení, že by Kristus Pán ve způsobách chleba a vína skutečně se svým Tělem a se svou Krví byl přítomen, a že proměna ta při mši svaté se děje, jest kacířstvím nejhorším.

o) *Všecky řehole* bez rozdílu zavedl ďábel. Kdož do nich vstupují, jsou ďábelníky, k dosažení království nebeského neschopní, leč by zase odpadli. Kdo kláštery zakládá, hřeší. Kdo klášterům almužny dávají, jsou vyobcováni, prokleti. Svatí Augustin, Benedikt, František jsou zatracenci, jestliže před smrtí svou nečinili pokání za to, že řehole založili. Řeholníci jsou »mrtvolami, ďáblem lomcovanými; falešní proroci; svůdci lidu; vtělení ďábla a pekeleníci«, a podobně.

p) Vysoké *studie* a povyšování na mistrovství prospívají Církvi tolik, jako ďábel.

4. Z těchto článků Viklefových patrně vysvitá, že vše to, co se mu během života jeho v cestu postavilo, odsuzoval, proklínal, zatracoval. Jen v tom si zůstal důsledným.

Za to ale život jeho s učením jeho nikterak nesouhlasil! Tak papežům a řádně ustanoveným biskupům za zlé měl, jestli jakožto duchovní vrchnosti koho po právu odsoudili; ale sám, nejsa k tomu nikým povolán, více než papežem se činil, an bez soudu proklínal, zatracoval, kaceřoval.

Duchovním i nejpoctivěji nabyté statky pozemské vytýkal, a surově jich pro držení statků odsuzoval; a sám tučnou faru až do smrti držel, a dobrých časů si na ní popřával.

Mší svatou pohrdal; a přece jako farář ji sloužil, a jí přítomen jsa umíral!

Mnichům, zejména žebravým, pln zášti a pomstychtivosti lál; a přece v životě svém jich následoval, a po způsobu jich své kazatele rozesílal!

Učil, že university svým učením a povyšováním pomáhají Církvi jako ďábel; a přece sám se pyšnil, že je doktorem i profesorem na vysokých školách v Oxfordu, a na doktory jiných povyšoval!

Ó jaká to při nešťastném člověku tom nechvalná nedůslednost, ducha převrácenost, odporná svéhlavost, směšná zpupnost, politování hodná ctižádost, domýšlivost — pýcha!

C.

Hus srovnává se s Viklesem v učení.

1. Že u nás namnoze tolik oslavovaný mistr Jan Hus byl učenníkem Jana Viklefa, o tom netřeba mnoho dokazovati, když Hus sám i ve schůzích na universitě i v kostele svém na kazatelně k mistru svému častokráte veřejně se znal, an hned roku 1409 bez obalu vyznal: »Co mne se dotýče, vyznávám se před vámi, že jsem knihy mistra Jana Viklefa četl i studoval. Rovněž vyznávám, že jsem se mnohým dobrým věcem z nich naučil. Nadutí kněží a nekněží ovšem že se jimi pobuřují; ale tomu se nic nedivím!«

2. Když dva kanovníci svatovítští dne 28. května roku 1403 před celou učenou obcí pražskou jménem kapitoly, jež právě uprázdňený stolec arcibiskupský spravovala, se toho domáhali, aby rozšiřování bludů Viklefových na universitě pražské trpěno nebylo: ujímal se Viklefa nad jiné horlivěji Hus, tvrdě, že ze 24 článků Viklefových, jež synoda londýnská již roku 1382 byla zavrhla, a dalších 21 článků, jež ze spisů Viklefových vybral německý mistr Jan Hübner, celkem tedy později skutečně slavně odsouzených 45 článků, jež byly ve spisech Viklefových závadnými shledány: některé jsou pravé a pravdivé, jiné ale prý neprávem Viklefovi přičítané. I žádal přísného potrestání pro mistra Jana Hübnera, rodem Slezana, řka: »Není tomu dávno, co upálení jsou dva dobráci, Berchlin a Vlaška za to, že byli falšovali šafrán. Čím spíše měli by upálení býti ti, kdož knihy porušují a falšují!«

A když přes hájení závadných článků těch se strany Husa a přátel jeho, jakými byli: Mikuláš z Litomyšle, Stanislav a Petr ze Znojma, Křišťan z Prachatic, Štěpán z Pálče, Jakoubek ze Stříbra a Jeronym z Prahy — ony přece buď kacírskými anebo bludnými a pohoršlivými byly shledány a rozšiřování jich přísně bylo zakázáno: Hus s přáteli svými přes to vše se jich neodřekli, ale i na dále je hájili a rozšiřovali, nedbajíce opětovaných zákazů ani se strany university, ani později se strany samého arcibiskupa Zbyňka z Hasenburku, jenž po pilném šetření dne 16. června r. 1410 knihy Viklefovy jakožto kacírské kázal spálit.

A když Hus později musil si přece na vysokých školách jakousi uzdu dáti: horlil nápotom tím vydatněji se své kazatelny v kapli betlémské, kdež nerozpakoval se předčítati docela *podvržený spis university Oxfordské*, v němž se stvrzovalo, že Viklef bludařem shledán nebyl; a ukazoval i ten spis a universitní pečeť při něm! Zatím ale na ukazovaném památném listu pergaménovém původně napsáno a pečetí stvrzeno bylo něco zcela jiného! Někdo původní písmo smyl a pergamen písmem novým přepsal. A tuto zprávu vylhanou Hus sám předčítal a studentům rozšiřovati nechal!

3. Hus nechtěl sice dopustiti, že by kdo z Čechův kacířem býti mohl; ale zároveň nepřestával velebiti spisy Viklefovy, i když již od vysokých škol oxfordských i pařížských, od biskupů anglických a od jiných učenců proslulých byly jakožto bludné zavrženy!

Ač jemu známo bylo, že Viklef pro své revoluční řádění trestán byl: neostýchal se přece na kazatelně své veřejně prohlásiti, kterak si přeje, »aby duše jeho jednou po smrti byla tam, kde je Viklefova!« Při tom posluchače své pobádal, aby spisy Viklefovy »pilně čítali; a aby z nich vážili sobě stříbra, zlata a drahého kamení«, jež prý se v nich nalézají!

4. Hus, takto si počínaje, čím dále tím více vžil se v náhledy a rady Viklefovy, a počal šmahem schvalovati všecko, co od něho pocházelo; ba jal se docela ve smyslu jeho a dle knih jeho i spisy své v Čechách vydávati.

Tak vydal Viklef více spisů o antikristu, jímž papeže vyrozumíval; a podobně i Hus vydal dva větší spisy o antikristu, a papeže v nich líčil vždy tak, jak to i Viklef činil.

Viklef zuřil proti řeholníkům; a Hus napsal knihu »O hrozné ohavnosti a spuštění kněží a mnichů.«

Viklef válčil proti bohatství v Církvi; a podobně i Hus měl stále v ústech slova kárná o přepychu, lakotě, panovačnosti a smilstvu duchovenstva.

Ano Hus do učení svého tolik se vžil, že se mu pak až zdálo, jako by ho odpůrci jeho nestíhali pro bludy jeho, jež hlásal a sám za pravé měl: nýbrž proto, že proti neřestem při kněžstvu káزال! A v domnění tom, že nebloudí, tím více ho utvrzovalo, že tehdy i mnozí jiní čelní a horliví bohoslovci na rozličné nešvary, jimiž Církev byla hyzděna, právem žehrali.

D.

Hus následuje Viklefa v jednání.

1. Když se Hus do učení Viklefova tolik vžil, počal ovšem také dle něho i v životě jednati. V zaslepenosti své pak již nedbal více rozkazů ani svého biskupa ani samého papeže, ježž jako Vikleť za samého antikrista měl; ale vedl si svou zarputile dále, koukol s pšenicí rozsévaje, a nic nedbaje slov Páně, pronešených ku svatým apoštolům, kteříž ve všem životu svém rovněž bez vad nebyli: »Kdo vás slyší, mne slyší; kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá; a kdo pohrdá mnou, pohrdá i tím, kterýž mne poslal!«

Když Vikleť donucen byl s vysokých škol ustoupiti a na svou faru se odebrati: právě tu na místě slíbeného pokoje uvedl ve svém spise trialogu bludy své v soustavu. A podobně zachoval se i Hus. Průběh děje toho byl následující:

2. Nový arcibiskup pražský Zbyněk, jenž vládl od roku 1403 až do 1411. slyše o horlivosti Husově, s kterou zlořádům v Církvi se opírá, a seznáváje, že má Hus nemálo přátel při samém dvoře královském: počal si ho vážiti a všelikým způsobem přízeň svou na jevo mu dávat, nechtěje nikterak uvěřiti, že by týž i Viklefovy bludy rozšiřoval, jak na něho bylo žalováno. A Hus dovedl se arcibiskupovi náležitě přetvářeti až do roku 1408, kdy se přímo proti němu postavil.

Tou totiž dobou zahořel král Václav IV. hněvem na řádného papeže Řehoře XII., poněvadž týž nechtěl ho za krále německého uznati. A ve

své známé zpupnosti a prchlivosti nařídil, aby se arcibiskup Zbyněk se svým duchovenstvem papeže odřekli. Zároveň naléhal na to, aby se i vysoké školy pražské proti Řehoři XII. prohlásily. Arcibiskup ale, jednaje spíše dle svého svědomí nežli dle rozkazu krále, papeže ovšem poslušným zůstal. Taktéž němečtí členové university Řehoři XII., jakožto pravému papeži, věrnost zachovati hodlali. Čeští členové university ale, z popudu Jana Husa, přidali se na stranu královu a prohlásili, že Řehoře XII. více poslouchati nebudou.

Z toho seznal arcibiskup, že Jan Hus tím věrným synem Církve katolické, za něhož se stále vydával, v pravdě není. I počal si dle toho nyní zevrubněji všímáti stížností, jež duchovenstvo na Husa vznášelo; a prozkoumaj je, ku svému žalu seznal, že mistr Jan Hus, jež posud přízní a důvěrou zahrnoval, přese všechno své dřívější ujišťování o poslušnosti ku Církvi, zákony a učenímí jejími více se nespravuje; a proto také jemu jménem Církve na dále v kapli betlemské kázati zapověděl.

Hus hleděl se u arcibiskupa způsobem lstivým zase očistiti a povolení ku kázání znova nabýti. Když ale arcibiskup, více jemu nedůvěřuje, zákaz kázání neodvolal: Hus i přes jeho zákaz kázal dále. Ba jal se od té chvíle nastupovati tím ostřeji a bezohledněji proti samému arcibiskupovi, posavadnímu příznivci svému, ovšem že nikoli z povinné poslušnosti ku Církvi, ale dle návodu mistra svého Viklefa, jenž tvrdil, že »kněží a jáhnové kázati mohou i bez dovo-

lení biskupa neb papeže, poněvadž by jinak prokleti byli.*

Z tohoto jeho počínání povstaly nové žaloby duchovenstva, hledajícího ochranu své cti a svého stavu u arcibiskupa, a stěžujícího si, kterak Hus bludy Viklefovy bez ostychu lidu vykládá, a víru svatou hyzdí.

3. Tou ale dobou právě se stalo, že Čechové přispěním Husovým zvítězili na universitě, dostavše tři hlasy oproti jednomu cizinců. Z toho měl Hus velikou chválu i čest, a byl hned za prvního rektora university třemi českými hlasy zvolen. Stojel takto Hus na vrcholu své slávy, jakéž se posud žádnému knězi českému nedostalo, a opíraje se o přízeň krále Václava i četného panstva, kteříž z odporu proti Řehoři XII. stali se i odpůrci arcibiskupovými a tak spojenci jeho: počal Hus arcibiskupovi směle odpírat, a tím odvážněji na duchovenstvo dorážeti, jako by veskrz vše zkaženo bylo, a jako by jen on sám jediný spravedlivým shledán byl.

I počal souboj s arcibiskupem, v němž arcibiskupa žalostí utrápil; sám ale na bludných cestách pokračuje, čím dále tím více od Církve se vzdaloval, s výše své rychle klesal, až život skončil jakožto — odsouzenec na — hranici!

Arcibiskup totiž, lidu bez ostychu a ochrany stále haněný, od milců králových vydrancovaný, od krále pro svou věrnost k řádnému papeži krutě nenáviděný, musel z Prahy utéci, tak že tu Hus pole docela opanoval. Ba ani na tom dosti nemaje, jal se i arcibiskupa v Římě žalovati, jako by on

bludy o nejsvětější Svátosti v Čechách rozšiřoval!

I oddával se ovšem předčasné naději, že arcibiskup sám odsouzení neujde, ježto nového, v Píse zvoleného papeže Alexandra V. zprvu uznati nechtěl.

Avšak růžové naděje Husovy dlouho netrvaly!

Alexandr V. celou záležitost náležitě vyšetřiv, nejen že bullou dne 20. prosince r. 1409 vydanou, nespravedlivé nařčení arcibiskupa odsoudil; ale zároveň učinil i první rozhodný krok proti rozšiřování bludů Viklefových v Čechách. Uložil totiž arcibiskupovi, aby o to usiloval, by bludařství se zamezilo, a lidu závadné spisy byly odebrány. Dále, aby kázání v kaplích, zejména i v betlemské v Praze, a na jiných méně vhodných místech zakázal, a toliko ve chrámech biskupských, kolegiatních, farních a klášterních kázati dovolil.

Když ale začal arcibiskup dle vůle a rozkazu nejvyššího pastýře v Církvi na zemi nastupovati, knihy Viklefovy na sněmu odsoudil a vydání jich nařídil, aby spáleny býti mohly a duší věřících nadále otravovati nemohly: Hus se svými přáteli se vším důrazem naproti tomu se postavili, zejména že po odchodu Němců z Prahy také vážný a vydatný odpor proti Viklefovi v Praze přestal.

Takto se ale Hus i s přáteli svými s Církví nadobro rozešli, a jí se již úplně odřekli!

4. Hus jal se nyní duchem příbuzných mistrů pražské university popuzovati, aby se pálení spisů Viklefových všemožným způsobem protivili; a

mezi tím podal s nimi také ku papeži Janu XXIII., jenž se po smrti Alexandra V. na stolec svatého Petra vetřel, odvolání proti rozsudku předešlého papeže, přičiňuje k němu spoustu lživých udání na arcibiskupa, maluje jej jakožto lháře, podvodníka a bludů podporovatele!

Arcibiskup dověděl se o těchto věcech, dal dne 16. července roku 1410 u přítomnosti duchovenstva sebrané knihy Viklefovy počtem asi 200 na svém dvoře na Malé Straně v Praze zapáliti, a na Husa se sedmi jeho předními přátely vynesl klatbu, jež měla býti ve všech kostelích v arcidiececi pražské prohlášena.

5. Když knihy Viklefovy shořely, nastalo v Praze veliké pozdvižení lidu, zejména příčiněním studentů vysokých škol, horlivých to ctitelů Husových. Studenti vypravili na Malé Straně vůz, obložili ho padělanými bullami papežskými, a do prostřed posadili nějakého nezbedu, za lehkomyslnou ženštinu přestrojeného, jenž zástupy rozpustilými posuňky k sobě zval. A tak jezdili městem, až na konec stanuli před královským dvorem na Novém Městě, a tam všecky bully na veřejné ulici spálili. Na to nadávkami a hanlivými písničkami lid proti arcibiskupovi tolik podráždili, že týž musel v den svaté Máří Magdaleny i s duchovenstvem přísluhujícím, 40 hlav čítajícím, od oltáře utéci. Přítel Husův Jeronym Pražský při nastalém rocení sám osobně jednoho karmelitána do Vltavy vhodil.

Hus ale ani slůvkem lid podrážděný proti představenému sobě biskupu uchlácholiti se ne-

snažil, ač při každé jiné příležitosti všechny věci, jež se mu sběhly anebo ho zajímaly, na kazatelně rozprádati v obyčeji měl, ať se tam již hodily čili nic!

6. Mimo to podpálili přívrženci Husovi při dvoře královském prchlivého krále Václava IV. proti arcibiskupovi, tak jako by on sám byl příčinou všech těch nepořádků, že týž pak arcibiskupovi jako na potrestání ho a také prý za odvetu za spálené knihy zabral veškeré důchody; a také svým milcům dovolil, aby arcibiskupa a papeži věrné duchovenstvo olupovali, a všemožným způsobem sužovali a týrali!

Hus sám ale jal se v hlučných rozhovorech v kolleji zavržené spisy Viklefovy hájiti, a utrhačů, lhářů a podvodníků spílati všem těm, kteříž Viklefa odsoudili, zejména také arcibiskupovi. Rovněž jednal v kapli betlemské, kdež přes obdržené arcibiskupské zákazy kázati nepřestal, ba nyní obecný lid jen tím více dráždil! Tak stal se ale již hotovým — revolucionářem!

7. Když se soudem Husa v Římě prodléváno, a ten čím dále tím bezohledněji proti arcibiskupovi a věrným jeho nastupoval, na přízeň královskou spolehaje: zapověděl arcibiskup v celé Praze konání služeb Božích a přisluhování svátostmi, pokud by se Hus v Praze zdržoval; kteréžto záповědi říká se interdikt.

Následkem tohoto interdiktu rozhněval se ale král ještě prudčeji na arcibiskupa, a dal, jemu samému více pobrati nemoha, všechny poklady velechrámu sv. Víta zabrati a na Karlův Týn od-

věsti. I dovolil také, aby jeden každý směl věrné kněžstvo týrati a odírat dle své libosti, a tak po tři měsíce; což ovšem velmi svědčilo nenasytným kapsám milců královských!

Hus ale, jenž měl ústa plná odsuzováním kněžstva vůbec, proti takovýmto nátiskům jimiž stížení byli i nejnevinější, ani slova kárného neměl! Ovšem, vždyť mistr jeho Viklef učil, že »panstvo světské povinno jest duchovenstvu statky zabíratí!«

Takovýmito nátisky zlomena jest moc arcibiskupova. Týž vida patrně, že sám u převráceného krále Václava, hněvem ještě rozlíceného, ničeho nepořídí: prchl do Uher, chtěje ku králi Sigmundovi, aby týž jej v ochranu vzal, a se u krále Václava, bratra svého, za něho a za zuboženou Církev v Čechách přimluvil.

Avšak dvoru Sigmundova ani nedostihl. Zemřel na útěku svém v městě uherském Prešburku či Břetislavi na den sv. Václava, dědice země české, l. P. 1411.

V pozdějších, klidnějších dobách bylo tělo jeho pak do Čech převezeno, a s velikou poctivostí pohřbeno ve zvláštní zvané hasenburské kapli, jež byla mezi kaplí svatého Václava a věží velechrámu na hradě pražském.

8. Když arcibiskup Zbyněk zemřel, stal se nástupcem jeho oblíbenec krále Václava mistr Albík z Uničova, rodem Němec, doktor lékařství, muž věhlasný a v mravech bezúhonný, jenž byl vdovcem. Kapitola svatovítská musela ho zvoliti, nechtěla-li na sebe prchlivý hněv králův uvaliti.

Albík dal se tedy posvětit a ujal se vlády arcibiskupské. Takovýto arcibiskup nedovedl se ovšem Husovi brániti, aby též dle své vůle, bez překážek působil, a učení bludná po své chuti dále rozhlašovati a zasévati mohl.

Avšak ani arcibiskup Albík nezůstal dlouho bez trpkých svízelů. Papežský legat Václav Tiema, přibyv do Prahy se stvrzením papežským pro arcibiskupa Albíka, přinesl spolu i bullu papeže Jana XXIII., vyzývající ku křižáckému tažení proti Ladislavu, králi neapolskému, jenž podporoval sesazeného papeže Řehoře XII. V této bulle slibovány byly hojné církevní milosti a odpustky všem těm, kteří by buď sami do boje vytáhli, anebo válku milodary podporovali.

Sotva se zpráva ta po Praze roznesla, vystoupil proti papeži i bulle jeho Jan Hus v kolleji i na kazatelně; a jal se dokazovati, že naznačené v bulle odpustky jsou neplatné, a papež sám že jest antikristem, poněvadž k válce takové pozvání činí. Tak to i veřejně prohlásil Hus, a po něm i sdružení jeho, zejména Jeronym Pražský, proti vládě v Církvi — revoluci!

Potom pak jeden z milců králových, Vok čili Voksa z Valdštejna, jenž se byl již dříve v drancování duchovenstva vyznamenal, ustrojil s lehkomyšlným Jeronymem Pražským potupný průvod, v němž městem vezena byla veřejná nevěstka na ozdobném vozu s bullou papežskou na hrdle. Průvod zastavil posléze pod pranýřem, kde udělána hranice a na té byla bulla spálena.

9. Král vida, že bouře proti papeži povážli-

vých rozměrů nabyła, zakázal všeliké tupení papeže pod pokutou smrti. A proto, když přece tři chasníci dne 10. července r. 1412 odvážili se kazatele v kostelích tupiti a z podvodu viniti: kázal je stiti. Avšak Hus prohlásil je v kázání za mučenníky pro pravdu, a dal je s velikou slávou v kapli betlemské pochovati!

Skutkem tímto, jímž nyní i vzpouru proti králi na jevo dal, odvrátil ale Hus od sebe mnohé z posavadních svých přátel, kteříž s ním sice až posud o nápravu zlořádů v Církvi byli horovali, ale takto veškerého zřízení církevního i úcty k panovníkovým rozkazům podvracet nevolili. Mezi nimi byli hlavně mistři Štěpán Pálež, pak Stanislav a Petr ze Znojma, přední důvěrníci Husovi, kteří od té doby stali se opravdovými jeho odpůrci.

10. Duchovenstvo Církvi věrné a od přátel Husových tolik týrané, podalo za vedení Michaela Soudného (de Causis), faráře u sv. Vojtěcha v Praze, na Husa novou žalobu do Říma, jakožto na tupitele rozkazů apoštolských. Na to vyřkl papež Jan XXIII. na Husa beze všech dalších ohledů klatbu ještě přísnější, než prohlášena naň byla v letě r. 1410, a zároveň. nařídil, aby, jestli se do 20 dnů neobráti, napotom nikdo více jemu neposkytoval pokrmu, nápoje, příbytku; a aby všude, kde by chtěl pobýti, ihned služby Boží a přisluhování svátostmi byly zastaveny. Dále nařídil, aby Hus. kdekoli by byl napaden, byl jat; a kaple betlemská, odkud bludy byly rozšiřovány, aby byla sbořena, a se zemí srovnána.

O vykonání rozkazu tohoto pokoušeli se sice Němci po dvakráte; ale pokaždé jim zabráněno bylo Čechy, kteří se Husa ujímali. Hus sám ale papežské klatby pranic si nevšímal, a i na dále na papeže a školu antikristovu hřímal. Samému sobě ani nejmenší chyby nepřičítaje, přemlouval lid, aby rovněž klateb v ničem nedbal: ale stál jako zeď proti antikristu, jenž prý jemu přičiněním špatných kněží odporuje, poněvadž chválu Boží (!) s horlivostí hlásá!

A že lid, takovýmto drážděním rozhořčený, zboření kaple betlémské nedopustil: stával se Hus tím smělejším, a napsal i odvolání od soudu papežského ku samému Kristu Ježíši, jakožto nejvyššímu soudci a pravé Hlavě Církve!

V kázáních svých líčil Hus papeže a kardinály tak šeredně, že jakýsi starý muž rozhořčen zvolal: »Mistře, byl jsem v Římě, a viděl jsem papeže i kardinály často; ale neshledal jsem, že by takovými byli, jak ty je líčíš.«

Hus na to zvolal: »Když se ti papež tolik líbí, vrať se do Říma a zůstaň tam!«

Na to vece stařec: »Jsem k tomu příliš starým; ale ty jsa mladším, tam jdi, abys seznal, že se věc tak nemá, jak ty nám ji představuješ!«

11. Král Václav ku vykonání klatby papežské nad Husem sice ničím nepřispěl; ale pro nastalé různice přece Husovi nařídil, by z Prahy odešel, aby tu služby Boží konány býti mohly, poněvadž pražští faráři u přítomnosti jeho ovšem je byli zastavili.

Hus odešel tedy v prosinci r. 1412 z Prahy a zdržoval se nejprvé na Kozím Hrádku v Tábořsku. Týž Hrádek náležel spolu s Ústím horlivému příznivci jeho, panu Janu staršímu z Ústí Sezemova. Hus dlel střídavě v Ústí i na Kozím, a pobyl tam celkem jeden a půl roku, dojížděje odtud občas do Prahy. I tam kázal i na hradech i pod hrady, v lese pod lipou, i mezi ploty, všude lid proti vrchnostem poštívaje.

Podobně činil později na hradu Krakovci v Rakovnicku, u milce krále Jindřicha z Lažan, a pod brannou ochranou svých šlechtických přívrženců. A i tu při každé příležitosti rozšiřoval plamenným slovem i pérem bludy Viklefovy i své, a zástupy lidu popuzoval k odboji proti úřadům církevním.

Jako Viklef ve svém zátiší sestavil bludy své v Lutterworthu v knize trialogus: tak Hus sepsal tu nyní bludy své v knize, jíž dal jméno »O Církvi«. Přítel jeho ale mistr Jeronym Pražský všude, kam při svém toulavém životu zavítal, učení Husovo doma i za hranicemi rozšiřoval.

Zatím arcibiskup Albík, ustavičnými svízely zkormoucovaný, hodnosti své se zřekl, a přijal za ni místo probošta na Vyšehradě. Na jeho místě ustanoven jest r. 1413 arcibiskupem, pro větší neštěstí v Čechách, nehodný Kunrád z Vechty, doposud biskup olomúcký.

E.

Proč Viklefův nohsleda Hus nabyl mnoho přívrženců?

1, Mistr Jan Hus našel v Čechách mnoho

závažných přátel, ba i obětavých přívrženců, až do nejvyšších kruhů.

Ale proč?

Chvalořečníci jeho dovozují úkaz ten *prý z jeho veliké horlivosti pro čest Boží, a z jeho neoblomného nastupování proti všelikým zlořádům v Církvi*. Jest udání toto na pravdě?

Ó nikoliv!

Povšimněme si jen těch, kdo Husovi přáli, a snadno se o nepravdě chvalořečníků jeho přesvědčíme.

2. *A kdo že byli příznivci Husovými?*

Byli jimi:

a) *Smutné poměry v Církvi vůbec*, v které o tyaru čili korunu papežskou přeli se právě *tři* muži: zákonitě zvolený papež *Řehoř XII.*, a proti němu neprávem zvolený *Alexandr V.*, po němž po dvou letech nastoupil *Jan XXIII.* A proti této dvojici papežů stál ve Francii jakožto třetí: *Benedikt XIII.*, stvůra to rozkolníků francouzských. A každý z této trojice papežské chtěl tu stranu svou sesílit; a proto i jeden přes druhého přehlížel rozličné nepořádky při těch, kteříž se jemu podřizovali. A tak podryta jest namnoze kázeň v Církvi celé.

b) *Smutné poměry v řízení politickém*. Nebo i v tom stála *trojice panovníků* proti sobě, z nichž každý snažil se dědictví po císaři a králi Karlu IV. strhnouti k ruce své. Byli to nehodný král *Václav*, pletichářský bratr jeho *Sigmund*, a bratranec obou *Jošt moravský*.

Za žárlení a bojů panovníků těchto *uvolnilo se znamenitě šlechtě*, jež vždy lačněla po bohatých statcích duchovenstva, aby se jimi obohatila, a prostředků tu k hýření, tu k rozšíření moci své nabyla.

Tak přišlo ale na bezcesti i smýšlení lidu, jež bludaři, zejména valdenští, stále rozčilovali i bouřili. Však také kazatelé katoličtí, jako Waldhauser, Milič z Kroměříže a Matěj z Janova rozněcovali a rozhňovali lid svým mnohdy až přemrštěným horováním.

c) Přemocně do rozbouřených vln života veřejného konečně zasahovaly i *vysoké školy pražské, vlastní to tehdy ohnisko života veřejného*.

Vždyť universita pražská čítala r. 1408 na 200 doktorů a mistrů, na 500 bakalářů, a na 30.000 hlav studentů a lidu od nich závislého. Doktoři směli přednáseti dle svých rozumů; ale bakaláři jen dle učení mistrů pražských, pařížských aneb oxfordských. I nelze se diviti, že když učení Viklefovo bylo mezi tolik učených hlav do Prahy zavlečeno, že způsobilo veliké rozrušení mezi stranami s ním souhlasícími, a stranami jemu odporujícími.

A republice universitní podřízeny byly školy městské i farní, pokud nepodléhaly kapitolám anebo ústavům řeholním, tak že jeden každý bakalář, jenž mistrem státi se chtěl, musil aspoň dvě léta učit na školách obecných.

K tomu připočtíme, že na nově zřízené vysoké školy v Praze hrnuli se i přemnozí cizinci, kteří nacházeli tu všelikého nadržování, tak že po-

dnět dán i k úporným *třenicím národuostním*. Což potom divu, že když do těchto nashromážděných látek výbušných vhodil chorobně ctižádostivý mistr Jan Hus pochodeň vzpoury, tato záhy celé zástupy zachvátila, a pak i veškeren řád v Církvi i ve státu zpřevracela?

d) Přítelkyní Jana Husi byla dále *královna Žofie*, poněvadž si ho byla již dříve za zpovědníka vyvolila.

Byla si ale Husa oblíbila pro jeho ohnivou výmluvnost a smělé vystupování; a jsouc úctou k němu zaujatá, uvykla pak všem jeho slovům věriti, a všechno jeho učení za pravdu přijímati. I jsouc jemu nakloněna, sama několik listů přímelných za něho do Říma ku papeži zaslala.

e) Stranil Husovi ale i *král Václav*, rozličnými nechvalnými chťiči ovládaný, ovšem nikoliv proto, že by ho slova Husova nějak zvláště byla dojímalá; ale protože Hus svým lichotným způsobem přisuzoval jemu moc nad duchovenstvem; ba jemu i radil, aby ve sporu s ním i meče svého užíval!

Hus k vůli králi i řádného papeže Řehoře XII. se odřekl, a i české mistry vysokých škol k odstoupení od něho přiměl. Za to král tedy v uznání zásluh takovýchto Husa se ujímal. A proto, když Hus dostal předvolání do Říma, aby se tam z učení svého zodpovídal: poslal tam Václav schválni dva posly, aby jménem královým žádali papeže, by Hus do Říma ku zodpovídání se dostavovati se nemusel.

Kromě toho Václav, jsa žádostiv státi se císařem římským, nesměl toho nikterak dopustiti,

že by v posavadní jeho říši kacířství se zmáhalo. A proto bludy Husovy všelikým způsobem zastříti si přál. Ba již r. 1408 arcibiskupa Zbyňka na synodě, dne 7. července konané, s násilím donutil ku prohlášení takovému, že po bedlivém uvážení v celé zemi nikdo posud — z kacířství — »usvědčen« nebyl!!

Ba, král *Václav sám bránil arcibiskupovi Zbyňkovi, aby kleslých mravů napravovati mohl*, ježto čeled' jeho s násilím tomu bránila, aby arcibiskup s nemravníky po právu učiniti mohl!

(f Tak tedy v těch rozeštvaných dobách šli Husovi na ruku i král i královna, a s nimi i jich dvořané a jiní světští páni, poněvadž si jeden každý z učení Husových sliboval nějakou výhodu, zejména an Hus dle mistra svého Viklefa tvrdil, že »páni světští povinni jsou duchovenstvo trestati, a jemu i kostelům důchody a obročí odnímati, aby prý jich kněží ku zlému nezneužívali, anebo že by prý jich zneužiti mohli!«

A čeští mistři a členové university podporovali Husa ještě i z té zvláštní příčiny, poněvadž v něm spatřovali šťastného předáka v boji proti Němcům, z jehož vítězství i jim prospěchy kynuly; a také, že jim byla známa láska Husova k českému lidu a jeho jazyku.

A takto v těch rozbouřených dobách spojili se král i královna, statků církevních žádostivá šlechta, přízně světské i kollegiatur chtiví mistři a studenti i s obecným lidem, od mistra Jana Husa stále pobuřovaným a rozněcovaným ku dílu společnému, jehož jméno jest — *revoluce církevní i občanská!*

V. Husovo působení jakožto spisovatele.

1. Hus nepřestával pro čest a oslavu národa českého horovati, i ústně na vysokých školách mezi mistry a studenty, i na kazatelně betlémské, i také písemně jakožto spisovatel mezi vším lidem.

Až do jeho doby byly učené a vzdělávací knihy sepisovány vesměs jazykem latinským, v němž také na universitě vykládáno bylo, a jenž byl vůbec jazykem učenců. Teprvé ve čtrnáctém století počali rozliční národové o věcech učených i ve svých jazycích pojednávat, a učení svá v řeči národní i s prostým lidem sdíleti.

U nás v Čechách snažil se o to zejména učený vladyka Tomáš ze Štítného, jenž r. 1401 život svůj dokončil. Týž počal knihami českými lid náš vzdělávat, a získal si tak vzácné zásluhy.

Do šlépějí Štítného nastoupil Jan Hus, a prvý z mistrů university pražské počal sepisovati knihy v jazyku národa svého, aby ho vzdělal a zušlechtil. Při tom získal si velikou zásluhu i tím, že znamenitě zjednodušil český pravopis, způsobem rozumným povaze jazyka českého ho přispůsobiv i přesně určiv.

2. I dochovaly se na nás Husovy *spisy i latinsky i česky sepsané počtem na třicet*. Mezi nimi jsou:

a) »De corpore Christi in sacramento altaris« t. j. »Pojednání o tělu Kristovu, ve svátosti oltářní«, asi první spisek Husův, pocházející z r. 1400.

b) Kázání latinská počtem 35, z let 1405—1407.

c) Písni nábožných šest, jež pro svůj závadný obsah byly již v letech 1406 a 1409 synodami zakazovány. Později skládal a vydal Hus ještě jiné nábožné písně, jež ale nevynikají ani básnickým vzletem, ani pravověrností.

d) »De omni sanguine Christi glorificato«, spisek z let 1405 a 1406, pojednávající »o veškeré krvi Kristově oslavené«. V tom dovozuje, že po naněbevstoupení Páně bylo nejen tělo Kristovo, ale s ním a v něm oslavena i všecka jeho krev. A proto prý na zemi žádná krev Kristova, vyjma onu v nejsvětější Svátosti oltářní skrytou, nezůstala; a proto také divů nečiní. Tak se ale tehdy tvrdilo ve Wilsnaku blíže Wittenbergu v Sasku, kde domnívali se míti ostatek krve Spasitelovy.

Ve spisku tomto pronesl Hus i tu památnou větu, že prý »jest důkazem malé víry, třeba-li lidem vždy ještě zázraků«.

e) Traktat o českém pravopisu z r. 1403, jímž Hus snažil se docílit, aby jedná každá česká hláska označována byla také zvláštním jedním písmenem; a aby na dále nesměl jeden každý psáti značky i zkratky slov tak, jak se posud komu líbilo, beze všeho ustáleného vzoru. Avšak pravopis český tak, jak ho Hus míti chtěl, nenabyl nikdy výhradného užívání. Teprve pozdější opravovatelé uvedli dle zásad Husových v život zjednodušený způsob psaní takový, jakým řídíme se dosud.

f) »Traktat o sedmi smrtelných hříších«.

g) »Traktat o zrcadle člověka hříšného« (menší a větší zrcadlo), v němž vybízí ku poznání sebe a ku pohrdání světem.

h) »Devět kusův zlatých čili odporučení devíti vzácných dobrých skutků, jako jsou: štědrot, milosrdenství, trpělivost, pokora, mlčelivost, kajicnost; láska k Bohu, poslušnost a odevzdanost do jeho svaté vůle. —

Když byl Hus pro surové a nespravedlivé dotírání na kněžstvo, jehož se i v kázáních v kapli betlémské i ve svých spisech dopouštěl, úřadu svého zbaven, hájil jednání své spiskem :

ch) »Queastio de arguendo clero in concione« t. j. »Otázka o káraní kněžstva na kázání«, v němž se dovolává Spasitele, jenž také chyby kněžstva káral; a tvrdí, že sám tak činí prý jen z lásky k zákonu Božímu!

3. Z Husových bojů za bludné nauky Viklefovy vznikly *rozličné traktáty*, čili učená pojednání. Tak příkladně:

a) »De libris haereticorum legendis«, čili dokazování, že dlužno knihy kacířů čísti.

b) »Defensio libri de Trinitate«, čili obrana bludného učení Viklefova o nejsvětější Trojici.

c) »Defensio quorundam articulorum Joannis Wicleff« čili »Obrana některých článků víry Jana Viclefa«, zejména o kázání i poslouchání slova Paně; o qdněti statků duchovním; o desátcích.

d) »Replica contra Anglicum Joannem Stokes, Wicleffi columniatorem«, čili »Obrana proti Angličanu M. Janu Stokesovi«, jenž přišed s poselstvím do Prahy, byl o Viklefovi, jakožto kacíři, pohrdlivě mluvil. Hus hájí Viklefa v pojednání tomto po většině vlastními slovy jeho, a prohlašuje, že Viklef nebyl kacíř! —

Křížová válka, kterou papež Jan XXIII. vyhlásil proti králi neapolskému Ladislavovi, zavdala Husovi rovněž příčinu, aby slovy samého Viklefa proti papeži zvláštními traktaty brojil.

Mimo jiné pochází z doby té na sto různých dopisů Husových.

4. Když r. 1412 osm mistrů podalo ku králi *žalobu na Husa*, vydal on r. 1413 písemnou obranu proti obžalobě té pod záhlavním »Refutatio scriptio doctorum theologiae«, v které snaží se v 17 kapitolách námitky protivníků svých podrobně vyvrátiti.

Když pro výtržnosti, jež byl Hus svým štváním proti odpustkům spůsobil, bylo mnoho lidí zatčeno i potrestáno, a tři nejbujnější výtržníci, jinoši Martin Křidélko student, Jan Všetečka hudec ze Slaného, a Stašek švec docela odpraveni, avšak jako »mučenníci« v kapli betlémské slavně pohřbeni: obdržel Hus následkem rozhodnutí papežského od vlády královny nařízení, aby se z Prahy vzdálil, a tak v dalším tu štvání ustál.

I odešel Hus sice z Prahy na Kozí Hrádek u Tábora; ale proti rozhodnutí papeže vydal písemné odvolání pod názvem: »Appellatio M. Joannis Hus a sententiis pontificis Romani ad Jesum Christum, summum judicem.« Ve spisu tom odvolává se od výroků papeže k nejvyššímu soudci Ježíši Kristu, jenž »strachem se netřese, ani láskou neschyluje, ani dary porušen, ani falešnými svědky klamán není«.

Z doby té pochází asi také Husův: »List k pannám, pospolu žijícím«, k jakým patřila i Anežka, dcera Tomáše ze Štítného, jež podle

kaple betlémské žila; a »List Plzeňským« vybízející ku stálosti v zákonu Božím.

5. Největším spisem Husovým jest: »*Výklad viery, desatera Božieho prikázanie a páteře*« (t. j. *Otčenáše*).

V knize té, málo uhlazeně a souměrně sestavené, nenacházejí se ani tak klidné úvahy o pravdách Božích, jako spíše patrná jest v ní Husova snaha, lid obecný pobouřiti, a jemu samému se zalíbiti!

Kniha ta obsahuje totiž v 96 kapitolách množství narážek na poměry právě tehdy panující; jest ohlasem štvavých kázání v kapli betlémské, plná útoků a zase obran! Na konci jejím připojen jest obšírný ukazovatel abecední, pod jménem »Zpravidlo«, aby jeden každý čtenář snadno vyhledati si mohl ku čtení látku, které si přeje.

Jakého druhu řeč Husova v tomto jeho výkladu jest, o tom svědčí, jen tak pro příklad, některé jeho výroky.

a) I píše proti obrazům světáckým takto: »Již lidé miesto Kristova umučenie malují trojanské bojovanie . . . miesto svatých panen umučenic malují bláznivých panen frejovanic, a naháčov nepoctivých, a mužov divně a potvorně zpôsobilých . . . obraz panny krásné, s nadutými prsmi.«

b) Lehkomyšlným surově vyčítá, že na milosrdenství Boží hřeší, když se těšívají slovy: »Však jest Buoh kozám královstvie nebeského nestvořil ani svinie!« A dodává: »Pravdu řkú; nebo kozy ty mlsné a svině smilné tam (do nebe)

sě nehodie! A tak sami se odsúdiac (odsuzující), mienie svým (d) úfaním bláznivým tam přijíti. Haha! Kozy, svině! Nechte mlsenie (mlsání), smilstvie a marné naděje, poňavadž diete, že kozám a sviním nenie stvořeno nebeské království« (kap. 36).

c) A o sobě samém Hus píše: »Neměl bych měštěninův pominúti. Tiť proto mají břicha veliká, nebo žerú nesvietiece svátka. A pak co mistři ve svatek činie, jenž veliké příliš hody strojie? Mezi těmi, pohřichu! hus (on sám!) jest v ctnostech oškubaná (t. j. mne Husa pomlouvají, o čest olupují! Avšak jest to asi za pokání;) neb jest také často se na těch hodech přílišně krmila, a a chudých robotu (výdělek) žrala!«

d) Ve výkladu zákazu »Nezabiješ«!« radí Hus po dobrém se smluviti s protivníkem. Nejde-li to ale, třeba prý věc Bohu poručiti, a »dáli Bóh, onoho (odpůrce svého i v souboji!) — zabíti!«

e) Zákaz »Nepokradež!« vykládá Hus tak, že prý dovolena jest »z nuzné potřeby krádež!«

f) Vykládaje osmé přikázání Boží, přirovnává Hus utrhače psu — svině a hadu.

Píše: »*Psu*, že bez svého užitka a se svú škodú darmo často štěká; a že svůj rod, kdy jiní psi počnú kúsat, kúsá; a že jako ohař ďáblův, i stádo, i toho, jenž chce ho obrátiti k dobrému, jednak kúsá, jednak mu se posmívá. A o těch psiech dí Kristus skrze Davida: Obkličili sú mě psi mnozí... Ó, co jest těch psův kúsavých! Protož dí svatý Jeremiáš: Každý maso bližního svého jí!... Kdož cizím utrhaním se pase,

bez pochybenie cizím se masem nasycuje . . . Pohříchu ! Nynie velmi sú se psi kúsaví rozmnožili ; a již tak jest v obyčej utrhanie vstúpilo, že již ho nemají za hřiech. Neb již kněžie, ještě chtěce se obleci v mešné rúcho ke mši, a obláčiece se, utrhaají ! Bóh mi jest svědek, že sem sám to slýchal ! A po mši k stolu se sejdúc, prvé se masa živého nažerú, nežli vařeného ! A které (jest) těžšie utrhanie, nežli bližnieho nazvati kacieřem ? . . . A protož nemilostivějie žerú bližnieho, než maso vařené. Nebo na maso nezkrípíe zuby, jako na bližního.«

Dále přirovnává Hus utrhače *ku sviní* takto : »Prvé proto, že jakož svině jí svůj plod, též utrhač žěře svůj rod, i syna, i bratra, i otce, a zvláštie jako ztekly jí a kúsá sám sebe. Protož brání Pán Ježíš perel metati před ty svině. Perly jsú svatá naučenie, jich nejsou ty svině hodny, neb jich nemilují :«

•Druhé, proto jsú jako svině utrhači. Neb jakož svině raději volí lajna, než jiné věci, jenž vonějí : též utrhač opustě všechny ctnostné skutky bližnieho, chopí se zlých, a těmi se i jiné krmí s chutí. A tak spolu smějí se, když utrhaají, jako svině chrohcí, když lajna požívají ! A jakož svině párá hluboce v lajně pyskem : též utrhač, co móž nejhlúbe dosáhnúti hřiech, párá svým jazykem. A jako svině nechajíc vody čisté, vále se s libostí v blátě : též utrhač, opustě ctnosti, vále se v hřieše. A jakož svině nejprvé pysk vstrčí v lajno : též přivyklý utrhač, kam přijde mezi lidi, nejprvé žádost i jazyk strčí v bližnieho hřiechy z domněnie, a někdy také, že tak jest,

ač on nemá utrhati. A že tací utrhači jsú svině ďáblový, protož znamenitě tma, to jest 6666, jenž je byl vyhnal Pán Ježíš z člověka, prosili sú, aby je pustil ve svině, jak dí sv. Marek. Hyběť (to jest: Běda) těm sviním a vepřóm tučným! Toť je budú pařiti, páliť i vářiti!»

Po třetí přirovnává Hus utrhače *k hadu*, dokládaje: »Neb, jakož had chce uštnúti nevidomě: též on utrhnúti nezjevně. Protož had nalez Evu samu, jie pokusil.

Druhé, jakož had leze křivě svíjeje se: též utrhač od chvály člověka počne, řka, že jest člověk dobrý; a ihned vyrazí utrhanie, řka: Než... a tím slovem »než« všichnu chválu první porazí...»

Zajímavo bylo by zvěděti, zda-li Hus, protivníky své takto i v spisech tupící, kdy uvážil, že osmé přikázání Boží i jemu(!) ukládá povinnosti?! Ale o tom ve spisech jeho nelze naléztí ničeho! —

Z téže doby asi pochází jiný spis Husův, vybízející nejspíše sousedky kaple betlémské k náboženskému životu, nadepsaný »Dcerka«. Dále spisek »O antikristu«, sepsaný latinsky i česky, jenž se ale na nás nedochoval. A některé jiné drobnější práce.

6. Když Hus byl z Prahy vypovězen, a střídavě bydlel na Kozím Hrádku a v Ústí u svého příznivce Jana Staršího z Ústí Sezemova, občas dojížděje do Prahy, napsal a r. 1413 vydal svůj traktát »*O svatokupectví*«.

Spis tento zpracován jest s podobnou vášnivostí jako »Výklady«; ano tvoří jaksi jich doplněk, ba bojovný jeho ráz jest ještě význačnější.

I vykládá v něm Hus v desíti kapitolách, že již není takřka pravé Církve a pravé vrchnosti v ní; nýbrž že vládne v ní antikrist, o němž vypravuje Zjevení sv. Jana. Všim prý vládne zlato, a za peníze prý lze koupiti i odpuštění nejhroznějších hříchů.

A jako by byl zpovědníkem všech, slovy trpkými tvrdí o všech duchovních, od papeže až do posledního kněze nebo řeholníka, že jsou svatokupci; a věrným křestanům že nezbývá než potupná smrt anebo tajné vyznávání učení Kristova v komorách a zákoutí!«

7. Proti mistrům pražským, kteří jednání Husovo odsuzovali, sepsal on na Kozím Hrádku dále nejdůležitější a nejobšírnější svůj spis »*De ecclesia*« t. j. »O církvi.«

Na větách, ze spisu tohoto vybraných, zakládalo se hlavně odsouzení ho na sněmu v Kostnici; a z něho také jest patrno, kterak Hus ve svém nešťastném brojení byl slepým učenníkem nesmířitelného Viklefa.

Toho přidržuje se v tomto svém spisu skoro doslovně; a sice v kapitolách 1. až 9. dle stejné pojmenovaného spisu Viklefa »*De ecclesia*«; v kapitolách 10. až 18. dle spisu Viklefova, nadepsaného »*De Christo et eius adversario antichristo*« t. j. »O Kristu a jeho protivníku antikristu«; a teprve od kapitoly 19. do 23. zabývá se Hus spisy svých učených odpůrců, a snaží se jim

správnost učení svého o Církvi a o předurčení ku spasení dokázati.

V podobném smyslu napsal Hus ještě zvláštní »Odpověď ku spisům M. Stanislava ze Znojma« v 12 kapitolách, v kterých popírá, opět dle návodu Viklefova, nejvyšší autoritu papeže v Církvi, nevede-li on zároveň i život svatý; a učí, že ve věcech víry úplně postačuje samo Písmo svaté, aniž by ale udati mohl, koho se jest bez Církve u výkladech přidržovati, když různí učitelé místa z Pisma svatého odporově sobě vykládají!!

V červnu r. 1413 vydal Hus latinský traktat »De sex erroribus«, česky »O šesti bludech«, a dal ho nalepiti na stěnách kaple betlemské, aby si ho každý snadno přečísti mohl. V tom opět bojovně vystupuje hlavně proti svatokupectví těch, kdož za služby duchovní přijímají i odměn pozemských.

Zda-li při tom pomyslel i na sebe, že rovněž žije, ba ani jinak žíti nemůže, nežli z darů těch svých věřících, a ze služného, jež skládalo se z daní od lidu i chudeho vybíraných, ze spisu toho patrno není!!

8. Nucen jsa pro stálé pobuřování lidu a zastavení služeb Božích v Praze za přítomnosti jeho tu, vrátiti se na Kozí Hrádek, počal Hus na podzim r. 1413 sepisovati svou »*Postillu*«, čili »Výloženie svatých čtení nedělních«, prý »pro spasení (?) Čechův věrných«. I uvádí v ní vše svaté čtení, ježto prý je obecně lid nemá; a pak přičiňuje ku statí té vždy své výklady.

I vykládá celkem 59 čtení čili evangelií. K nim předána jest napřed předmluva, a na konci při-

činěn důkladný ukazovatel jako u »Výkladu víry a desatera«. S kterýmžto spisem Postilla má společné to, že Hus hřmí v ní proti neřestem mravním, jako již v »Antikristu«; a s trpkostí vzpomíná příkoří, kterých mu jiní prý pro hájení pravdy (!) učinili, zcela pomíjeje těch, kterých on sám načinil jiným!

Tak na ukázkou uvádím z Postilly, kterak si Hus počínal proti protivníkům svým, spory s nimi před lid přednášeje, a je samé jmeny uváděje. Ve výkladu 37. ku čtení ze sv. Lukáše kap. 5. píše: »Kázal milostivý kazatel podle jezera na břehu, a jsa tištěn od zástupův, vstúpil jest v lodičku, sedě a učil jest s lodičky zástupy. V tom ukázal svú velikú pilnost našeho spasení A proti tomu kněz Zbyněk, arcibiskup pražský, s kanovníky byl jest kúpil bullu u papeže, v níž jest prikazoval, aby slovo Božie nikdež nebylo kázáno, ani v kaplách jediné u far a v klášterích a kanovnických kostelích. A od té bully s Boží pomocí odvolal sem se . . . a u papeže nenaleznuv pomoci, odvolal jsem se k Pánu Bohu, aby ten mne súdil«

Že však zakázáno bylo v kaplích, jako v be-tlemské, Husovi kázati, poněvadž právě odtud bludy Viklefovy a vzpoura proti vrchnostem duchovním i světským zjevně hlásány byly, a zejména od něho samého, o tom Hus — ani muk!

I ku sepsání Postilly dal Husovi podnět i vzor Jan Viklef, jenž již celé smýšlení jeho byl oparoval. Ostatek doložil Hus ze svých starších kázání.

9. V červnu r. 1414 dopsal Hus malý traktát český, nadepsaný »Jádro učení křesťanského«,

jenž jest vlastně druh katechismu, určený hlavně pro žáky. Týž obsahuje otázky a odpovědi o věcech náboženských.

Poslední spis Husův, v Čechách sestavený, jmenuje se »*Depositiones testium*« t. j. »Výpovědi svědků«, a obsahuje obžaloby na něho vznesené, z nichž se měl na sněmu v Kostnici zodpovídati; i jakýsi odkaz jeho věrným o jeho učeníh.

Ze žaláře kostnického odeslal Hus ještě četné listy, české i latinské, psal obranu proti obžalobám Pálčovým, a jiné droboty. Měl tam tedy volnosti dosti!

* * *

Husovy spisy vydány byly teprve po bořivém vystoupení německého bludaře Martina Luthera, a sice v Norimberku r. 1558 dva folianty, nadepsané »*Historia et monumenta*« čili kratčeji »*Opera*« t. j. »díla Jana Husa«. A r. 1563 vyšla jeho česká *Postilla*. Knihy ty byly později pro svákacířství páleny.

· VI. Hus na soudu v Kostnici.

1. Poněvadž hnutí, Husem působené, nabývalo rozměrů stále povážlivějších, a mimo to také neblahý a Církvi velice škodlivý rozkol na papežské stolici uklízení nalehavě vyžadoval: začal král Sigmund vyjednávati s papežem Janem XXIII. o tom, aby svolán byl obecný sněm církevní, a sice do Kostnice, města to při jezeře bodamském, k říši německé patřícího. Papež skutečně ku žádosti té svolil, a bullou ze dne 9. prosince 1413 církevní sněm obecný do Kostnice slavně svolal.

Sigmund také vyslal k Husovi dvořenína svého Mikše Divokého s vybídkou, aby se na sněm kostnický dostavil, ješto se mu tam naskytne příležitost, i sebe i zemi českou od podezření z kacířství očistiti.

I ukázal se Hus ku přání císařovu ochotným, do Kostnice osobně se dostaviti; ano osvědčil, že tam bude učení své beze vší bázně vyznávat; ba že ochoten jest, kdyby třeba bylo, za učení své třebas i smrt podstoupiti.

Oddával se zajisté v zaslepenosti své stále té bludné domněnce, že ničeho Kristu a Církvi Jeho odporného neučí; a proto že i sněm církevní sám nauky jeho schválí!

2. Kostnický sněm zahájen byl teprve 8 listopadu r. 1414, a sice s nevidanou slávou. Shromáždili se na něm mimo papeže a císaře: 29 kardinálů, 3 patriarchové, 32 arcibiskupové, 150 biskupů, 100 opatů, 50 proboštů, a na 300 doktorů. Všeno duchovenstva i se služebnictvem bylo na 18.000 hlav.

Ze světských pánů přítomní byli: 4 kurfiršti, 24 vévodové a knížata, 73 hrabat, 676 pánů a šlechticů ze všech zemí. Počet všech přespolních účastníků páčil se stále nejméně na 50 000 hlav, jenž ale dostoupil časem až na 150.000 hlav.

Císař přijel do Kostnice teprve k vánocům r. 1414, a sice provázen jsa nádherným komonstvem asi 1000 jezců. O půlnoční pak, kterouž sloužil papež v chrámu biskupském, císař Sigmund jemu assistoval, oděn jsa jako jáhen, a s korou na hlavě zpíval připadající evangelium:

»Vyšlo vyřčení od císaře Augusta, aby popsán byl všecken svět.« (Luk. 2, 1.)

3. Hus přibyl do Kostnice již dne 3. listopadu r. 1414, provázen a chráněn jsa českými pány, kteří i v pozdějších bouřích husitských účastenství měli. Byli to mimo jiné: Jan a Václav z Chlumu, z rodu později proslavených Slavatů; Václav z Dubé a na Leštně, jenž se stal později katolíkem; dále Jindřich z Chlumu na Lacemboku, řečený vůbec »Lacembok«; Petr z Mladenovic, bakalář a tajemník Jana z Dubé, jenž pak z převeliké lásky k M. Janu Husovi mnohé přehnané zprávy o sněmu kostnickém sestavil, a tak mysle rozeštvaného lidu českého tím více pobouřil. S nimi byli ještě jiní jezdci, počtem asi třicet, a několik povozů. Hus nejel takto snad jako obžalovaný ku svému soudci, ale směle jako nějaký bojovník ku zápasům!

Když byli průvodčí Husovi příchod jeho papeži oznámili, a za ochranu pro něho žádali: papež netoliko že Husovi všemožnou ochranu přislíbil, ale také klatbu na něho vznešenou zmírnil v pouhou záповěď, aby toliko mši svatou sloužiti a kázati se zdržel, v ostatním obcování úplné volnosti jemu ponechávaje. Avšak Hus po svém již způsobu záповědi papežovy pranic nedbal, mši svatou i na dále sloužil, zvědavým kázal, a tak vůči samému sněmu církevnímu neposlušnost k Církvi hlásal a bludy své rozšiřoval.

4. Žalobníci Husovi učinili plnomocníky svými na sněmu Jana Železného, biskupa litomyšlského, mistra Štěpána Pálče, a pak ještě jiné tři doktory bohosloví z Čech. Páleč s mistrem Michaellem Soudným složiti žalobu na Husa.

První výslech měl Hus dne 28. listopadu 1414, a sice před papežem a kardinály. Výsledek výslechu toho byl pro Husa nepříznivý. Zejména bylo mu za zlé vykládáno, že přese všechny záповědi nepřestal mši svatou sloužiti, a bludná učení svá každému vykládati. Aby se tedy takovéto jeho neposlušnosti oproti shromážděné Církvi přítrž učinila, nařídil papež, aby Hus vzat byl do vyšetřovací vazby.

I uvězněn jest Hus nejprve v domě jednoho kanovníka kostnického; od 6. prosince ale až do květné neděle roku 1415 v klášteře dominikánů. Dne 24. března 1415 posléze vsazen jest do vysoké věže ve tvrzi Gottliebenu, asi tři čtvrtě hodiny cesty vzdálené od Kostnice, a náležející biskupu kostnickému, kdež potrval 73 dny.

5. Vězení Husovo tak příliš krutým býti nemohlo, jak je často přemrštění chvalořečníci jeho líčívají, ježto Hus mohl tu složiti rozličné spisy, jako výklad Otčenáše, Desatera, a jiné spisy; a zároveň udržovati rozsáhlé dopisování se svými přátely, s nimiž všecko sděloval, co se s ním dalo.

Že by byl tedy v jakési »nečisté díře« uvězněn býval, na pravdě nespočívá. Ba, Hus sám ve svých dopisech chválí, že s ním jako s knězem slušně a úctivě bylo nakládáno. O tom mimo jiné vydává svědectví i to, že když Hus z velikého duševního namahání ve svém vězení se roznemohl, papež sám vlastní lékaře své jemu poslal, aby jemu zase ku zdraví dopomohli. Do tvrze Gottliebenu byl jen proto převezen, aby lépe střežen býti mohl.

6. Ku prozkoumání žalob na Husa od protivníků jeho snešených, ustanovil papež zvláštní komisaře; a těmi byli patriarcha cařihradský, a biskupové z Kastelu a Lubeku.

Poněvadž církevní sněm kostnický nebyl svolán jen k vůli Husovi, ale k tomu hlavně, aby urovnal neblahou roztržku v Církvi, poněvadž se té doby tři muži najednou o trůn papežský přeli, a vyřízení záležitosti té se protahovalo: věc Husova řešena byla teprve v 8. sezení plného sněmu, jež konáno bylo dne 4. května 1415. I bylo v sezení tom 45 článků, vyňatých ze spisů Viklefových a Husem dosud směle hájených, jednohlasně jakožto bludařských zavrženo.

7. V témže měsíci květnu 1415, kdy odsouzeno bylo učení Viklefovo a tím i Husovo, sněmovníci, usilující o to, jednotu v hlavě Církve znova zříditi, neustupně na tom stáli: aby všichni tři, kteříž papeži býti se pravili, se poděkovali; a aby zvolen byl nový papež, jež by pak všichni jednomyslně za hlavu Církve uznávali.

Tou příčinou se stalo, že i papež Jan XXIII., proti němuž těžké, po většině ale vymyšlené anebo aspoň přehnané obžaloby byly vznášeny, přinucen byl s trůnu papežského, jež neprávem si osoboval, sestoupiti, a přísahou se zavázati, že nikdy více a ničeho nepodnikne, čímž by si opět na trůn dopomoci chtěl.

Po odstoupení Jana XXIII. teprve pravý, ale od panovníků světských z rozličných ohledů a osobních prospěchů neuznávaný papež Řehoř XII. sněm kostnický skrze plnomocníky své za nále-

žitý prohlásil, ježto by jinak neplatným byl; načež sám se se Stolicí papežské poděkoval, a přijal biskupství jedno, v němž po dvou letech zemřel. Také Jan XXIII. podrobiv se později novému papeži Martinu V., jenž ho učinil kardinálem-biskupem, dokončil život svůj kajícně i nábožně roku 1419 ve Florencii, upřímně vyznav, že »za celou dobu papežování svého ani jedinkého radostného dne nezažil!«

8. Zatím, co sesazen byl papež Jan XXIII., přimlouvali se čeští šlechticové za to, aby mistr Jan Hus propuštěn byl na svobodu; avšak marně. Bylo jim toliko oznámeno, že třeba očekávati výsledku slyšení, jež bude míti před celým sněmem dne 5. června 1415.

Tak se také stalo. Hus byl slavnostně vyslýchán o učení svém, jež na odsouzeném již učení Viklefovu se zakládalo, a zejména dotazován jest také o nejsvětější Svátosti oltářní, a sice v dnech 5., 7. a 8. června 1415.

Při vyslýchání ukázal se Hus nad očekávání neústupným, tvrdošijným, zatvrzelým, ač dříve stále byl ujišťoval, že bude-li lépe poučen, učení svá poopraví, a se podrobí. Tu nepřijal ani rad ani poučení, ani se strany samého císaře Sigmunda; nýbrž náhledy své jal se všelijakými lichými vytáčkami, překrucováním i doplňováním hájiti, zastávati, odůvodňovati.

9. Proč se Hus tolik vytácel, aby poblouzení svého doznati nemusil, pochopíme, uvážíme-li, čeho všeho očekával od rozmluvy s králem Sigmundem, bratrem ochrance svého, krále Václava.

Žádal totiž, aby při výslechu měl místo blíže samého císaře, aby ho týž dobře slyšeti a jemu rozuměti mohl.

Také toho se opětně domáhal, aby s císařem přímo rozmlouvati, a jemu sdělení »pro blaho křesťanstva i samého císaře,« jak pravil, činiti mohl. Co ale s císařem asi sděliti zamýšlel, z toho vysvítá, že ho chtěl přiměti k tomu, aby za své přijal jeho učení, kterak prý »panovníci právo i povinnost mají, kněžím důchody zabaviti, a tak osobivosti jejich potlačiti.«

I žádal proto Hus přítele svého rytíře z Chlumu, aby císaři představil, že kdyby sněm měl toto učení jeho jakožto bludné zavrhnouti, že by tak odsoudil i jej císaře, i otce jeho Karla IV., i bratra jeho Václava, kteříž biskupům statky brali. Doufal, že takto císaře sobě nakloní, a pro bludy své získá, aby jich pak na dále rozšiřovati mohl; a jsa jako nade všemi vítěz, aby tím větší oslavu měl, a sice již netoliko v Čechách, ale na celém světě!

Proto také stále o to usiloval, aby se o učeních svých s celým sněmem hádati mohl, předstíraje, že se podrobí, ale jen — bude-li o bludu poučen — z pouhého Písma!

10. Co se hádání vůbec dotýká, na to ovšem obecný sněm církevní nikdy nemohl přistoupiti, aby vážnosti své neporušil. Sám protestant, náš proslavený dějepisec dr. Palacký doznává, že obecný sněm církevní, představuje Církev celou, a máje tedy i nejvyšší moc rozsuzovati, co pravým učením Církve jest, a co není: nemohl přijímati

nějakých nových vývodů sobě podřízeného kněze, jehož věci bylo, ne sněmu poučovati, ale ho — poslechnouti!

Také žádný řádný soudní dvůr na celém světě nepouští se do hádky s obžalovaným, nýbrž pouze provinění jeho vyšetřuje, a ho posuzuje. Kdyby jinak bylo: tuť by každý ničema mohl, soudci dokazovati, že on zákonům proti rouhání, smilstvu, krádeži, pomluvám, na cti utrhání atd. jinak rozumí; a že tedy soudce odsouditi ho nesmí a nemůže!

Za tou samou příčinou nemohl se ani řádný obecný sněm církevní do hádek pouštěti s Husem; ale toliko spisy jeho zkoumal; Husa samého na písemné i ústní učení jeho se dotazoval, a pak — soudil.

11. Co se ale dotýká odvolávání se Husa na Písmo, aby z něho o bludu usvědčen byl, jest odvolávání se takové pouhým pokrytstvím potud, pokud Hus sám shromážděné na obecném sněmu Církvi přiřknouti nechtěl, čehož ve své hříšné domýšlivosti a pýše sobě samému beze vší příčiny prisuzoval, totiž — neomylnost!

Že by celý církevní sněm blouditi mohl, toho se domýšlel; ale že by i on sám na bludné cestě býti mohl, toho nikterak připustiti nechtěl!

A kdo že by měl býti rozhodčím, když by se výklady Písma, jak Hus jich podával, neshodovaly s výklady, jak je shromáždění otcové církevní podávali? Hus nikoho nad sebou nepřipouštěl; on chtěl rozhodčím býti jen sám! Proto kdyby se i církevní sněm kostnický byl chtěl

s Husem hádati, nebyl by ho zajisté na základě Písma svatého o bludech jeho přesvědčil, poněvadž Hus, jak již domýšlivým byl, když by byl překonán, vždy zase byl by tvrdil, že on uvedeným slovům Písma zcela jinak rozumí než sněm!

Tak to činili před Husem i po Husovi posud všichni bludaři u víře, že se na Písmo svaté odvolávali, a přece mnohdy v náhledech svých od sebe jako nebe od země vzdáleni byli a jsou! Co jedni tvrdí, druzí zavrhuji; co jedni vychvalují, jiní ostouzí!

Poněvadž tedy mrtvé litery Písma svatého bludům u víře zabrániti docela nemohou, proto Kristus Pán vedle Písma ustanovil živou vykladatelku vůle Otce Svého nebeského; a tou jest Církev Jeho, na Petrovi a ostatních apoštolích založená, Církev, kterou nazýváme apoštolskou a katolickou.

Té slíbil, že při ní bude až do skonání světa Sám; a že jí také pošle Ducha svatého, *Ducha pravdy*, aby s ní zůstával na věky! A k této Církvi odkázal nás s poslušností, ve všech věcích víry a spasení se dotýkajících, řka k apoštolům, a ovšem i ku všem jich právním nástupcům, s nimiž až do skonání světa býti přislíbil: »Kdo vás slyší, Mne slyší; kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá.«

A komu, jako Husovi, slova tato neplatí, tomu najisto platí: »Jestliže kdo Církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán«, *) čili veřejný hříšník!

*) Luk. 10, 16. Mat. 18., 17.

Kdyby měla pravdivou býti věta Husova, že Písmo svaté všechno samo rozhoduje, proč tedy Kristus Pán tak přísně velel poslouchati Církve? Je-li v Písmě svatém všecko učení Páně tolik jasné, jak Hus i ostatní bludaři vždy tvrdí, proč se sami mezi sebou v náhledech svých tolik rozcházejí? Proč se Hus ani se svým mistrem Vikle-fem ve všem učení nesrovnával?

Ale ovšem, kdo svévolně oči zavírá, stále může tvrditi, že ničeho nevidí; a kdo se přesvědčiti dáti nechce, toho také nikdo nepřesvědčí! Víra svatá jest právě netoliko darem Božím, ale i úkonem našeho rozumu, i naší — svobodné vůle! A ta Bohu a světlu s nebes vždy opřiti se může, a také případně opírá, a jen proto jest tolik hříchů proti svaté víře!

12. Ve slavném slyšení-Husa před sněmem předčítáno bylo celkem 39 bludných vět učení jeho, z nichž velikou nevoli způsobily zvláště věty, že »žádný bludař nemá vedle trestů církevních podléhati také ještě trestům se strany moci světské«; a pak »že nikdo, kdo se nachází v těžkém hříchu, není v pravdě papežem, nebo biskupem, nebo králem.«

Přítomný císař Sigmund velmi případně jemu sám odpověděl; řka: »Jene Huse, nikdo není bez hříchu!« Jako by říci chtěl: »Kdyby každý představený, když by se těžce prohřešil, měl ihned býti vší moci zbaven: musely by všechny vrchnosti i duchovní i světské vůbec přestati, poně-vadž jednomu každému představenému mohl by kdo namítnouti, že těžce zhřešil, a že jemu tedy

poslušnosti odepřítí může i odpírá! Bez představených musela by se ale společnost lidská rozpadnouti!«

Jestli pak asi Hus, uče takovémuto ve svých důsledcích hroznému učení, rozpomenul se někdy, že biskup, jenž ho na kněze světil, v okamžení kdy ho světil, snad byl v hříchu těžkém, a tedy — dle vlastního učení jeho — neplatně ho vysvětil, a on tedy že ani pravým knězem není?! Anebo že snad pro svou vlastní domýšlivost, v které způsobem bezohledným a nespravedlivým odsuzoval papeže i biskupy i kněze napořád; dále pro svou pýchu a neposlušnost těžce se proti Bohu, Církvi i spolubratřím provinil, a tak — dle vlastního učení svého — knězem býti přestal?! V zaslepenosti své sotva asi učení své na sebe samého vztahoval, sice by byl snad i jinak jednal!

13. Hus na nastoupené srázné cestě tvrdošijně setrval, rad ani poučení od nikoho nepřijímaje; bludy své, všecken řád mezi lidmi podkopávající, šířiti a zastávati nepřestáváje, ani dřív ani vůči celému sněmu církevnímu. A proto i sám císař Sigmund, jenž dříve Husovi přál, od něho se odvrátil a za odsouzení jeho se konečně přimlouval, těše se nadějí, že s Husem odsouzeným podřat bude i kořen zhoubným učením jeho. Kterážto přimluva Sigmundovi později mnoho zlé krve v Čechách způsobila!

14. Zatím, co se toto dalo v Kostnici, odřekli se stoupenci Husovi poslušnosti ku Církvi Páně vůbec a postoupili o krok dále na odchylné

cestě své! Mistr Jakub ze Stříbra, pro svou nepatrnou postavu obyčejně jen »mistr Jakoubek« nazývaný, počal učit, že velebná Svátost oltářní i laikům čili nekňěžím podávati se má i pod způsobou chleba i pod způsobou vína čili pod obojí. Přemnozí přívrženci Husovi v Praze k náhledu tomu se přidali; a na to započato s posluhováním nejsvětější Svátosti pod obojí způsobou u sv. Martina ve zdi, u sv. Michaela na Starém Městě, a sv. Vojtěcha na Novém Městě.

Jiní ale k této novotě přistoupiti se zdráhali; tak že mezi Husovými přívrženci, jak se pravidelně bludným učitelům stává, povstaly prudké hádky.

Hus, dovědév se o tom, zprvu žádal, aby si přátelé pod obojí vyžádali ku přijímání pod obojí zvláštního svolení papežského; později ale docela k náhledu Jakoubkovu se přidál, když se byl sněm pro zachování odvěkého způsobu přijímání toliko pod jednou způsobou rozhodl.

VII.

Husovo odsouzení.

1. Mnozí velebitelové Husovi až na nynější den, přes všechna opáčná dokazování nepřestávají tvrditi, že prý se sněm oproti Husovi s velikou krutostí zachoval, a plný záští ho odsoudil.

Toto tvrzení se ale s pravdou naprosto nesrovnává. Nebo do vězení vsazen byl Hus teprve tehdy, když se sněm poslušnosti při něm jinak

domoci nemohl; a ani tu se jemu dle vlastního doznání jeho zle nevedlo!

A i při soudu a odsouzení samém nepředpojatý pozorovatel neshledá ničeho nespravedlivého. Naopak! Sněmovníci, nespouštějící se za jisté až do poslední chvíle naděje, že nešťastný mistr konečně přece se zachvěje a zmoudří, k pochybení svému se přizná, bludů odvolá a zachován bude: chovali se k němu s všemožnou šetrností.

To vysvětluje :

- a) i z volby soudců jeho,
- b) i z průběhu přelíčení s ním.

2) **Vyšetřujícími soudci Husovými** ale byli, mimo jiné právníky :

a) Páleč, jeden z nejznamenitějších profesorů v Praze, jenž pro své přesvědčení o nepravých cestách Husových, ještě s jinými přáteli, byl od krále Václava z úřadu svého propuštěn, a ze země vyhnán.

b) Gerson, kancléř university pařížské, jeden z nejšlechetnějších, nejučenějších, nejzbožnějších mužů své doby. Poněvadž se týž na sněmu kostnickém vyslovil proti vévodovi burgundskému, jenž byl vévodu orleanského zavraždil: nesměl zpět do Francie, žil pak v ústraní, věnuje se rozjímání, studiím a vyučování, a zemřel pln zásluh v úplně chudobě.

c) Petr Aliacký, kardinál a arcibiskup francouzský, učitel Gersonův, a před ním kancléř university pařížské. Týž postoupil pro své neobyčejné nadání z nízkého stavu až k nejvyšším

důstojnostem, a patřil mezi nejučenější, nejduchaplnější a nejpůsobivější muže svého věku. Se svým žákem Gersonem co nejsvědomitěji pečoval o opravdovou reformaci čili nápravu v Církvi.

d) Zabarella, kardinál a arcibiskup italský z Florence, jeden z nejznamenitějších právníků 14. i 15. století. Týž byl mužem výtečných ctností, zejména bezúhonné čistoty; a pro ty své vlastnosti vysoce vážen od přátel i nepřátel. Byl nesmírně činným, tak že denně jen málo hodin spaní poprával; velice šetrným při sobě, za to ale přestědrým pro jiné.

e) Viviers, kardinál a kancléř římské Církve, předseda sněmu, muž úctyhodný, šlechetný, mírumilovný, a svrchovanou měrou pokorný. Byl synem savojského pasáka, a jen pro své výborné vlastnosti tolik povýšen byl.

Takovíto soudcové Husovi nebyli zajisté pyšní, lehkomyšní, nesvědomití a předpojatí, jak jim národní vášní zaslepení chvalořečníci Husovi rádi vyčítají; ale naopak: dle svých předností a ctností byli před ostatními v pravdě povolányi, souditi Husa, tolik vášnivého, náruživého, zaslepeného, fanatického! A byli-li Hus i od takovýchto soudců přece odsouzen: nestalo se odsouzení jeho ze zášti, ale jen na základě akt z dřívějších jeho procesů; na základě výpovědí přčetných svědků, pod přísahu vzatých; a na základě vlastních ústních i písemných výkladů i ohajování Husových!

3. Také celé soudní řízení s Husem dokazuje, že jemu nikdo nespravedlivě ukřivditi ne-

hleděl; ale že jemu sněmovníci i ústup od jeho bludů co nejsnadnějším učiniti chtěli! Tak:

a) Předkládali jemu rozličné mírné formule, aby je podepsal na důkaz, že se bludů svých odříká.

b) Dávali jemu dostatečného času na poučení a chladné rozvážení.

c) Zamítli přijímání pod obojí doufajíce, že zamítnutím přátel jeho i vlastní jeho srdce změkne.

d) Vyslali k němu do vězení více hodných duchovních, aby jemu domlouvali; zejména také jeho bývalého důvěrného přítele Petra Pálče a české pány, kteří ho byli do Kostnice doprovodili.

e) Mezi dny 21. a 27. června L. P. 1415 odsoudili jeho bludné spisy, po většině latinsky sepsané, jako ho upozorňující, co se i jemu stane, jestli při své svéhlavosti setrvá.

Sám Dr. Palacký doznává, že »církevní sněm i tentokráte, když již bludové Husovi seznáni byli, ničeho neobmeškal, což by naň slušelo, aby vrchu přísnosti uhnouti se mohl!«

Což měli tedy sněmovníci více ještě učiniti, aby Husa před záhubou uchránili? A jedná tak zášť, jak činili oni Husovi?

4. A jak se oproti všem těm přátelským snahám zachoval Hus?

Ku všemu poučování, ku všem přátelským radám zůstal hluchým, a trval tvrdošijně při svém tvrzení; ba napsal dne 1. července 1415 i slavné osvědčení, že odvolati nemůže — a **nechce!** Ale i pak ho přece ještě jednou soudcové jeho Aliacký a Zabarella před sebe před-

volali, a znova jemu domlouvali, aby se v bludech svých poznal a jich se odřekl; ale zase beze všeho výsledku! Nezbylo tedy nic jiného, než soud s ním dokončiti.

5. Tak konáno bylo dne 5. července 1415 osudné ono patnácté sezení sněmu kostnického. Po ukončených službách Božích uveden Hus do biskupského chrámu, a tu postaven na místě vyvýšeném, aby snáze viděn býti mohl. Podle něho byl stůl, a na tom ležela kněžská roucha. Císař seděl na trůnu, sněmovníci na vykázaných místech, a obecný lid naplňoval všechny prostory chrámové. Po přiměřeném kázání přečetl papežský sudí bludné články z učení Viklefova i Husova. Nejprvé čteny byly články, jež v knihách Husových, vlastní jeho rukou psaných, byly shledány; po tom oznámeny byly články, kteréž dosvědčeny byly výpověďmi svědků, počtem 200, že je Hus hlásal.

Když přečteny byly všechny náležitě stvrzené obžaloby na Husa, vyrčen ortel sněmu, a sice:

- a) nad učením; a
- b) nad osobou Husovou.

6. **Učení Husovo**, jež spočívá na učení Jana Viktefa, již dříve vícekrát slavně zavrženém, a které on přese všechny záповědi opovažoval se veřejně hlásati, a písmem i slovem, jako by katolické bylo, hájiti i prohlašovati: bylo od sněmu kostnického slavně prohlášeno jakožto bludné, s učením Páně se nesrovnávající, na mnoze pohoršlivé neb opovážlivé, k odboji podněcující.

A bludné spisy Husovy odsouzeny jsou ku spálení.

Učení Husova v podstatě jsou totožná s učeními Vikleťovými, již vyloženými; od Husa byla jen poněkud pozměněna, dalšími výklady doplněna neb rozvedena. Zejména četná jsou poblouzení Husova v učení o Církvi Páně.

a) O Církvi učil Hus, že ona nemá na světě viditelných představených, kteříž by byli dědici apoštolů, kterým Kristus Pán stádce své ku pastvě čili vedení svěřil. Že Církev sestává z předurčených ku spasení, kteříž na vzájem sobě neznámými jsou; a proto prý pravá Církev Kristova, ježto členové její na vzájem se neznají, jest neviditelná. A jestli pravá církev jest neviditelnou, pak dle jeho soudu katolická Církev, která má viditelné představené, papeže, biskupy a kněze, musí býti Církví nepravou!

Ač Kristus Pán řekl: »Ty jsi Petr (t. j. skála), a na té skále vzdělám Církev svou, a brány pekelné nepřemohou jí. A tobě dám klíče království nebeského: a cožkoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi;«¹⁾ a »Pasiž ovce mé, pasiž beránky mé!«²⁾ Toto vše prý neznamená, že by byl Kristus Pán sv. Petra nerozbornou skálou Církve učinil: ale nástupci sv. Petra dal prý přednost v Církvi teprve císař Konstantin v čtvrtém století!

Tvrdil tak Hus, převraceje, jako o sto let později Martin Lutr činil, nápis nad vchodem do

¹⁾ Mat. 16, 18. 39.

²⁾ Jan, 21, 15—17.

velechránu lateránského v Římě, jenž svědčí, že *císař uznává římskou Církev, jakožto matku všech církví*, a jí na uznání palác svůj, zvaný »v Lateranu« daruje — ne ale, že teprve on biskupu římskému přednost před ostatními biskupy dopřává, a ho sám papežem dělá!

Poněvadž Hus z odporu proti papeži, jenž ho již dříve byl do klatby dal, pak jemu vůbec práva k řízení Církve popíral: důsledně pak i tvrdil, že netřeba, aby kdo papeže, a pak i biskupů, jakožto nástupců apoštolů poslouchal.

Jest-li by ale, jak Hus učil, církev sestávati měla toliko z předurčených ku spasení, a tito známými nám nejsou: byl by měl Hus ovšem také pověděti, **koho**, že to poslouchati máme, když velel Pán: »Kdo vás slyší, Mne slyší; kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá. Jestliže, kdo Církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán!« Toho, ale Hus nepověděl; zaslepenost jeho byla již tak veliká, že nedůsledků svého učení více neznamenal!

Dále učil Hus o společnosti lidské, že po většině své sestává z takových členů, kteří jsou k záhubě věčné napřed určeni, čili od Boha předzvěděni k záhubě, jak i v následujícím století po něm Kalvín učil. Pro ty prý Kristus ani neumřel; ti, byť i zevnitřně ku Církvi se hlásili, přece v pravdě k ní nikdy nepatří. Jsou třebaš i papeži, biskupy i kněžími; a přece k Církvi nepatří!

Hus patrně pozoruje vrozenou nám náklonnost ku zlému, a vida mnoho skutečně hřešících: všecky napořád do pekla odsuzoval! Což ale,

jestli dle vlastního jeho učení ani on sám nepatřil mezi předurčené ku spasení?! On sám sice stále o sobě tvrdil, že si žádného těžkého hříchu vědom není, a tedy jaksi samému sobě blaženost věčnou přislíboval; což ale, jestli nejsvětější Bůh za velmi těžké provinění přičítal jemu jeho hrozné tupení všeho duchovenstva napořád, a jeho slepou domýšlivost, ošklivou marnivost, neskrocenou ctižádost?!

b) Hus nespokojil se tedy proti skutečným nešvarům v Církvi horovati, a o uklizení jich se přičiňovati: nýbrž naplnil se nadšením pro Církev takovou, jež by ani jako z pozemčanů nesestávala, ale z bezvadných světců nebeských složena byla!

Na místě aby bojoval proti zlořádům, jež se někdy s pokutami církevními anebo odpustky děly: učil vůbec všemi pohrdati, a jal se papeži i biskupům práva k nim popírat!

Na místě aby bojoval proti přehmatům papeže, a odtud pocházejícímu neslýchanému rozkolu na Stolci sv. Petra: až i svatému Petru a jeho nástupcům moci, od Krista Pána ku řízení Církve jim propůjčené, popíral!

Na místě, aby jako učený mistr filosofie a bakalář v bohosloví dobře rozeznával, co ku podstatě Církve náleží, a co jest při ní jen pomíjejícího a nahodilého: veškeré učení Církve čili ústní podání vůbec zavrhl, a tvrdil, že samotné Písmo svaté, beze všeho živého poučování a Církve vedení, ku dosažení spasení dostačuje!

Na místě, aby horlil proti zneužívání bohatství

v Církvi: po rozumu svého mistra Viklefa hlásal, že Církev vůbec žádných pozemských statků míti nemá, a že světští páni mají právo i povinnost i nejpoctivěji nabytého zboží Církvi odnímati! Takovýmto učením zamlouval se ovšem lakotným neb schudlým pánům, nikoliv ale nekázal dle přikázání Božího: »Nepokradeš!«

c) Zejména jestiž hrozným učením Husovo, že **každý hodnostář, když se prohřeší, ihned veškeré moci své ztrácí**; a tedy nikdo na dále povinen není, aby ho poslouchal. Tímto učením podvrácena všechna úcta a poslušnost poddaných k vrchnostem, dítek k rodičům, služebných k pánům, věřících k Církvi. Nebo, kdyby to pravdou býti mělo: kdo by ještě obstál v důstojnosti své?! Vždy by se našli žalobníci i na toho nejšlechetnějšího, jako učinili i Samému Kristu Pánu, kteří by řekli: rouhal se; brání dávatí daň císaři; zbujník jest, a podobně — aby ho s místa jeho shodili, a pak na místě jeho se usadili. A pak by přišli zase jiní, kteří by učinili totéž; a nastaly by rozbroje, jež by všechno klidné, společné žití lidí vůbec nemožným učinily!

Proto musela Církev Páně ovšem po právu řádění takovému, veškeren církevní i občanský pořádek ohrožujícímu, přítrž učiniti, a nauky Husovy, jakožto s učením Páně se nesrovnávající, ano všecken řád Bohem zavedený podvracující, slavně a se vší rozhodností zavrhnouti.

O tom ale, co se s pravým učením Kristovým srovnává čili nesrovnává, *právoplatně přece rozhoduje Církev sama, papež s biskupy*, a nikoliv.

některý žid nebo nekatolík nebo nějaký novinář nebo poslanec! A Církev Husa právoplatně z kacířství usvědčila i odsoudila. A proto rozsudek ten musí býti každému katolíku svatý, když Spasitel řekl apoštolům: »Kdo vás slyší, mne slyší« (Luk. 10, 16., Mat. 18, 17).

7. Nejen učení, ale i **Osobnost Husova** byla odsouzena jakožto kacíře, čili svévolného víry kazíče, poněvadž bludy tolik nebezpečné po mnohá leta ohnivým slovem i písmem na velikou škodu Církve rozšiřoval.

Poněvadž Hus Církvi, kterou Kristus Pán živou učitelkou a vykladatelkou víry Své byl ustanovil, pohrdal; způsobem pro ni urážlivým, od výroku jejího k Samému Synu Božímu se odvolával: stal se ne pravým kazatelem, ale kazitelem pravd Kristových, a lidu věřícího ne věrným vůdcem, ale jeho nešťastným svědkem!

Poněvadž se Hus ukázal ve svých bludech tvrdošijným a nenapravitelným, an bludů žádným způsobem se odřící, a do lůna pravé Církve vrátiti se nechtěl, zasluhoval si jména kacíře!

Sněm tedy ustanovil, aby takto nenapravitelný mistr Jan Hus u přítomnosti jeho, s kněžství, jehož se byl tolik nehodným učinil, byl sesazen, a pak soudcům světským ku dalšímu řízení odevzdán.

Pro případ, že by byl Hus třebas v posledním okamžení zmoudřel, a bludů svých přísežně odřící se chtěl: měl ovšem i pak s kněžství, jehož tolik zneužil, sesazen býti; ale měl býti od klatby církevní rozřešen, a jakožto člověk, veřej-

nému pořádku tolik nebezpečný, v doživotní vazbě držán.

8. Jan Hus ale ani v posledním okamžiku se neponížil: nýbrž obrátiv se k lidu, počal proti vší pravdě tvrditi, že nikdy článkům těm, pro které byl právě odsouzen, neučil, ač vlastní jeho rukou, ve spisech jeho napsány byly, a ač se k nim krátce před tím veřejně na soudu znal, ano jich zastával, jak přčetní svědci přísežně stvrdili! Patrně, že jemu šlo jen o to, aby ještě i v poslední chvíli lid proti vrchnostem duchovním poštvál, a tak všech zahanbil, aby jen on sám pravdu měl! Jaká to děsná zaslepenost, a nepochopitelná domýšlivost v hodině samé smrti!

Proto i sám Dr. Palacký, nekatolík a Husův přívrženec, vidí se nucena k výrokům takovýmto: »Hus nepřestáváje kárati veřejně vady a poklesky představených Cirkve, zapomínal lehce, že také pokora a poslušensství jsou ctnosti křesťanské!« (»Dějiny nár. českého III.«, kn. XI. čl. 3., str. 101.) »U Husa shledává se neobyčejná smělost, neústupnost, nešetrnost proti nepřátelům, do oka padající chtivost po lásce u lidu (demagogie) a po cti a slávě, ale slávě takové, která vrch svůj nalézá v koruně mučnické.« (P. III., kn. XI., čl. 2., str. 66.) »... sbor (sněm kostnický) počínal sobě konservativně, Hus radikálně a revolučně. U nepředpojatého soudce nemůže býti ani pochyby, která z těchto obou cest byla by celému křesťanstvu prospěšnější, vítanější.« (Pal. III., kn. XI. čl. 4. str. 151.)« I nelze zapírat, že sbor

ničeho neobmeškal, cokoliv naň slušelo, aby vrchu přísnosti se vyhnouti mohl . . . Opětavé deputace od sboru . . . způsobily konečně, že se zdálo, jakoby ony a ne Hus k prosbám se utíkaly.« (Pal. III., kn. XI., čl. 4., str. 196.) »Hus odsouzen byl dle svého rukopisu, dle knížky, vlastní rukou latinsky psané (str. 189.).« »Sbor, neměl-li Husovi přisvědčiti, a dáti se od něho posléze mistrovati, musel konečně přikročiti k odsouzení jeho, jak toho žádali zákonové Církve!«

9. Po přečtení rozsudku přikročeno k odsvěcení Jana Husa. I ustanoveni jsou k dílu tomu arcibiskup milánský s pěti biskupy, aby u přítomnosti celého sněmu smutný ten obřad vykonali, jestli by snad aspoň to na obrácení Husovo působilo.

I obleknut jest Hus v roucha kněžská, jako by ku mši svaté přistoupiti měl, a opět vyzván, aby se Církvi, jež mu úřad kněžský svěřila, dobrovolně podrobil. Když ale Hus i nyní tak učiniti odepřel: vzali jemu kalich z rukou, a pak jedno roucho kněžské po druhém, za dojemných obřadů. Když ho všech odznaků kněžských zbavili, vsazena jest jemu dle tehdejšího obyčeje vysoká papírová koruna na hlavu s nápisem: »Tento jest arcibludař«, a s namalovanými třemi ďábly, hříšnou duši sápadícími. Napotom odevzdán jest Hus soudu světskému s prosbou, aby **nebyl usmrcen**, nýbrž v doživotním vězení držán.

10. Přítomný císař uložil, (tedy ne Církev!) aby s Husem bylo naloženo zcela po zákonu,

platicím pro kacíře, řádným soudem církevním náležitě usvědčeného a odsouzeného. I odevzdal ho falckrabí Ludvíkovi, a ten zase starostovi města Kostnice. Starosta postoupil odsouzeného mistra katovi a pomocníkům jeho, aby ho dle předpisů platného zákona trestního upálili, přísně nakázav, aby z věcí, Husovi náležejících, ničeho neodnimali.

Katané odvedli Husa na popraviště. Tam přivázali ho ku prknu, kolmo stojícímu, a kolem hrdla upoutali ho k němu řetězem. Potom nakupili kolem něho dříví a slámy, až byl po krk zakryt, a svrchu nalili dehtu, aby plamen prudce vzplanul.

Ještě v posledním tom okamžiku vyzvali Husa říšský maršálek Pappenheim a falckrabí Ludvík, aby bludů svých odvolal a život svůj zachoval; Hus ale stále jen opakoval, že si žádné viny vědom není!

Když tedy i tyto poslední pokusy, aby Hus k rozumu byl přiveden, marnými se ukázaly, dáno znamení ku zapálení hranice. Hus začal se modliti; ale povstálý dým hlasu jeho brzo udusil, takže smrt následovala velmi rychle zalknutím. Pozůstalý pak popel a kosti nespálené uvrženy byly do Rýna, mimo tekoucího, aby Husovi přátelé nemohli si žádných památek na něho odnésti.

11. Hus umřel s neohrožeností podivuhodnou, jež by jemu byla mnohem lépe slušela, kdyby jí byl za lepší věc osvědčil, než kterou s takovou tvrdošijností proti všemu rozumu hájil.

I svědomí jeho proti němu svědčilo; nebo sám přátelům se svěřil, že od něho trpí, a hrozné sny že ho pronásledují. Tak příkladně jednou viděl hrozné hady, kteříž i na ohonech hlavy měli a ho kousati chtěli. Ale náruživá ctižádost jeho nižádných výstrah nedbala; aby se k chybě přiznati nemusil, tvrdošijným zůstal až do kruté smrti!

Kdyby byl předvídal spousty, znemravnělost a krve prolítí, jež pro smrt jeho povstaly, a vlast jeho, kterou tolik miloval, do neskonalých, nespočetných běd přivedly: snad by byl přece ze své pýchy se probudil, ze zaslepenosti své prohlédl, neposlušnosti své odložil, a sebe ku vznešenému dílu pravého apoštola lidu svého a blahoslaveného horlitele pro svatost Církve povznesl!

VIII. Husova ortele ospravedlnění.

1. *Hus nebyl k hranici odsouzen, ani na ní upálen od kněží*, jak mnozí nesmyslně a přese všechno opačné dokazování vždy znova blábolí.

a) Sněm církevní toliko prohlásil, že mistr Jan Hus slovem i písmem bludům víře katolické odporujícím učil; a poněvadž napravit se nechtěl, že ho více za člena svého považovati nemůže; a proto že úřad kněžský jemu svěřený, a jím tolik zneužívaný, jemu opět odnímá.

A pro rozhodnutí takové přece snad právo měl, když ani nejpokoutnějšímu spolku nikdo práva neupírá, aby se vyjádřil, zdali kdo z jeho

členů se dle přijatých stanov zachoval, aneb se proti nim provinil!

Či snad sněm celé Církve katolické, při níž jest Kristus Pán »až do skonání světa«, v níž vládne »Duch svatý, Duch pravdy na věky«, měl uznati, že Hus sám učí pravdě, a Církev Páně že po všechna staletí až do Husa bloudila?!

Aneb že statky Církve, způsobem nejpoctivějším nabyté, ku cti Boží a ku vzdělání i obživení věřících potřebné, mají loupeny býti od zhýralých anebo lakotných pánů světských?

Anebo že kterýkoliv poddaný smí předstoupiti před svého duchovního aneb občanského představeného, synek nezvedený před svého otce a říci jemu: vím, že jsi se těžce prohřešil, a že ti tedy nade mnou moc žádná více nepřísluší; a proto tě od té chvíle poslouchati nebudu, a majetkem tvým, kterého ty proti vůli Boží nadále užíváš, já sám se obohatím?!

b) Jestliže tedy sněm církevní, když byl zbloudilého mistra Jana Husa přemnohými způsoby přece vždy marně ku poznání bludů a odvolání jich pobízel, ho na konec za tvrdošijného bludaře čili kacíře prohlásil, a že se ho tedy odříká a ničeho více s ním více míti nechce osvědčil: užil toliko svého **práva na obranu** svou, a jednal **dle svaté povinnosti** své, jež jemu velela, aby pravověrné křesťany u víře Páně másti ne-nechával.

A jestliže pak *soud světský dle svých zákonů* usvědčeného revolucionáře ku smrti na hranici odsoudil: užil opět jen svého práva na ochranu,

a jednal dle povinnosti své, jež mu káže, aby občany, kteří veškeren společenský řád podkopávají, a všem právním poměrům půdy pod nohami ubírají, způsobem sobě vhodným neškodnými učinil.

c) Zákony ale, dle nichž Hus jakožto církevní i občanský revolucionář zemřel na hranici, nebyly snad jen pro něho schválně sdělány; nýbrž byly tehdy již 200 let staré, ale posud v platnosti. Byly to zákony tak zvaného Schwaben- und Sachsenspiegeln, od císaře Bedřicha II., nepřitele papežů, L. P. 1231 vydané, dle nichž tvrdošíjní kaziči svaté víry, jako: Gnostici, Albigenští a Kataři, socialisté tehdejší doby, a tak i zároveň rušitelé veřejného pokoje a pořádku, měli upálením ztrestáni býti!

d) Ostatně soudcové Husovi samotni nebyli, kteříž by byli kacíře k upálení odsoudili. Sami přátelé Husovi, pro smrt jeho podráždění, upálili na tisíce kněží, řeholníků i věrných katolíků, kteříž se s nimi u víře nesrovnávali! Tak upáleni byli v Roudnici i husitští kněží Houska a Prokop r. 1421, z nichž prvnější byl dříve zbedněn do sudu. Husité, jak vůbec známo, nikoho na víru svou neobraceli pobádáním a poučováním, jako to byli činili sněmovníci kostniční Husovi, ale cepy, meči a ohněm! Ba dospěli až i tak daleko, že odnože jich, zvaní adamité, měli za článek víry, jak vypravuje Palacký, že »spravedliví až i povinni jsou, všechny zlé lidi vůbec vyhubiti!« R. 1422 upáleni byli kněz Jan a kněz Petr Kaniš v Klokotách u Tábora. A adamité od samého Žižky mečem i ohněm jsou zhubeni.

e) Dle těchže zákonů občanských proti ka-
zičům víru žádal o 100 let později Lutr, něme-
cký hubitel Církve, aby biskupové byli po-
bíjeni jako vrazi, když nechtěli jeho moudrosti
za své přijímati. Podobně velel hubiti sedláky,
když, jím svedeni byvše, se pozdvihli a pak pře-
moženi byli. Štval křesťany na židy, aby syna-
gogy jich vypalovali, a je samé jako »vzteklé psy
pobíjeli! Vybízel, aby dobří lidé upalovali čaro-
dějnice, any prý jsou ve spojení s ďáblem; z kte-
rýchžto pobídek pak hrozná pronásledování jich
v 16. i 17. věku povstala.

Dle těchže zákonů kázal Kalvín, zakladatel
náboženství helvetského, 27. října 1553 ohněm
utratiti španělského lékaře Michaela Serveda ve
městě Ženevě, a sice ohněm pozvolně hořícím,
aby mu, když jej byl dříve po tři měsíce v ohav-
ném žaláři trýznil, smrt jeho učinil co nejbolest-
nější. A tak učinil jemu jen proto, že si týž opo-
vážil vydati spis, pojednávající o nejsvětější Tro-
jici způsobem, kterýž se s učením Kalvínovým
neshodoval! A tuto jeho ukrutnost velebil Filip
Melanchton, ježž lutheráné rádi »mírným« nazý-
vají, ba Kalvínovi k činu tomu i blahopřál!

Ač velice litovati jest, že Hus, moha přece
i jinak a mírnějším způsobem neškodným učiněn
býti, za své bludy, kterých by si za našich dob
vrchnosti světské snad ani nepovšímly, tak krutě
po zákonech tehdejší doby potrestán byl: tož
přece Církev trestem jeho vinnou není, ana nikdy
na upevnění svaté víry prostředků ukrutných
schvalovala.

Ba sněm církevní kostnický Husa trestu uchrániti ani nemohl, poněvadž ani on sám uchráněn býti nechtěl, an poučením shromážděné Církve pohrdl, bludů veřejně a slavně dokázaných se zřící zpěchoval, a tak i právu světskému propadl.

2. Často činívá se výčitka králi Sigmundovi, že dal Husovi **ochranný list**; a pro ten prý jej měl proti všelike škodě chrániti, kdežto on sám rukoum spravedlnosti světské ho vydal.

a) Sigmund list ochranný čili průvodní (Reisepass) Husovi v pravdě dal, a sice proto, aby ho po cestě do Kostnice ode všech nespravedlivých škůdců ochránil, a rychlé cestování jemu usnadnil, tak aby mohl o učení svém v patřičnou dobu před sněmem veřejně počít klásti. A proto také velice se nad tím rozhoršil, když uslyšel, že Hus v Kostnici, prve než byl veřejně slyšen a odsouzen, již do žaláře odveden byl; ba chtěl i z Kostnice proto odejíti, a sněmu tak svou nelibost na jevo dáti. Avšak, když uslyšel, že Hus jen proto uvězněn byl, poněvadž přese všechny záповědi církevní všude na cestě do Kostnice, a pak i tam bludy své mezi lidem roztrušovati, kázati, i mši sv. sloužiti nepřestával: udobřil se.

b) Sigmund slíbil Husovi ovšem také bezpečný návrat do vlasti. Tomu ale ovšem nemohlo býti rozuměno jinak, než když Hus bude od sněmu za navinného a pravověřícího kněze prohlášen.

Nikdo nesmí po zákonu Božím komu něčeho

přislíbiti, čímž by způsobem neoprávněným, a tedy nespravedlivým zasahovati chtěl do práv cizích. Sigmund tedy jakožto dobrý katolík nemohl Husovi přislíbiti, že ho bude chrániti oproti nejvyšší vrchnosti církevní, tak aby ho pro ka-círské učení jeho odsouditi nesměla, poněvadž by tak způsobem jemu nepřislušným, a tedy nespravedlivým zasáhal do práv Církve, kteréž jakožto křesťan přece i sám poddán byl.

Kdyby byl měl Sigmund Husa proti rozsudku sněmu chrániti, byla by ochrana takováto znamenala asi tolik: »Huse, jdi na soud do Kostnice; ale ať sněm Církve usoudí cokoliv, nic se ti za tvé tvrdošijné rozšiřování nekřesťanských bludů nestane; já tě dám bezpečně zpět dovésti!« Takto ale císař Sigmund, jenž se se svým katolickým přesvědčením nikomu netajil, a shromážděným otcům církevním vždy úctu na jevo dával, zajisté smýšleti nemohl a také nesmýšlel! K čemu by byl měl býti pak soud sněmu? Nebyla by to pouhá komedie na potupu Církve?

Sigmund tedy Husovi dáti mohl a dal ochranný list ku cestě do Kostnice, kterýž by ho byl proti nespravedlivým nátiskům se strany jakékoli i na zpáteční cestě rovněž ochraňoval, když by ho byl sněm z obžaloby propustil; ale nikoliv chrániti ho neměl a nemohl proti řádnému výroku sněmu církevního!

Ba císař Sigmund mohl se tím méně Husovi zavázati, že ho i odsouzeného do vlasti bezpečně doprovoditi dá, poněvadž Hus sám ku sněmu církevnímu se byl odvolával, a jemu předem ve-

škerou poslušnost sliboval, klamaje se ovšem tou neoprávněnou nadějí, že sněm bludná učení jeho za své přijme. Když se ale tak nestalo, pak i on poslušnosti Církvi odepřel. Proto také prohlásil císař Sigmund Husovi dne 7. června L. P. 1415 ve slavném slyšení: »Propůjčil jsem ti bezpečný průvod, abys ku veřejnému slyšení připuštěn jsa, počet ze své víry klásti mohl . . . Já jsem otcům shromážděným připověděl, že bludáře nikdy hájiti nebudu: nýbrž, chtěl-li by kdo tvrdošijně v bludu trvati, já první bych ho uvedl na hranici k upálení.« A Hus proti těmto slovům Sigmundovým sám ničeho nenamítal!

Také čeští páni snažili se sice Husa z vazby vyprostiti; avšak sami připouštěli, kdyby »usvědčen byl, že proti Písmu svatému a proti pravdě bludů tvrdošijně se přidržuje, aby povinen byl dle ustanovení sněmu toho napravití«, a tedy ovšem i zákony předepsaným trestům propadnouti, když by napravití nechtěl! Ba ani po samé smrti Husově nebyli čeští pánové a přátelé Husovi ještě toho mínění, že by měl Sigmundův ochranný list přítele jich trestu uchrániti, ač se dne 2. září roku 1415 otcům sněmovním list velice vášnivý zaslali opovážili. Teprve mnohem později vyskytl se výmysl velebitelů Husových ten, že prý císař Sigmund při odsouzení Husa pro svůj klejt čili ochranný list se začervenál. Neboť učenník, přívrženec a životopisec Husův Petr z Mladenovic, jenž orteli nad Husem pronášenému přítomen byl, o ničem takovém neví; což by byl ale zajisté poznamenati neopomenul, kdyby se to bylo v pravdě stalo!

c) Nikde na světě se to sice neděje, když by byl nejvyšší soud koho po řádném řízení odsoudil, že by pak odsouzeného zase k nižším stolícím soudním k opětnému posouzení posílal! Ale i kdyby byl nejvyšší soud církevní, na sněmu kostnickém shromážděný, po přání českých pánů pro kacířství a hlásání revoluce odsouzeného Husa do Čech na zpět byl poslal, aby tu od nižších soudů posuzován byl: nebylo by se přes to Husovi doma v Čechách po zákonech platných o nic lépe dařilo, poněvadž i v Čechách za doby oné, jako i ve všech vůkolních zemích, zlovolné bludařství a revolucionářství na hrdle trestány bývaly! A přece by snad v Čechách nikdo z oprávněných soudců nad pravou vírou Kristovou nebyl mohl bludy Husovy za pravověrné učení Syna Božího vyhlásiti, a Husa tak za nevinného prohlásiti, když již nejvyšší soudní dvůr církevní bludy Husovy slavně byl zavrhl a odsoudil!

Ba Hus sám nad sebou ortel svůj vyřkl, když hned při prvním výslechu před kardinály ujišťoval, kterak všeliké bludy u víře v ohavnosti má; a že by raděj umříti, nežli v bludech setrvati chtěl. I tvrdil, že hotov jest, když by z bludů usvědčen byl, dáti se poučiti a pokání učiniti. Tím ale sám doznal, že hoden jest smrti, zákonem na tvrdošijné bludaře ustanovené, když by výroku samého sněmu církevního poslechnouti nechtěl!

d) Také jiná výčitka, jakoby otcové sněmovní byli císaři řekli, že »slibu kacíři daného plniti nesluší«, jest pouhou smýšlenkou, jež s uče-

ním církevním se nesrovnává, a od zástupců Církve tedy pronesena býti nemohla. Také ničím není odůvodněna, ale za původce má pozdější, Církvi nepřátelské dějepisce, kteří jí sdělali a pak rozšiřovali. V současných dějinách ničeho takového o otcích sněmovních dočísti se nelze!

3. Mučenníkem za pravdu konečně praví býti Husa mnozí velebitelé jeho. Ale i to jest tvrzení s pravdou se nesnášející, ba rouhavé. Neboť:

a) svatí mučenníci Páně, jak nám je Církev svatá k uctívání představuje, byli vzory pevné víry, nezlomné naděje a důvěry v Boha, jakož i horoucí lásky k Vykupiteli duší, Kristu Ježíši; a snažili se i spolubližní své k podobným ctnostem nadchnouti. Svatí mučenníci byli buď mravů naprosto bezúhonnych, anebo aspoň dřívějších poblouzení svých náležitým pokáním usmířili.

Ale Husovi ctnosti, při svatých mučennících nezbytné, z části neb i docela scházely. Z posavadního vypravování o něm vysvítá, že nepřeháněl protestantský dějepisec Dr. Palacký, když Husovi vyčítá »neústupnost; proti nepřátelům nešetrnost; do oka padající chtivost po lásce k lidu, po cti a chvále«; že »nepřestával veřejně kárati (proti vší lásce, úctě a všemu právu) vady i poklesky představených; a tak lehce zapomínal, že také **pokora** (základ všech ctností) a **poslušství** jsou ctnostmi křesťanskými!« a že »korunu mučennickou považoval za vrchol života lidského.«

Jednáním takovým ovšem že ale víry pravé

mezi spolubližními nezdokonalil, ježto jim dal množství podnětů k náboženským různicím a hádkám. A také ani sám v náhledech svých o víře nebyl důsledný, nýbrž jak jeho životopisec probošt Dr. Lenz dokazuje, často náhledy své u víře měnil!

Naděje a důvěry v Boha u bližních také neožívoval, ježto mysli jich dráždil a ku neoprávněné svépomoci podněcoval.

Lásky k Bohu a bohulibému životu u bližních svých Hus rovněž nešířil a mravnosti nepovznesl, jak ukazuje divoké řádění jeho stoupenců, kteří až i studu tolik se zbavili, a na mnoze jakožto »adamité« až takové věci tropili, že o nich podrobněji mluviti mravopočestnost křesťanská nám nedovoluje!

b) Bůh znamenitých mučenníků za pravdy svatého evangelia přechoť také velikými zázraky vyznamenal, a takto i pravdy jimi hájené slavně potvrdil. Ale že by byl na počest tolik od mnohých vychvalovaného mistra Jana Husa byt jen nejmenšího znamení učinil, o tom veškeří velebitelé Husovi vůbec — jednomyslně mlčí, ovšem právě proto, že dle pravdy ničeho ve věci té pověděti nemohou!

Tedy s tou svatostí Husovou ve zlém to stojí! Ovšem na pravdě jest, že se o něm nevypravují rozličné necudné historky, jako o jiných tak zvaných reformátorech; a to jemu slouží zajisté ke cti. Avšak Hus uvrhl pro svou pýchu, domýšlivost, pro své pomlouvání i na cti utrhání, pro svou neposlušnost a vzdorovitost oproti vrchnostem duchovním i světským veliké stíny na svou

mravní povahu, což jest pravým opakem svatosti, a zač jemu nikdo nepředpojatý chvály vzdáti nemůže.

Podivuhodnou jest při Husovi ovšem i jeho odhodlanost, s kterou smrti své šel vstříc. Ašak proto ještě mučenníkem »za pravdu« (!) a svět-cem slouti nezasluhuje, poněvadž právě pravd nehlásal, ale bludy odsouzené tvrdošijně rozšiřoval; a poněvadž s odhodlaností a s jakousi přepyšnou chloubou zasloužené násilné smrti šli vstříc již také mnozí velcí zločinci a sebevrazi!

* * *

Douška z cestopisu Jana Uhlíka »Na horách — dolinách«. XIII. Kostnice:

Jedeme ze Šafhúz do Kostnice.

»Gottlieben«, hlásí konduktér jméno staničky (při řece Rýnu). A kde se vzaly, tu se vzaly, v duši povstávají stíny mrtvých . . . Tam na tom starém biskupském zámku byli vězněni mistři Hus a Jeroným, i sesazený papež Jan XXIII.

Jinde uchvacovaly nás krásy zázračné, velikolepé přírody — ale zde mizí Alpy i vodopády, a z daleké minulosti mluví hlas známý a drahý — ozývá se duch české historie a duch historie církevní.

Byl tichý teplý večer letní, když jsme dne 1. srpna vycházeli s několika ještě kněžími z kostnického nádraží. Na nebi třpytilo se plno hvězd, a po ulicích spoře a matně zářily městské svítlny. S duší dojatou jako člověk, Čech i kněz, vstupuji do tohoto města, kde zasedal skoro po 4

léta jeden z nejslavnějších a nejdelších oekumenických koncilů, kde souzeni a odsouzeni byli dva z českých kněží . . . Přes pět set let přehrnalo se přes hlavy lidstva, v nepaměť klesla řada jmen, jež hýbala kdysi světem; ale dvě jména i po pěti stoletích uchována jsou v živé a svěží paměti a zvláště zde — v tomto městě — plném starých chrámů, domů, ulic a památek mimovolně šeptneme si: Hus a Jeroným.

A nikde tak intensivně jako zde nepocítíte, co je dávno věcí známou, jaká je to mizernost, jaká přímo ničemnost, z těch dvou jmen vyráběti agitační hesla pro volební boj, zbraně pro stranické zápasy; ta dvě jména vléci kloakou schůzí politických, oslavovati je pivem, kuplety a bengálem, zneužívati jich k sobeckým účelům a prospěchářským cílům ať té či oné partaje . . . Nikde se tak hnusem přímo neotřesete jako zde při pomyšlení, kdo všechno tam doma u nás bez-
trestně ta dvě jména nadarmo bere, nečistými ústy se jich dovolává, za své stoupence si je přičítá, drze i neštydatě k nim se hlásí . . . Hus a Jeroným zde umírali za své přesvědčení, za své *náboženské* přesvědčení, kterému zůstali věrni od počátku až do konce. Jaké chameleonství však je u nás v povaze jejich t. zv. »ctitelů!« Dnes ještě katolík, a zítra už protestant, a pozítří ateista a volný myslitel; dnes ještě Mladočech, a zítra už agrárník anebo realista — podle toho, jak právě politický kurs stran stoupá anebo klesá; dnes přesvědčení státoprávní, zítra mezinárodní, pozítří konservativní; dnes v táboře jednom, zítra útěk a přebíhání do tábora nového, ve kterém

kyne více nadějí na mandáty poslanců, ministrů, správních radů, ředitelů bank, a jak se ty všechny tučně honorované národní sinekury jmenují.

»Důstojnost« — »charakter« — »schopnost sebeobětování«, — »pevné přesvědčení«, to jsou tak doma u nás fráse, dobré pro Husovy slavnosti, ale nic víc! Ani konec malíku nedá si takový ctitel utnout — neřku-li, aby se za své přesvědčení dal spálit — leda až po smrti — a to nebolí! . . . Jako odporná krysa opouští tonoucí koráb: tak s lehkým srdcem i on opouští jednu stranu a jedno přesvědčení, když politická móda vytvořila stranu jinou, a rychle převléká kabát i mění barvy, protože je to — výnosno . . .

Býti v Čechách, odplivl by si člověk; ale zde je ta půda kolem příliš na to čistá . . . Ideme totiž za ranního jitra třídou nazvanou »Husenstrasse«, podobnou naší Karlově ulici v Praze, starobyrou, k dvoupatrovému domu č. 64. nedaleko staré brány, která třídu uzavírá. Jsou to vlastně jako dva dvoupatrové domky s vikýřem o dvou okénkách — opatřených dřevěnými žaluziovými okenicemi; a na levé půlce domu, mezi prvním a druhým patrem jest deska s nápisem: »M. Jan Hus, český reformator, bydlel v tomto domě r. 1414. — 1878 — věnovali Čechové.« »Herberge des böhmischen Reformator's M. Johannes Hus im Jahre 1414.« Gewidmet von seinen Landsleuten. Zcela jako u nás doma — na poštovních, soudních a jiných budovách a krámech, je tu i na té desce zde naprostá jazyková rovnoprávnost přesně zachována. A pod tímto nápisem v levém koutě je zasazena deska jiná — po-

směšná — s karikaturou Husa, a pouze se staroněmeckou legendou touto :

O we mir armen tropf,
hier nam man mich beim schopf;
hierhier ich entrunnen war,
bin doch nit kummen ausz der G'fahr.

Lze-li věřit, pochází prý tato deska přímo z roku 1415. A v těchže asi místech, jenže na opačné straně, v souběžné třídě, zvané »Ober-Lauben« — ve stinné, příjemné promenádě, naleznete desku sesterskou s reliefem Jeronýmovým a nápisem: »M. Jeroným Pražský, český reformator, vězněn v tomto domě roku 1415—16. Věnovali Čechové r. 1883.« Úzká a krátká »Hieronymus-Gasse« spojuje příčně »Lauben« s Husovou třídou. Odtud chodili čeští mistři do komise kardinálů a biskupů, jež zasedala v »Kupeckém domě«, po dnes ještě dobře zachovaném.

Oddělení druhé.

Z čelnějších mužů, kteří při revoluci Husově účastenství měli, uvádím zejména následující:

- A) M. Mikuláš z Litomyšle;
- B) M. Štěpán z Pálče čili Páleč;
- C) M. Stanislav ze Znojma;
- D) M. Petr ze Znojma;
- E) M. Jeroným Pražský;
- F) M. Křišťan z Prachatic;
- G) M. Michael Soudný;
- H) Biskup Jan Železný;
- CH) M. Jakoubek ze Stříbra;
- I) M. Marek z Hradce.

A nyní si o každém jednotlivém věci památnější povíme.

A.

M. Mikuláš z Litomyšle.

Týž byl r. 1380 profesorem filosofie na vysokých školách pražských; r. 1384 byl děkanem na fakultě filosofické, a r. 1386 rektorem celé university. R. 1399 stal se kanovníkem u Všech Svatých v Praze, kteroužto kollegiatní kapitolu císař Karel IV. právě pro vynikající profesory nově založené university byl založil.

M. Mikuláš byl zprvu učitelem Husovým, pak stal se kollegou jeho na universitním učení. Vynikal zvláštní jasností i přesností myšlení; začož nazval ho Hus »consiliarius perspicacissimus« čili »radní nejpronikavější«. M. Mikuláš sepsal také různá důležitá pojednání.

Když r. 1403 německý mistr Jan Hübner vybral 45 závadných článků ze spisů Viklefových, a Hus pravost jich obhajuje, až i potrestání pro mistra Hübnera vyžadoval: stranil i M. Mikuláš Husovi, bludných článků Viklefových spolu se neodřekl, ač ony pak i slavně odsouzeny byly; ale i nadále s Husem je hájil i rozšiřoval, nedbaje zákazů ani university ani arcibiskupa Zbyňka z Hasenburku.

B.

M. Štěpán z Pálče čili Páleč.

1. Týž pocházel z Velkého Pálče u Rakovníka. R. 1391 stal se mistrem; r. 1399 byl děkanem filosofické fakulty, a r. 1400 rektorem celé university.

Vedle svých hodností na vysokých školách, ač stále přebýváje v Praze, byl r. 1394 také farářem v Suchdole, pak i v Košici.

R. 1403 stal se oltářníkem v Kutné Hoře, a r. 1406 farářem v Kouřimi, dávaje se všude po nechvalém obyčeji tehdejších zastávati střídničky.

Teprve r. 1403 stal se bakalářem v bohosloví; r. 1410 mistrem téhož. A od r. 1408 byl členem koleje krále Václava.

2. Štěpán z Pálče byl z prvu upřímným přítelem Jana Husa, a s ním i horlivým obhajovatelem bludných nauk Viklefových.

Když dne 28. května r. 1403 k udání Němce Jana Hübnera svolal rektor university, bezprostřední nástupce Husův, Němec Walther Harraser, schůzi mistrů, aby se vyslovila o 45 článcích z učení Viklefova vybraných, jež Hübner byl naznačil jakožto závadné: Hus je obhajoval, a doložil, že články ty jsou zfalšovány; a že falšovatelé knih jsou hodnější upálení, nežli »falšovatelé šafránu, Berlín a Vlaška, kteří pro tento zločin byli v Praze upálení.«

Tehdy Štěpán Páleč hodil dokonce knihy Viklefovy na stůl a prohlásil: »Ať vstane kdokoliv a mluví proti jednomu slovu z té knihy: já chci je hájiti!« Čímž ovšem nezabránil, že obhajování sporných článků z učení Viklefova bylo přece zakázáno.

3. Avšak když se Hus čím dále tím více do bludů Viklefových zapřádal, počali se dřívější přátelé jeho od něho odvracet, a tak učinil i Páleč. A když tito, počtem osm, podali na Husa obšírnou stížnost ku králi, Hus Pálče na dobro se odřekl, uváděje za důvod, že prý »se sluší více vážiti si pravdy, nežli přítele Pálče.« Načež Páleč stal se do té doby nejurputnějším a nejbystřejším protivníkem Husovým.

Bylo tak zejména od r. 1412, kdy Hus proti papežským odpustkům vystupoval, a Páleč byl právě děkanem fakulty bohoslovecké.

4. Když byly dne 2. února 1413 nálezem papežským bludy Viklefovy slavně odsouzeny, a

kněžstvo pražské zastavilo konání služeb Božích, pokud by se obhajovatel jich Hus, do Prahy z Kozího Hrádku přišedší, tu zdržoval, odešel Hus opětně do Tábořska. Král Václav ale o své újmě zřídil, a na hrad Žebrák obeslal zvláštní komisi, složenou ze čtyř přívrženců a ze čtyř odpůrců Husových, jež měla nějaké smírné ukončení sporů způsobiti. V komisi této byli odpůrci Husovými, mimo Petra a Stanislava ze Znojma, také Jan Eliášův a Štěpán Páleč.

Byl to poslední pokus smířiti stranu katoličkou se stranou Husovou, jenž ale nikterak nevedl k cíli. Nebo strana Husova zpěchovala se podepsati formuli, že hlavou Církve Páně jest papež, a nauky Viklefovy, že jsou bludné. Naopak královští komisaři, kteří byli ze strany Husovy, počali na věrné komisary katolické doléhati, a sice se vším možným důrazem, aby od svých katolických zásad upustili, ku straně králově se přidali, a Husovi, chráněnci královu, takové svědectví vydali, že on jest pravověrným křesťanem i mistrem.

Král Václav nechtěl ale ani o tom slyšeti, že by v Čechách kacířství hlásáno bylo, poněvadž chtěl se státí císařem, a okolnost ta by mu byla škodila i u papeže i u knížat říšských.

Proto komisaři katoličtí, znajíce až příliš dobře prudkou povahu krále, jež odporu nestrpěla, a vidouce, že poradami svými žádoucího smíru s přívrženci Husovými nedocílí, a tak krále ku prudkému hněvu a násilnostem popudí, uprchli z porad. O tom když se král dověděl, rozlít se skutečně velikým hněvem, komisary katolické

všechny ze všech zemí koruny české vypověděl, jim samým všechny úřady odňal, a ty stoupen-
cům Husovým propůjčil!

5. R. 1414 stál Štěpán z Pálče na církevním sněmu v Kostnici shromážděném, v čele žalobníků na bývalého přítele svého Jana Husa, a předložil 42 články obžalob proti němu.

Po Husovu odsouzení odebral se Páleč do Polska, kde stal se r. 1417 arcijáhnem v Haliči i profesorem na vysokých školách v Krakově. Tam horlil proti bludům Viklefovým a Husovým i proti nešťastnému husitství až do své smrti, jež ho zastihla r. 1422.

C.

M. Stanislav ze Znojma.

1. Když r. 1412 M. Jakoubek ze Stříbra počal papeže Jana XXIII. pro jeho bullu odpustkovou prudce napadati po způsobu, jaký si byli oblíbili Viklef a po něm Hus, a za samého antikrista ho prohlašovali: mnozí rozvážnější muži počali se takovýchto řečí paličských lekati a uvažovati, jaké nezbytné následky by ony míti musely, zejména u obecného lidu, ježto papež Jan XXIII. v pravdě v mnohém ohledu zcela bezvadným nebyl. I jali se pak o to usilovati, aby předvídaný proud revoluční, pokud možno, zastavili, pokud by on v nerozvážných davech velikého neštěstí nezpůsobil.

Muži takovými umírňujícími byli zejména Štěpán z Pálče, bývalý přítel, a M. Stanislav ze Znojma, bývalý posluchač Jana Husa.

M. Stanislav ze Znojma stal se také r. 1413 členem oné královské komise, jež měla stranu Husovu se stranou katolickou opět usmířiti. A když komise tato pro neústupnost strany Husovy, od krále podporované, bez výsledku se rozešla, byl od rozzuřeného krále Václava i M. Stanislav ze Znojma s ostatními katolickými členy komise z říše české navždy vypovězen, a všech hodností v zemi zbaven.

Životopisec Husův Petr z Mladenovic píše, že M. Stanislav ze Znojma zemřel ku veliké žalosti strany katolické v Jindřichově Hradci, právě když se chystal na církevní sněm do Kostnice. Dějepisci naši Palacký a Brandl z okolnosti té, že M. Stanislav zemřel v Jindřichově Hradci, soudí, že se mu asi pán Jan z Jindřichova Hradce propůjčil za ochrance, a že ho po celou dobu tu jakožto hosta u sebe přechovával.

2. Ze spisů M. Stanislava ze Znojma známy jsou čtyři větší, a sice:

a) »Super Pater noster«, t. j. výklad modlitby Páně čili Otčenáše ;

b) »De Trinitate«, t. j. pojednání o nejsvětější Trojici;

c) »De Corpore Christi«, t. j. výklad učení Církve o Tělu Páně; a

d) »Contra 45 articulos Wicleff«, t. j. odpor proti 45 bludným článkům Viklefovým.

K těmto větším spisům M. Stanislava druží se ještě dopis, který zaslal jisté urozené paní, vdově po pánu Petrovi z Kravař na Plumlově na Moravě, a v kterém všecko husitské kažení svaté víry Církve katolické přísně odsuzuje.

V dopisu tomto obsaženo jest také stručné a přesné vyznání víry, jež M. Stanislav sepsal krátce před svou smrtí, jež ho stihla r. 1414.

3. V celém tomto díle, jakož i ve veškerém boji proti Husovi, jeví se M. Stanislav, jakožto upřímný katolický bohoslovec, prostý vášně proti svým odpůrcům, zejména proti Husovi. Neboť Husa ze šetrnosti ve svých vývodech ani jménem neuvádí!

Ve výkladech svých prozrazuje, že o zneužívání autority dobře ví, a neomlouvá zneužívání toho slepě; ale proto ještě nedovoluje, aby autorita čili vážnost vrchností duchovních i světských sama lehkomyšlně podkopávána býti směla!

Zlořádů při udělování odpustků, mnohdy se naskytnuvších, nikterak neschvaluje; ale popírá, že by pro zneužívání odpustků, pokud kdy se byly staly, již i odpustky samy bez ceny byly! Učí: Jsou-li splněny podmínky ku získání odpustků, čili lituje-li kdo upřímně hříchů svých, a vyzpovídá-li se z nich zkroušeně knězi, od Církve řádně zřízenému, jsou odpustky věřícím velice prospěšny.

Zneužívání věcí dobrých má se odstraňovati, a užívání odpustků a konání bohulibých skutků má se ponechati!

4. O antikristu vykládá M. Stanislav proti hanobitelům papežů, že týž bude člověkem, an má býti protivou Kristovou, jenž jest Bohem. A sice že bude antikristus čili proti-Kristus pravým opakem přesvatého Syna Božího; že bude souhrnem vší nespravedlnosti, prolhanosti a mravní neřesti; ba že bude na oklamání lidu činiti i fa-

lešné čili nepravé zázraky. Poněvadž ale papež, biskupové a kněží v Krista Syna Božího věří, víru tu v lidu rozšiřují, svátosti Kristovy udílejí, a tedy pravý opak toho činí, co předvídáno jest o působnosti pravého antikrista: že tedy ani papež, ani katolické duchovenstvo antikristem nikdy býti nemohou, jak neprávem učil na papeže rozhněvaný Viklef, a jak činí i náslapníci jeho!

Ze spisů, jež Hus sepsal na potření náhledů M. Stanislava ze Znojma, vybral tento 6 bludů, z nichž pak Hus na církevním sněmu v Kostnici skutečně i obviněn byl.

D.

M. Petr ze Znojma.

1. Týž je znám jakožto horlivý učenec katolický a odpůrce Husův.

Dne 20. května r. 1408 účastnil se památné schůze, jež konána byla v Praze v domě »u černé růže« na Příkopech, kde sešlo se ku hádání o učeníh Viklefa a Husa 64 doktorů, 150 bakalářů a na 1000 studentů. Tam bylo učení Viklefovo přese všechno odpírání Husovo slavně zavrženo.

2. Do královské komise, jež byla r. 1413 svolána, aby smír mezi katolíky a stoupenci Husovými ujednala, povolán byl i Mistr Petr ze Znojma. A když komise ta bez výsledku se rozešla, a členové katoličtí uprchli, aby se hněvu krále Václava uhnuli, učinil tak i M. Petr. Načež jakož i druhové jeho byl ze zemí království če-

ského vypovězen, a všech důstojenství v zemi zbaven.

E.

M. Jeroným Pražský.

1. Týž pocházel z Prahy, z rodu neznámého, nejspíše vladyckého ale nezámožného. Byl ducha bystrého, výmluvný, statný muž se sličnou tváří, vroubenou dlouhým černým vousem. Nad Husa, staršího, důvěrného přítele svého, vynikal duševně i tělesně.

R. 1398 stal se Jeroným bakalářem ve svobodném umění v Praze. Načež odebral se na další studie do Oxfordu v Anglii, pobádán jsa asi touhou, aby se dokonaleji seznámil s učením Jana Viklefa, o němž mistři pražští hojně přednášeli. A tam si i skutečně bludné nauky Viklefovy s velikým zájmem osvojil. Ba knihy tohoto pobloudilce, nadepsané »Dialogus« a »Trialogus«, vlastnoručně si přepsal, a i podobiznu Viklefovu v příbytku svém si zavěsil mezi podobizny slavných mudrců, které si byl vymalovati dal.

2. Do Prahy vrátil se Jeroným r. 1402, a přinesl si s sebou spisy Viklefovy bohoslovné. Ač ale studii bohoslovnými rád se zabýval, posvěcení přece žádného uděliti si nedal.

Tou dobou byl po nějaký čas i dvořenínem krále Václava, a konával přednášky na universitě, jichž jádro bylo to, že »kdo nestudoval spisů Viklefových, zná jen slupku, nikoliv ale i kořen a jádro vědy.«

R. 1403 vykonal Jeroným pouť do Jerusalema. R. 1404 odebral se do Paříže, kde se stal bakalářem svobodného umění, a r. 1405 i mistrem a profesorem téhož.

Maje v Paříži spory pro učení Vikletovo, odešel odtud a odebral se do Heidelbergu. A když i tam r. 1406 pro hájení bludů Viklefových byl obžalován, odešel do Kolína nad Rýnem. Potom vrátil se r. 1407 do Prahy, zavítal dále do Vídně a do Krakova, kde pomohl králi zaříditi universitu.

R. 1409 vymohl Jeroným ve spojení s Husem a zástupcem university Ondřejem z Brodu na králi Václavovi tak zvaný »dekret kutnohorský«, dle něhož měli nadále Češi míti na universitě hlasy tři proti jednomu hlasu Němců.

R. 1410 byl Jeroným v Budíně v Uhrách, kde ve slavnostní řeči zle láteřil na Církev katolickou a zřízení její. Následkem tohoto řádění kázal jej arcibiskup ostruhomský vsaditi do vazby.

3. R. 1412, když v květnu přibyl do Prahy plnomocník papeže Jana XXIII., děkan pasovský, hlásat odpustky čili prominutí časných trestů těm, kdo by po hodném přijetí svátostí pokání a oltářní zbraní nebo příspěvky peněžitými chtěli papeži nápomocnými býti v nastalé mu válce s králem neapolským Ladislavem: povstal proti hlásání odpustků těch M. Jan Hus a oháněl se hlavně důvody i slovy Viklefovými, že prý nemají dávány býti peníze papeži na prolévání krve křesťanské. A M. Jeroným ve veřejném shromá-

ždění vývody Husovy plamennou řečí doprovázel, a tak skoro celé shromáždění za sebou strhl.

Zároveň ale uspořádal pak velmi obratně četné pouliční i chrámové projevy proti hlasatelům odpustků, a ve spojení s Vokem z Valdštejna, zlovolným nepřítelem duchovenstva a milcem královým, ustrojil potupný průvod takový, že na ozdobeném vozu byla městem vezena veřejná nevěstka s bullou papežskou na hrdle. Průvod tento zastavil se posléze před pranýřem, kde udělána byla hranice, na které pak bulla byla potupně spálena. Při dalším rocení pak Jeroným sám jednoho karmelitána vhodil do Vltavy.

Potom odebral se M. Jeroným zase do Polska, Litvy a Krakova, všude bludné nauky Viklefovy roztrušuje a obhajuje. Z toho povstalo tam mnoho náboženského kvašení myslí mezi lidem, a M. Jeronýmovi vyčítáno i to, že se přibližuje rozkolnému pravoslaví a nadržuje mu.

4. Když byl Hus vyzván, aby se na sněmu v Kostnici ze svých bludných nauk ospravedlnil, radil mu M. Jeroným, aby do Kostnice šel. Později přišel za ním sám; ale ubytoval se zatím jen na blízku Kostnice, v Überlingen, a dal na více místech v Kostnici upevniti vyhlášky, v nichž ujišťoval, že i on se do Kostnice na soud dostaví, bude-li mu od krále i sněmu dán glejt čili bezpečný průvod, aby tak učiniti mohl. Poněvadž se mu dlouho odpovědi nedostávalo, chtěl se vrátiti do Čech. Když však dne 18. dubna 1415 obdržel žádaný glejt koncilu, totiž bezpečnost ovšem před všelikým bezprávím, ale nikoliv před právem: vydal se do Kostnice.

V Kostnici byl pro hrozné tupení sněmu uvržen do okovů, a později dodán k ostříhání žalárníku Husovu.

V žaláři se M. Jeroným rozstonal. I zdál se býti udolán, a projevil také ochotu, že vydá pro-
jádření takové, z něhož bude patrné, že souhlasí s odsouzením Viklefa a Husa. A v podobném smyslu dopsal také Lackovi z Kravař, přednímu přívrženci Husovu.

M. Jeroným se nadál, vydá-li souhlas s odsouzením Viklefa a Husa, že bude z vazby propuštěn. Ale nestalo se tak. Toliko že mu byl žalář učiněn snesitelnějším. Proti propuštění jeho povstali totiž učený Gerson a protivníci jeho z Čech, poněvadž nevěřili, že by se M. Jeroným v pravdě rozhodnutí sněmu podroboval.

5. Sněm ustanovil potom dne 24. února 1416 nové soudce nad M. Jeronýmem, a sice Jana, patriarchu cařihradského, a doktora Mikuláše z Dinkelsbühlu, ježto roznášela se zpráva, že prý král Václav dal posavadní soudce Jeronýmovy uplatiti, aby ho na svobodu propustili.

Před novými soudci byly na Jeronýma od pražských mnichů podány 102 žaloby, a bylo mu dovoleno, jak si přál, aby se ve slavném sezení dne 23. května 1416 ze svých bludných učeních obhájl.

M. Jeroným sice s velikou výmluvností nevinu svou dokazoval; avšak sněm vývodů jeho nepřijal, poněvadž odpíraly učením Církve katolické, a ničily celou její soustavu, od samého Syna Božího jí udělenou.

Vida M. Jeroným, že sněmovníků na svou stranu nepřeveďte, a jako jeho přítel Hus odsouzen bude, prohlásil obrácen ku přítomnému lidu: »Musím zemřít, poněvadž nechci Jana Husa odsouditi.«

A v pravdě stihl ho osud Jana Husa. Když jako i Hus činil, bludů svých odřící se nechtěl, jak k tomu slavnostně byl vyzván, a lid proti Církvi štváti neustával, byl od Církve shromážděné jakožto tvrdošíjný a nenapravitelný kazič pravé víry čili jakožto kacíř odsouzen. Načež vykonán byl nad ním ortel smrti ne od kněží, ale od moci světské, a sice na základě téhož zákona »Schwaben- u. Sachsenspiegeln«, na jehož základu upálen byl i Hus.

M. Jeroným upálen byl na hranici dne 30. května r. 1416.

F.

M. Kříštan z Prachatic.

1. Týž narodil se r. 1360. Studoval na vysokých školách v Praze, stal se tu r. 1388 bakalářem, a r. 1389 mistrem svobodných umění. R. 1392 stal se profesorem na vysokých školách, a r. 1403 děkanem učení filosofického. Byl velice učeným bohoslovcem, hvězdářem i lékařem.

R. 1405 stal se farářem u sv. Michaela na Starém Městě, kde dříve byl kazatelem. Tam na faře čítány byly spisy Viklefovy; Hus měl tam již r. 1398 o nich prudké hádky.

R. 1411 odepřel M. Kříšťan jakožto farář vyhlásiti klatbu arcibiskupovu na Husa, za což získal si Husovo upřímné přátelství.

R. 1412 zvolen byl Kříšťan za rektora university přese všecken odpor fakulty bohoslovné.

Z přátelství k Husovi odebral se M. Kříšťan za Husem do Kostnice, aby mu tam v obhajování byl nápomocen. Byl tam ale na udání Michaela Soudného (čili de Causis) jat; avšak na přímlovu císaře Sigmunda zase na svobodu propuštěn.

2. Po Husově smrti M. Kříšťan obrátil. Počal si dopisovati se Štěpánem z Pálče; načež se i úplně k náhledům katolickým vrátil, jako dříve byl učinil i Páleč.

R. 1433 stal se M. Kříšťan přece opět rektorem university, a byl zároveň jediným řádně ustanoveným farářem pražským, ježto ostatní fary proti všemu právu opanovali husité.

R. 1437 zvolen byl M. Kříšťan od stavů administrátorem arcibiskupství.

R. 1439 zastižen byv morovou ranou, zemřel.

G.

M. Michael Soudný (de Causis).

1. Neustálé štvání M. Jana Husa doznělo v takové ovoce, že duchovenstvo již ani v kostelích nebylo bezpečno; ano dne 10. července 1412 jali se tři chasníci hlasitě v kostelích odmlouvati, a nabízené odpustky papežské za klam vyhlašovati. I byli za to dle rozkazu králova na hrdle

ztrestání. Hus však ani takto od dalšího bouření odvrátiti se nědal, ale smrt chasníků těch za smrt mučednickou prohlásil, a pochoval je s velikou slávou ve své kapli betlemské.

2. Toto pozorující faráři pražští, že oni se ani u svého arcibiskupa Albíka, stvůry to krále Václava, ani u krále samého práva a obrany nedočkají, obrátili se se svou stížností proti Husovi přímo až ku papeži Janu XXIII., žalující na něho, že pohrdá rozkazy i tresty církevními; že jsa již dvě leta v klatbě, učení arcikacíře Viklefa hájiti nepřestává; proti moci papežské a udílení odpustků od ní brojí, a jedovaté spisy proti Církvi i do sousedních zemí zaslal.

Zástupcem farářů u papeže učiněn farář u sv. Vojtěcha Michael, z Německého Brodu, zvaný Soudný anebo latině de Causis.

Následkem této žaloby nařídil papež odporující zástupce Husovy u papežské stolice uvězniti; jednoho z nich, M. Jana z Jesenic, jenž byl do Čech unikl, k nalehání Michaela Soudného do klatby dáti; a Husa samého klatbou zostřenou stihnouti.

3. Sotva dostavil se později Hus na soud do Kostnice, ihned za ním přibyli tam i hlavní odpůrci jeho a žalobníci na něho: M. Štěpán Páleč, biskup Jan Železný, a Michael Soudný, nedávno teprvé od papeže povýšený k důležitému úřadu prokuratora ve věcech svaté víry («De causis fidei»).

I předložili sněmu nejnovější spisy Husovy, v nichž bludy jeho byly označeny, a nalehali také na to, aby Hus byl uvězněn, by uprchnouti ne-

mohl. Avšak i Páleč i Soudný ohražovali se proti tomu, že by snad ze zášti proti Husovi vystupovali, a tvrdili, že tak učinili pouze z povinnosti své.

Také kardinál Alliacký vydal jim pochvalné svědectví, že se k Husovi chovali ve všem slušně a lidsky.

4. Štěpán Páleč a Michael Soudný svědčili o rok později také proti příteli Husovu Jeronýmovi, jenž byl za Husem do Kostnice přibyl, aby mu v obhajování nápomocen byl. Jeroným ale, boje se smutného osudu, jaký pro zlovolné šíření patrně dokázaných bludů stihl Jana Husa, a touže po svobodě, osvědčil dne 10. září 1415, že hotov jest bludů Viklefových i Husových odpřisáhnouti, a odpřisáhl pak i veřejně.

Avšak Páleč a Soudný radili sněmovníkům přece, aby Jeronýma nepropustili; a ti také toho neučinili, zejména že na něho zatím ještě i jiné žaloby přistoupily, a bylo jako patrné, že by Jeroným na svobodě v bořivém svém díle pokračoval. Na to Jeroným prohlásil Husa za světce, a lítost svou, že se učení jeho odřekl. A když všechno napomínání ukázalo se při něm jako při Husovi marným, byl i on pořadem práva upálen dne 30. května 1416.

H.

Biskup Jan Železný.

1. Jan Železný byl biskupem litomyšlským, a za dob Husových předním sloupem strany katolické i v Čechách i na Moravě.

O osudech jeho až do r. 1392, kdy se stal biskupem v Litomyšli, není určitých zpráv.

R. 1396 stal se Jan Železný členem stálé rady, která králi Václavovi od šlechty byla vnučena; a od té také doby počíná důležitá úloha jeho na poli politickém, kdežto o činnosti jeho v ohledu církevním v jeho vlastní diecesi není skoro žádných zpráv.

R. 1402 ustanovil král Sigmund Jana Železného za jednoho ze správců zemských, když bratra svého Václava držel v zajetí.

2. Zejména vlivuplně působil Železný na církevním sněmu, v Kostnici konaném. Aby se tam odebrati a proti Husovi pracovati mohl, sebrána byla mezi duchovenstvem zvláštní daň pro něho.

Do Kostnice přibyl Železný asi v lednu 1415, a připojil se tam ihned k odpůrcům Husovým. Dne 16. května r. 1415 žaloval Jan Železný na sněmu, že Husovi přívrženci rozdávají velebnou Svátost pod obojí způsobou, a mnozí že roznášejí Krev Páně v nádobkách nesvěcených, a v lahvičkách ku nemocným.

I když Hus byl utracen, nepřestal Železný přičiňovati se proti přátelům jeho, začož obrátil se hněv jejich proti němu. Okolní šlechta ohlávší se jemu opovědnými listy, začala pleniti a dobývati statků jeho, tak že již záhy valná jich část octla se v rukou protivníků.

3. Když došly na sněm v Kostnici zprávy o tom, kterak se přátelé Husovi chovají k biskupovi Železnému, a kterak veškeré věrné duchovenstvo pronásledují, vyslali sněmovníci dne 31. srpna 1415 biskupa Železného s plnomocen-

stvím jakožto mimořádného legáta do Čech, a dali jemupsaní, v kterých snažně ho doporučeli pod ochranu všem milým synům Církve, zvláště ale královskému hofmistru Janovi z Hradce.

Avšak biskup Železný našel po svém návratu do Čech smýšlení krajanů pro odsouzení Husa tolik změněné a nepříznivé, že si sotva troufal veřejně se ukázati. Zejména na výsost byl zarmoucen, že i arcibiskup Kunrad i biskup olomúcký Václav jen vlažně ho přijali, a obojetně se k němu chovali.

4. Avšak Železný nebyl mužem chabé bázně. Počal nejspíše ze sídla svého v Litomyšli všechny nepřátele Husovy revoluce soustřeďovati, a husitství potírat. A když se snahy jeho v Čechách nepotkávaly dosti s kýženým výsledkem, obrátil činnost svou i na Moravu.

Pro tuto svou horlivost, kterou pojmenování »Železný« si zasloužil, byl biskup Jan od sněmu kostnického dne 14. prosince 1416 jmenován administrátorem uprázdněné stolice biskupské v Olomouci, a ponechána mu i diecese dosavadní.

5. Nyní teprve rozvinul biskup Železný síly své po boku krále Sigmunda proti nepřítelům Církve katolické. Na všech skoro výpravách Sigmundových proti odbojníkům účastnil se i Železný s pomocí svou brannou, okamžitými nezdary nikterak odstrašiti se nedávaje.

Jeho přední zásluhou jest, že husitství na Moravě nikdy tolik kořenů nezapustilo, jako v Čechách; a že nejhorlivější husité, jako M. Petr z Mladenovic a kněz Martin Húska, příjmím

Loguis čili Mluvka, museli ze země ujíti a pak žili v Čechách.

Když husité moravští r. 1421 utvořili »Nový Tábor« na ostrovu řeky Moravy, pod městem Hradištěm, pokoušel se Železný se vším úsilím o zničení toho hnízda rozbrojů; ale cíle svého nedosáhl. Tito moravští táborité obořili se pak na blízký Velehrad, dobyli i vypálili ho, a upálili i mnichy, kteří tam žili. Teprve když vojsko krále Sigmunda, z Uher přichozí, celé okolí vyplenilo, táboři moravští sami se rozešli.

6. R. 1423 učiněna byla hlavně proti Janu Železnému výprava táboritů českých na Moravu, v které svedena krvavá bitva u Kroměříže, v níž Jan osobně se zúčastnil, a v které obě strany bojující veliké ztráty utrpěly.

Pro takovéto horlení vyznamenán byl biskup Jan od svých stranníků mnohými způsoby. A když arcibiskup pražský Kunrát sám k husitům odpadl, zvolen byl Jan za administratora jeho arcibiskupství.

R. 1426 stal se i kardinálem římské Církve, i účinným rádcem krále Sigmunda v Uhrách.

Tam také se roznemohl, a zemřel dne 9. října 1430 v Ostrihomě.

Ch.

M. Jakoubek ze Stříbra.

1. Týž jmenoval se vlastně Jakub ze Stříbra; ale pro nevelkou svou postavu nazýván býval M. Jakoubek.

Býval spolužákem Jana Husa na vysokých školách v Praze, stal se i jeho věrným přítelem, a posléze i ohnivým jeho zastancem.

R. 1393 stal se bakalářem, r. 1397 mistrem, r. 1400 kollegou Husovým na universitě.

Před 16. říjnem r. 1405 byl vysvěcen na kněze, poněvadž tou dobou stal se oltářníkem u sv. Štěpána »na Rybníčku« v Praze.

Roku 1407 kázal u sv. Michaela na Starém Městě, a zle útočil proti světskému panování duchovenstva. I tvrdil, že vrchnosti světské mají duchovenstvo donutiti, aby se bohatství svého zřeklo.

Ve svém horování ale často přestřeloval, přidržuje se tu mnohdy ještě více, nežli Jan Hus, bludaře Viklefa, ondy zase M. Matěje z Janova.

R. 1408 na slavné schůzi, dne 20. května v domě »u černé růže« konané, obhajoval Jakoubek učení Jana Viklefa po boku Jana Husa, ač tehdy bez úspěchu. S Husem stál vůbec v popředí revolučního proudu v Čechách, a byl také po spálení knih Viklefových dne 28. července r. 1410 od katolického duchovenstva u arcibiskupa obžalován, i pro své horování pro Viklefa a i proto, že papeže Jana XXIII. nepřímě jakožto antikrista líčil.

2. R. 1414 vydal Jakoubek »Postillu«, čili kázání svá pod záhlavím »Sermones repraesentati a Jacobello per circulum anni.«

Tou dobou tvrdil také v účené hádce čili v disputaci v kolleji Karlově konané, že třeba nej-světější Svátost podávati pod obojí způsobou, ježto Pán řekl: »Nebudete-li jísti těla Syna člo-

věka a píti jeho krve, nebudete míti v sobě života.« (Jan 6., 54.) A také sám pod obojí přísluhovati začal ve farním kostele »sv. Martina ve zdi«.

Když pro tyto a podobné novoty arcibiskup Jakoubek z Církve vyobcoval, týž klatby té nedbal, ale po svém způsobu horoval dále. A když i sněm kostnický učení jeho zavrhl, Jakoubek, podobně jako Hus, soudem sněmu toho pohrdaje, napsal »Obranu« učení svého.

R. 1417, po smrti Husově, kázal Jakoubek v Týně proti uctívání svatých i obrazů jejich, podobně jako byl učil M. Matěj z Janova. A s M. Kříšťanem tvrdil, že dovoleno jest »slovo Boží hájiti i mečem.« Kterémužto učení pozdější bludař Petr Chelčický nikterak přisvědčiti nechtěl.

3. R. 1419 stal se Jakoubek kazatelem v kapli betlemské, kde jeho odpůrce Havlík stal se nemožným proto, že nechtěl podávati svaté přijímání »pod obojí«, ač universita byla tento způsob schválila.

R. 1427 ustoupil Jakoubek v pracích svých M. Janu Rokycanovi, a zemřel 9. srpna r. 1429 v kruhu svých přátel.

M. Jakoubka měli mnozí jako nějakého světce, ač on články víry předělávaje, jím v pravdě nikterak nebyl. Ku takové slávě jeho napomáhalo, jako i Janu Husovi to, že právě neoddávali se zjevně nemravnému životu, jak často již činili sami ti, kteříž jiných »reformovati« čili obnovo-
vati chtěli!

I.

M. Marek z Hradce.

Týž byl zároveň s Husem na mistra svobodných umění povýšen.

Když arcibiskup pražský Zbyněk Zajíc z Hasenburku r. 1410 zakázal v kaplích kázati, knihy Viklefovyžku spálení odsoudil, a ty počtem 200 svazků, mezi nimiž byl i jistý počet skvostně vázaných, skutečně spáliti kázal, tehdy Hus knihy odevzdáváje, pyšně prohlásil: »Ať jen arcibiskup knihy prozkoumá, a najde-li v nich cos bludného, já sám budu proti nim.«

Tehdy proti těmto nařízením arcibiskupovým protestovala universita, v čele se svým prokuratorem, později i rektorem M. Markem; a s nimi zároveň odporoval i král Václav, nejspíše od Husa a jeho druhů k tomu jsa poštván, ježto si jinak s učením církevním hlavy nelámал!

Doslov.

1. Přehlédneme-li nyní na konec s klidnou myslí celé to vystoupení M. Jana Husa a druhů jeho, jaký si musíme utvořiti úsudek o něm?

Je-li kdo upřímným věřícím Syna Božího, ten také každé ustanovení jeho beze všech výhrad přijímá. I jest přesvědčen, že Kristus Pán založil jen jednu jedinkou Církev svou, a tu na Petrovi, jak jemu to Sám slavnostně prohlásil.

A tato Církev jeho že nemohla nikdy v bludy upadnouti, poněvadž On sám slíbil jí všemohoucí pomoc i přispění Ducha svatého, Ducha pravdy, a sice až do skonání světa! I byl by se tedy Syn Boží slovu svému Božskému nevěrným stal, kdyby byl kdy Církev opustil, aby mohla podlehnouti branám či mocnostem pekla a ďábla, arcilháře od počátku. Tolik ale tvrditi rouháním by bylo!

Spasitel slíbil ale jen apoštolům za vedení Petra »Já s vámi jsem až do skonání světa«; a neslíbil své všemohoucí ochrany ani žádnému jednotlivému apoštolu, jenž by se snad od Petra, ustanovené hlavy jeho Církve, odloučil. Tím méně pak slíbil všemohoucí ochranu před poblouzením některému podřízenému knězi, jenž by se oddělil od jednoty s dědicem sv. Petra, papežem, a s dědici sv. apoštolů, jimž biskupové říkáme.

Je-li tomu ale tak: jak přišel k tomu pouhý mistr filosofie a bakalář v bohosloví, jakým byl

kněz Jan Hus, aby v Církvi Páně cos »reformoval«, ba až i novoty u víře zaváděl, nejsou od nikoho zplnomocněn, ba i proti výslovným zákazům biskupů, papeže i Církve celé?!

2. Či snad ho Bůh sám bezprostředně povolal, a tak ustanovení Syna svého o viditelných zástupcích jako na zemi zrušil? Kterak to Hus prokázal?

Ničím!

Mojžíš a proroci činili zázraky, aby ukázali, že jich Bůh k nápravě kleslého pokolení a hlásání vůle své poslal.

Kristus Pán činil zázraky, aby ukázal, že jest Pánem nebes i země, a tak od Boha Otce slibovaným i seslaným Mesiášem.

Zázraky činili i apoštolové Páně, zázraky činili i svatí a světice Boží, aby zřejmo bylo, že mají poslání své od Boha.

A čím prokázal M. Jan Hus, že měl poslání s hůry, aby Církev Páně předělával, ba novou církev svou zakládal?

Ani jeho nejhoroucnější chvalořečníci nedovedou se pochlubit ze života Husova ničím, co by jako poslání od Boha vypadalo!

Jestliže ale Hus nějakého vyššího poslání svého ničím neprokázal, ba jestli přese všechny záповědi zákonitých vrchností duchovních neslýchané bouře v Církvi působil, a pak i jakožto svévolný, nenapravitelný kazič víry čili kacír odsouzen byl, stalo se mu jen dle rozkazu samého Syna Božího: »Jestliže kdo Církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán.« (Mat. 18., 17.; Luk. 10., 16.)

3. Byly-li v Církvi vůbec pro roztržku v hlavě mnohé mravní nepořádky, a bylo-li i v Čechách přes úsilí císaře Karla IV., arcibiskupů Arnošta z Pardubic, Očka z Vlašimi, Jana z Jenštýna, Zbyňka Zajíce a slavných kazatelů a mravokárců Waldhausera a Miliče, Jana Nepomuckého a Tomáše ze Štítného, přece mnoho vadného, zejména pro lehkomyšlnost, nedbalost, svévolnost, ukrutenství krále Václava: nabyl tím sice Hus vhodné příležitosti, aby nenasytné své ctižádosti hověl; ale nenabyl tím ještě nikterak i práva ku své — revoluci!

A bylo-li cos vadného v Čechách za časů Husových, čehož nikdo nepopírá, a čemu při křehkosti lidské nikdo právem se nediví: Hus svou vzpourou proti mocnostem duchovním i světským nejen naprosto ničeho nenapravit, ale zlo teprve do nekonečna rozmnožil!

O tom však, jaké ovoce přineslo, dračí semeno, Husem i jeho přáteli rozsívané, povíme si pro výstrahu příště!

DÍL TŘETÍ.

: OVOCE :
DUCHOVNÍ REVOLUCE
: v Čechách :

roznícené M. Janem Husem až po
: církevní sněm v Basileji. :

V PRAZE 1908.

— Tiskem a nákladem družstva Vlast v Praze. —

Oddělení prvé.

Použito bylo spisů a případných statí z nich:

1. Dr. František Palacký: »Dějiny národa českého«. Vydání z r. 1894.
2. Dr. Tomek Václav Vladivoj: »Děje království českého«.
3. Téhož: »Dějiny Prahy«.
4. Winter Zikmund. »Děje vysokých škol pražských.«
5. Téhož: »Život církevní v 15. a 16. století«.
6. Dr. Kryštůfek František: »Církevní dějiny«.
7. Novák Tomáš: »Obrazy z dějin církve«.
8. Frind Anton: »Die Kirchengeschichte Böhmens«.
9. Dr. Alzog Johann: »Handbuch der Universalkirchengeschichte«.
10. Erben Karel: »Sebrané spisy M. Jana Husa.«

A množství jiných příhodných spisů.

Přehled.

Husovou trudnou smrtí nebyly bouře v Čechách nikterak zažehnány: ale naopak z hranice jeho vzplál hrozný žár, jenž zachvátil netoliko jeho milou vlast, ale spoustami naplnil i země sousední! Následkem bořivého vystupování Husova povstala totiž dlouholetá, svrchovanou měrou krvavá a ukrutná válka domácích, která za bídneho krále Václava vzplanula, od Žižky a jeho stoupenců beze všeho milosrdenství byla živena, a skončila teprve bratrovražednou bitvou u Lipan r. 1434, všude místo slibované od husitů

svobody jen nové porobenství na lid zubožený uvedši.

Povím nyní dle poctivých pramenů historických průběh této hrozné domácí války, Janem Husem způsobené.

I. Revoluce za krále Václava.

1. Zatím, co se dály v Kostnici soudy nad Husem a jeho dílem, rostly různice v Čechách měrou čím dále tím povážlivější. Zejména když Hus přáním přátel svých vyhověl, po delším váhání zjevně k učení Jakoubka ze Stříbra se přidal, a svým stoupencům bez dalšího svolení Církve přijímání pod obojí způsobou rozhodně schválil: učiněn jest kalich, jenž každému věrnému učenníku Páně jesti: památkou na smírnou oběť a přesvatou krev Beránka Božího, odznakem všech těch, kdož proti Církvi katolické odbojně se stavěli, a v zaslepenosti své, s Husa na ně přešlé, v Čechách boj bratrovražedný podnikli.

2. Jakmile se pak v Praze rozneslo, že milovaný mistr Jan Hus byl v Kostnici jakožto kacíř a revolucionář odsouzen a na hrdle potrestán; počaly tu ihned krvavé výtržnosti. Rozeštvaný lid počal hněv svůj vylévat nejprvé na kněžích, kteříž byli v Praze známi jakožto odpůrci Husovi. Těm vedrali se velebitelé Husovi s násilím do příbytků, v těch vše vydrancovali, a koho zastihli, toho do Vltavy vhodili. Pak, jestli právem či neprávem, se netázajíce, na místě odpůrců

Husových usadili ihned samozvaně kněze jiné, Husovi přející.

A podobně, jako lid pražský, jednali i mnozí páni, že kněze, při kostelích náležitě ustanovené, proti vši spravedlnosti násilně vyhnali, a pokud jim jen vlastní moc k dílu takovému postačovala, všude zaváděli a nařizovali přijímání pod obojí, na znamení odboje svého proti Církvi. Zejména zle se vymstili Janu Železnému, biskupu litomyšlskému, jenž práva Církve zmužile hájil, a v Kostnici řízným odpůrcem Husovým byl.

Různice a nepokoje v celé zemi, veřejné loupeže, zabírání kněžských i zádušních statků, vypovídání věrných katolíků ze země ovšem že nenasvědčovaly tomu, jakoby šlechticové, kteříž si tolik dovolovali, byli »beránci nevinní, ve svých posvátných citech uražení,« jak někdy oproti vši pravdě se vypravuje. Ale pak věci ty vydávají jasné svědectví o tom, že rozmařilé šlechtě šlo o něco zcela jiného, než o nápravu v Církvi a o přesné učení katolické! Páni ukázali, že se od Husa naučili vši auktoritou církevní pohrdati, a dle návodu jeho pod rouškou náboženské horlivosti nad duchovenstvem panství si osvojuvati.!

Proto již po upálení Husa opovážili se mnozí otcům církevním a svým duchovním představeným trpké výčitky činiti; že prý »zbožného bezúhonného mistra utratili pro kacířství, ježto on žádným kacířem nebyl« (!) právě tak, jakoby oni od Ducha svatého k tomu byli povoláni, nad tím bdíti a souditi, co se s učením Páně srovnává a co ne, na místě dědiců apoštolských!

3. Když takto páni veřejných násilí se dopouštěli, král Václav, jak povinností jeho bylo, jim v tom nic nebránil, jsa zprvu Husovi nakloněn, a na papeže a biskupy rozzloben; ba on sám dal dříve dva německé členy pražského magistrátu stíti, že se opovážili Husovi odpírati; a tak učinil všem i k dalším násilnostem příklad a pobídku!

Páni necítili se ale přece dosti bezpečnými i pro všecku budoucnost; a proto sestoupili se počtem 452 ve spolek, nazvaný »Jednota na obranu učení mistra Jana Husa«. I zavázali se mezi sebou, že žádných rozkazů sněmu církevního více přijímati nebudou: ale že se budou na dále spravovati toliko Písmem svatým, domácím duchovenstvem, a poučováním mistrů pražské university. Na písemnou úmluvu tu všichni se podepsali a přitiskli i své pečeti.

Hlavami jednoty husitské byli Čeněk z Wartenberku, Lacek z Kravař a Boček starší z Poděbrad. Přivrženci její bydleli hlavně v krajinách českých.

4. Když se takto páni husitští sjednotili, a oproti rozkazům Církve i krále se posílili: počali sami fary ve svém území »visitovati«; všude s násilím kalich zaváděti; svobodu kázání, jak jí Hus rozuměl, provozovati; statků církevních si přivlastňovati; proti kletbám církevním navzájem se chrániti i posilovati.

Že za takových poměrů byl brzo citelný nedostatek řádných kněží, vysvětil světící biskup Heřman, generální vikář pražský, přivrženec husitů, na hradu Lipnici blíže Německého Brodu, patřícím Čeňku z Wartenberku, množství mužů

na kněžství, kteří husitsky smýšleli, a tak stranu odbojných pánů rozmnožili.

5. Oproti této husitské jednotě utvořila se jednota jiná, »na obranu učení Církve katolické«, počtem skrovnější, než husitská, v níž čelo postavili se Jan mladší z Jindřichova Hradce, Aleš Škopek a Hynek z Dubé, Petr ze Šternberku, a celý rod Zajíců z Hasenburku. Jednota tato katolická obrala si oproti husitské za účel: »pěstovati poslušnost k římské Církvi i sněmu církevnímu i k biskupovi, jakož byli činili zbožní předci.«

Tato jednota měla přívržence hlavně v krajinách německých.

Takto vznikly v zemi české dva tábory proti sobě, jež měly přívržence po městech i dědinách. A tou dobou, tolik povážlivě rozechvěnou, seděl na stolci královském vášnivý Václav, plný záští proti duchovenstvu i proti Němcům, poněvadž byl s trůnu císaře německého odstaven; a na stolci arcibiskupském nehodný a neschopný Kunrat z Vechty, Němec! Kterak bylo lze od lidí takovýchto očekávati, že ozývající se již bouři v zemi moudrým způsobem zažehnají?!

6. Leta Páně 1417 počali nově zvolený papež Martin V. a s ním i král Sigmund na krále Václava naléhati, aby husitským rozbrojům v Čechách konec učinil, pohrozivše jemu, že by v případě neuposlechnutí proti Čechům jakožto proti kacířům válka křižácká zdvižena byla.

Tu teprve vydal král Václav rozkaz, aby fary, jež věrným katolickým kněžím byly proti

vší spravedlnosti s násilím odňaty, byly jim zase navraceny.

Když ale znamenal, že rozkaz ten mezi rozeštvaným lidem působil veliké kvašení, dopustil, aby byly husitům tři kostely v Praze k volnému užívání ponechány, a sice za vedení před tím vyhnaných kněží pod obojí.

7. Toliko tři kostely v Praze míti, zdálo se ale husitům býti příliš malým ústupkem; a proto začali po Praze konati hlučná procesí po ulicích, aby jako dokázali, že pro ně tři kostely nedostačují; a jali se chrámů, z nichž dle rozkazu královského ustoupiti museli, způsobem lstivým zpět dobývati.

Tak uspořádal dne 30. července *roku 1419* kněz Jan, sběhlý klášterník ze Želiva, hlučné a sice ozbrojené (!) procesí od kostela Panny Marie Sněžné, kde byl husitským kazatelem, ku kostelu sv. Štěpána na Novém Městě pražském. Když ale strana katolíků příchozím vstup do kostela bránila, vedrali se oni do něho s násilím, a kněz Jan jim tam ihned pod obojí přisluhoval.

Od kostela svatoštěpánského vydali se husité před radnici novoměstskou, a žádali na purkmistru a konšelích, kteří byli Němci a katolíci, aby jim vydali vězně, kteří byli pro náboženské různice zatčeni. Ale ti jim toho odepřeli. Zatím hodil prý ale někdo s okna radnice kamenem po knězi Janovi, jenž nesl velebnou Svátost. To když se stalo, rozlítili se zástupové, a za vedení jednookého zemana Jana Žižky z Trocnova, bývalého dvořenína králova, vypáčili vrata do radnice, a kde koho zastihli, toho zabili. Purkmistra

samotného vyhodili s několika konšely oknem na ulici, kde je rozvzteklý zástup na kopí schytl a ubil. Potom rozběhli se zástupové ještě po městě, některé kláštery vydrancovali, a mnichy a jeptišky v nich stloukli.

Král Václav byl tou právě dobou na svém hradě v Kundraticích u Prahy. Když se o těchto krvavých událostech dověděl, vzplanul mocným hněvem, a pohrozil pomstou krvavou všem kněží husitským.

Avšak hrozby své nesplnil; neboť ranila ho opět mrtvice, tak že skončil dne 16. srpna roku 1419. Když nedusil požáru, pokud mohl: nemohl mu více brániti, když by byl nyní již chtěl!

8. Sotva se novina o smrti králově roznášela, tu již vzpoura teprve náležitě vzplanula. Rozvzteklý lid vrhl se na starobylý klášter kartusianů při řece na Smíchově.

Zuřivci oltáře v něm pobořili, obrazy Spasitele zničili, nejsvětější Svátost zhanobili, pak chrám i klášter zapálili, a mnichy spoutané zavedli na radnici staroměstskou, odkud byli později do kláštera v Sedlci propuštěni.

Že právní dědič koruny české, král Sigmund, žádostem odtrženců, aby jich totiž při jejich zvláštnostech ponechal, ihned vyhověti nevolil: vyhlásili ho oni za nepřítele vlasti, a jali se proti němu nastupovati mocí brannou!

Nespokojenci chtěli se nejprvé zmocniti hlavního města Prahy a pak Plzně. Když se jim ale ani jedno ani druhé nezdařilo, vystěhovali se i se ženami i s dětmi svými, počtem asi 42.000

hlav, na pusté hradiště nad řekou Lužnicí, kdež vystavěli si pevné město, které nazvali biblickým jménem Tábor. Místo toto bylo jim ale nad ostatní milejším proto, poněvadž tu Hus, od krále z Prahy vypovězený, po nějaký čas byl žil, a lid zdejší i vůkolní proti Církvi kázáními svými mocně rozešťval a popudil. Na Táboru pak zavedli pospolitý život, jaký prý panoval mezi prvními křesťany, a počali se odtud jmenovati »bratrstvem tábořským«.

Ale i mimo Tábor učinili si husité čtená střediska po venkově. Na osvědčení víry své konali rádi hlučná procesí, a putovali na hory, jimž dali jména dle bible, jako Horeb, Hora olivetská a podobně, a tam konali bohoslužby své, na místě v posavadních kostelích katolických.

9. Jednota u víře mezi husity, kteříž si byli kalich za odznak svůj zvolili a proto »kališníci« se nazývali, ovšem dlouho netrvala, poněvadž živým učením Církve, na škole Petrově vzdělané, pohrdli, a toliko mrtvé Písmo za pramen víry vyhlašovali. Písmu ale chtěl po příkladu, jaký jim dal Hus, každý rozuměti lépe nežli papež, a tím spíše také lépe nežli každý jiný člověk!

Kdežto tedy původní kališníci, k nimž stáli hlavně čeští páni a Pražané, dle učení od Husa stvrzeného, toliko přijímání nejsvětější Svátosti pod obojí způsobou žádali, a v ostatním nevalně od katolíků se lišili: začali v Táboře učení Husovo dále rozprádati, a tvrditi, že Církev katolická vůbec platnosti více nemá; a že tedy netřeba více ohlížeti se na učení její, přece od samých apoštolů ústně hlásané, a od jich učenníků

sebrané; ale že třeba přidržovati se jen Písma svatého. A proto všechno to, co slovy zřejmými v Písmě svatém naznačeným neshledávali, na-
pořád zavrhovali.

Tak zavrhli mši svatou; svátosti až na křest a večeři Páně; modlitby na počtu svatých a za zemřelé; učení o očištění; dále všeliká církevní svěcení i žehnání, řehole posty. Rovněž zavrhli všelike obřady, a pak ovšem i všeliká roucha obřadní, ač již Starý Zákon oboje nařizuje; a konali bohoslužby, jaké si sami vymysleli, v rouchu obyčejném, všedním i špinavém, tak že si od mírnějších kališníků pro své výstřednosti přezdívky »ševců« zasloužili; kdežto oni zase kališníkům spílali »plachetníků«, poněvadž jejich duchovníci sloužili mši svatou v rouchách kněžských.

10. Bratrstvo táborské ale v pravdě bratrstvem čili sdružením dle vzorů prvotných křesťanů nebylo, poněvadž první křesťané spolčovali se sice ku vzájemné podpoře ve službě Boží, nikoliv ale jako Táborští ku veřejné vzpouře čili revoluci!

Táborští učinili si zřízení vojenské, a hotovili se v sídle svém ku brannému odporu proti protivníkům svým, zejména i proti zákonitému králi. Byli pod svými vlastními, zvolenými hejtmany, jichž předákem byl Jan Žižka z Trocnova, jenž v dřívějších letech svých býval i loupeživým rytířem v jižních Čechách. Ten si je ve zbraní a bojování vycvičil.

Oproti posavadní zbroji rytířské vyzbrojil Žižka stoupence své, po většině z lidu venkovského sestávající, cepy, železem okovanými a

bodáky posázenými; pak mlaty, palcáty a oštěpy. Také zavedl při nich častější střelbu z děl, než jak až posud bylo ve vojenském obyčeji, dav si děla a houfnice uliti ze zvonoviny. Ležení svá opevňoval ale válečnými vozy, jako pohyblivými hradbami. A tak sestavil voje své téměř nepremožitelné.

11. Škoda, že Žižka a přátelé jeho neužili veliké válečné moci své k lepším účelům, než jak učinili, užívajíce jich na záhubu svých vlastních rodáků a ve vlasti své, jež sluší přece každému opravdovému křesťanu milovati a před ostatními si vážit. Vždyť i sám Spasitel před ostatními miloval národ svůj, z něhož jakožto pozemčan byl vyšel; a přednost dával vlasti své, ač všech národů spasit přišel. Z rodáků svých vyvolil si apoštoly, a s nimi procházel rodnou zemi svou, všude dobře čině. Ano věda, co očekává tvrdošijný a zpronevěřilý Jerusaleml, nad zkázou jeho plakal! Žižkovi stoupenci ale všude ve vlasti své drahé odkazy po předcích hubili, pálili, ničili; jinak smýšlející trýznili a upalovali, a tak nesčíslných slz smutnou příčinou se stali! —

Není mým úmyslem, celé dějiny bratrovražedných bouří popisovati, jež Hus učením svým roznítil, Žižka ale se stoupenci a přáteli Husovými prováděl. Jsou o těch trudných a neblahých věcech sepsány veliké knihy; a také jsou po celé naší milé vlasti i ve vůkolních zemích o tom smutné památníky na kopcích i dolinách pro výstrahu všem věkům budoucím! Nebo málo jest v Čechách asi krajin, v nichžto by nebyly trosky hradů, kostelů, klášterů, sídel duchovních i svět-

ských pánů, jež husité i s drahocennými památkami jejich byli zničili! Chci toliko krátce vypočísti hlavní škody, a poukázati na rány, jež válkami husitskými, od mnohých zcela proti pravdě a spravedlnosti vychvalovanými, lidu našemu a vlasti naší byly zasazeny!

II. Revoluce za Žižky.

1. Císař Sigmund vida, že za takovýchto okolností v zděděném království svém po smrti bratra svého Václava nebude moci ujeti se vlády cestou mírnou: ustanovil se na tom, že se s velikou mocí válečnou do země české odebere, aby nespokojenců zstrašil. Za tou tedy příčinou požádal papeže Martina V., aby na tvrdošijné bludaře v Čechách prohlásil křižáckou výpravu, a i sám počal s velikým důrazem a sebevědomím nastupovati.

Avšak svedeného a rozvášněného lidu českého takto nezastrašil, nýbrž jenom ještě k tužšímu odporu ho popudil. Ku vzbouřencům oproti nemilému králi přidal se až i posavadní vladař v zemi, Čeněk z Wartenberku, vytýkáje jemu, že prý národ český neprávě bludařstvím nařkl i potupil, a křižáckou výpravou národ český v moc a plen odvěkých nepřátel jeho, totiž Němců, vydává.

Týž se ale později s císařem zase smířil, když znamenal ohavnosti, jakých se obranci Husovi v samé Praze dopouštělí.

Tak zejména již r. 1419 zničeny byly od husitů kláštery dominikánů v Plzni, Klatovech a

Písku, a klášter Strážců Božího Hrobu na Zde-
raze, kde toho času na 200 bratří žilo.

2. Co se tyto a podobné ukrutnosti dály, přitáhl císař Sigmund ku Praze s mnohými kní-
žaty německými, a se stem tisíců bojovníků kři-
žáckých, a rozložil se kolem Prahy. Byla to
první výprava křižácká do Čech.

Dne 30. června *roku 1420* odebral se Sig-
mund ve slavném průvodu na hrad pražský, jež
přívržencům jeho byl vladař Čeněk z Warten-
berku dle učiněné úmluvy vydal. Oproti němu
stáli Pražané s pomocným vojskem z Táboru,
jež pod vedením samého Žižky bylo se rozložilo
na hoře Vítkově, která od té doby sluje Žižkov.

Dne 14. července na to svedena byla na Vít-
kově, jehož chtěli křižáci dobýti, krutá bitva, která
ale dopadla ve prospěch husitů. Sigmund tím
rozmrzen, brzo se na to z Prahy odebral; a po-
něvadž nebyl s to, aby pánům, pomocníkům svým,
slíbené odměny za pomoc jimi poskytovanou vy-
platiti mohl: zapsal jim před odchodem svým
v zástavu netoliko statky korunní, ale i církevní,
tak že se skoro všecky octly v ruku svět-
ských.

Aby mohl ale vyplatiti najatých žoldnéřů,
dal uloupiti z kostelů, co kde cenného od zlata
anebo stříbra bylo.

Po odchodu Sigmunda dal se Žižka do do-
bývání měst a hradů, v nichž bydleli odpůrci
Husovi a jeho. Dobyl pevného hradu Rabí v kraji
prácheňském, kamž se byli mnozí katolíci utekli
a majetek si uschovali. Žižka dal tam všecko
zboží na hromadu naházeti, a pak vše zapáliti.

Spolu upáleno tu i sedm mnichů. Dále pleněna a vypalována jsou města Vodňany, Lomnice u Třeboně a jiná.

Zvláště strašně ztrestal Žižka Prachatice, že, jak byly slíbily, nechtěly pak husitům volnosti v městě popřáhati. Dvě stě třicet osob bylo tu od něho způsobem ukrutným utraceno. V sakristii městského kostela ukazují posud zprohýbané mříže, které tam sehnání a uzavření katolíci snažili se vypáčiti, aby ušli smrti v plamenech, jež jim tam Žižka uchystal.

3. Téhož roku zpusťošeny jsou od husitů ještě tyto kláštery :

a) Když císař Sigmund přitáhl s vojsky křižáckými ku Praze, rozhodli se Horebští čili družstvo husitské od hory Horebu, za vedení bývalého faráře královéhradeckého Ambrože a pána Hynka Krušiny z Lichtenburku, táhnouti Pražanům na pomoc. I ubírali se krajem mladoboleslavským, a dobyli útokem opevněného kláštera cisterciáků Mnichova Hradiště dne 30. dubna 1420. Tu pak všecko vyloupili a pobořili.

b) Dne 25. dubna 1420 byl od jiných oddělení husitských přepaden cisterciacký klášter v Nepomuku, a ten pak zpusťošěn a vypálen. Téměř všichni mnichové i s opatem byli za živa upáleni, a klášter pak se zemí srovnán. Podobně stalo se téhož roku klášterům a mnichům cisterciackým v Plasích, ve Zlaté Koruně a v Sadské; a konventu maltézských rytířů u Panny Marie pod Řetězem v Praze.

c) Dne 8. května 1420 zapálili husité klášter premonstrátů na Strahově, dříve ho poplenivše,

a mnoho řeholníků v něm usmrtivše. Mimo to byly od nich vypáleny kláštery premonstrátské v Milevsku a Louňovicích.

d) Téhož dne 8. května 1420 obrácen v ssutiny také klášter augustiánů u sv. Tomáše v Praze, a mniši jsou pobiti.

e) Touž dobou, dne 19. května r. 1420 zapálili táborité za vedení Žižky město Benešov, a s ním vyhořel i farní chrám i klášter minoritů. Totéž učinili husité minoritskému klášteru v Králové Hradci, klášteru klárisek u sv. Františka čili u sv. Anežky, a klášteru karmelitánů u Panny Marie Sněžné v Praze.

Klášter minoritů u sv. Jakuba v Praze ušel záhubě jen tím, že ho staroměstští řezníci udatností svou a širočinami svými oproti rozvzteklému lidu husitskému uhájili.

f) Dne 20. května 1420 dobyli husité klášter benediktinů v Postoloprtech, vypálili ho a některé mnichy usmrtili.

g) Dne 22. května 1420 vedrali se táborité do nejprvnějšího kláštera českého v Břevnově, zpustošili ho, zapálili, některé mnichy uvěznil, a dva na hranici upálili.

h) Dne 25. května 1420 přepadly rozvzteklé ženy tábořské panenský klášter u sv. Kateřiny v Praze, vše tam rozbily a pak klášter vypálily.

i) Dne 3. června r. 1420 byl od husitů náhle přepaden klášter servitů čili služebníkův mariánských ve Slupech v Praze, když bratři řeholní byli právě shromážděni. Všichni byli za živa upáleni. Téhož dne zničeny jsou také klášter sv.

Michaela pod Vyšehradem, a sídlo řeholních kanovníků na Karlově.

k) dne 2. srpna 1420 spustošili a v ssutiny obrátili husité panenský klášter u sv. Ducha v Praze; a téhož roku taktéž učinili klášteru v Opatovicích.

l) Dne 6. srpna 1420 přepadli táboři dominikánský klášter u sv. Klementa v Praze, rozbořili ho, a kdo ze 150 mnichů, kteříž v něm bratrsky žili, neutekl, byl na místě usmrcen.

m) Téhož roku zničeny jsou kláštery magdalenek čili bílých paní v Lounech, kde se celé město k husitům přidalo; dominikánek v Králové Hradci, a u sv. Anny na Oujezdě; také kláštery augustianů v Domažlicích a Sušici.

n) Nejhůře ale zuřili tehdy husité na Zbraslavi, kde ve výstavném klášteře odpočívali mrtví králové čeští. Za vedení zvrhlého kněze husitského Václava Korandy tam vrazili, a kde koho dopadli, zabili. Mnichů žilo tam tehdy na tři sta. Po tom jali se rozvzteklí zástupové ničit oltáře, obrazy, sochy, knihy a jiné práce vzácné, památné i umělecké! Potom vyzdvihli pakami těžké kameny z hrobek královských, a vedrali se do hrobů. Tam co kde vzácného na mrtvolách našli, uloupili, a kosti králů rozmetali. Pak se ve sklepích vínem opili, a posléze klášter spustošený vypálili. Mrtvolu krále Václava, teprv rok tam pohřbeného, posadili na oltář, vsadili jí slaměný vích místo koruny na hlavu, a do úst lili jí pivo. Bylo to věru ne již lidské, ale zvířecí zuření!

Takto rozzuřili se mezi husity nejvíce táborité, kteříž učení Husovo a Viklefovo nejvíce za-

stávali, a v život uvéstí chtěli. Není ale divu, když uvěřili mistrům takovým, kteří kláštery za pelechy vší nešlechtnosti vyhlašovali, a s povrchu zemského vyhlazené míti si přáli: že pak vše, co mniši pro Boha anebo pro blaho svých blízních vykonali, napořád pustošili; Bohu zaslíbené mnichy a jeptišky i bez jakékoli příčiny, toliko že roucho řeholní nosili, usmrcovali; ba na odvetu prý za smrt Husovu vše na hranici upalovali, ani věku ani pohlaví při lidech, ani vysoké ceny při věcích nešetříce!

I děly se tyto hrozné věci ve vlasti naší, aniž by jim kdo byl bránil, poněvadž císař Sigmund, poražen byv na Žižkově, ze země docela byl odešel, sám ani rady ani pomoci si nevěda.

4. Zatím začali Pražané dobývati Vyšehradu, kde byla královská posádka, aby se takto postupem celého majetku královského zmocnili, a Sigmunda ku panování v Čechách více nepřipustili.

Sigmund máje o tom dobré zprávy, chtěl svým ku pomoci přispěti, a přitáhl tedy s mocí válečnou ku Praze. I strhla se při samých hradbách vyšehradských, u kostela svatého Pankráce, dne 1. listopadu 1420 opět krvavá řež, v které jest císař od husitů opět na hlavu poražen, tak že odtáhnouti musel. Načež Pražané opanovali Vyšehrad, a tuto kolébku slávy české zpustošili tak, že se ze své zkázy až do dnešního dne docela nevzpamatoval.

Ze čtrnácti kostelů, jimiž se před tím Vyšehrad honosil, zbyla jen okrouhlá kaple sv. Martina. Prostranný královský hrad, v němž r. 1130

na tři tisíce účastníků sněmovalo, a jenž dle tehdejších obyčejů z veliké asi části ze dřeva vystavěn byl: zmizel docela s povrchu země, jakož i jiné nádherné a památné budovy nejvyšších hodnostářů zemských!

5. Když takto husité vše ničili, počali také přívrženci Sigmundovi, zejména Němci kutnohorští, ze vzteku, že poraženi byli, v české zemi rozličné krvavé násilí páchat. Tak ukrutně nakládali s lidem i majetkem v kraji žateckém, jenž byl tehdy českým a k Husovi s velkou horlivostí lnul.

V lednu r. 1421 přepadli Přelouč, a naházeli odtud odvedených 125 lidí do šachet v Kutné Hoře. Na to zmocnili se zradou Chotěboře, a na 300 zajatých odtud vehnali do stodol, jež zapálili na odvetu zapalovaných měst, kostelů, klášterů a obydlí katolických; některé zajaté přivedli ale až do Kutné Hory, a tam je naházeli do šachet.

6. V březnu L. P. 1421 udeřili Pražané a táborité společně na poněmčené město Chomutov, dne 16. března ho dobyli, a na 2000 lidí tam povraždili.

Pak za vedení Žižky dobyt jest dne 1. dubna také Beroun, a učiněno tam hrozné krveprolití. Františkánský klášter vypálen, a 37 kněží a mnichů z něho upáleno.

7. Zatím povstal také odboj ve vlastním lůně bratří táborských. Když se již učitelského úřadu Církve Páně nadobro odřekli, domníval se jeden každý míti právo, z Písma svatého vybírat i přerukovati, jak se komu líbilo; a tak povstávala stále nová a nová učení; a přívrženci učení jed-

noho utkávali se krvavě s přívrženci druhého, z nichž některá učení zrovna již jako od šilenců sestavená vypadala.

Pak někteří i šatu svého se zbavili, úplně naží po lesích se potulovali, a bezuzdnému smilstvu beze všeho ostýchání se oddávající, zhovadilé toto jednání své nazývali »životem rajským«. I tvrdili: když nás dle učení bible Kristus Pán vykoupil: třeba žít tak, jako žili Adam s Evou v ráji, prvé než zhřešili, a vykoupení potřebu měli. A poněvadž po způsobu Adama žít chtěli, Adamité se nazývali.

Ztřeštenci tito byli z bratrského tábora vyloučení. A když oni ze vzteku proto jali se celé okolí drancovati a vypalovati; vytáhl za nimi sám Žižka, a krvavě jich ztrestal. Kdo se nechtěl bludů adamitských odřici, byl u vsi Klokot blíže Tábora bez milosti upálen; mezi nimi byl i kněz jejich Petr Kaniš.

8. Když takto Žižka po svém způsobu pořádek činil a sám kacíře páčil: dobyli Pražané sami Českého Brodu, vypálili ho, a řádili mezi měšťany ukrutně. Na to se jim mnohá jiná města vzdala dobrovolně, ze strachu, aby se jim po přemožení nestalo jako Českému Brodu. Mezi městy těmi byla i Kutná Hora, jež musela ale za dřívější křivdy Čechům učiněné, tuhé pokání učiniti.

Potom spojili se Pražané zase se Žižkou u Chrudimi, jež se jim vzdala, jakož učinily napotom i Vysoké Mýto a Litomyšl. Žižka sám pak dobyl Jaroměře a Trutnova; a když se tak stalo, vzdaly se jemu Králové Dvůr a Litoměřice dobrovolně.

Brzo na to dobýval Žižka opevněného hradu Rabí po druhé; a tu stihlo ho neštěstí takové, že přišel i o druhé oko. Vystřelil po něm totiž rytíř Přibík Kočovský šíp, jenž zarazil se do hrušně, pod kterou Žižka k boji přihlížel; tak tříšku s kmenu urazil, a ta Žižkovo jediné zdravé oko vyrazila. Hrad byl ale přece dobyt, a opět krvavě ztrestán.

Žižka na dále v hrozném díle svém pokračoval jako úplný slepec. Dal se pak uprostřed svých vozití ve zvláštním voze; nařídil, aby mu pokaždé celou polohu kraje i rozestavení nepřátel popsali, a pak teprve dával rozkazy své.

Pražané mezi tím, co Žižka válčil na svou pěst, přinutili císařskou posádku na hradu pražském, aby se jim vzdala. Pak chrám sv. Víta zpusťořili a vyloupili, tak že ze 300 duchovních, kteříž tu dříve služby konali, živořili na dále jen nemnozí. Ve velechrámu samotném byly oltáře roz-bity, vzácné obrazy spáleny, a chrám pustým zanechán až do roku 1423.

9. V době té roku 1421. zničeny byly ještě následující kláštery:

V Kladrubech klášter zpustořen; mniři, kteří neutekli, byly cepy husitů ubiti.

Ve Vilemově Žižka klášter zpustořil, vypálil, mnichy dopadené usmrtil. Totéž stalo se klášteru na Sázavě, památnému pro svatého Prokopa.

V Podlažicích proslavený klášter zničen, a opat s dvěma bratry upálen.

U řv. Jíří na hradě pražském jeptišky jsou vypuzeny, a příslušná kapitola kanovníků svato-jirských zničena.

Zničeny panenské kláštery v Sezemicích, Nymburku, Doxanech, Chotěšově.

V Zahražanech u Mostu jeptišky byly pobity. Zpustošeny a vypáleny byly kláštery mužských: Cyriaků v Praze; na Vorlíku; v Nových Benátkách, kdež řeholníci byli pobiti. V Sedlci, kde mniši cisterciáci zároveň s kartusiany, kteříž sem byli roku 1419 prchli, byli ubyti neb oběšeni. Ve Skalici byli mniši i s opatem usmrceni. Ve Stradově u Chrudimi 8 mnichů upáleno. Na Šopce u Mělníka mniši pobiti, klášter vypálen. Vypáleny kláštery augustiánů v Litomyšli, Pivonce, v Bělé, u sv. Dobrotivé.

Mniši zabiti byli v Ročově, Oseku, Roudnici, Landskronu, v Rokycanech, kde probošt upálen a ostatní bratři oběšeni.

V Jaroměři upálen probošt, 8 bratří a 14 kněží.

Zničeny jsou dále kláštery v Kodani, Mostu, ve Vysokém Mýtě, Čáslavi, a v Kartusi u Litomyšle.

10. Co toto bohopusté pálení, vraždění a pustošení sa dělo, přitáhlo téhož roku 1421 druhé křižácké vojsko do Čech, počtem asi 200 000 hlav, a jalo se obléhati Žatec, mohutnou to oporu husitů. Šestkrát po sobě na město útokem hnalo se vší mocí; ale marně.

Tu se roznesla mezi křižáky zpráva, že sám Jan Žižka chvátá s mocí svou Žateckým na pomoc. Ku zprávě té zapálili křižáci dne 2. října stany své, a ze strachu před Žižkou a vozy jeho u velikém zmatku dali se na útěk, při kterém od samých Žateckých na 2000 jich bylo porubáno.

Žižka Žateckým pomoci nepospíchal, ale mezi tím vítězně válčil proti samému císaři Sigmundovi, který nepřicházel do Čech zároveň s křižáky od západu, nýbrž z opačné strany, totiž od Moravy. Žižka spojiv se dne 8. ledna r. 1422 ještě s Pražany, Sigmunda u Nebovid a Německého Brodu úplně na hlavu porazil. Z křižáckých bojovníků, kteří Sigmundovi tu pomáhali, zahynulo asi 12.000 mužů. Německý Brod, jenž se byl císaře přidržoval, byl pak, když ho Žižka dobyl, tolik zpustošen, že po sedm roků v ssutinách zůstal!

11. Když takto husité byli i císaře i voje křižácké přemohli, a na ten čas jiných zevnějších nepřátel proti sobě neznamenal: začali se pro náboženské spory své navzájem s velikým úsilím rdousiti.

Zejména když byl násilník, sběhlý klášterník Jan Želivský, pro stále podněcování lidu v Praze, kde by byl rád celou vládu na sebe vztáhl, zajat a na radnici staroměstské sťat: stalo se v Praze za moci rozkácené chátry tolik škod na životech lidských a vzácném majetku Pražanů, jakých se nestalo ani tehdy, když v Praze dlel císař Sigmund s prvními křižáky, na 100.000 hlav čítajícími!

Tou dobou L. P. 1422 počali husité ale i v krajích s obvyklou již ukrutností dále proti ústavům katolíků nastupovati. I zničili klášter na Ostrově ve Vltavě, a srovnali ho se zemí. Zpustošili panenský klášter v Pohledu. A roku 1423. spustošili a vypálili za vedení samého Žižky klášter premonstratský v Želivu.

12. Za takovýchto poměrů mnozí rozvážnější páni i také Pražané přáli si míti opět pořádek v zemi, a začali v příčině té vyjednávati s císařem Sigmundem, jak by se trůnu českého ujati a mír zemi vrátiti mohl.

Když se to ale na ně proneslo, rozzuřili se proti nim neukrotitelní táborité, a krvavě se s nimi srazili u Hořic dne 27. dubna 1423. Pak se ale přece zase poněkud usmířili, a v rozličné proudy se rozdělivše, bojovali v Litoměřicku i Boleslavsku, kdež v Turnově vypálili klášter i mnichy upálili, a klášter v Jabloně zničili. Dále válčili v kraji Králové-Hradeckém i Čáslavském; na Moravě až i v Uhrách u Trnavy za vedení Žižky; a pak zase u Skalice i Kostelce nad Labem.

13. Po tom se Žižka s Pražany zase nepohodl, a srazil se s nimi v krvavé bitvě u Malešova, blíže Kutné Hory, dne 7. června 1424. I zvítězil nad nimi, na 14000 lidu rytířského a měšťanského jim pobil, a pak Kutnou Horu vypálil.

Ba ve vzteku svém táhl ku Praze, a chtěl i ji rozbořiti tak, aby z ní nezůstal ani kámen na kamenu.

»I zdálo se, jako by Žižka před koncem života svého po tolika ukrutnostech, jež na svých rodácích spáchal, ještě co nejvíce hrůz po sobě zanechat chtěl!« Tak aspoň hádá učený protestant Dr. Palacký v popisu doby té.

14. Když ale rozvadení bratři čeští uslyšeli, že se císař Sigmund s mocí brannou skrze Moravu do Čech vrací: usmířili se opět, a táhli pospolu proti němu.

Avšak v době té měl Žižka, jenž beze všeho poslání a oprávnění byl pro jednoho. po tehdejšímu právu odsouzeného i upáleného pobloudilce, ale přítele svého, tolik ortelů i nad nevinnými vyřkl i krvavě vykonal, dostaviti se i sám k soudu Toho, v Jehož práva s tolik krutým násilím byl zasahoval. Nedaleko totiž moravských hranic, při hradu Přibyslavi, Žižka hlízami se roznemohl, a zemřel tu dne 11. října 1424., maje asi 70 roků věku svého.

III. Revoluce po smrti Žižkově.

1. Smrtí Žižkovou se války, jím vedené ještě neukončily.

Vojsko, u Přibyslavi spojené, vtrhlo na Moravu, a zle tam řádilo, hubíc, jako to bylo činilo doma, města i vesnice, hrady i kláštery, Zejména osadilo pevný klášter Třebíč a město Ivančice.

Potom vrátili se bojovníci zase do Čech, a začali znova mezi sebou tvořiti strany. jež se pak zase navzájem mezi sebou ubíjely.

Když ale zvěděli, že proti nim od Moravy táhnou císař Sigmund se svým zetěm Albrechtem rakouským, všichni se zase smířili, a táhli proti společnému nepříteli. I odehnali ho s hanbou, vrazili až do Rakous, a dobyli tam města Retče.

Zatím doma obléhán Nymburk, jenž se musil vzdát; načež farář Jiří Rohovlad a jeho kaplan Klement byli do vysmolených sudů vsazeni a na hranici upáleni.

2. *L. P. 1426* vpadli husité znova do Moravy, zmocnili se tam Podivínu, Mikulova a Břeclavy, a všude zle řádili mečem i ohněm.

Potom odtáhli do severních Čech k městu Oustí nad Labem, jež byl císař Sigmund pro peněžité úzkosti zastavil markraběti míšeňskému, když se týž v užívání zástavy své uvázati chtěl. Chtěli tomu zabrániti, aby kus země od koruny české snad navždy odtržen býti měl.

Tu se ale proti nim postavilo z Mísně a vřkolních krajů nové, *třetí křížácké vojsko*, čítající na 70.000 bojovníků.

Husité stáli tu pod vedením kněze Prokopa Velikého čili Holého, jenž byl nejlepším odcho-
vancem Žižkovým, počtem asi 25.000 bojovníků. Byvše od Němců napadeni, tolik udatně bojovali, že vojsko německé v útěk obrátili, a na 5000 mužů z něho pobili. Řež byla tak krutá, že blízký potok měl vodu veskrz krvavou, a na jedné hromadě mrtvol shledáno bylo přes 300 pobitých jezdců!

3. L. P. 1427 z jara vtrhli husité zase do Rakous, a dne 12. března zvítězili v kruté bitvě u Světlé nad vojskem rakouským, z něhož ubili na 9000 mužů.

Po té odebrali se zase na sever, do Čech, do Lužice a Slezska, a všude pálili i vraždili kde koho; načež se opět do Čech vrátili a zničili pevné hrady Červené Hory a Žleby.

Když uslyšeli, že vypraveno jest proti nim nové, *čtvrté vojsko křížácké*, počtem asi 160.000 bojovníků, a to že se u Stříbra shromáždilo: vytáhli proti němu počtem asi 16.000 pěšáků a 1500 jezdců.

Sotva se ale přiblížili ku Tachovu: tu Němci, znajíce husity z krvavých válek dřívějších, ani

příchodu jich nevyčkavše, dali se dne 4. srpna před nimi na hanebný útěk. Na útěku tom bylo jim pak od stíhajících je husitů na tisíce bojovníků porubáno.

4. *L. P. 1428* zase z jara táhl Prokop Veliký se svými voji do Uher a odtud do Slezska, kdež u Nisy tamnější vojsko na hlavů porazil.

Potom voje své rozdělil, z nichž jeden vpadl do Rakous, a zpustošil krajinu až k Vídni; jiný vpadl do Bavor, a tam hrozných škod načinil.

V létě na to dobývaly voje Prokopovy hrady Bechyni, kdež zničily klášter, a Lichtenburg; načež znova vtrhly do Slezska, a tam v krvavé bitvě porazily knížete Minsterbergského.

5. *L. P. 1429* bojovali husité pod Prokopem Velikým opět v Rakousích, později zpustošili Lužici, a v prosinci učinili nájezd na Míšeň, jsouce silni na 40.000 pěších, a 3500 jezdců a majíce 2500 válečných vozů.

Německé vojsko, u Lipska rozložené, uslyševši, že se mu husité blíží, samo před nimi se rozuteklo. Na to se husité rozdělili na 6 proudů, jež nedaleko od sebe dále do Němec táhly, vše všude napořád ničíce a pustošíce beze všeho slitování. Počátkem r. 1430 se pak s ohromnou kořistí navrátily zpět do Čech.

6. Za nedlouho potom, *roku 1430* táhli husité zase do Uher, a utkali se tam s vojskem královským v krvavé bitvě u Trnavy. V té sice zvítězili a na 6000 bojovníků královských pobili; ale i sami na 2000 mužů ztratili. — Jiná jich oddělení zatím zpustošila na Moravě celý kraj kolem Brna.

Vida takto císař Sigmund, že mocí a po zlém s rozzuřeným národem českým ničeho nepořídí: začal se znova o to přičiňovati, kterak by Čechů cestou smírnou upokojil.

Avšak husité pro válečné štěstí, jež jim dosud přálo, a pro strach, jehož nepřátelům svým pouhým objevením svým naháněli, tak že ti bez boje zbaběle před nimi utíkali, tolik zhrdli: že činili podmínky k míru a řízení církevnímu v Čechách tak přehnané, že by jich žádný sněm církevní nikdy nebyl mohl přijati. A proto, když se ukázaly pokusy k upokojení marnými, a říše německá stálými nájezdy husitů bez přestání byla znepokojována a poškozována: ujednáno, aby do Čech vypraveno bylo ještě jedno veliké tažení křížácké.

7. L. P. 1431 vytáhlo tedy *páté vojsko křížácké do Čech*, čítající 90.000 pěšáků a 40.000 jezdců. I bylo opatřeno také vozy válečnými, v jakých právě byla síla husitů.

Husité vyšli vojsku tomuto vstříc majíce 50.000 pěších a 5000 jezdců. I dostihli křížáků, kteří bez rozdílů všude, kudy táhli, vraždili a loupili, jako to byli husité před tím v Německu činili, dne 14. srpna u Domažlic. K bitvě ale nedošlo; neboť sotva že křížáci zaslechli hluk a zpěvy blížících se husitů, ač ještě vzdálených, dali se na hanebný útěk. Husité je pak pronásledovali s takovou silou, že jim na 20.000 bojovníků pobili a zajali; a tolik věcí ukořistili, že Němcům ze 4000 vozů zbylo sotva 300.

Po odehnání páté a poslední výpravy křížáků válčily některé voje husitské opět na Mo-

ravě, jiné zase v Rakousích, které však byly poraženy. Na 1000 mužů bylo tam pobito, a na 700 zajato.

Prokop Veliký sám vnikl se svými voji do Uher, a až do vúkolí Nitry všecken kraj zle zpuštošil. Po nějakém pak čase vtrhl opět do Němec, a poplenil vše až za Berlín.

Ještě jiné voje husitů pronikly až k severnímu moři, všude jen hrůzu a spáleniště po sobě zanechávající.

A ještě jiná oddělení jala se dobývati Plzně, která byla víře katolické věrnou zůstala. I sužovala při tom celý kraj plzeňský hrozně.

8. Zatím ale v samém lůně husitů přemnoží, stálými hroznými těmi boji jsouce unaveni, zataoužili po míru v zemi, a jali se v příčině té vyjednávat s církevním sněmem, jenž r. 1431 svolán byl do Basileje ve Švýcarsku. I spojily se zvláště strany pánů a měšťanů Starého Města Prahy, oproti vojům bratrským spolu v jednotu, a spojené vojsko jejich zmocnilo se brzo i Nového Města pražského.

Když se o těchto věcích dověděl Prokop Veliký, rozhodl se, proti této jednotě pánů a pražských měšťanů bojovati. Poněvadž ale ihned dosti silným býti se necítil, vytrhl zatím ku Kolínu, kdež sbíral pole. Tam přirazily k němu na pomoc bratrské voje od Plzně i odjinud, takže kolem sebe shromáždil asi 18.000 bojovníků. S těmi postavil se čelem proti vojům panským a pražským, které čítali asi 25.000 bojovníků, a sice u Lipan blíže Českého Brodu.

V neděli dne *30. května 1434* strhl se u Lipan boj, nade všecny posavádní boje husitské zuřivější a vražednější. Panské a pražské vojsko vylákalo lstí válečnou, dávajíc se jako na útěk, voje bratrské z vozové jich ohrady, v které byly skoro jako nepřemožitelnými, a pak jim obratně zaskočilo návrat do nich zpět. Načež napadlo jich ze všech stran mocí tak velikou, že skoro všechny bojovníky bratrské v boji po celý den a celou noc trvajícím pobilo, a nemnohé zajaté pak do stodol zavřelo a upálilo.

V kruté té bitvě u Lipan zhýnuli také Prokop Veliký a jiný pověstný vojevůdce Prokop Malý, jakož i četní jiní neohrožení vojevůdci bratrští, a zajati byli Jan Roháč z Dubé a Jan z Bergova, tak že: bitvou tou moc bratrská úplně byla potřena, a hrozným bojům husitským po osmnáctiletém burácení šťastně konec byl učiněn.

9. Když se tak stalo, že neukrotitelní odpůrcové všeho smíření s Církví byli zničeni: usmířili se s Církví ponenáhlu i živlové mírnější, a sice po delším vyjednávání na obecném sněmu církevním v Basileji. A ujednaný smír ten nazývá se »*basilejské kompaktaty čili úmluvy*.«

Přivrženci přijímání pod obojí čili kališníci byli již dříve na svých poradách v Praze přání svá shrnuli ve čtyry články čili artikule, které proto také artikulemi pražskými se nazývaly.

Obecný sněm basilejský na tyto artikule přistoupil, ale toliko s některými změnami a dodatky. I ujednány byly dle toho následující věci, jež »*basilejskými kompaktáty*« se nazývají:

a) Ti dospělí, kteříž přijímati chtějí pod obojí, smějí tak činiti — ale mají věřiti, že kdo toliko pod jednou způsobou přijímá, celého Ježíše Krista přijímá, s Tělem i Krví Jeho, jakožto Boha i člověka, jakým byl, když nejsvětější Svátost oltářní při poslední večeři ustanovil.

b) Slovo Boží svobodně kázati se smí — ale vždy pod dozorem biskupů, aby nikdo v pravá učení Páně bludných naučení přiměsovati nemohl.

c) Hříchy smrtelné mají spravedlivě trestány býti — ale nikoliv od kohokoliv, nýbrž od náležitých soudců. A tedy hříchy osob duchovních od soudců duchovních; a hříchy osob světských od náležitých soudců světských.

d) Kostely, kláštery a osoby duchovní smějí míti i užívatí pozemských statků, poctivě nabytých — avšak mají jich užívatí a jimi vládnouti dle nařízení sv. Otců. Ti, kdož se zvláštním slibem chudoby Bohu zaslíbili, nemohou býti pravými majiteli statků, ale jsou pouhými správci čili administrátory jich.

Tyto úmluvy basilejské byly dne 12. dubna r. 1437 v kapli Božího Těla, jež v podobě osmihranné hvězdy na Karlovu náměstí v Praze stávala, s velikou slávou prohlášeny, pak v jazyku českém i latinském do kamenů vryty, a nad dveřmi kaple zazděny. Kdo tyto úmluvy přijali, nazývali se nadále *utrakvisté*, čili přijímající *pod obojí*, nebo také *kališníci*; a čítany jsou pak mezi pravověřící křesťany, se skálou Petrovou v Římě spojené.

10. Mnozí Češi ale těchto úmluv, na basi-lejském sněmu učiněných, a tak smíření s Církví katolickou nepřijali; ale jdouce, ne za rozkazem Páně, jenž apoštolů poslouchati velel, ale za hlavami svými: neustávali i ná dále nová učení vymýšleti, a tak od Církve Páně se vzdalovati. I povstalo tak z jedovatého kořene učení husitského množství odnožů, čili nových sekt nebo-li odštěpenců, lišících se i od katolíků i od kališníků.

Nejčelnější ze sekt byla v Chelčicích, v kraji prácheňském, založena od Petra Chelčického, jenž si zejména kolem Vodňan mnoho stejně smýšlejících získati dovedl.*) Dále sekta zvaná »*českých bratří*« čili »sborníků« v Kunwaldě u Žamberka, založena od chudého zemana a krejčího Řehoře, synovce M. Jana Rokycany, náčelníka kališníků.

Tito, když zmohutněli, měli hlavní sídla v Mladé Boleslavi, odkudž i Boleslavští sluli; dále v Litomyšli a v Brandýse nad Orlicí v Čechách.

Také na Moravu se rozšířili, zejména v Přerově a Tovačově, kde pak i »*moravští bratří*« sluli.

Jinak katolíci jim říkali také *pikharti*, poněvadž v učení i životu s vém bludných, a od Církve dávno před tím již zavržených bludů pikhartů připomínali, kteří olupování bohatých hlásali.

Čeští bratří bludy své rozšiřovali hlavně tím, že, jako i jiní od Církve odtrženci dávno před

*) Srovnej můj spisek „Sedlák Petr Chelčický,“ praotec českých bratří. Vydaný ve „Vlasti“ v Praze.

nimi činívali, vložili je do lahodných písní, jež na základu starokřesťanských skládali, všelijak dle náhledů právě panujících je přeměňující. Někteří odštěpenci se až tak daleko odchýlili nejen od učení Církve, ale i od učení samého Jana Husa, jež přece původcem a mistrem svým nazývali: že se jeho učení vůbec odřekli, a jiné si vymyslili.

Rozšíření byli čeští bratři nejvíce okolo r. 1500 tak, že asi 100.000 hlav čítali.

I nacházeli snadno oblíby proto, že z Církve katolické podrželi zpověď, posty, podstatnou část mše svaté čili kánon; a že také četné obřady a večeri Páně slavně konali. I to jim napomáhalo, že po způsobu katolíků volili si představené, jež biskupy a kněžími nazývali, ač oni ovšem žádnými pravými nebyli; a že tito jich duchovní i v bezženství žili.

Takovýmto biskupem nepravým byl i často jmenovaný Jan Amos Komenský, jenž při mnohých zásluhách o školství, vynikal slepou a neukojitelnou záští i oproti Církvi katolické a jejímu vrchnímu představenému, papeži, i oproti císaři německému a králi českému, jenž byl věrným katolíkem a Církve Páně ochráncem.¹⁾

IV. Jaký byl výsledek revoluce husitské?

1. Boje husitské, od mnohých neprávem tolik vychvalované, tedy se skončily.

A co bylo jimi dokázáno?

¹⁾ Srovn. můj spis: »Pastor Jan Amos Komenský«, vydaný nákladem družstva »Vlast« v Praze.

Že není hroznější šelmy nad člověka, když se rozzuří! Krásná naše vlast byla v nich skoro celá zpustošena, blahobyť její zničen, česť její u všech vůkolních národů pokálena!

Není snad dědiny v Čechách, jež by stále bojujícími voji nebyla utrpěla. Vždyť všichni starší z vlastních názorů víme, jak málo se ve vojnách šetří životů lidských, majetku lidského. Máme o tom smutnou zkušenost z krátké jen války roku 1866, kdy přece již nepanovaly ukrutné způsoby válečníků dávných, kteří, kde se rozložili, vůbec vše napořád drancovali, spalovali, rozbíjeli, ničili!

Ve válkách husitských na sta tisíců lidských životů svévolně i beze vší příčiny zahynulo, a na sta milionů národního jmění bylo zmrháno. Ba ztráty na památkách uměleckých jsou vůbec nenahraditelné.

S povrchu země zmizely tehdy četná města i dědiny, tak že nám po nich nezbyla leč jména. Do dnešního dne holé hlavy své k nebesům vztyčují četné zříceniny hradů, kostelů i klášterů, jež rozvášněnými husity byly svévolně zničeny. To-liko v Plzni, Budějovicích, Třeboni, Teplé uchovaly se bohaté kláštery, poněvadž se tam katolíci husitům ubránili. Ostatní skoro všechny byly vypáleny, a obyvatelé jich po většině upálení, nebo v ssutinách pohřbeni, anebo jinak vyhubeni.

A s kostely a kláštery rozbito, roztrháno, popáleno vše, co se v nich nacházelo po staletí naskládané na dílech uměleckých a drahocenných: obrazy, sochy, knihy, kostelní roucha, vzácné náčiní a tak dále. Zkrátka zničeny skoro

všecky památky staročeského umění, jež skoro výhradně kolem kostelů a klášterů se kupily.

Taktéž i bohaté statky církevní, z nichž bylo živo netoliko duchovenstvo, ale z nichž byly pořizovány věci umělecké, obživovaly se zástupy umělců, učenců i nadějného žactva, a docházela podpory chudina: jsou rozchváceny, uloupeny, rozebrány; anebo od císaře Sigmunda, anebo také od jiných nepravých pánů v zástavu dány, a více pak nevyplaceny, tak že zůstaly v rukou, jimž nenáležely!

2. Či snad že z tolika škod na životech i majetku nabyt lid český nějakého jiného prospěchu, snad duchovního?

Kdo by se mohl jen něčeho takového nadíti z takového pustošení? Naopak! Lid dlouhým válčením spustl na duchu i na těle! Práci vůbec odvykl, poněvadž ničí majetek dosti posvátným a jistým nebyl.

A k lidu spustlému domácímú přidali se pak četní dobrodruzi z Němec i odjinud, aby s husity společně loupiti a prostopášně žíti mohli. A ti se již jako na zakázku o to přičiňovali, aby husitů domácích netoliko neusmířili, ale vždy k novým ohavnostem naváděli.

Což jim bylo po blahu země české a národa jeho? Oni sem přišli jen loupit; i skrze falešné peníze, jež lidu vnucovali, odírat; a pak na místě ožebračeného lidu v krásné naší vlasti se usazovat! I stalo se skrze nešlechtnosti za doby té páchané i samo jméno Čechů tolik pokáleným a zhano- beným u všech sousedů až do dnešního dne!

Proto také po ukončeném bohopustém vraždění, a do nebe volajícím plenění a hubení se strany husitů, a později i jimi podrážděných katolíků, najal císař Sigmund zbylých nebezpečných lidí takových, aby se jich zbavil, do bojů proti Turkům, kdež ovšem v krvavém řemesle svém s pochvalou pokračovali. Ale dějepisci naši sami, jimž nikdo ani nedostatku učení ani nedostatku lásky k národu českému právem vyčítati nemůže: Palacký i Tomek, nazvali pozdější, zvrhlé, zpustlé voje husitů, kteří nebojovali více na uhájení svého ovšem bludného učení, ale pro loupež a kořist, a sběří, ze všech končin přicházející se doplňovali — *»pouhými lotry a paliči!«*

3. Ba lid tolik spustlý zbavil se na dlouho i naděje, že by se opět povznést mohl. Nebo vzdělání doby tehdejší soustřeďovalo se hlavně kolem sídel biskupských, kapitol kollegiatních a klášterů; ale právě sídla taková, od Viklefa a Husa pelechy ďábelskými nazývaná, utrpěla nejvíce.

I velechrám sv. Víta zůstal pustým až do roku 1423. Kapitoly u sv. Jiří a u sv. Jiljí docela zanikly; u Všech Svatých, u sv. Apolináře a na Vyšehradě jsou ožebračeny; na Mělníku a v Horšovu Týně vyhubeny; v Staré Boleslavi chrám zničen, kapitola rozehnána, a kanovníci mohli se teprve roku 1434. z vyhnanství svého, ze Žitavy, navrátiti.

Mimo jiné přčetné kláštery zničena jsou také sídla rytířských řádů, kolem nichž družili se zastanci svaté víry a mravopočestnosti křesťanské. I vypuzeni jsou němečtí rytíři z konventů u sv. Benedikta v Praze, z Mladé Boleslavi, Králové

Hradce, Německého Brodu, Kolína, Čáslavi; Johanité z Mladé Boleslavi, Kadaně a Českého Dubu; křižovníci z Litoměřic, Kouřimi, Klatov, Ústí nad Labem.

Lid tělesně i duševně zubožený propadl pak ne svobodě, ale hnusné porobě nových pánů, kteříž pravého jeho blaha na mysli nemajíce, nevolnictvím naň uvrženým ho týrali, k čemuž i pozdější král Jiří z Poděbrad sám napomáhal!

4. Doba zmatků a bojů husitských byla ovšem dobou nejvítěznější; nebo bojovní Češi nikdy více vítězství nedobyli, a jména svého postrachem nepřátel neučinili. Ale vítězství tato, při nichž země česká krví statisíců synů svých vlastních se napájela, a ssutinami naplnila, byla věru draze zaplacená, bezúčelná, a proto i — *nemravná a hříšná!*

Doby husitské větší svobody lidu nepřinesly, ale panující zničily! Proto nikterak tedy nepatří mezi doby vlasti naší nejslavnější, ale mezi — *nejsmutnější, nejtrudnější, nejnešťastnější!*

Kde by byl u vzdělání národ náš nyní, kdyby se byl na základu, od »otce vlasti« Karla IV. položeném, vždy dále vzdělával; a na místě k Viklefovým bludům, ku pravé víře, kterou jen Církev katolická, Karlem ctěná i velebená, hlásá, s celým srdcem lnul!

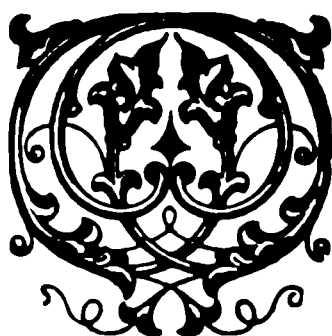
K čemu bylo tedy všeho toho »rozmachu lidu« třeba?

Lid neměl z něho prospěchu ani hmotného ani duchovního, ale jen spoustu nesmírných běd a útrap!

A do těch vtáhl ho ctižádostivý, pyšný, neposlušný, nikým neoprávněný předělavatel Církve Páně v bludech Viklefových tvrdošijně si libující, věru nešťastný mistr — Jan Hus!

A to že měla býti »oprava« Církve?

Bůh uchovej každé země opravy takovéto!

Oddělení druhé.

Z čelnějších mužů, kteří vynikli svým působením v revoluci, M. Husem roznícené, uvádím pro lepší porozumění vyličených již dějů, zejména následující :

- A) Císař a král Sigmund.
- B) Čeněk z Wartenberku.
- C) Kněz Jan Čapek.
- D) Kn. Jan Želivský.
- E) Kn. Mikuláš z Pelhřimova, zvaný »Biskupec«.
- F) Kn. Martinek »Loquis« čili »Mluvka«.
- G) Kn. Ambrož z Hradce Králové.
- H) Kn. Václav Koranda.
- CH) Mikuláš z Husi.
- I) Jan Žižka z Trocnova.
- K) Kn. Prokop Malý.
- L) Kn. Prokop Veliký či Holý.
- M) Jan z Bergova.
- N) Menhart z Hradce.
- O) Jan Čapek ze Sán.
- P) Jan Roháč z Dubé.
- R) Diviš Bořek z Miletínka.
- S) M. Jan Rokycana.
- T) Filibert, biskup Konstatský.
- U) Kn. M. Petr Payne.

A.

Císař i král Sigmund.

1. Sigmund byl druhorozeným synem Karla IV. z manželky jeho Alžběty. Narodil se dne 14. února r. 1368. Záhy již se oženil s Marií, dcerou krále uherského, Ludvíka, a stal se proto, ovšem po nemalých obětích, i králem uherským r. 1387.

I jakožto člověk, i jakožto panovník jevil Sigmund mnohé nepěkné vlastnosti, tak že lze právem uvažovati o tom, kdo z obou, zdali prchlivý, lenivý, násilnický i cizoložný král Václav, anebo ještěitný, věrolomný, loupeživý i vrtkavý bratr jeho král Sigmund jednáním svým více zneuctíval památku svého šlechetného otce a vznešeného panovníka Karla IV?

Oproti bratrovi svému Václavovi Sigmund vícekrátě nectně i zrádně se zachoval.

Tak když král Václav vzbudiv pro svou nedbalost velikou nevoli knížat německých, zaval tak příčinu ctižádostivému kurfirstovi Ruprechtovi Falckému, aby se o korunu císařskou ucházel, a od Václava uražený papež Bonifác ve snahách jeho ho podporoval, Sigmund v nastalých proto bojích Václavovi v ničem nápomocen nebyl. Když ale tou dobou Sigmund sám byl od vzbouřených proti sobě pánů uherských v královském sídle svém v Budíni v zajetí uveden: Václav nejen že se o jeho vysvobození přičinil, ale doufaje, že mu bude Sigmund za jeho pomoc vděčen, přijal ho docela za spoluvladaře svého v Čechách. Žádal na něm toliko to, aby ho doprovodil do Italie, kde si chtěl po svém otci vymoci korunu císařskou. Stalo

se tak r. 1402. Ale Sigmund bratra svého, příliš lehkověrného, hanebně zradil, zajal, a ve Vídni do vězení vsadil. A zatím v Čechách všelikými způsoby peníze vydíral a ubohý lid sůžoval.

2. Václavovi podařilo se strážce své ve Vídni oklamati, a dne 11. listopadu r. 1403 uprchl z Vídne. I byl po svém návratu v Čechách přijat s velikou radostí, poněvadž se obyvatelé od něho ulehčení nadáli.

Když Ruprecht Falcký, sok Václavův, r. 1410. zemřel, stalo se mezi Václavem a Sigmundem narovnání takové, aby Sigmund byl jen králem římským, a Václavovi aby zůstalo vyhraženo císařství římské. Avšak na císařství římské nebyl Václav nikdy korunován, poněvadž stále odkládal, a peněz na cestu do Říma, z desátku církevního vybraných, vždy k jiným účelům užil. Následkem tohoto usmíření odstoupil s Václavem i Sigmund od právoplatně zvoleného papeže Řehoře XII., když týž Václava za římského císaře přijati nechtěl, a dal se na stranu soka jeho Jana XXIII. Když pak král neapolský, jakožto ochrance zákonitého papeže Řehoře XII., jal se vetřelce na trůn papežský Jana mocně tísniti válkou, vypsál týž křižáckou válku proti němu, a nabízel odpustky čili odpuštění (ne hříchů, jež se odpouštějí ve svátostní zpovědi, ale prominutí) časných trestů za hříchy všem těm, kdo by po hodném přijetí svátostí pokání a oltářní penězi anebo jiným způsobem jemu, v boji tom nápomocnými byli. Hlásání těchto odpustků vzbudilo pak veliké bouře v Praze, když Jan Hus počal proti nim s velikou vášnivostí kázati.

3. Na to Sigmund jakožto král římský vytáhl do Italie na pomoc Janu XXIII. proti králi Ladislavovi a pomocníkům jeho. Při té příležitosti přiměl Jana k tomu, aby svolal církevní sněm do Kostnice, kde by všechny nepořádky z Církve mohly býti odklizeny; a kde by náboženské rŕůznice, v Čechách Husem rozdmychované, mohly býti upokojeny. Proto také vyzval Sigmund Husa, aby se do Kostnice odebral, a tam svou při celému sněmu k náležitému vyřízení předložil. A proto dal mu i bezpečný průvod čili glejt na sněm ten.

Když však Hus, nedbaje zákazů ani sněmu ani papeže, i v Kostnici mši svatou sloužiti a lid proti vrchnostem štváti neustával, a proto uvězněn byl: Sigmund doléhal na to, aby byl Hus na svobodě ponechán, a aby se mu dostalo veřejného slyšení.

Když však byl Hus z kacířství čili tvrdošíjného rozšiřování bludných učení usvědčen, nerozpakoval se Sigmund ho dle tehdy platných zákonů (Schwaben-u. Sachsenspiegel) jakožto kacíře a zároveň i buřiče zemského odevzdati právu, aby byl upálen.

4. Upálení Jana Husa způsobilo v Čechách veliké bouře, ježto považováno bylo za urážku celého národa, tak jakoby on byl celý za kacřský prohlášen. Kněži katoličtí jsou tupeni, ze svých míst vyháněni, a husitsky smýšlejícími nahražováni. Biskup Jan Železný, hlavní žalobce proti Husovi, jest o všechny své statky oloupen. I král Václav i manželka jeho Žofie nesli těžce odsouzení Husa; a sjednotivších se 452 pánů podali ku sněmu stížnost na nespravedlivé prý odsouzení Jana Husa.

Teprvé když král Sigmund počal na Václava doléhati, aby v Čechách pořádek udělal, poněvadž by jinak zlé následky odporu svého snáseti musel: jal se Václav novoty náboženské potlačovati, a nařídil, aby faráři katoličtí, ze svých míst vyhnání, na ně zpět uvedeni byli. Pro bohoslužbu husitů vykázal ale v Praze kostely tři.

Avšak kněz Jan Želivský, kazatel u Panny Marie Sněžné, jal se po městě pořádati hlučná procesí na důkaz, že husitů jest v Praze mnoho, a že tedy pro ně tři kostely nepostačují. Při jednom takovém procesí, dne 30. července 1419. konaném, stala se ona krvavá vzpoura při radnici novoměstské, kterou pak husité vzali útokem, hodnostáře její vyhodili z oken a ubili.

Když se král Václav o tom dověděl, rozzuřil se na kacíře hněvem velikým, a chtěl je za pomoci bratra svého Sigmunda vesměs vyplniti.

Zatím ale raněn byv mrtvicí, zemřel dne 16. srpna. Načež rozbouřený lid počal ihned katolické kněze vyháněti, náradí v kostelích rozbíjeti, a klášter kartouzský před oujezdnou branou vypálil.

5. Rozvážnější měšťané neschvalovali těchto výtržností; a proto uradili se v málo dnech na zvláštním sněmu na tom, požádati Sigmunda, jakožto dědice trůnu, aby do země přišel a tu pořádek obnovil. Sigmund však, zaneprázdněn jsa právě jakožto král uherský bojováním proti Turkům, jmenoval zatím, pokud by do Čech přijíti nemohl, vdovu Václavovu Žofii svou náměstkyní, a přidal jí za prvního rádce pana Čeňka z Wartenberku.

Avšak husité výstřednější nespokojili se s ustanovením Sigmundovým, ale hleděli se v čas opatřit proti němu. Po různých shromážděních ujednali si k 10. listopadu 1419 schůzi v samé Praze, ale se zbraní v rukou, majíce patrně v úmyslu, Prahu opanovati.

V bojích z toho povstalých utekla Žofie noční dobou z Prahy na pevný hrad do Kunratic. Když pak se Sigmund o věcích těch dověděl, zamýšleného tažení proti Turkům zanechal, a přibyl v prosinci do Brna. Načež královna Žofie s jeho vůlí složila vládu zemskou v ruce Čeňka z Wartenberku, a Václava z Dubé, ondy průvodčího Husova do Kostnice. Potom odebral se ale Sigmund na místo do Čech, do Slezska, aby se tam opatřil velikou mocí brannou, kterou by své protivníky v Čechách neodolatelně pokořil.

6. I ukázalo se patrně, že se Sigmund snaží na to, aby kališníků z vynikajících míst v zemi odstranil, a katolíky jich nahradil. Touto snahou ale přátele Husovy velmi proti sobě podráždil.

Proto Žižka opustil s vladaři Prahu a odebral se do Plzně, aby tam upevnil panství husitů a učinil si tam pevné stanoviště. Když ale se tam náležitě usaditi nemohl, odebral se na pusté hradiště při řece Lužnici, kdež se svými založil pevné stanoviště, jež nazvali Tábor. A odtud učinil královským veliké škody v bitvě u Sudoměřic v Práchensku, a při nočním přepadení jich ve Vožici.

7. Zatím nelenil ale ani Sigmund u sbírání vojsk, a papež Martin V. vyhlásil zvláštní bullou ze

dne 1. března r. 1420 křižáckou válku proti kacířským Čechům. Na to povstalo v Čechách veliké rozhorlení proti Sigmundovi, jež sběhlý řeholník Jan Želivský prudkými kázáními proti němu vždy ještě více rozdmýchoval. Ba i sám vladař zemský Čeněk z Wartenberku přidal se ku protivníkům Sigmundovým, a ti pak s tím větším úsilím sbírali síly proti němu.

Avšak když Čeněk z Wartenberku, sám přítel kalicha, seznal, kterak nynější spojenci jeho kostely i kláštery plení, boří, vypalují, a vše, co věky předešlé památného zanechaly, bez lítosti ničí: odvrátil se s ošklivostí opět od nich, a vydal pak dle tajné úmluvy hrad Pražský v moc královu. Načež i mnozí jiní odchylní páni přidali se opět k Sigmundovi.

8. Pražanům ale, věrným kalichu, přichvátal na pomoc Žižka se svými tábority, počtem 9000 bojovníků. Sigmund pak netroufaje si, se spojenými husity utkati se v poli, prvé než-li by se dostavilo veliké vojsko křižácké, dopouštěl se mnohých ukrutností v krajích, a husité činili zase dle něho. Teprve dne 30. března 1420 vjel Sigmund ve slavném průvodu do hradu pražského a vojsko jeho i křižácké, za vedení nejčelnějších knížat německých, rozložilo se od hradu směrem k Bubnům a Holešovicům, čítajíc nejméně 100.000 bojovníků.

Žižka usadil se proti vojskům, Sigmundem přivedeným, na hoře Vítkově, jež pak po něm nazvána jest Žižkov. Na postavení jeho udeřili z území nynějšího Karlína dne 14. července, při

hlavním útoků všech na Prahu, jezdci z Míšně a Duryнку, počtem asi 7000 neb 8000 mužů. Avšak Žižka vytiskl jezdce ku příkré stráni nad nynějším Karlínem, tak že i muži i koně padali dolů, a mnozí byli tak ubiti, anebo se utopili na útěku ve Vltavě.

Sigmund dal se potom dne 28. července u sv. Víta korunovati za krále, i po dvou dnech propustil bez pořízení u Prahy vojsko křižácké, a i sám odtáhl od Prahy.

9. Od té doby ale začal Sigmund rušiti a rozdávat poklady korunní i klenoty kostelní na zapravení žoldu těm, kdož se mu byli propůjčili k službám.

Odvezl i korunu českou na Karlův Týn, klenoty říše německé na Vyšehrad uherský, a pá nům i rytířům sobě věrným dal zapisovati peníze, jež mu půjčili, nejen na statcích korunních, ale i na statcích arcibiskupových, kapitolních i klášterních i na jakémkoli jiném zboží duchovenstva, po svolení nikoho se netázaje, tak jakoby všechny ty věci byly jeho vlastní.

Tak ale jednaje, spůsobil, že největší část tohoto jmění přešla v ruce šlechty, a nezbylo na osazení úřadů zemských, aby mohla země řádně spravována býti. Ožebračena jest i Církev tak, že nemohla pak na vyhubení kacířství a všelikých bludů stačiti; ba že i stolec arcibiskupský pro nedostatek prostředků musel zůstatí neosazený až do r. 1561.

10. Když se Sigmund dověděl, jaké násilnictví se zatím v zemi české děje se strany husitů,

kteří již i královský hrad Vyšehradský oblehli, přispíšil s novými posilami z Moravy, aby obleženým přispěl. I svedena v den Všech Svatých dne 1. listopadu 1420 krutá bitva na Pankráci před branou vyšehradskou, v které Sigmund opět byl poražen, načež i královské sídlo na Vyšehradě bylo zničeno.

11. Ač pak hrůzné pustošení i krveprolévání v Čechách se dalo, a strana Sigmundova stále slábla, Sigmund sám přece mnoho na zjednání míru nečinil, že právě jakožto král uherský zabaven byl obranou proti Turkům.

Toliko knížata německá, povzbuzována jsouce papežem, ujednala na vyvrácení kacírství v Čechách druhou křižáckou válku proti kacírům v Čechách.

Čechové umluvili zatím s Moravany sněm v Čáslavi, na němž se dne 7. června 1421 usnesli, že Sigmunda nehodného více za krále uznávati nebudou. I vyvolili ihned dvanácte osob za prozatímní vladaře zemské, pokud by nový král nebyl v zemi. Mezi vladaři těmi byli zejména Oldřich z Rosenberka, Čeněk z Wartenberka, Hynek Krušina a Jan Žižka. Později konán sněm v Kutné Hoře, na němž bylo usnešeno, aby Vitold, velkokníže na Litvě a bratranec krále polského Vladislava, přijat byl za krále českého.

12. Pak přitáhlo křižácké vojsko v počtu asi 200.000 mužů z Němec do Čech, a zaměřilo k Žatci, chtíc ho dobýti a pak vyčkati, až by zároveň Sigmund vtrhl do Čech od Moravy. Avšak

když Žižka přicházel Žateckým na pomoc, Němci před ním s hanbou utekli. A když pak Sigmund, opozdiv se, do Čech přibyl, překvapil Žižka od Žatce Pražanům ku pomoci a obořil se o vanocích na voje jeho, na 92.000 branců čítající, u vsi Nebovid u Kolína, a pak ještě u Haber a Němického Brodu, s takovým úspěchem, že Sigmund, na 12.000 bojovníků ztratil, a ze země prchnouti musel.

Po tomto vítězství husitů nemohl Sigmund po delší čas způsobiti nové výpravy proti Čechům v síle tak veliké. A v tomto bezvládí v Čechách teprve vznikaly nové krvavé bouře i pro náboženské vyznání i pro ctižádost a zisťnost mnohých.

Tehdy zavražděn byl Jan Sádlo z Kostelce, odpůrce skutečného vladaře v Praze, vášnivého Jana Želivského; a pak zase sťat byl Jan Želivský s dvanácti jinými dne 9. března 1422, aby prý byl v Praze zjednán pokoj.

13. V době těchto krvavých rozbrojů prohlásil velkokníže litevský, že korunu českou přijímá, a již napřed ustanovil synovce svého Sigmunda, syna Korybutova, za prozatímního vladaře v Čechách na místě sebe. Ten pak sebrav vojsko polské, asi 5000 dobrovolníků, dne 16. května 1422 přibyl do Prahy, a počal činiti pořádek v zemi. I Jan Žižka, dávný přítel a spolu-bojovník Poláků za mladších svých let, přiklonil se k němu.

Avšak králi Sigmundovi podařilo se zatím srovnati se s knížetem Vitoldem litevským i s

králem polským Vladislavem, následkem čehož Sigmund Korybut byl z vladaření v Čechách odvolán, a dne 24. prosince 1422, ač nerad, opouštěl Prahu. Král Vladislav i Vitold ale dle slibů, papeži Martinovi daných, r. 1423 činili ve spolku s jinými národy přípravy k nepřátelskému tažení do Čech.

14. Když nemohl Sigmund Korybut přemluvíti velkoknížete Vitolda na svou stranu, vrátil se nicméně zase do Čech, a Pražané i páni strany jejich přijali ho opět za vladaře zemského dne 29. června 1424.

Zatím ale král Vladislav a Vitold táhli do Moravy pomáhat tam proti husitům vévodovi rakouskému Albrechtovi, jenž pojav jedinou dceru krále Sigmunda za manželku, od téhož za budoucího dědice koruny české vyhlášen byl, a ihned Moravu spravovati začal.

Tou dobou učiniv Žižka s Pražany ijich straníky přičiněním výmluvného Mistra Jana Rokycany narovnání u Libně, táhl pak s nimi i se Sigmundem Korybutem na Moravu. Avšak při obléžení hradu Přibyslavi, blíže hranic moravských, zemřel dne 11. října 1424 od hlíz.

15. Král Sigmund pokoušel se pak o to, aby obdržel vydatnější pomoci od celé říše německé. Avšak za to marně jal se mu pomáhati zeť jeho Albrecht rakouský na jihu na Moravě, a Bedřich Bojovný, markrabě míšenský, od severu za to, že mu Sigmund udělil odumřelé vévodství saské. Konečně ale sehnal markrabě přece pomoc z Němec, zejména z Míšně, Sas a Durynk a vytrhl do

Čech přes hory Krušné počtem asi 70.000 bojovníků.

Čechové za vedení Sigmunda Korybuta a svedli s ním Prokopa Velkého dne 16. června 1426 u města Oustí vítěznou bitvu, všech dřívějších ukrutnější, v které na 15.000 Němců bylo zabito. Načež druhého dne dobyli husité i Oustí a vypálili je.

Potom z jara 1427 vytáhli husité i do Rakous, a dne 12. března porazili i vojsko Albrechtovo v krvavé bitvě u Světlé, v které na 9000 Rakušanů padlo.

Když však v nastalých sporech domácích Sigmund Korybut dal se pro smíření Čechů s Církví v tajné jednání s papežem Martinem V., a věc se prozradila: příkří táborité ho dne 17. dubna 1427 z nenadání zajali, a odvezli na hrad Waldštejn u Turnova, aniž by jeho věrní byli zvěděli, kde se nachází. Odtud teprve r. 1428 byl z vazby propuštěn.

15. Tou dobou vypraveno bylo z popudu papeže a vedením Bedřicha, markrabí brandenburgského, nové vojsko křižácké do Čech, čítající 80.000 jezdců a tolikéž pěchoty. Avšak když se měli křižáci Čechům u Tachova postavit, dali se na útěk. Načež Češi, majíce proti Němcům skoro jen desátý díl bojovníků, na útěku jich mnoho tisíc pobyli, a také i zavazadel jejich se zmocnili.

Potom vpadl Prokop Veliký králi Sigmundovi i do jeho království uherského, později Moravou i do Slezska a hrozně všude řádil.

Když konečně pominula naděje na získání krále polského pro Čechy, a obě bojovné strany v Čechách hrozného bezvládí se nabažily, daly se do vyjednávání se Sigmundem králem, že by ho zase za krále přijali. Avšak činili Sigmundovi podmínky takové, na jaké on přistoupiti nemínil.

Po nových krvavých bojích a hrozných ukrutenstvích, zejména když Němci u Domažlic útoků Čechů ani nedočkavše, dali se s velkými škodami před nimi dne 10. srpna 1431 na hanebný útěk, nastala všude ocháblost k dalšímu válčení, a naděje na zjednání pokoje obracely se již jen ku sněmu církevnímu, od papeže do Basileje ve Švýcarech svolanému. I jsou Češi listem laskavým ze dne 15. října 1431 na sněm ten pozváni, aby s ním vešli ve vyjednávání o zjednání míru.

18. Husité vážnější, vidouce hrozné spousty v zemi, kde již dle libovůle vládli přivandrovalí dobrodruzi, žádostí po pustém živobytí přilákaní, přijali pozvání sněmu celkem s ochotou, zejména i také proto, že odpadlý k nim arcibiskup Konrád, jenž jim byl posud kněze světil, o vánocích roku 1431 zemřel, a hrozilo jim tudíž nebezpečí, že nebudou na dále míti s důstatek svého duchovenstva. Oni však docela od Církve se odtrhnouti nemínili, nýbrž chtěli jen zřízení její dle svých náhledů předělati.

I mluveno na sněmu, v únoru roku 1432 v Praze konaném, vyslati plnomocníky ku vyjednávání s posly sněmovními do Chebu, aby

tam ujednán byl způsob, jakým by jednání o smír vedeno býti mělo. Ale ani tak ještě nepřestaly krvavé reje v Brandenburku, ve Slezsku, v Uhrách, v Rakousích a jinde.

19. Již po útěku Němců od Domažlic odebral se král Sigmund do Italie, urovnat tam různých věcí. Dne 31. května 1433 byl tam konečně od papeže Eugena IV. i za císaře korunován. Pak odešel na sněm do Basileje, a jal se tam dary ze statků korunních i ze zboží církevního (!) obracetí vlivuplné pány české na svou stranu. Následkem toho srazila se pak strana šlechtická proti straně nesmířlivých táboritů, kteřížto pak v hrozně bitvě u Lipan dne 30. května 1434 skoro úplně jsou potřeni.

20. Umlouvání se sněmem basilejským se protahovala. Císař Sigmund vydal Čechům zápis, v kterém uvolil se jim po vůli býti ve všech věcech náboženských. Následkem toho zvolili si oni ihned Mistra Jana Rokycanu jednosvorně za arcibiskupa. Když však poslové sněmu církevního volbě té se vzepřeli, Sigmund slib svůj ústně zase odvolal.

Pošlo z toho hněvů mnoho; ale bludný Rokycana za arcibiskupa od papeže uznán přece nebyl. Do Čech vyslán jest pak za prozatímního správce arcibiskupství biskup konstantský Filibert.

Dne 5. července 1436 vykonáno přece konečně smíření Čechů s Církví skrze tak zvané kompaktaty, a stavové uznali Sigmunda zase za svého krále. Načež on dne 23. srpna vjel slavně

do Prahy, a uvázal se konečně u vládu království, v 17. roku po smrti bratra svého Václava, a v 69. roku věku svého.

21. Země česká, o jejíž povznešení otec vlasti Karel IV. se byl tolik nastaral, byla za vlády nehodných jeho synů Václava a Sigmunda jako vyměněna. Statky korunní nacházely se po většině v rukou panstva, a podobně i statky duchovenské. Zničeny byly důchody arcibiskupství v Praze, biskupství v Litomyšli, stoličních i sborových kapitol i klášterů, a ssutiny duchovenských domů naplňovaly hrůznými upomínkami Prahu i kraj.

A podobně bylo i na Moravě i v Lužici a jinde.

Kde co vzácného bylo, Sigmund byl zabral nebo zastavil, a na vykoupení nebylo prostředků. Co se zmohlo, byly jenom náboženské různice v zemích.

22. Sigmund snažil se posléze zemi upokojiti tím, že částku bojovníků táborských najal vedením Jana Jiskry z Brandýsa na hájení hranic uherských proti Turkům, jen aby se jich zbavil. A proti nepodajnému Roháči z Dubé vypravil válečnou hotovost na hrad jeho Sion. Načež přemožený Roháč byl do Prahy přiveden, a zde veřejně popraven.

Také Mistr Jan Rokycana byl ze své fary v Týně vypuzen, a odstěhoval se pro své bezpečí na hrad Kunětice.

Král Sigmund zemřel brzo potom ve Znojmě, a sice dne 9. prosince 1437.

B.

Čeněk z Wartenberka.

1. Jakmile přišla do Čech osudná zpráva, že oblíbený Mistr Jan Hus byl jakožto neoblomný kacíř odsouzen a na hranici upálen, počaly v Čechách i na Moravě všeho druhu výtržnosti, zvláště proti kněžím a mnichům, kteřížto svým odporem proti řádění Husovu stali prý se příčinou utracení jeho. Tak prý ale zavinili i pohanění národní cti lidu českého, že pro svou lásku ku kacíři Husovi sám jakožto kacířský u vůkolních národů v nevážnost přišel.

Zejména v Praze byli různě pronásledováni, drancováni až i ve Vltavě topeni ti kněží, kteří byli známí jakožto úhlavní odpůrci Husovi. V krajích pak husitsky smýšlející patroni počali věrné duchovenstvo katolické z far patronátních vyháněti, a na místě jich husity usazovati.

Největší rozjitřenost ale obrátila se proti Janu Železnému, biskupu litomyšlskému, jenž jménem českého i moravského duchovenstva byl proti Husovi v Kostnici při vedl. Husitští páni zabrali mu rukou ozbrojenou veškeré jeho statky, a rozdělili se jimi.

A král Václav, jenž měl takovýmta nespravedlností brániti, ukázal se jako obyčejně obojetným a vlažným. Poláteřil si proto, že Hus byl upálen; ale páchanému násilí nečinil překážky žádné. Královna Žofie pak, ctitelka Husa, stala se docela oporou husitů.

2. Za takovýchto poměrů záleželo zachování pořádku v zemi hlavně na pánech, u nejvyšší

vlády zemské postavených. Avšak i ti byli husité, jmenovitě Čeněk z Wartenberka, nejvyšší purkrabí v Čechách, a Lacek z Kravař, královský zemský hejtman na Moravě.

Působením těchto ujednána již dne 5. září 1415 jednota českých i moravských pánů, kteří se zavázali ku vzájemné pomoci za tím účelem, aby slovo Boží mohlo všude volně i kázáno i slyšeno býti; a že nadále poslušni budou toliko obyčejné moci biskupské, a té jen potud, pokud ona si počíná dle Písma svatého. Jinak že budou míti zřetel toliko k nálezům university pražské, nikoliv ale více k rozsudkům Stolicе papežské.

Ujednání toto, jímž na dále nejvyšším soudcem ve věcech náboženských a v Církvi měla býti universita pražská, a jemuž král Václav nebránil, odesláno bylo také sněmu v Kostnici, a přivěšeno bylo k němu 452 visutých pečetí sjednocených pánů a ctitelů Husových.

Oproti této jednotě husitské smluvena dne 1. října 1415 v Českém Brodě jednota katolíků, kteří zavázali se dle obyčeje předků svých ve všem věrně poslušnými býti krále, Církve římské a sboru církevního. V čele jednoty stál Jan mladší z Hradce a 13 jiných pánů zemských, ku kteréžto straně přiznal se později i sám král Václav.

3. Když v povstalých třenicích počalo se nedostávat kněží husitsky smýšlelících, přiměl Čeněk z Wartenberku Heřmana, biskupa Nikolského, světícího biskupa i generálního vikáře

pražského, když se týž v jeho městě Německém Brodě snad náhodou octl, k tomu, aby odebral se na blízký jeho hrad Lipnici, kde již od dávných dob byla zvláštní kapitola kollegiatní, a tam aby vysvětil množství žáků husitských na kněžství. Stalo se tak dne 6. března 1417. Avšak byl za to od svého arcibiskupa Kunrata dne 15. března úřadu generálního vikáře zbaven.

Týž stav se později farářem v Milčíně a krutým nepřítelem husitů, byl od nich po dobytí hradu Přibenic, kde ho zajali, s velikou ukrutností pod mostem přes řeku Lužnici utopen.

4. Když universita jakožto nejvyšší moc duchovní v Čechách dne 10. března 1417 ustanovila, že potřeba rozdávat svaté přijímání »pod obojí způsobou«, a tak položila základ ku sboru »kališníků« čili »pod obojí« neboli »utrakvistů«: počali světští páni naléhati na patronátní kněze, aby lidu i kalichem přisluhovali. Kdo tak činiti nechtěli, byli svých míst i důchodů zbaveni.

Tehdy i pán Čeněk z Wartenberku, jakožto poručník nezletilého pána Oldřicha z Rosenberka, dal po všech rozlehlých panstvích rosenberských rozhlásiti, že večerí Páně musí pod obojí přisluhováno býti.

5. Když král Václav zemřel, prohlásil bratr a dědic jeho Sigmund, táhna do boje proti Turkům, vdovu Václavovu, královnu Žofii, za vladařku království českého, a zřídil jí ku pomoci radu vladařskou z pánů sobě nejoddanějších, v jichž čele postavil Čenka z Wartenberku. Týž snažil se pak opatrným shovíváním a umělým

prostředkováním zachovati mír v zemi, ještě i tehdy, kdy již Mikuláš z Husi a Jan Žižka z Trocnova chystali se k boji na život i na smrt proti všem, kdo by jich husitskému snažení v cestu se stavěli.

Když královna Žofie množící se znamení nastávající bouře znamenala a proto mocí válečnou se ohradila, aby rozbrojům v zemi čeliti mohla, učinila Čeňka z Wartenberku náčelníkem jejím, a dala přísné rozkazy, aby umluvené shromáždění husitů ku 10. listopadu 1419 v Praze nikterak trpěno nebylo. Nastalé pak kruté boje skončily se příměřím, uzavřeným mezi stranami bojujícími na jeden rok dne 13. listopadu 1419.

Na to dne 15. prosince královna Žofie v Brně svůj úřad vladařský složila, a král Sigmund svěřil ho pak na ten čas, než by sám do Čech se navrátil, třem pánům pospolu, mezi nimiž na prvním místě byl Čeněk z Wartenberku.

6. Když ale potom přičinil se Sigmund o to, aby proti husitským Čechům prohlášena byla křížácká výprava, Čeněk z Wartenberku, sám jsa husitou, dne 15. dubna 1420 od Sigmunda odpadl, a přidal se zcela ku straně husitské. Potom počal ihned v její prospěch pracovati, katolíky i ze své vlastní rodiny bídne utiskovati, a prohlásil i Sigmunda za ukrutného nepřítele českého národa, jehož nemá na dále nikdo poslouchati.

Když však s hrůzou znamenal, kterak jeho nynější přátelé zlomyslně boří i ruší kostely, kláštery, posvátné i umělecké věci, jako v Milevsku, Nepomuku, v Mnichovu Hradišti, Zlaté

Koruně, na Strahově, u Maltezů a jinde: zošklivilo se jemu toto surové pustošení, a on počal toho litovati, že od krále svého odpadl. Proto když v květnu 1420 přibyli do Prahy královští plnomocníci vyjednat příměří na dvě neděle, Čeněk z Wartenberku přislíbil jim v tajné úradě, že Sigmundovi hrad pražský postoupí, udělí-li on jemu i rodině jeho amnestii; a dovolí-li, aby na jeho panstvích volně pod obojí přisluhováno býti smělo. A když Sigmund na podmínky ty s ochotou přistoupil, i Čeněk z Wartenberku svému slovu dostál, a dne 7. května vpustil na 4000 královských oděnců pod správou Viléma Zajíce z Hasenburku, Václava z Dubé a z Leštna, a Hynka Hlaváče z Dubé do hradu pražského, k nemalému rozjitření překvapených Pražanů.

7. Avšak když spojená vojska husitská za vlastního vedení kněze Jana Želivského vytáhla dne 13. dubna 1421 vysvobodit z moci královny východní Čechy a Moravu, a hrůzami naplňovala Český Brod, Kouřím, Kolín, Nymburk, Čáslav a jiná města, aniž by jim král ku pomoci přicházel: dal se s nimi Čeněk z Wartenburku dne 23. dubna do smírného vyjednávání, a velmi se před Pražany pokořiv, stal se opět spojencem jejich!

Brzo však potom a sice již v listopadu 1421, když se vláda chátřů v Praze vždy více vzrůstala, knížata slezská vpády do Čech činila, a i císař Sigmund veliké přípravy ku zjednání pokoje v zemi činil: oddělil se Čeněk z Wartenburku s jinými předními pány opět veřejně od

Pražanů i od kališníků vůbec, a počali milosti hledati u krále.

8. V nastalých bojích domácích zúčastnil se Čeněk z Wartenberku také s jinými pány dne 20. dubna 1423 bitvy u Hořic, kde ale Žižka zvítězil, a Čeněk z Wartenberku donucen byl s málem lidu svého všeho zanechat i na útěk se dáti.

Když pak ke dnu sv. Havla, totiž 16. října 1423 sešel se obecný sněm v Praze, aby smír s Církví byl ujednán a pokoj zemi navrácen, byl mezi stranníky královými vedle mnoha jiných vzácných pánů i Čeněk z Wartenburku. Týž byl tam také zvolen za jednoho ze dvanácti vyvolených správců země, a zúčastnil se pak i jiných vyjednávání se Sigmundem.

Zemřel dne 17. září 1425 za doby velikého moru v Čechách.

C.

Kněz Jan Čapek.

1. Mezi kněžími, kteří se ku straně táborů přidali, byl také Jan Čapek, neznámého původu. Býval farářem v Klatovech; a když bouře Janem Husem rozdmychané se rozpoutaly, přidal se ku samozvaným odpravcům Církve.

Působil z prvu s knězem Martinkem v Táboře, hlásal tisícileté králování Krista Pána na světě, horlil s velikou bezohledností proti jinak smýšlejícím, a vybízel k ukrutnostem proti chybujícím, odvolávaje se na Starý Zákon, v němž prý proroci rovněž vybízeli židy, aby proti ni-

čemným Kananejským bez milosrdenství nastupovali.

2. Stav se jedním ze zakladatelů výstředních táborů, snažil se věřící své nadchnouti podobnou vášnivostí, jaká zžírala útroby jeho. K tomu cíli složil jim i písně, jež nacházejí se v kancionálu táborském, a sice: »Dietky, Božu zpievajme!« a po vítězství Žižkovu r. 1420: »Píseň o Kristu Božím«, a »O modlosluženie«.

D.

Kněz Jan Želivský.

1. Mezi nejživější tvůrce husitského hnutí patří kněz Jan Želivský, kazatel při kostele Panny Marie Sněžné na Novém Městě v Praze, někdy řeholník v Želivě, odkud i své jméno »Želivský« měl. Není ale známo, odkud byl, ani z jakého rodu pocházel, ani jak se do Prahy dostal.

On to byl, jenž ještě za živobytí krále Václava způsobil ozbrojené procesí od chrámu Panny Marie Sněžné k sv. Štěpánu, aby prý bylo dokázáno, že husitům tři chrámy v Praze, od krále Václava jim vykázané, nestačují. Načež při zpáteční cestě kolem radnice novoměstské prolita první krev dne 30. července 1419, když odtud prý někdo po něm, velebnou Svátost nesoucím, kamenem hodil.

Již tehdáž ukázal se Želivský býti v přátelském spojení s Žižkou, jenž do radnice vnikl, a smetení konšelů s radnice spolu provedl. Pak

stal se Želivský pánem v Praze, podobně jako Žižka na Táboru.

2. V Praze měl ale Želivský těžké postavení, poněvadž proti němu stáli všichni mistři vysokých škol, učeností proslulí. Ti nechtěli totiž od Církve katolické odstoupiti, nýbrž domáhali se toliko některých nutných oprav v řízení jejím; kdežto Želivský se svými stranníky chtěli opravovati či vlastně předělati i odvěké nauky církevní i celé zřízení Církve dle svých hlav, od nikoho nejsouce k dílu takovému povoláni. Potýkání se pak odporných těchto směrů a zásad, působilo kvašení myslí až do násilné smrti Želivského.

3. I nacházely zásady táboritské hojně obliby u části Pražanů hlavně vlivem Želivského, a sice zvláště na Novém Městě tak, že táboři často nabývali vrchu nad mírnými přáteli kalichu. Ba, když táboři stávali se pro svou zdivočilost klidnějším Pražanům obtížnými, zejména když byli klášter Zbraslavský s hrobkami královskými hanebně i ukrutně znectili (10. srpna 1420): Jan ze Želiva s pomocí některých z obce sesadil pražské konšely s úřadů jejich (dne 18. srpna) a uvedl na jich místa muže nové, táborům příjemnější.

Proto pak Pražané po vítězné bitvě u Vyšehradu a po rozboření tohoto starého sídla královského, již pátý den na to, dne 5. listopadu 1420, cítivše se najednou v čele všech stran husitských, vydali prohlášení v ten rozum, že hodlají záhubu způsobiti všem Čechům, kteří by se opovážili jim

odporovati, když i ostatní državu krále Sigmunda v Čechách budou dobývati.

4. Když pak spojená vojska husitská vytáhla dne 13. dubna 1421 »vysvobodit východní Čechy a Moravu z moci královské,« byl nejvyšším vůdcem výpravy té pan Hynek Krušina z Lichtenburku; ale jen dle jména. Neboť skutečným vůdcem byl bývalý řeholník Jan ze Želiva, a jest tedy on odpověden za ukrutnosti v Českém Brodu spáchané, a za ubití nebo upálení tam 18 kněží s farářem městským dne 17. dubna 1421., a pak za upálení 21 kněží s proboštem Štěpánem v čele v Jaroměři dne 25. dubna, že titíž nechtěli přistoupiti na tak zvané artikule pražské.

5. Jan Želivský přinutil i Čeňka z Wartenberku, bývalého nejvyššího královského purkrabího v Praze, že se přidal k husitům, a učinil smlouvu s Pražany a s pány, s nimi spojenými. Když pak i hrad pražský a město Litoměřice husitům se podaly, dovršena jest převaha Pražanů v celých Čechách.

Avšak ani pak nepřestával Želivský řečmi věru paličskými popouzeti chátru pražskou tak, že s divokým rouháním potřískala a spálila všechny umělecké ozdoby velechrámu sv. Víta, zvláště vzácné obrazy oltářní; a že donutila jeptišky od sv. Jiřího, jež nechtěly čtyř artikulů pražských přijati, aby klášter svůj opustily, a směnaly se v klášteře sv. Anny na Starém Městě, který jediný byl zachován, že v něm žila i teta Žižkova.

6. Tajným návodem Jana Želivského také se dne 30. června 1421 stalo, že na dané znamení

zvonek u Matky Boží Sněžné obec Novoměstská se shlukla, a táhla s velikým povykem u velké síle k radnici Staroměstské. Tam sesadila všechny staré konšely, zrádců jim nadávajíc, a ustanovila ku správě obou měst až do jmenování konšelů nových čtyři nové hejtmany. Těmi stali se pak stoupenci Želivského k velikému pohoršení mistrů a kněží pražských.

A když takto věci občanské spořádány byly, udělena jest od obce mistru Jakoubkovi ze Stříbra a knězi Želivskému plná moc, aby kněze, artikulům pražským odporné, z míst jejich vypudili a táborskými nahradili. A to se i stalo. Načež Jakoubek a Jan vzali na se správu veškerého sboru kněží dne 4. července 1421.

7. Když kníže litevské Alexandr Vitold dne 10. června 1421 poslal poselství, že z lásky k lidu českému ochoten jest ujmouti se osiřelé koruny české, byla z toho na mnoze radost veliká mezi Čechy, kteří míru v zemi přáli. Ale Jan Želivský se svými stranníky jevíli k němu zjevnou nedůvěrou i nechuf.

Kníže Vitold, znamenaje moc Želivského v Praze, sezna, že tato musí dříve zlomena býti, nežli bude možno mír zemi navrátiti. I odstraněn byl před hromicemi r. 1422 nikoliv bez různic Jan Hvězda z Vicemilic, příjmím Bzdinka, o jehož zvolení za nejvyššího hejtmána v Praze kněz Jan se byl přičinil, a pod jehož ochranou další své pikle vedl; a na místo jeho zvolen byl dne 9. února pán Hašek Ostrovský z Walšteina, přívrženec strany šlechtické. Ten pak se svými přívr-

ženci znamená, že pokud kněz Jan Želivský na živu bude, uklidnění v lidu se nestane, usnesl se s nimi na tom, s násilím ho se světa sprovoditi.

I byl Želivský dne 8. března 1422 slušně obeslán ku vyjednávání na radnici Staroměstskou. Ale zatím byl tam mečem stát.

Když se o tom Novoměstští dověděli, zvonili na poplach, a učinili veliké vzbouření. Přátelé Želivského pak mrtvé tělo jeho donesli do kláštera, a oblekše je v roucho kněžské, s velikou smuteční slávou ho pohřbili v chrámu pod kazatelnu, s které jim byl kázával.

S knězem Janem, jenž byl prostředníkem mezi Pražany a Žižkou, pohřbena jest i dobrá vůle mezi oběma stranami. Žižka stal se odtud nepřítelem Pražanů.

E.

Kněz Mikuláš z Pelhřimova, zvaný »Biskupec.«

1. Mezi duchovními, kteří se ku táborům přidali, vynikl nad jiné Mikuláš z Pelhřimova, pražský bakalář, muž učený i vážný, jehož přičiněním kolísavé učení táborů se jaksí ustálilo. Táboři zvolili si ho později za svého »biskupa«; načež v celé zemi nazýván nebyl jinak než příjímím »Biskupec.«

Biskupec, chtěje u strany středních táborů, od kterých i zvolen byl, upevniti převahu strany své, obrátil se proti straně výstřední, kterou zastával kněz Martinek Loquis, a toho konečně i se stranou jeho z Tábora vytlačil.

2. Střední táboři, kteří si Mikuláše byli za svého biskupa zvolili, tvrdili, že netřeba ničemu věriti a ničeho činiti, co není výslovně učeno i přikázáno v samém Písmu svatém. Proto zamítali všechny obřady a nádhery při službách Božích. Konali svou bohoslužbu kdekoli, bez posvátných rouch, bez oltářů.

Bohoslužbu konali kněží tak, že poklekli všichni, a pak s tváří k zemi skloněnou modlili se na hlas Otčenáš. Potom jeden z nich vstane, vypravoval události při poslední večeři Páně, pronesl slova Spasitelova, a tak prý posvěcoval chléb a víno svátostní.

Jakožto chleba užíváno všeho druhu oplatek, a víno podáváno v číších jakýchkoli. I přisluhoval kněz všem přítomným »pod obojí způsobou«.

3. Od strany výstřední, »Martinkovy,« i od této strany středních táborů, »Mikulášových,« lišila se třetí strana táborů, totiž mírných, ku které i Žižka náležel, a jež po jeho smrti sloula strana »Sirotků.« Ta přidržovala se ještě nejspíše Husa, a dávala se u vyznání víry vždy více voditi citem, než-li rozumem.

Žižka pronásledoval nejen výstředníky v čele s kněžími Martinkem Loquis a s Petrem Kaníšem, jež upáliti kázal, ale i stranu středních s Mikulášem »Biskupcem« v čele, poněvadž popírali proměnu chleba a vína v tělo a krev Páně při oběti mše svaté.

Sirotcí zachovávali také posty, měli svaté věci ve cti, a odbývali bohoslužby v posvátných rouchách.

4. Náčelník středních táborů »Biskupec« míval časté hádky s protivnými stranami o tom, co by ku pravé víře Kristově patřilo; avšak s malým úspěchem, ježto každý chtěl míti pravdu na své straně. Zejména bylo mnoho rokováno tehdy, když církevní sněm, v Basileji shromážděný, jal se úsilovně pracovati o tom, aby jednota u víře a pokoj zemský v Čechách opět byly zjednány.

Dne 20. ledna r. 1433 a pak ještě vícekrát hájil Biskupec náhledy své i na samém sněmu v Basileji řečí obšírnou a zároveň velice nešetrnou. Konečně bylo ale přece ujednáno usmíření i se sněmem i s císařem Sigmundem.

F.

Kněz Martinek příjmím Loquis t. j. »Mluvka«.

1. Ku příkřejší straně husitské v Táboře patřil kněz Martin Houska, příjmím »Loquis«, rodem z Moravy. Byl ještě mladý, ale v novotách nad jiné smělý a důvtipný, učený i velice výmluvný.

Příjmí »Mluvka« čili »Loquis« zasloužil si tím, poněvadž s velikou neohrožeností hájival nikoliv důmysly svatých otců církevních, ale vlastní výmysly své. On byl hlavním rozsévatelem bludů tábořských, a nejen podporovatel, ale i původce hrozných učení pikardských. Tupil každého, kdo ctil a velebil Krista Pána v nejsvětější Svátosti oltářní; a hanobil i zejména Mistra Matěje z Janova, vyčítaje mu, že prý se právě skrze

něho nejvíce vzmošlo »klekání před tím chlebem« a tudíž modlářství!

Všemohoucnosti Syna Božího popíraje, učil, že Kristus Pán nemůže býti v nejsvětější Svátosti na zemi i s tělem svým přítomen, když s ním vystoupil na nebesa.

2. Ačkoliv bylo Martinkovi dopřáno, po více let bludná učení v Táboře rozsévati, přece nezdá se, že by byl měl mnoho přívrženců, poněvadž když v září r. 1420 volili si táboři biskupa, nezvolili si Martinka, ale Mikuláše z Pelhřimova. A tomu pak bylo uloženo dohlížeti nejen k časnému opatření kněží, ale i k jich učení. Proto pak týž i proti Martinkovi přísně nastupoval.

Pro stálé pobuřování a přátelení se s adamy musel se Martinek se svými přívrženci, jichž bylo vesměs asi 300 osob, r. 1421 z Tábora do blízkého městečka Příbenic při řece Lužnici vystěhovati, a byl pak i donucen, některé články učení svého odvolati, a i veřejné pokání za bludy své učiniti.

Když později znamenal, že se vše proti němu obrací, umínil si Čechy opustiti, a do své vlasti Moravy se navrátiti. Ale na cestě té byl v Chrudimi se svým tovaryšem, knězem Prokopem jednookým, od rytíře Diviše Bořka zajat a posléze upálen.

3. Po smrti Martinkově, nedopřáno ani stoupencům jeho v Příbenicích dlouhého pobytu. Ti v blouznění svém upadali až i v šílenost, v které se domnívali, že žijí v říši Kristově na zemi, a v jakési rajské nevinosti.

Když se o blouznění jich dověděl Žižka, opustil na čas svou válečnou výpravu u Berouna a přichvátal na Tábor těchto kacířů ztrestat. I zjímal jich na padesát obého pohlaví; a že žádného poučení přijmouti nechtěli, dal je ve vsi Klokotech u Tábora upálit i s knězem jich Petrem Kanišem. Po odchodu Žižky bylo jich pak zjímáno i upáleno ještě 25.

Další stoupenci jich byli adamité čili naháči, kteříž dle hlavy své, sedláka Mikuláše, slouli též Mikulášenci.

Tito již všeho náboženství i citu po slušnosti se odřekli, nejhorším prostopášností se oddávali, až posléze ohněm a mečem od Žižky byli vyhubeni, posléze na ostrovu v řece Nežárce.

G.

Kněz Ambrož z Králové Hradce.

1. Týž býval farářem v Králové Hradci. Když rozbroje husitské vznikly, a Ambrož bez výhrady se k nim přidal, byl z Králové Hradce vyhnán, a stal se pak původcem sekty, jež měla hlavní sídlo na hoře blíže Třebechovic, kterou biblickým jmenem Oreb nazvali, a odkudž i sami orebiti slouli.

Tábory nespokojeného lidu, jež již za krále Václava leckdes v krajích se konávaly, opakovaly se po jeho smrti vždy častěji. Řečníci na nich napomínali lid, aby navzájem se milovali, při poznané pravdě pevně stáli, a úskoků antrikristových nenáviděli.

Pro silnější sdružení ujednáno bylo pak valné shromáždění na den 10. listopadu 1419, a sice do samé Prahy. Avšak »poutníci« měli tam přijíti ne více »s poutnickou holí, ale s mečem v ruku«. Tak napomínal Václav Koranda, rozvášněný farář plzeňský.

Když pak přívrženci strany královské tako véto »pouti« do Prahy zabrániti chtěli, staly se prvé krvavé počátky války. A když do Prahy došla zpráva, že u Knína byli ctitelové Husovi namnoze pobiti, postaral se o to kněz Ambrož, do Prahy přibyvší, aby se na Starém i Novém Městě v Praze zvonilo všemi zvony na poplach. Načež »bratří« sbíhali se se všech stran, aby druhům svým šli na pomoc.

I rozzuřila se potom litice válečná, zejména když došly zprávy také z Kutné Hory, že tamnější horníci, většinou Němci, husity krvavě pronásledují. Ba že za krátký čas prý na 1600 osob připravili o život, buď že je upálili, nebo sťali, anebo do nejhlubších šachet horních za živa naházeli.

2. R. 1420 sebralo se návodem kněze Ambrože při hoře Orebu množství ozbrojeného lidu, kteří odtud za vedení Hynka Krušiny z Lichtenburku na Kumburku a jiných táhli do Boleslavska. Ti dne 30. dubna dobyli klášter Mnichovo Hradiště, a vyloupivše i pobořivše ho, odtáhli v slavném průvodu ku Praze, na pomoc Pražanům proti posádce královské na Vyšehradě. Toho se s nimi později i zmocnili a ho zničili.

Ku dnu 25. června 1420 svolán byl tábor lidu na Kunětickou horu u Pardubic. Pospíšil

tam z Prahy i kněz Ambrož, aby se tam ujal duchovní zprávy nad sebraným lidem. Pak vyrván jest moci královské Králové Hradec úskokem.

3. Roku 1421 vyprosil si Ambrož Martinka Mluvku ku poučování ho do Hradce; avšak ničeho s ním nesvedl.

Roku 1424 provodil Ambrož Jana Žižku mrtvého do Hradce, kde ho v chrámu sv. Ducha pochovali. Později však převezli ho do Čáslavi, a tam v kostele pochovali.

Roku 1425 když dobyli husité města Radkova, předložil kněz Ambrož tamnímu zajatému faráři otázku, zdali by chtěl toho, co posud kázal, se odříci, a ku straně husitské přistoupiti, aby tak života svého zachoval. Farář Megerlein však tak učiniti odepřel. Načež byl do otepí slámy zavázán, a v nich upálen.

4. R. 1433 byl Ambrož od sněmu domácího zvolen do sboru osmi deputovaných, kteříž měli vyjednávatí o smír s Církví, v Basileji na sněmu shromážděnou.

Podobně byl Ambrož roku 1436 v Králové Hradci zvolen k umlouvání se s císařem Sigmundem.

Avšak on, jsa hned od počátku bouří husitských v duchu Žižkovu proslulý, vyjednávání zmařil, ano nové boje způsobil, jež pak ještě i roku následujícího trvaly.

Kněz Ambrož dokončil bouříplný život svůj r. 1439., když byl skoro po dvacet let lidu v Hradci Králové vládl — nikoliv ale ku jeho blahu!

H.

Kněz Václav Koranda.

1. Jedním z předních duchovních, kteří se k utvořivší se straně táborů přidali a snahy její rozšiřovali, byl kněz Václav Koranda, farář plzeňský. Týž přijímal rád náboženských novotářů u sebe již od r. 1416, a učinil pak město své na čas útočištěm všech, kteří pro své smělé novoty odjinud byli stíháni.

Když se dne 29. září 1419 sešlo velké shromáždění husitů »u Křížků«, byl mezi nimi také silný zástup lidu obého pohlaví, ježž byl přivedl Koranda od Plzně, ačkoli jemu byly mnohé překážky od protivníků v cestu strojeny. Shromáždění konali tam svou bohoslužbu, a posilovali se proti úskokům a lsti antikrista, jenž prý v posledních dnech celý svět svedl. Na to usnesli se na velkém shromáždění ku 10. listopadu do samé Prahy, k němuž Koranda dal napomenutí takové, aby tam účastníci nepřišli s »holí poutnickou, ale s mečem v ruce!«

Po skončené slavnosti umínila si větší část shromážděných provoditi »bratry a sestry« pražské domů. I valili se pak pozdě v noci přes Vyšehrad do Nového i Starého Města Prahy, a byli tam ubytováni i pohostěni.

Z vděčnosti za tyto počty pomohli pak Pražanům ničiti obrazy i ostatky svatých, a posvátné nádoby v kostelích i klášteřích pražských. Zejména zpustošili vše v kostele sv. Michaela na Starém Městě, ačkoliv tam byl farářem mistr Kříštof z Prachatic, starý přítel Husův.

2. Když Žižka táhl od Plzně, kde marně chtěl míti hlavní sídlo, k Táboru, musel s ním odejítí také Koranda, a stal se tak i účastníkem krvavého boje jeho u Sudoměřic při řece Otavě.

Když byli pak husité v Praze po svém způsobu některé kláštery zpustošili i zničili, a veliké nádherné památky, jakožto z antikrista prý vzešlé ztupili, vytáhly dne 10. srpna 1420 za vedení Korandy fanatické houfy proti klášteru cisterciáků na Zbraslavi, jenž chovaje v lůně svém hrobky králů, byl nad jiné nádherněji vystavěn. Husité, nenalézající odporu, potřískali tam všechny umělecké ozdoby; zloupili vše, co jakou cenu mělo, zejména i v hrobkách královských, ve sklepech i spižírnách; znectili i mrtvolu krále Václava, nedávno tam pohřbenou; posléze klášter zapálili a ostatek zpustošili tak, že nyní ani s určitostí udati nelze, kde velkolepý chrám marianský a královské hrobky se nalézaly. Potom jako po nějakém velikém vítězství vrátili se k večeru zpítí s výskáním a velikým hlukem do Prahy.

3. Téhož roku 1420 nacházel se Václav Koranda uvězněn na pevném hradu Přibenici při řece Lužnici, byv překvapen a chycen od Rosenbergských odpůrců husitských. V noci na 13. listopadu podařilo se mu ale náhodou, okovů se zbaviti, jimiž byl spoután. Načež osvobodil i spoluvězně své, za pomoci kterých pak zmocnil se hlídačů svých, a dal je na místě svém upoutati. Jeden z nich, Odolen jménem, sliboval všecko učiniti, když by ho nechali na svobodě. Poslali ho tedy do blízkého Tábora, aby tam zpravil bez

meškání bratry o tom, co se právě stalo. Na to hejtman táborský Zbyněk z Buchova přispíšil dobývat Příbenice. A když i stejným časem s věže hradové činili druzi Korandovi na obhájce hradu křikem i házením kamenů útok, zalekla se toho posádka a hrad vydala. Pan Oldřich z Rosenberku utrpěl tak náramnou škodu, poněvadž v Příbenici bylo uloženo mnoho pokladů.

Tehdy zajali tam táboři i mnicha Heřmana, biskupa Nikopolského, jenž byl dříve ku žádosti správce země Čeňka z Wartenberku r. 1417 husitům množství kněží na hradě Lipnici posvětil, ale později krutým jich odpůrcem se stal. Tohoto tedy světitele spojenci Korandovi vzavše, přese všechny jeho prosby za slitování, utopili pod mostem v řece, s ukrutností šerednou.

4. R. 1422 sešly se rozvaděné strany táborů v únoru v Písku, aby tam učení svá v soulad uvedly. Působením Václava Korandy stalo se, že obdrželo vrch učení, jež popírá proměnu chleba a vína v tělo a krev Spasitele v nejsvětější Svátosti, čili že zvítězilo učení pikhartské. To popudilo Žižku proti Korandovi náramně, tak že se ho na celá dvě léla vystříhal. Koranda přiměl pak na svou stranu i Mikuláše Biskoupka.

Později býval Koranda vícekrát v poradu brán při vyjednáváním se sněmem basilejským. R. 1437 po uzavření míru s Církví, zakázáno bylo Korandovi, jenž se kompaktátům podrobiti nechtěl, aby na dále kázal. I bylo mu také nařízeno, aby uchvácené fary v Žatci se zřekl, na dále bydlel v městě Táboru, a z toho aby nevy-

cházel, leč by chtěl přijati pokutu utopením.

Když roku 1452 padl Tábor v moc Jiříka z Poděbrad, byl Koranda zavezen do Prahy, a tu v Staroměstské radnici vězněn. Když pak slíbil poslušnost zvolenému od stavů arcibiskupovi mistru Janu Rokycanovi, propuštěn byl na hrad Litici, kde zemřel.

Ch.

Mikuláš z Husi.

1. Hus či Husa byl královským hradem v úkrytu lesním blíže Křišťanovic, v nynějším okresu prachatickém. Ku hradu tomu náleželo 23 vesnic, celé městečko Záblatí a půl městečka Husince, rodiště to mistra Jana Husa. Hrad ten přešel kolem roku 1407 na rytíře Mikuláše z Píštného, věrného přítele Husova, jenž se pak psal i Mikuláš z Husi.

Pokud stál král Václav při Janu Husovi, i celá čeleď jeho k Husovi lnula, ba byla nej-mocnější podporou zmáhajícího se husitství. Když však král Václav seznal, jak nebezpečné bouře ze štvání Husova a jeho přívrženců v zemi se vzmáhají, a proto se od husitů s nechutí odvrátil, ba nenávist proti nim pojal: nebylo také více místa na dvoře králově pro milce jeho takové, kteří lásky své k husitství nedovedli držeti na uzdě; a proto musili si takoví štěstí své hledati jinde.

S osudem takovým potkali se také dva nad jiné vynikající dvořané královi: Jan Žižka z Trocnova, jenž ve věcech válečných neměl sobě rovného; a Mikuláš z Píštného, jenž v radě krá-

lově byl konal služby velmi platné. Ba když se rytíř Mikuláš z Píštného opovážil krále žádati za propůjčení více kostelů pro husity v Praze, vypověděl ho král z Prahy jakožto nebezpečného buřiče.

2. Na to jal se Mikuláš pobuřovati lid po krajích, zejména pořádáním tak zvaných táborů, na kterých konány byly bohoslužby po husitsku, a řečníci slovy ohnivými proti vrchnostem štváli.

Návodem Mikuláše svolána byla taková též »valná hromada« ke dnu sv. Maří Magdaleny, totiž 22. července 1419 na horu »Tábor«, a sešlo se tam přes 42.000 hlav, mužů i žen. »Poutníci« přicházeli tam v procesích s korouhvemi a s velebnou svátostí, a přítomní tam již vycházeli jim podobně vstříc. Vítání dalo se s plesáními; a kdekoli přišli, nazvali se na vzájem »bratři a sestry.«

3. Když sdružila se mezi husity zvláštní sekta, zvaná »táborů« čili »táboritů«, jež směřovala ku zřízení republikánskému, přidaly se k ní i některé osoby stavu panského, ale daleko více osob stavu rytířského, zejména ale i Mikuláš z Husi a Jan Žižka z Trocnova, a pak i mnoho měst.

Vedení v této straně zmocnili se Mikuláš z Husi a Jan Žižka z Trocnova; a vycvičivše přívržence své v umělém vedení zbraní, uchystali se k boji s protivníky svými na život i na smrt.

Proti bojovníkům, zvyklým bojovati v těžké zbroji, postavili své řady, které naučili bojovati s cepy, železem pobitými; chrániti se vozy, majícími s obou stran visutá prkna, které mohly

mezi sebou řetězy stáhnouti a tak v hradby proměnit; a užívati i hojněji střelného prachu.

4. Když si byli husité na rozličných táborech v krajích umluvili valné shromáždění ke dnu 10. listopadu 1419 do Prahy takové, aby tam ale nepřišli »s holí poutnickou, nýbrž s mečem v rukou«, a strana královská jim v tom překážeti chtěla, ba zejména u Knína až i ku prvním krvavým bojům podnět dala: tehdy k naléhání zvláště kněze Ambrože z Hradce zvoněno bylo na Starém i na Novém Městě Prahy všemi zvony na poplach; a se všech stran sbíhali se ozbrojení zástupové napadeným bratřím na pomoc. Tehdy Mikuláš z Husi s Janem Žižkou z Trocnova vedli lid proti královským do boje, zahnali je s Karlova mostu, dobyli Malé Strany, a nabrali množství kořisti. Sama královna Žofie prchla v noci z hradu pražského na hrad v Kundraticích.

Zdar tohoto boje přičítán byl hlavně opatrnému velení starého válečníka Jana Žižky, k němuž pak čím dál tím více důvěra rostla.

5. Pak zamýšlel Jan Žižka opevňovati Plzeň, chtěje z ní učiniti hlavní ohradu husitství; kdežto Mikuláš z Husi snažil se tou dobou, ač marně, usaditi se na blízké Zelené Hoře, kterou chtěl nazvati biblickým jmenem »Hora Olivetská«.

Také Janu Žižkovi nezdařila se Plzeň; ale na místě »Hradiště« čili »Hradištka«, nedaleko hradu Kozího, kde Hus po svém odchodu z Prahy kázával, získal na vhodném místě nad Lužnicí, hlubokými údolími a vodami na způsob poloostrovu obklíčeném, co hledal. Tam založil pak

město nové, jež rychle vzrostlo, jež »Hora Tábor« anebo »Hradiště Hory Tábor« nazváno bylo, a nejpevnějším sídlem táboritů se stalo.

6. Když r. 1420 chtěl Oldřich z Rosenberku Táboru dobýti, ježto se tento soused zdál jemu i statkům jeho nebezpečným, přitáhl Mikuláš z Husi v noci dne 25. června z Prahy táborům na pomoc. a dorozuměv se s nimi o společném útoku na Oldřicha, velikou porážku a škodu jemu způsobil.

Mikuláš z Husi nechtěl, aby povolán byl král polský Vladislav na trůn český, chtěje raději býti bez krále; kdežto Žižka si přál, aby na místě Sigmunda ve vládu země uvázal se Vladislav.

7. Když r. 1420 dobýván byl Vyšehrad, i Mikuláš s malým houfcem obléhání se účastnil. Avšak pro rozdíly se Žižkou i s bratřími odešel později z Prahy s hněvem. Ujížděje z Prahy měl neštěstí takové, že se kůň pod ním zplašil, ho shodil a zle pochroumál, tak že on pak následkem svých neduhů na štědrý den r. 1420 zemřel.

I.

Jan Žižka z Trocnova.

1. Náboženské hnutí, jež roznítil mistr Jan Hus v Čechách, bylo by snad rázným zakročením moci královské záhy udušeno bývalo, podobně jako náboženská bouře Jana Viklefa v Anglii rázným zakročením vlády světské byla brzo zažehnána. Že ale duchovní revoluce Husova nabyla i ve světě hmotném síly takové, že záchvěvy její znepokojuvati mohly až i skoro

celou Evropu, přičísti sluší vedle nedbalosti a lhostejnosti nehodného krále Václava v první řadě ráznému vystoupení neobyčejně nadaného válečníka Jana Žižky z Trocnova.

Jan Žižka narodil se mezi r. 1354 až 1360 blíže Trocnova u Borovan, v Budějovicku. Měl mládí velmi bouřlivé a byl veliký rváč; ano již jako chlapec ztratil jedno oko při rvačce. Později stal prý se i loupeživým rytířem, jenž odíral obchodníky, beroucí se tak zvanou »zlatou stezkou« od Prachatic ku Pasovu v Bavorách.

Jan Žižka, jsa dědicem jen několika dvorců a nějakých úroků ve vesnicích Trocnově a Čerejově nedaleko Budějovic, náležel toliko nejnižší třídě zemanstva českého. I nespokojuje se s tím, co doma měl, hledal sobě právě štěstí jinde ve světě, a sice se zbraní v rukou. Bojoval později i po boku Poláků u Tannenberku proti Prušákům, a sice šťastně, a stal se odtud i zvláštním přítelem Poláků.

Upozorniv výkony svými krále Václava na sebe, stal se po návratu svém do vlasti jeho dvořenínem a i milcem. V tomto postavení přilnul k Husovi a jeho revoluci, ba stal se hned od počátku s jinými milci královskými nejhorlivějším jich zastancem.

Když však král Václav r. 1419, ovšem již pozdě, prohlédl a seznal, kam bouře Husem rozdmychované směřují, a proto se od revoluce jeho, veškeren nejen duchovní ale i světský řád podvracující odvrátil: museli i přívrženci Husovi z rady jeho vystoupiti a štěstí své hledati jinde.

Osud ten potkal mimo jiné i Mikuláše z Písného, potud královského purkrabí na Husí a Prachaticích, a Jana Žižku z Trocnova, kteřížto stali se odtud nejhorlivějšími šířiteli husitství mezi lidem.

2. Dne 30. července r. 1419 uspořádali husité vedením fanatického svého kněze Jana Želivského, slavné, ozbrojené procesí z kostela Panny Marie Sněžné k sv. Štěpánu na Rybníčku, aby prý ukázali, že jich jest mnoho; a proto že jim tři od krále Václava vykázané kostely v Praze nepostačují. Když pak se kolem radnice novoměstské vraceli, žádali na purkmistrovi a konšelích, aby propustili všechny vězně na svobodu, kteří byli pro přijímání kalicha nedávno zjímáni. Když tito tak učiniti nechtěli, ba když prý někdo s okna radnice počal kameny házet po velebné Svátosti, kterou Želivský v rukou nesl: rozlítili se zástupové, a vedením Jana Žižky hnali útokem na radnici.

I zmocnivše se jí, vyházeli 7 konšelů, kteří utéci nemohli, též purkmistra Mikuláše z Podvíni a jiné okny ven na ulici. Ti pak padajíce, schytáni jsou od zástupů na sudlice a oštěpy, a kdo potom ještě dýchal, dobit byl na místě. Zároveň počalo se zvoniti na poplach po celém městě, a v dobyté radnici zvoleni byli na rychlo 4 městští hejtmani. Ti pak svolali všechny měšťany do zbraní, a osadili všechna důležitější místa lidem branným, aby se mohli každému útoku postavit na odpor.

Když o této krvavé vzpouře donesena byla zpráva na hrad Wenzelstein u Kundratic králi

Václavovi, jenž tam pro bezpečnost svou přebýval, týž náhlým vztekem ani vzpamatovati se nemoha, přísahal, že se husitům hrozně pomstí, a že tu celou sektu z kořene vyvrátí.

Avšak na urovnání bouří v Čechách, k nimž on sám dříve svým vystupováním pro Husa a proti katolickému duchovenstvu, zejména ale i proti arcibiskupovi Janu z Jenštejna byl příčiny zavdával, nezbylo mu více času. Byv raněn mrtvicí několikráte po sobě, dne 16. srpna 1419 svátostně se vyzpovídal, a ve velikých bolestech ducha svého vypustil. I byl pak dne 12. září v klášteře na Zbraslavi pohřben.

3. Smrtí královou se pak bouře husitské v zemi teprvé náležitě roznítily.

Mikuláš z Husi a Jan Žižka z Trocnova uchystali se k boji na život i na smrt se stranou katolickou, a nemajíce k rukoum vycvičeného vojska, přilákali k sobě zástupy lidu obecného, ježž pak v umění válečném vycvičili.

A že neměli pro ně zbraní obvyklých, učinil Žižka svým sdružencům, měšťákům i sedlákům, zbraně z potřeb jim známých: z cepů, železem pobitých, a z vozů, jež prkny chránili a řetězy mezi sebou spojovali.

4. Když přívrženci Husovi ujednali si veliké shromáždění k 10. listopadu 1419 do Prahy, a královna Žofie chtěla jim v tom překážky činiti, stekli Novoměstští, Janem Želivským nad jiné rozkvašení, za vedení Jana Žižky z Trocnova dne 25. října královský hrad Vyšehrad, a vytisknuvše odtud posádku královskou, osadili jej lidem svým.

Později sehnali Jan Žižka a Mikuláš z Husi královskou posádku i s mostu Karlova, zmocnili se Malé Strany, a ohrožovali i hrad královský na Hradčanech tak, že královna Žofie pro bezpečí utekla se na hrad kundratický.

Potom odtáhl Jan Žižka se svými ku Plzni, chtěje si z pevného a lidnatého města toho učiniti středisko i hlavní ohradu husitství, když proti vůli jeho v Praze přičiněním mírumilovných lidí dne 13. listopadu bylo mezi stranou královny a Pražany učiněno příměří.

5. Z Plzně Žižka ihned vyhnal všechny katolíky, kázal kostely i kláštery pobořiti, a hradby městské opravit i doplniti. Když však královští počali na něho tam vždy usilovněji doléhati, odebral se k řece Lužnici, kde Hus kázával, a kde jeho vyznavačů stále přibývalo, a na místě bývalého města i hradu Hradiště čili Hradištka, založil na místě vhodném a jak se zdálo nedobytném, město nové, jež nazváno bylo »Hory Tábor« nebo »Hradiště hory Tábor«.

Potom dle úmluvy ze dne 20. března 1420 s Václavem z Dubé, jenž s královským vojskem Plzeň obléhal, Plzeň opustil na dobro. Když pak mu jiní královští u Sudoměřic při řece Otavě brániti chtěli, aby se na Tábor nedostal, otočil se u rybníka vozy, a v bitvě nad míru krvavě zvítězil nad královskými, ač počtem i výzbrojí daleko silnějšími; načež teprve s velikou ctí a radostí od svých uveden byl do nového Tábora.

6. Brzo potom zřízena byla na Táboru i opravdová vláda. Zvoleni byli totiž čtyři zemané: Mi-

kuláš z Husi, Jan Žižka z Trocnova, Chval Řepický a Žbyněk z Buchova za »starší«, jichž rozkazu měli všichni táborité poslušni býti. Pak dobyta byla tvrz Oustí, na které se byl její pán Oldřich s udatnými bojovníky udržel. Oldřich byl cepy umlácen a do ohně uvržen, celá posádka šeredně povražděna, a tvrz do dna sbořena. Obyvatelé pak města Oustí museli se dne 30. března přestěhovati do nového Tábora.

Na to dne 5. dubna 1420 vpádl Žižka do Vožice, kde se byli rozhostili páni, kteří mu byli u Sudoměřic odporovali, majíce při sobě asi 2000 bojovníků. Tu lidé Žižkovi, koho mohli, pobili anebo zjímali, a nabrali mnoho kořistí, z nichž pro Žižku největší cenu měli koně a odění, že si mohl pomocí jich zřídit i jízdu, a doplniti své prostředky válečné.

7. Potom začali husité z nenávisti k duchovenstvu zlomyslně a důsledně bořiti všecky památky vzdělanosti a umění, jež byly doby předešlé vypěstily, zejména v klášteřích a kostelích, kde jich nejvíce shromážděno bylo. Tak zničeny byly kláštery v Milevsku dne 23. dubna 1420, pak v Nepomuku, v Hradišti dne 30. dubna, v Zlaté Koruně dne 10. května, na Srahově a u sv. Tomáše v Praze dne 8. května atd,

Potom přitáhl Žižka s velkou mocí ku hradu Rábí v Pracheňsku, jenž byl jedním z nejprvnějších v celém království. Poněvadž považován byl za nedobytný, mnozí duchovní i světští páni z celého okolí schovali si tam, co měli nejvzácnějšího. Žižkovi však podařilo se hradu dobýti; na-

čež rozvzteklejší bojovníci jeho všechny poklady do předhradí na hromadu snesli, a vše i se sedmi duchovními tam spálili.

8. Když táhlo ku Praze prvé vojsko křižácké, obmýšlel Žižka Pražanům přispěti ku pomoci, a po různých potýčkách s královskými přibyl dne 20. května 1420 skutečně do Prahy.

Pražanům na pomoc táhli také husité od Žatce, Loun a Slaného, kteří na cestě své zničili klášter v Postoloprtech, proslavený svou knihovnou a svým archivem.

Na to dne 22. května obořiv se Jan Žižka vítězně na královské, zmocnil se kláštera v Břevnově, jež vypálil a devět mnichů tam zajatých do Prahy přivedl.

Zatím i v Praze samé činili táborští veliké nepokoje, a ženy jich dne 25. května sbořily klášter sv. Kateřiny, jeptišky odtud vyplašivše.

Na den 14. července 1420 uložen od bojovníků křižáckých všeobecný útok na dobytí Prahy z moci husitů.

První a nejkrutější boj strhl se na hoře Vítkově, kde byl dal Žižka udělati dva sruby na opevnění. Žižka nechal německé útočníky přijíti až k srubům, jež jen nemnozí muži a některé ženy zmužile hájili. Pak ale octl se sám v nebezpečí takovém, že ho bojovníci jeho jen s tíží cepy svými z rukou nepřátel vybili.

Zatím poslána mu pomoc z Prahy; a spojení přátelé Husovi uvedli pak útočící Němce do takového zmatku, že jich tam přes 500 mrtvých na bojišti zůstalo; jiní pak utíkajíce srázem hory,

skáceli se i s koňmi jedni na druhé, tak že veliký počet jich zahynul.

Druhého dne dal pak Žižka horu Vítkov tím více opevniti, a ta nová tvrz dostala pak dle vystavitele svého jméno — Žižkov.

9. Když pak ale táborité svým surovým si počínáním stali se Pražanům obtížnými, opustila celá strana táborů dne 22. srpna 1420 Prahu, a vedením Žižkovým odebrala se zase do jižních krajů českých.

Pak ale, aby přece jednou zase mír v zemi byl zjednán, snažili se Pražané s mírnějšími kališníky uvést krále polského jakožto panovníka do Čech, králem Sigmundem pohrdnuvše. I sám Žižka ze staré lásky k Polákům přidal se ku straně této.

Když toho času přičiněním kněze Petra Kaníše povstala odchylná učení u táboritů, přitáhl Žižka v dubnu na Tábor, tam dal ty kacíře zjímati, a u vsi Klokot prostě upáliti, počtem 50! A později poslal ještě k vyhubení adomitů hejtmana svého Bořka klatovského se 400 oděnci, aby zbytky jich na ostrově řeky Nežárky, nedaleko vsi Valu u Stráže, mečem i ohněm vyhubil.

10. Téhož r. 1420 krutě řádl Žižka v Písku, Vodňanech, v Lomnici u Třeboně, v Boru u Horažďovic, a zejména v Prachaticích. Že byly Prachatice od jeho strany odstoupily, dal tam při druhém dobytí jich všechny muže vraždit; 85 osob kázal zavřít do kostelní sakristie, tam za nimi smoly a slámy naházeti, a pak všechny beze všeho milosrdenství upáliti.

Dne 13. listopadu pak podařilo se táborům dobýti Příbenice nad Lužnicí; načež nastala krvavá řež, v které táboři zajali také mnicha Heřmana, biskupa Nikopolského, jenž byl druhdy na hradě Lipnici husitům množství kněží vysvětil, pak ale jich protivníkem se stal. Toho, ač s pláčem za slitování prosil, vzavše táborité, pod mostem se šerednou ukrutností v řece utopili.

11. Současně bojovali táboři v Plzeňsku. Hned po novém roce 1421 zmocnil se Žižka kláštera v Chotěšově, pak v Kladrubech, pak hradu Krasilova, jehož pán Bohuslav ze Švamberka, posud urputný nepřítel táborů, po nějakém času r. 1422. přidal se k táborům, a stal se pak jedním z nejčelnějších vůdců jejich.

Pak zmocnil se Žižka Tachova, nemoha se tam ale udržeti, pospíšil osobně do Tábora, aby tam sebral větší moc válečnou. Také Pražany požádal za pomoc proti prý antikristovi, totiž proti králi Sigmundovi, jenž jej ohrožovati počal.

I poslali mu Pražané na pomoc na 7000 bojovníků, jízdních i pěších, kteří spojivše se s ním, učinili převahu husitství v celém království.

Pospolu zmocnili se Rokycan, a pak jali se obléhati Plzeň. S tou ale učinivše příměří pokojné, odtáhli pak k Chomutovu, městu již tehdy arciněmeckému. Města toho po tuhém odporu dobyvše, pak je vyloupili i vypálili, při čemž kolem 2000 lidí, nejvíce mužů, přišlo o život cepy, mečem nebo ohněm.

Potom zmocnili se husité Zatce, Loun i Slaného, více méně bez boje, a vrátili se 22 března 1421 vítězně do Prahy.

Ale již 26. března na to vytáhli zase k dobývání města Berouna, kalichu odporujícího, a zmocnili se ho útokem dne 1. dubna. I usmrtili tam pak veliký počet osob vzácných, také kněží a mnichů, z nichž k rozkazu Žižkovu bylo jich 37 v jisté jizbě před městem spáleno.

12. Po dobytí Berouna odebral se Žižka do Tábora urovnat povstalých tam rozbrojů. Vojsko husitské vytáhlo ale vysvobodit prý východních Čech a Moravy z rukou královských, vedeni jsouce od pana Hynka Krušiny z Lichtenburku a kněze Jana Želivského. I vzali dne 17. dubna 1421. útokem Český Brod, a počali pak nepřátele své cepy mlátiti na ulicích. A když zpozorovali, že se někteří obhájci města utekli do kostela i na zvonici, aby jim odtud odporovali, zapálili koslel, při čemž na 200 lidí zahynulo. Kteří pak přece ještě na živu zůstali, byli vyvedeni za město, a tam od cepeníků ubiti anebo upáleni. Mezi zahynulými bylo 18 kněží s městským farářem Mikulášem Navarou, bývalým slovutným písařem krále Václava.

Takovýmito hrůzami zastrašená jiná města dobrovolně k husitům se přidávala, a krále Sig-munda se zřící a čtyry artikule pražské přijati slibovala. Tak po Mělníku, dříve již se poddávšímu, přecházely k husitům Kouřím, Kolín, Nymburk, Čáslav a jiná města, a pak i zemané celého kraje. I Kutnohorští, kteří posud proti husitům krvavě byli nastupovali, museli se před nimi pokoriti, a dne 25. dubna slavnostně jich za křivdy spáchané odprositi! A podobně učinili 28. dubna

i Chrudímští, když Žižka s tábory a Pražané společný útok na ně chystali.

13. Na to odebrali se husité dvěma proudy do Moravy, kde se jim královští rovněž poddali. Potom vrátili se do Čech, a sice do Hradecka. Tam dobyli dne 15. května Jaroměř, tehdy německou a katolickou, a mnoho obyvatelů tam buď v Labi utopili, anebo v polích upálili. Zejména upáleno bylo 21 kněží s proboštem Štěpánem, když čtyř artikulů pražských přijmouti nechtěli.

Dobývání Jaroměře zúčastnil se i pan Čeněk z Wartenberku, bývalý nejvyšší královský purkrabí v Praze.

Dne 21. dubna 1421 odpadl k husitům i arcibiskup pražský Kunrad z Vechty, pak vzdal se jim i hrad pražský a město Litoměřice, tak že dovršena byla v Čechách převaha husitství nad katolíky.

Prvé však, než se Litoměřice dne 29. května 1421 vzdaly, táhl na ně Žižka skrze Boleslavsko. Nade vsí Třebušínem na vrchu, v okrese již litoměřickém, stála tehdy dřevěná tvrz, které se Žižka zmocnil. Načež dal na místě jí vystavěti pevný hrad, jejž nazval »Kalich«, a počal se odtud zváti Jan Žižka z Kalicha.

Hrad ten dal král Sigmund r. 1437 rozbořiti, poněvadž se tam byl usadil Vilém z Ilburku, jenž odtud loupežením celou vůkolní krajinu znepokojoval.

14. Potom vypravil se mimo jiné pány různých stran i Jan Žižka na sněm do Čáslavi, jenž byl prvním pokusem po vypuknutí domácí války

v Čechách, aby na cestě zákonné řád i pokoj v koruně české obnoven byl. Zasedání začala v kostele čáslavském dne 3. června 1421 po vzývání Ducha svatého. Avšak ukázalo se tam záhy, že vzešlé protivy v ohledu náboženském i politickém na sněmu takto složeném tak snadno urovňati se nedají!

V druhé polovici července dobýval Žižka po druhé hrad Rabí v Pracheňsku. Při tom zraněn byl při útoku do tváře tak, že střela uvázla mu v oku ještě zdravém, a on následkem toho stal se slepým na obě oči. Avšak ani úplný nyní slepec neztratil myslí srdnaté; a proto uvolil se s Pražany táhnouti k hradu u Mostu, aby tam pomstil porážky, kterou Mostečtí byli krátce před tím Pražanům způsobili. Mostečtí ale zvítězili z dopuštění Božího proto, jak pak kazatelé v Praze hlásali, že bratři dali se v nešlechtnost, a bojovali ne pro pravdu, ale — *pro loupež!*«

15. Zatím vtáhlo druhé křižácké vojsko do Čech, počtem asi 200.000 bojovníků, a jalo se obléhati Žatec. Když však křižáci uslyšeli, že Žateckým přichází na pomoc sám Žižka, nevyčkali ani příchodu jeho, ale dne 2. října 1421 stany své zapálivše, dali se ve zmatku na útěk, na kterém pronásledující je husité na 2000 bojovníků jim zabili.

Po rozplašení křižáků u Žatce obrátil se Žižka do Budějovicka proti Rakušanům a pánu z Rosenberku; pak do Plzeňska, kde se začala tvořiti strana protihusitská. Potom dne 1. prosince r. 1421., byv s velikou slávou v Praze uvítán, odebral se

8. prosince směrem ke Kutným Horám, aby válčil s mocí císaře Sigmunda.

Poněvadž pak seznal, že by vojsku císařovu, třikrát většímu, výdatně čeliti nemohl, pospíšil sám do Jičínska i Turnovska pro posily, s nimižto po novém roce vrátil se ku Kolínu.

Na to dne 6. ledna 1422. udeřil se vší mocí na vojsko císařské, rozptýlené a bezstarostně velikou zvůli provádějící, u vsi Nedovid, mezi Kolínem a Kutnou Horou, a pobiv mnoho lidu, ostatní přiměl k útěku. Dohoniv pak císařských u Německého Brodu dne 8. ledna, připravil jim krutou porážku tak, že v bojích těch padlo na 12.000 lidí, nečítaje do počtu toho 548 oděnců, kteří na zmrzlé Sázavě se probořili a utopili. Vlci i psi jedli pak těla mrtvých na náměstí, a město samo zůstalo po sedm roků pusté.

16. Veliké úspěchy husitů nad jich odpůrci zakládaly se na svorném postupování táborů s Pražany, jež sprostředkoval kněz Jan Želivský. Když však Pražané Želivského odpravili, že se jim vláda jeho přičila, stal se ze Žižky, posavadního přítele Pražanů, jich nepřítel.

Po rozličných menších půtkách u Hořic a v Hradecku odtáhl Žižka na podzim r. 1423 na Moravu i do Uher, všude dopouštěje bojovníkům svým prostopášnosti, jaké v dobách tehdejších v obyčeji byly.

17. Rok 1424 naznačen jest v životě Jana Žižky jakožto poslední, ale zároveň i nejkrvavější, ježto Žižka čím starší, tím stával se i zuřivější a ukrutnější.

Po svém návratu z Uher obořil se dne 6. ledna 1424 na některé pány v Hradecku, porazil je u Skalice za Jaroměří, a pak v celém vřkolu městčka a vsi vypaloval, kláštery hubil, kněze páčil, zboží ničil.

Během první polovice června přitáhl Žižka se svými bojovníky ku Kostelci nad Labem, kde ho ale oblehli Pražané s jednotou panskou spojení. I octl se tam proti převaze ve velkém nebezpečí. Unikl mu ale za pomoci svých nepřátel. Pak ale přepadnuv své nepřátele dne 7. června 1424 u Mašova blíže Kutné Hory, a pustiv vozy kamením naplněné na ně, způsobil jim hroznou porážku.

Potom obořil se Žižka rychle na Kutnou Horu a opanoval ji, aby Pražanům zabral hlavní pramen jich důchodů. Načež táhl dále na Kouřím, Český Brod, Nymburk a ku Žatci.

18. Nashromáždív nových bojovníků, obrátil se Žižka u veliké síle ku Praze, a položil se polem u Libně. I chtěl Prahu ztrestati proto, že prý rozširování zákona Božího, totiž po jeho rozumu, na závalu byla, tak aby z ní nezůstal kámen na kamenu!

Avšak proti takovéto zuřivosti začaly se ozývati hlasy již i v jeho vlastním táboru. A když přišli poslové z Prahy vyjednávat o smír, působením výmluvného M. Jana Rokycany skloněn jest Žižka dne 14. září přece ku smíru, zejména když znamenal, že se počet i síla jeho protivníků se všech stran množí.

Potom odebral se Žižka se svými prý na osvobození Moravy, kde proti husitům bylo vždy úsilovněji nastupováno.

Na tom tažení roznemohl se Žižka blíže hranic moravských u Přibyslavi od hlíz, a dokončil tam život svůj 11. října 1424.

Mrtvého provodili kněz Prokůpek a kněz Ambrož do Hradce, a pochovali ho tam v chrámu Ducha svatého. Později bylo tělo Žižkovo převezeno do Čáslavi, a tam ve farním chrámu pohřbeno.

19. Jan Žižka, jehož genialností husitství v Čechách tolik zmohutnělo, ano bez jehož krvavých bojů bylo by asi jako jiné bludy v zemi dosti brzo vyhynulo, byl muž postavy nevysoké, ale složité a silné, tváří kulatých, prsou mohutných. Měl prý nos orličí, ústa hrubá, bradu vždy holenou a temnohnědé kníry. Oděv a kroj nosil polský. Od doby, kdy na obě oči oslepl, dával se uprostřed svých vozití na zvláštním voze.

Snášelivosti a shovívavosti neznal. Kdo nebyl pro »zákon Boží«, jak on mu rozuměl, proti tomu se vši ukrutností nastupoval. Nepřátele hubil mečem, ohněm, cepy, sudlicemi, vozovými hradbami.

20. Od Žižky dochovaly se na nás netoliko vypálené hrady, kostely, kláštery, ale i některé písemné památky, mezi nimiž jest píseň: »Kdož jste Boží bojovníci«, kterou svoje ku krvavým rejům povzbuzoval; pak »Řád vojenský« a některé dopisy.

(Nejlepší životopis Žižky sepsal V. V. Tomek, a vydal r. 1893 v Praze.)

K.

Kněz Prokop Malý.

1. Týž byl duchovním správcem Sirotků, totiž oné strany husitů, které prvé vévodil sám

Jan Žižka. Když týž dne 11. října 1424 v poli u Příbyslavi hlízami zemřel, lid jeho, jako by byl otce svého ztratil, přijal jmeno »Sirotků.«

Kněz Prokop, jemuž se pro jeho nepatrnou postavu obyčejně Prokůpek či Prokop Malý říkalo, doprovodil zároveň s knězem Ambrožem mrtvého Žižku do Hradce, a tam ho v chrámu sv. Ducha pochovali. Prokůpek stal se později až i nejvyšším velitelem Sirotků.

2. V únoru roku 1427 umluvila se knížata slezská s některými pány českými, že příštím létem vytáhnou do Čech, pokořit kacírských odbojníků. Dověděvše se o tomto jich úmyslu husité, předešli je útokem. I vypravili proti nim již v měsíci květnu toho roku vojsko táborské i sirotčí, v síle asi 18.000 mužů, vedené od Prokopa Velikého, Prokůpka a Velka Koudelníka z Březnice, a táhli přes Hory Jablonské, Lužici do Slezska.

Pobivše mnoho branného lidu u Žitavy, táhli dále, všude pálice i pleníce. Město Lubno i jiná města zničili; obyvatele, zvláště kněze, vraždili, a pak s přebohatou kořistí domů se navrátili.

3. R. 1428 po dobytí města Kolína vytáhla všecka vojska husitská: Táboři pod Prokopem Velikým, Sirotci pod Prokůpkem, Pražané s Janem Tovačovským v čele uprostřed zimy do pole a sice do Moravy, a pak až k Břetislavi v Uhrách. Uhři se jim ani nepostavili, tak že husité mnoho plenili a loupili, jak jim samým se líbilo. Načež část vrátila se s kořistí do Čech, a pak táhla

zase skrze Moravu do Slezska. Jiná část ale vpadla do Rakous, a ještě jiná do Bavor, všude pleníc, vraždíc, vypalujíc.

R. 1429. vpadla vojska husitská počtem asi 11.000 mužů s potřebnou výzbrojí válečnou k Žitavě a okolí, a vrátila se zase s nesmírnou kořistí zpět.

4. Roku 1430 vytáhlo husitské vojsko, asi 10.000 mužů lidí branných čítajících, hned po velikonoci přes Moravu do Rakous i do Uher, jehož předním vůdcem byl Prokůpek. Proti nim postavili se císař Sigmund a zeť jeho Albrecht rakouský. I svedena byla krvavá bitva v Uhrách blíže města Trnavy, kam byl císař všecku moc svou z Uher, z Moravy i z Čech soustředil.

V boji tom ztratil pán Stibor, vůdce císařských a vévoda sedmihradský, 6000 bojovníků, a musel po hrdinném boji přece konečně dáti se před Čechy na útěk; avšak i tito ztratili přes 2000 bojovníků, a mezi nimi byl i jeden z vůdců, totiž Vešek; ač zvítězili, museli přece pomýšleti na neslavný návrat do Čech.

5. R. 1431 měl Prokůpek tuhé boje s Albrechtem Rakouským na Moravě, jenž na pět set městeček a vsí vypáliv i vyhubiv, pak ale před husity do pevných měst ustoupil.

Toho též roku obrátila se hlavní moc táborů i sirotků ještě do Uher, netoliko na plen, ale také aby se pomstili za škodu, kterou loni od vévody sedmihradskeho Stibora byli utrpěli. Táhl s sebou Prokop Veliký, Prokůpek, Jan Čapek ze Sán a jiní znamenití muži. Spojivše se

u řeky Váhu, vnikli na Slovensko až ku městu Nitře.

Uhři odporu nečinili, a proto Češi pálili, loupili i vraždili po své chuti, tak že nashromáždili nesmírných kořistí.

Když pak ale o tyto pohodnouti se nemohli, a Prokop Veliký rozmrzen proto do Čech se vrátil: zbylí tam sirotkové s Prokúpkem a Čapkem ze Sán, ač měli na 7000 bojovníků, přišli přece při řece Váhu pro nepohodlné počasí do velikého nebezpečí, poněvadž na ně spojení Uhři a Moravané u veliké síle počali doléhati.

V desítidenních půtkách zahynul tehdy veliký počet sirotkův netoliko mečem, ale i nouzí velikou, poněvadž byli donuceni, kořistí svých opustiti.

Prokop Veliký měl pak veliké nesnáze proto, že sirotkův byl opustil; a ti pak přidali se více na stranu Pražanů.

6. R. 1434 psal Prokop Veliký, jenž byl pro utrpenou potupu od bratří táborů od Plzně do Prahy se přestěhoval a mezi sirotky na Novém Městě přebýval, Prokúpkovi do tábora u Plzně, aby všeho tam zanechal, a přispíšil ku Praze bratřím na pomoc proti straně šlechtické. Prokúpek tak učinil. I zatažen byl pak dne 30. května do bitvy u Lipan, kde zahynula hlavní síla táborů i sirotků navždy; kde padli i přední jich vůdcové Prokopové mimo jiné hejtmany i mnohé kněze, a na 13.000 tisíc oněch bojovníků, kteří od několika let stali se hrůzou celé Evropy.

L.

Kněz Prokop Veliký či Holý.

1. Po smrti Žižkově povstal, jakožto vůdce táborů kněz Prokop Holý, posud skoro neznámý, jenž slávu vítězných bratří táborských nejen zachovati, ale spolu i rozmnožiti dovedl. Na rozdíl od kněze Prokupa nazýván byl také Prokop Veliký.

Památný tento muž byl synovcem, to jest synem po sestře bohatého a bezdětného rytíře i kupce pražského, prý pana Jindřicha Puše z Cách, pána na Jenštejně a Mochově, který ho vzal, jakožto výrostka, za syna, a pojal s sebou na cesty do Francie, Španěl, Italie i do Jerusalema.

Když se Prokop z cest vrátil, dal se posvětit na kněze. Záhy ale přilnuv k husitům, octnul se hned z počátku na kraji výstředností, tak že již r. 1419 jmenuje se jakožto přední z duchovních táboritských; a r. 1421 obviněn byl v Praze i z pikarství, začož musel nějaký čas ztráviti ve vězení.

Později se Prokop i oženil, ač knězem býti nepřestával, a stal se i vojevůdcem v poli, nikoliv ale sám i bojovníkem, nemívaje ani zbraně při sobě.

Co do zevnějšku byl postavy střední, těla silného, tváře snědé, očí velikých, vzezření děsného. Ač kněz, nosil se po světsku, přioděn jsa rouchem na oko hrubým, uvnitř ale vzácným a jemným.

2. R. 1426 bojoval Prokop Veliký v severních Čechách na rozličných místech, a zmocnil se Třebenic, Teplic, Kupky a Duchcova.

Na to shromaždilo se v polovici června 1426 blíže Ústí nad Labem na 25.000 bojovníků českých, proti nimž přitáhli Sasíci ve třech proudech do Čech, majíce na 3000 válečných vozů, 180 děl, a na 70.000 bojovníků. Za vrchního velení Prokopa Velikého počal boj před polednem 16. června, a konán byl s nesmírným krveprolitím. Potok tekoucí k Oustí byl toho dne celý krvavý. Na jedné hromadě pobitých sečteno přes 300 rytířů. I zahynulo v té bitvě více lidu, nežli v kterékoli jiné bitvě husitské, a to až ku patnácti tisícům Němců, mezi nimiž bylo i mnoho vzácných pánů. Vítězní husité ukořistili tu všechny vozy nepřátelské, jich pušky, a 66 stanů. Následujícího dne pak zmocnili se i Ústí, pobili i tam mnoho lidstva, a pak město zpustošili i vypálili tak, že leželo po tři leta pusto.

3. Avšak přes úsilí Prokopa Češi dále za Němci se nepustili, rozvádívše se mezi sebou. Později ale přece přišli k tomu náhledu, že jest pro ně výhodnější věcí, když přenesou válku ze země české do sídel svých nepřátel, na místě, aby útoky jich očekávali v zemi.

Když tedy dne 14. února r. 1427 knížata slezská učinila mezi sebou úmluvu, že příštím letem vši svou mocí vypraví se do Čech proti kacířům: Čechové nevyčkali vpádu toho, ale předešli je sami útokem. Již v měsíci květnu r. 1427 vpadli vedením obou Prokopů a Velka Koudel-

níka z Březnice v síle asi 18.000 mužů do Lužice i Slezska, všude pleníce i pálice, a přinesli zpět nesmírnou kořist ve zlatě, stříbře a jiných drahých věcech, i dobytka tolik, že 15 krav prodávali za dvě kopy grošů!

4. Roku téhož táhlo do Čech také čtvrté vojsko křižácké. U Tachova však křižáci ani husitů v boji nedočkavše, dali se na útěk; a tito pustivše se honem za utíkajícími přes lesy, pobili jich prý na tisíce. Potom zapálili Tachov střelením z děl a z ohnivých strojů, vzali ho útokem, a množství lidu v něm povraždili. I kořist velice bohatá padla jim do rukou.

Potom vedením Prokopa Velikého přitáhli táboři a sirotci dne 11. září z Plzeňska do Prahy počtem asi 10.000 pěších a 800 jezdců, a přivezli s sebou i množství strojů válečných. Pak přikročili k oblehání Kolína.

5. Po dobytí Kolína vytáhla všecka spojená vojska uprostřed zimy r. 1428 do pole na Moravu; a sice táboři pod vedením Prokopa Velikého. Z Moravy pak táhli až k Břetislavi v Uhrách, a všude po svém způsobu hospodařili, odporu od Uhrů nenalezajíce.

Potom někteří vrátili se s kořistí do Čech, jiní táhli skrz Moravu do Slezska.

R. 1428 nabyl Prokop Veliký vůbec vrch své moci vojenské, a podržel ji až do své smrti r. 1434.

6. R. 1429 po marném domlouvání se s císařem Sigmundem o smír, odebrala se vojska husitská počtem asi 4000 jízdních, 40.000 pěších

s 2500 vozy válečnými do zemí saských, majíce za předního vůdce Prokopa Velikého, a dělali tam nesmírné škody, aby odpůrců svých donutili ku smíru.

Že v Plavně některé husity pobili, ostatní dověděvše se o tom, vzali město útokem, a neodpustili prý v něm živé duši, ale vše tam pobili!

Takto Čechové své jméno sice proslavovali, avšak zároveň samým sobě škodili; a sice netoliko na svém dobrém jménu pro ukrutnosti, ale také na své národní síle a svém blahobytu. Stále rozbroje domácí, pobořená města, vypalené a spustlé hrady, obyvatelstvo na mnoze povražené aneb ze sídel svých vyplašené, pole nezoraná, živnosti kleslé, obchod s jinými národy zamezený, mravy zdivočilé: to vše nedalo se odčiniti kořistmi, jež Čechové z okolních zemí domů přiváželi.

A že ubývalo domácích bojovníků, přicházeli válečníkům českým na pomoc rozliční dobrodruzi, hledající štěstí, z Poláků, Rusínů i Němců. *Zvláště vojska táboorská a sirotčí doplňovala se tou dobou z takovéto »sběře všech národů«*, tvrdí Palacký.

»Boží bojovníci«, na jakých byl si Žižka dříve zakládal, vždy víc a více mizeli, činíce místa bojovníkům u víře obojetným a v mravech spustlým!

7. R. 1430 konány byly opět výpravy do Slez i do Uher, kde zejména u Trnavy dobyli husité krvavého vítězství, v němž velitel vojsk cí-

sařových, vévoda sedmihradský Stibor, ztratil sice na 6000 bojovníků na bojišti; kde však ale i přes 2000 husitů padlo, a ostatní, ač vítězi, museli pomýšleti na rychlý návrat.

R. 1431 odebral se Prokop Veliký spolu s jinými v nádherném komonstvu ku náboženskému hádání do Krakova, jež však zůstalo, jako obyčejně, bez kýženého výsledku.

Toho roku bylo také svoláno více sněmů v Čechách se stejným výsledkem.

V červnu r. 1432 svolal Prokop Veliký celý národ do zbraně proti nepřátelům, a sice do Plzeňska. I sešlo se tam na 5000 jezdců, a 50.000 pěších, kteří měli na 3000 vozů a množství velikých děl. Od Plzně táhl Prokop blíže k bavorskému lesu. I učiněny byly od lidí jeho všude tam, kde se katolíci ukrývali, veliké škody na polích i ve stodolách.

Pak pouhým svým zjevem zahnali husité páté křižácké vojsko, do Čech vyslané, dostihnuvše ho u Domažlic, a nesmírných kořistí od něho nabrali.

Téhož roku obrátila se moc táborů a sirotků také do Uher, nejen na plenění, ale i na potrestání škod, jichž byli v bitvě u Trnavy utrpěli od vévody Stibora. Nenalezajíce odporu, nakořistili mnoho věcí, pro které ale staly se mezi nimi rozbroje, tak že Prokop Veliký sirotků v Uhrách zanechav, vrátil se koncem října do Čech; načež sirotkům u řeky Váhu zle se vedlo.

8. R. 1432 odebral se Prokop na sněmování do Chebu, kam byli se dostavili plnomocníci od

sněmu basilejského vyjednávat o smír. Potom usmířiv se zatím se sirotky na sněmu únorovém, táhl s nimi společně za hranice do Slezska, Lužice a Braniborska na plen!

Při začátku září pak byl již zase na sněmu v Kutaé Hoře, kdež ukázal se ochotným, jíti na církevní sněm do Basileje.

9. V Basileji slavili Čechové Zjevení Páně dne 6. ledna svými bohoslužbami po hospodách, jedna každá sekta dle svého způsobu! Prokop Velký a jiní táboři neměli ani oltáře, ani roucha posvátného, a nekonali žádných obřadů, všecku pobožnost obmezující na krátké modlitby, kázání a přijímání pod obojí.

V pozdějších poradách, v nichž zúčastněni byli mistři Jan Rokycana a Petr Payne, počínal si Prokop netoliko kazatelsky, ale přímo velitelsky, jak byl uvykl při svých polních taženích. I hájil se, že on vlastní rukou ani jediné krůpěje lidské krve neprolil; a co jiní pod jeho velením vykonali, že prý stalo se proto, poněvadž papež a kardinalové nechtěli nápravě Církve!

10. Když se jednání v Basileji nedařilo, mělo smíru docíleno býti novými boji. I chtěli husité donutiti aspoň krajany své v Plzeňsku, aby se také oni přiznali ku čtyřem článkům pražským. Proto usnešeno ještě za pobytu prvních poslů basilejských v Praze, že Plzeň spojenou mocí husitskou obležena i dobývána býti má.

I shromáždilo se kolem Plzně ponenáhlu v pěti vojskách na 36.000 bojovníků. Měl býti vybojován boj poslední a rozhodný o tu otázku,

mělo-li v Čechách vůbec vedle husitství býti oprávněným i katolictví čili nic.

Poněvadž Plzeň stále se bránila, a obléhání se prodlužovalo, oblehatele vytrávivše brzo celé okolí plzeňské, počali se rozbíhati do dalších krajů na pícování, a páchali při tom mnohonásobné nešlechtnosti. Proto, když Prokop Veliký vypravil dne 16. září jeden větší zástup pod Janem Pardusem do Bavor na spíži, a ten pak s napleněnou kořistí k Plzni vrátiti se chtěl, byl od Bavorů přepaden. V krutém boji tom zabito bylo 1177, a těžce zraněných v zajetí se octlo 330 pícovníků. Za to zhaňoben i krvavě ztýrán, ba i do vazby dán byl pak sám Prokop! I pohněval se z potupy té tolik, že zošklivil si další život u táboritů, a opustiv jich, odebral se, jak řekl, ku léčení do Prahy.

11. Když však šlechta s Pražany chystala se »svobodu zákona Božího«, jak jí rozumněl Prokop Veliký, obmeziti, odešel on z Prahy opět, aby se sirotky i tábory s ní boj podstoupil. Poněvadž bylo zatím Nové Město Prahy v moc strany šlechtické padlo, povolal Prokop posily ku rozhodnému boji do Plzně, jež takto ukrutných nepřátel svých byla zbavena. V nastalém pak rozhodném boji, dne 30. května 1434 u Lipan svedeném, utonul Prokop Veliký v potocích krve bez hlasu. Nikdo nevyhledal ani kostí jeho, aby jich slušně pohřbil.

Prokop, jak z temna se vynořil, tak i do temností zapadl, podoben krvavě ohnivému meteoru, jenž zanikl bez požehnání!

M .

Jan z Bergova.

Týž pocházel z rodu německého, jenž se byl ve 14. století odkudsi od Cách, snad za času dobrodružného a bojechtivého krále Jana Lucemburského do Čech přistěhoval, a tu se usadil.

V bojích husitských přidržoval se potomek rodiny z Bergova Jan strany demokratické čili bratrské, ku které lnuli mimo jiné také členové panského stavu : Jan Roháč z Dubé, Sezima z Kunstatu a z Jevišovic, Jan Kolda ze Žampachu a jiní; a v kterou čítána byla města : Žatec, Louny, Slané, Litoměřice, Mladá Boleslav, Trutnov, Jaroměř, Králové Hradec, Vysoké Mýto, Čáslav, Kutná Hora, Kolín, Nymburk, Kouřím, Český Brod, Beroun, Písek, Vodňany, Prachatice, Sušice, Klatovy, Domažlice a jiná menší města.

Když se strana šlechtická, ku které patřili skoro všichni tehdejší šlechtici, bez rozdílu náboženství, v čele s Oldřichem z Rosenberka, a pak města Praha, Plzeň a Mělník utkaly v rozhodném boji dne 30. května 1434 u Lipan se stranou městskou čili bratrskou, a nad tou krvavě zvítězily, zajaly na 700 bojovníků, mezi nimiž byli i Roháč a Jan z Bergova, jakožto jeden z jich bojovných hejtmanů.

N

Menhart z Hradce.

1. Týž padl při dobývání hradu Rábí r. 1421 do rukou Žižkovi, jenž odevzdal jej rytíři Buchovcovi k ostríhání na hradě Přibenickém vedle pána Bohuslava Švamberka. Na svobodu propuštěn byl

Menhart teprvé asi r. 1425. Toho roku dne 31. října 1425 bojoval opět, a sice nešťastně se spojenými tábory a sirotky u hradu svého Kamenice, jenž od nich byl vzat a sbořen. Vida pak, že nemůže husitům odolati, zapsal se jim, že bude státi k jich prospěchu. Proto také roku 1427 táhl s Pražany k Plzni pomáhat husitům proti čtvrté křižácké výpravě, v které Němci od Stříbra i Tachova utekli, husitů nedočkavše.

2. Avšak ačkoliv se Menhart ukazoval horlivým kališníkem, nicméně toužil po dávném řádu královském i šlechtickém v zemi; a proto počínal si ve slovech i skutcích opatrně. I vzrůstala proto moc i vážnost jako na všechny strany tak, že ho ponenáhlu všichni uznávali takřka náčelníkem veškeré šlechty české. Proto také r. 1431, kdy voleni byli vladaři zemští počtem dvanáct, byl Menhart mezi nimi, a brán býval vůbec ve věcech důležitých v radu.

Vždy leželo mu na srdci, aby v nešťastné zemi české opět mír nastal. Proto zároveň s Oldřichem z Rosenberka hledali příhodnou chvíli, aby Pražany a šlechtu kališnou s císařem i sněmem baskilejským, spojili a mohli demokracii v Čechách konec učiniti.. Proto také přičinili se oba i o to, aby 1. prosince r. 1433 správcem země zvolen byl jim oddaný Aleš Vřešfovský z Risenburku. Ti také se stejně smýšlejícími přičinili se o ono sdružení Pražanů se šlechtou, jež v krvavé bitvě u Lipan r. 1434 stranu stále nepokojných demokratických husitů na hlavu porazilo.

3. I nadále pak směřovaly všechny snahy Menhartovy, jenž již dříve byl se s Církví kato-

lickou opět usmířil, k tomu, aby vyjednáván i se sněmovníky v Basileji i s císařem mír v zemi zjednal.

O

Jan Čapek ze Sán u Kolína.

1. Týž pocházel z rodu vladyckého. R. 1427 byl hejtmanem Sirotků.

Když Slezané vtrhli u velké síle u Náchoda do Čech, aby proti husitům českým bojovali, dal se od nich Čapek dne 9. srpna vlákati do záloh jejich, kde pak pro jeho neopatrnost mnoho jeho lidu bylo pobito anebo rozprášeno, tak že utrpěl nemalou hanbu i škodu. Avšak Slezané odtáhli pak přece opět ze země, když je stihla zpráva, že veliké vojsko křižácké, proti husitům vypravené, bylo u Tachova, blíže hranic bavorských, hanebnou porážku utrpělo.

2. R. 1431 obrátila se hlavní moc táborů a sirotků do Uher odpůrců svých pokořit, a plemem při nich se opatřit. Mezi vůdci byl i Jan Čapek ze Sán.

Avšak načinivše mnoho škod na Slovensku, a naloupivše mnoho zboží, zejména dobytka, znešvařili se pak při rozdělení kořisti tak, že Prokop Veliký úplně se od sirotků oddělil, a koncem října do Čech se vrátil, kdežto Čapek a jiní, počtem asi 7000 bojovníků, v Uhrách zůstali. Těm se tam pak ale od spojených Uhrů a Moravanů vedlo zle, zejména že jim pro mrazivé i deštivé počasí ústup byl nad míru znesnadňován. I zhy-nulo jich tam mnoho mečem i hladem.

3. R. 1432 zajali Vratislavští výpravu Čechů, a pobrali jim 18 vozů, špíží naložených. Když se o tom dověděli táboři a sirotci, kteří tou dobou na Moravě byli, přispěchali za vedení Jana Čapka a Otíka z Lozy s velikým chvatem Čechům ku pomoci, a hnali pak s takovou mocí na Vratislav útokem, že se jim dne 16. června celá posádka na milost i nemilost vzdala. Načež bez odporu vyplnili poříčí řeky Odry, vypálili mnohá města, a uložili Slezanům za dvouleté příměří velké sumy k vyplacení.

Hned potom dne 8. září vydali Jan Čapek a Otík z Lozy odpovědné psaní proti řádu křižovníků v Prusku, a tak zejména ku pomoci krále Vladislava i Poláků.

4. R. 1433 vedl Jan Čapek válečnou výpravu do Poznańska, a odtud do zemí pruských až k moři baltickému, kde mnoho zlého způsobil.

Když v Prusku dobyl Těšova, vyžádal si na Polácích rodilé Čechy, a pokáráv jich, že se dali za peníze najat do služeb křižovníků, Němců, k boji proti králi a království svého jazyka, dal je pak vesměs na hranici upáliti.

5. Když byl dne 16. září 1433 kněz Prokop Veliký od Plzně vypravil zástup svého vojska pod Janem Pardusem do Bavor na špíži, a výprava tato hanebně potřena byla, byl Prokop za to zneuctěn i ve tváři krvavě zraněn, načež tábor sirotků opustil. I byl tehdy na místo jeho zvolen hejtmanem Jan Čapek ze Sán, když se byl zatím ze své daleké jízdy vrátil.

6. Když ku Plzni přibyli poslové císaře Sig-munda, aby naklonili bojovníky ku smírnému vy-jednávání na sněmu církevním v Basileji, naklonil se radám takovým i Jan Čapek.

Když se ale strana šlechtická počala chystati k tomu, aby nepodajných táboritů s násilím poko-řila, a po tolikerém krveprolévání mír v Čechách opět zjednala: počala se proti straně té sbírat i strana táboritská, hlavně také přičiněním Čapka, a dne 17. května 1434 spojila se vojska Prokopa Velikého a Jana Čapka blíže Kandratic u Prahy.

Tehdy Čapek požadoval od strany šlechtické, aby veškeré věci uvedla zpět ve stav, v jakém byly prvé, nežli se Pražané staroměstští se šlechtou Nového Města zmocnili. Na to strana šlechtická nepřistoupila, ale žádala, aby vše uvedeno bylo do pořádku, jakž byl před vypuknutím válek.

Když vyjednávání nevedlo k cíli, rozhodl mezi stranami meč v hrozná bitvě, u Lipan dne 30. května 1434 svedené.

Když Čapek zpozoroval, že jeho strana úplně podléhá, utekl ještě v čas s lidmi svými na Kolín. Za to byl pak od mnohých obviňován ze zrady, tak že potom známí s ním ani u stolu poseděti nechtěli.

7. V Kolíně uzavřeli se Jan Čapek a tábořský vůdce Ondřej Keřský s oněmi lidmi svými, jimž se bylo poštěstilo, bez pohromy od Lipan unik-nouti.

Kolín od vojsk panských dobyt nebyl; ale stala se úmluva, že obě strany rozpustí svá vojska, budou šetřiti pokoje, a dostaví se ku smírnému

jednání na valný sněm království českého, ku svátku sv. Jana do Prahy obeslaný.

8. Později podrobil se Čapek vládě zemské, a byl vyslán i do Řezna ku sjezdu s císařem Sigmundem.

Za odměnu, že se císaři podal, zapsal on jemu (ne zboží své, ale) — některé kláštery! Ze svých pak peněz koupil si Čapek Waldštejn u Turnova, a získal Hukwaldy na Moravě.

Také král Vladislav polský se mu za služby jeho odměnil, an učinil ho nejvyšším polním hejmanem svého vojska v Uhrách.

Husitství Janu Čapkovi šlo tedy patrně k duhu!

P

Jan Roháč z Dubé.

1. Mezi pány, přidruživšími se ku táboritům, byl jedním z prvních Jan Roháč z Dubé, a zúčastnil se pak živě jich záležitostí.

Když Žižka r. 1420 dobyl hradu Lomnice u Třeboně a chtěl dále táhnouti na Bystřici, kde panoval Lipolt Krajíř, královský hejtman v Budějovicích a nepřítel husitů, ustanovil Jana Roháče v Lomnici za hejtmana.

R. 1424 obležen byl Žižka s Roháčem a bratry Valečovskými od Pražanů u Kostelce nad Labem. Pro přesilu protivníků zdálo se, že musí podlehnouti. Ale Žižka přece obratně unikl, a postaviv se u Malešova nedaleko Kutné Hory, ač byl tehdy již na obě oči slepý, způsobil protivníkům svým přece strašnou porážku, pustiv do nich s návrší těžké vozy kamením naplněné, a mocnou střelbu z děl.

2. Později postaven byl Roháč v čelo táborů s Prokopy Velikým i Malým, a snažil se r. 1425 v čele jich a sirotků dobýti Prahy. Avšak marně. Načež uzavřen byl mír dne 18. října před Vožicí.

R. 1426 stála vojska táborská i sirotčí v severních Čechách, dobývajíce měst a hradů králi oddaných. Tehdy vzal Roháč útokem Bělou, a dal tam povraždit větší díl obyvatelstva mužského.

V bitvě u Lipan byl ve straně demokratické, a upadl asi se 700 brannými s Janem z Bergova do zajetí. Později byl dle úmluvy o výměně zajatců bez úrazu propuštěn.

3. I po zničení moci své nepřestali tábořit se o tom raditi, kterak by po příkladu Žižkově opět prý bojovali »pro pravdu zákona božího«, těšíce se, že starý císař Sigmund již dlouho žíti nebude, a že také sněm basilejský se brzo rozejde, tak že potom budou moci opět volnou ruku míti.

Hejtmanem zbylých táborů byl Jan Roháč, k němuž přidali se všichni ti, kteří o smíru s císařem jednati nechtěli. Jan Roháč usadil se pak se svými sdruženci na hradě, jejž si byl v lesích za Malešovem u vsi Chlistovic vystavěl, valy i příkopy opevnil, a »Sionem« nazval.

4. Když r. 1437 Královéhradečtí přes úsilí svého bývalého faráře Ambrože chtěli smíru s císařem, kněz Martin Prostředek odešel se zbytkem s tím nespokojených k Roháči na Sion, kde bylo poslední sídlo odboje proti pořádku v zemi.

Proti Roháči umluvena pak zemská hotovost, a hrad jeho vší silou i mocí dobýván po čtyři měsíce, až konečně dobyt, zapálen i sbořen.

Když dne 8. září 1437 Roháče zajatého v okovech k císaři vedli, chtěl, aby mu vyloupili oči, aby se na císaře dívati nemusel.

Byl odveden i s druhy svými na staroměstskou radnici, a tam byli nemilosrdně zmučeni. Na to dne 9. září jsou počtem 52 mužů vedeni k šibenici a oběšeni. Uprostřed nich byl Roháč nejvýše, maje na hrdle řetěz zlatý, panskou úpravu, zlatý pás kolem beder jako pro čestné vyznačení!

R

Diviš Bořek z Miletínka.

1. Návodem kněze Ambrože, bývalého faráře z Hradce Králové, sebralo se v okolí Hradce, a sice na návrší u Třebechovic, jemuž »hora Oreb« přezdělí, množství ozbrojeného lidu husitského. V čele jich postavili se pán Hynek Krušina z Lichtenburku na Kumburce, rytíř Diviš Bořek z Miletínka a jiní, a táhli do Boleslavska.

Tam dobyli dne 30. dubna 1420 klášter Mnichovo Hradiště, a zloupili i vypálilo ho. Pak táhli ve slavném průvodu do Prahy, aby jakožto »boží bojovníci« pomohli Pražanům dobýti Vyšehradu, králi věrného.

Pán Krušina zvolen pak byl za vrchního vůdce nad celou mocí, proti Vyšehradu postavenou. Císař Sigmund utrpěl potom v den Všech Svatých hroznou porážku v bitvě na Pankráci, kde i výkvět šlechty české i moravské zahynul. Načež vyhladovělý Vyšehrad dle úmluvy, dříve již učiněné, husitům se vzdal. Nicméně byl ale tolik zpustošen, že bývalá sláva jeho jakožto kolébky říše české, zanikla od té doby až na nynější den.

2. Když r. 1421 kněz Martinek Loquis »Mluvka« znamenal, že se v Čechách vše proti němu obrací, chtěl se vrátiti do Moravy, Byl ale na své cestě v Chrudími zajat od náčelníka bratří z Orebu čili Orebských, rytíře Diviše Bořka, jenž tam byl tehdy městským hejtmanem. Týž počal pak Martinka a o jeho víře vyslýchat, zejména o tom, kterak smýšlí o nejsvětější Svátosti?

Když Martinek bludy své vykládati počal, Bořek, rouhání toho snést nemoha, sám počal jej pěstí tlouci, a byl by ho dal i upáliti, kdyby si ho nebyl přítomný kněz Ambrož z Hradce vyprosil na Hradec ku lepšímu poučení.

Ambrož ale Martinka ku své straně neobrátil; načež byl týž později k nalehání Jana Žižky i s druhem svým, jednookým knězem Prokopem, v Roudnici napřed hrozně zmučen, pak do sudu zabeďněn a spálen, a sice dne 21. srpna 1421.

3. R. 1423 stál Diviš Bořek po boku Žižkově, když týž zdvihl válku proti českým pánům, a táhl zejména bratřím Valečovským na pomoc, kteří měli sváry s panem Čeněkem z Wartenberku. Čeněk z Wartenberku byl tehdy na hlavu poražen. Pak válčili Bořek i s jinými druhy proti jednotě pánů na Moravě, a dobyli krvavého vítězství u Kroměříže. Avšak vítězství svého neužili, ale do Čech se vrátili, poněvadž zatím královéhradečtí byli Jetřicha, bratra Bořkova, z města i hradu královského vypudili, jehož on tam byl před svým tažením do Moravy zástupcem svým v úřadě svém purkrabském učinil. Tehdy srazila se ale strana Bořkova, Pražany rozmnožená, se Žižkou, jenž se Královéhradeckých zastal. Ale

když obě strany byly velikých ztrát utrpěly, učinily mezi sebou příměří. Načež Žižka odebral se na Moravu a až i do Uher, »chodě z kraje do kraje s obyčejnou tehdejší vojenských dobrodruhů prostopášností«. Tak vykládá Palacký.

4. Zatím sešel se o sv. Havla (16. října) r. 1423 obecný sněm v Praze, na němž shromáždili se náčelníci různých stran za tím účelem, aby v zemi zase dobrý řád byl zaveden. Tehdy zvoleno bylo z různých stran celkem dvanáct mocných pánů, mezi nimiž byl i Diviš Bořek z Miletínka, jimž byla přikázána moc ku řízení i upokojení země, a jichž měl jedenkaždý poslušen býti.

5. R. 1424 válčil kníže Albrecht rakouský s nemalým důrazem i prospěchem proti husitům na Moravě; a poněvadž husitské pohlaváry, když se dobrovolně poddali, přijímal na milost: získal tak téměř celou Moravu opět v poslušenství.

Aby tedy Moravu opět zpět získaly, umluvily se různé rozvaděné strany v Čechách, a táhly společně na Moravu. Mezi nimi byli pak Bořek z Miletínka se svými bojovníky.

Když přibyli husité ku hradu Přibyslavi, nedaleko hranic moravských, až na Bořka, jenž táhl dále v před, hrad mocí dobyli, vypálili i zbořili, a obrance jeho upálili. Tam roznemohl se ale Jan Žižka nemocí smrtelnou od hlíz, a rozloučiv se se svými milými, skončil ve středu před sv. Havlem dne 11. října 1434. Načež lid jeho přijal jméno »Sirotci«, jako by jim všem byl otec umřel.

Spojená vojska táhla pak na Moravu, kde již

po svém způsobu města i vesnice, zejména ale kláštery hubila, a k husitsví zpět přivést se snažila.

6. R. 1425. Sirotci opanovali mimo jiná města také Litomyšl, kterou jim dne 14. února smlouvou postoupil Diviš Bořek; načež sám odebral se do Kolína, přidav se před tím ku straně krále Sigmunda.

R. 1427 bránil Bořek Kolín proti přemoci Pražanů, táboritů i sirotků s velikým úspěchem. Konečně ale 16. prosince přece město vydal, když měšťané nechtěli déle bojovati; a když mu bylo dovoleno s čeledí svou čestně z města odtáhnouti.

R. 1434 sestoupil se konečně veškeren národ český ve dvě strany sobě odporne, šlechtickou a městskou čili demokratickou. Ku prvé patřili všichni šlechtici s Prahou, Plzní a Mělníkem. Ku straně městské stály menší obce táborů i sirotků.

Strany ty postavily se proti sobě k boji rozhodnému a poslednímu, a sice v otevřeném poli, aby se ukázalo, která z nich nadále má v zemi vládnouti.

Strana šlechtická zvolila si tehdy za vrchního velitele Divíše Bořka z Miletínka, tehdy pána na Kunětické Hoře, hlavu někdy Orebitů, jenž byl před tím bojoval i po boku Žižky a potom i proti němu. A ten v hrozná bitvě u Lipan slavně zvítězil nad stranou demokratickou 30. května 1434.

Po bitvě odtáhl ku Kolínu, aby ho dobýval; ale skutek válečný ukončen tam smlouvou.

Potom zúčastnil se Bořek opět jakožto jeden z předních mužů sněmování o ukojení země české.

7. Když po ukončených bojích r. 1436 slavil císař Sigmund slavný vjezd do Prahy, přijeli s ním u valném a nádherném komonstvu také císařovna Barbora, a množství vznešených pánů i dvořanů, mezi nimiž byl i Diviš Bořek.

Když pak Královéhradečtí, návodem bývalého faráře svého Ambrože, horlivostí v duchu Žižkovu proslulého, nechtěli Sigmunda za panovníka uznati a počali proti němu krvavou vzpouru: rozkázal císař, aby veškerý lid branný táhl proti Hradci, a pán Diviš Bořek aby byl jeho velitelem.

Později, když M. Jan Rokycana neměl se k tomu, aby se arcibiskupství pražského zřekl, k němuž potvrzení od papeže obdržeti nemohl, a proto příkoří snášeti musel: ujal se ho Diviš Bořek; a aby ho dalších útrap uchránil, uvedl ho pod bezpečným průvodem na svůj hrad na hoře Kunětické u Pardubic.

Diviš Bořek z Miletínka zemřel dne 8. ledna r. 1438.

S.

M. Jan Rokycana.

1. Do dějin husitství v Čechách mocně zasahal M. Jan Rokycana až do r. 1471.

Týž narodil se r. 1397 jakožto syn chudého kováře na předměstí v Rokycanech, odkudž i své jméno má. Na vysokých školách byl učitelem jeho Jakoubek ze Stříbra, jehož později stal se i nástupcem.

R. 1415, po smrti Jana Husa, stal se Jan bakalářem svobodných umění; r. 1418 pobyl i

na sněmu v Kostnici jakožto bohoslovec hutsitský.

Když se v únoru r. 1422 stal v Praze převrat ku prospěchu strany šlechtické, a ta necítila se dotud dosti bezpečnou, dokud by výstřední kněz Jan ze Želiva byl na živu: usnesla se na tom, kněze toho násilím se zbaviti. I vlákali ho na radnici a kázali stíti. Když se proto stalo krvavé vzbouření v Praze, a kdo útekem se nespasil, byl ztýrán: upíchl z Prahy i Jan Rokycana.

2. R. 1424 táhl Žižka na Prahu a položil se polem u Libně. Chtěl Prahu jakožto hlavní závalu šíření se zákona Božího (ovšem dle jeho rozumu!) a nevěrnou společníci šlechty ztrestati tak, aby z ní nezůstal kámen na kamenu. I přišli k němu poslové z Prahy vyjednávat o usmíření. Výmluvností tehdy již vynikající mluvčí poslu Jan Rokycana, dotýkaje se Žižkova citu národního i vlasteneckého, přiměl skutečně rozzlobeného vojévůdce toho k tomu, že se ku smíru naklonil. Stalo se tak 14. září 1424.

Tou asi dobou byl Jan Rokycana vysvěcen i na kněze, a sice od arcibiskupa Kunrata. Poněvadž týž ale tehdy právě churavěl, a proto prý všech předpisů církevních, o vysvěcení koho na kněze platných, ve všem nezachoval: bylo později Rokycanovi od protivníků jeho popíráno, že by byl vůbec na kněžství posvěcen býval.

3. R. 1426 konány byly o vánocích veliké hádky mezi mistry na vysokých školách o učení Jana Viklefa, jež bylo tolik zlého v Čechách způsobilo. Jan Rokycana ujímal se vedle jiných Vi-

klefa již i proto, že by odsouzením Viklefa i na jeho milého mistra Jana Husa, stoupence jeho, bylo pohanění dopadlo.

V hájení Husa i husitství pokračoval Rokycana i roku následujícího. Zejména 17. dubna 1427, jsa správcem fary v Týně, kázal s velikou výmluvností proti knížeti Korybutovi, správci zemskému, že se ku smíru s papežem klonil, tak že z toho až vzbouření povstalo, ve kterém Korybut byl zajat, pod tají na hrad Valdštýn u Turnova zavezen, a tam panu Valečovskému do opatrování ve vězení dán. Načež i knížecí družina musela opustiti Čechy.

4. Teprve r. 1430 stal se Rokycana mistrem v bohosloví, poněvadž za předchozích bouří v zemi zkoušky na vysokých školách pražských vůbec konány nebyly. A r. 1435 stal se i rektorem university.

Zatím tou dobou konány byly v Čechách mnohé nechutné hádky náboženské, v kterých Rokycana potíral výstřední tábory, usiluje o sjednocení, aby Češi na budoucím sněmě církevním jakožto strana jediná vystupovati mohli. Konečně ocitl se Rokycana sám r. 1432 na sněmu v Basileji, jakožto spoluzastánce stavu duchovního z Čech, a ujednání v Basileji stala se hlavně přičiněním jeho.

Rokycana vykládal ale v řeči, v které po tři dny pokračoval, na sněmu v Basileji náhledy své o tom, že všichni křesťané mají přijímati nej-světější Svátost pod obojí způsobou. Poněvadž si proti táborům počínal s umírněností a brit-

kostí, byla ta dlouhá řeč jeho vyslechnuta s trpělivostí i pozorností. V nastalých z řeči té potýčkách o nejsvětější Svátosti a pak i o Církvi vynikal Rokycana vtipem vždy hotovým a trefným, a stěžoval odpůrcům svým výklady jich úsměšným šprýmováním.

5. Příčiněním Rokycanovým odjeli od sněmu basilejského jmenovaní poslové s poselstvím českým dne 14. dubna 1433 z Basileje do Čech. V Praze pak začalo rokování dne 12. června 1433 v kolleji Karlově, kde nejprve Rokycana podával zprávu o rokování v Basileji a vybízel ku smíru. Pak konáno ještě mnoho různých porad, směřujících k usmíření Čechů s Církví, v nichž tito zasazovali se o nápravu dle tak zvaných »čtyř artikulů pražských«.

Když ale strana demokratická byla r. 1434 v krvavé bitvě u Lipan zničena, postavil se M. Jan Rokycana v čelo horlivých husitů. Poněvadž nechtěl se smířiti s návrhy sněmu basilejského, jenž artikule pražské přijati chtěl leč jen s patřičnými doplňky, vzbudil tak nelibost při straně věrně katolické.

6. V poradách konaných v Brně v červenci r. 1435 žádali Češi ústy M. Jana Rokycany, aby si směli zvoliti svého arcibiskupa, jenž by byl kališníkem. Sněm následující zvolil skutečně dne 21. října 1435 M. Jana Rokycanu za arcibiskupa; a jemu k ruce hned dva biskupy, kněze Martina Lupáče z Chrudimi a Václava z Mýta. Avšak legati papežští jím církevního potvrzení odepřeli, poněvadž zejména M. Jan Rokycana mnohé na-

uky, učení Církve katolické odporující, držel, ano Církvi hrozně láti nepřestával.

Že po uzavření kompaktat čili konečných úmluv se sněmem basilejským Rokycana proti císaři Sigmundovi kázal, upadl v nemilost jeho. I byla mu odňata veškerá moc církevní v Čechách, dne 24. dubna 1437 zbaven byl také fary v Týně. Načež byl do ní uveden M. Papoušek ze Soběslavi.

Dne 17. června na to odvedl jej Diviš Bořek z Miletínka pod bezpečným průvodem na hrad svůj Horu Kunětickou u Pardubic, by tam od dalšího stíhání se strany svých odpůrců byl bezpečen. Tam zůstal Rokycana až do r. 1448, kdy totiž Jiřík z Poděbrad dostal vrchu v Čechách. Ten povolal ho opět zpět do Prahy, a učinil ho pomocníkem svým proti Římu. M. Jan Rokycana zemřel 22. února r. 1471, a pochován byl v kostele týnském.

7. Pokud se týče zevnější podoby M. Jana Rokycany, byl on postavy nevysoké, mohutných prsou. V pozdějším věku značně ztloustl, a měl velikou lysinu nad čelem.

Rokycana zanechal po sobě také písemné památky, zejména tyto:

- a) Postilla čili Výklad na evangelia nedělní;
- b) Sbírka kázání jakožto výklad evangelia sv. Jana a kázání »u Hory« z 1443.
- c) Postilla latinská z r. 1469;
- d) Řeči pronesené na sněmu v Basileji;
- e) Traktaty čili pojednání latinská o nejsvětější Svátosti a o sedmeru svátostí;

f) Pojednání o sedmi vášních a vadách, čili o sedmi hlavních hříších;

g) Akta synodální;

h) Listy psané sv. Janu Kapistranovi, jemuž vstup do Čech zabránil;

i) Písně duchovní;

k) Slovník.

8. Pamětihodno o Rokycanovi jest konečně i to, že sestra jeho provdala se za chudého šlechtice, z kteréhožto manželství zrodil se Řehoř, spolutvůrce jednoty »českých bratří«.*)

T.

Filibert, biskup Konstantský.

1. Filibert, biskup Konstantský (čili biskup v Contances ve Francii) byl r. 1432 zvolen za předsedu sněmu v Basileji, máje pověst i čest u všech stran jakožto muž bezúhonný.

Když r. 1433 sněm basilejský ustanovil sbor desíti osob jakožto poselství ku vyjednávání o smír do Čech, byl Filibert členem sboru toho.

Když se v Praze roznesla pověst o tom, že biskup Filibert ve svém bytu několik českých pacholat biřmoval, počalo proto proti poslům basilejským nebezpečné jitření, jež ale Prokop Veliký zažehnal.

Potom měl Filibert opět ná vyjednávání s rozeštvanými Čechy v Praze, v Řezně, v Brně i v Královském Bělehradě v Uhrách, všude o smír Čechů s Církví usiluje, a docílil toho také, že

*) Viz mé dílko ve »Vlasti« vydané: »Sedlák Petr Chelčický, praporec českých bratří«.

v červenci r. 1436 Čechové za veliké oslavy rukou dáním slíbili jemu a Janu Rokycanovi v Jihlavě, že budou umluvené v Basileji kompaktaty věrně zachovávat.

2. Potom konal Filibert v Čechách i úřad biskupský, že arcibiskupa katolického tu nebylo, a M. Jan Rokycana jakožto zvolený arcibiskup kališnický, ale Církvi katolické odporující, stvrzení církevního nedošel.

I udělil tu pak Filibert svátost biřmování lidem u velikém počtu, a posvětil také mnohé kostely i nové kněze, a sice přijímající pod obojí tak dobře jako pod jednou.

Filibert zůstával v Praze, aby bděl nad zachováváním kompaktat.

3. V neděli dne 10. února 1437 vysvětil biskup Filibert velechrám sv. Víta, k němuž císař Sigmund uvedl zase 12 kanovníků, tolikéž vikářů a jiných duchovních, nadav je důchody z komory královské.

Když císař Sigmund dne 9. prosince 1437 ve Znojmě zemřel, konal za něho biskup Filibert v Praze slavné zádušní služby Boží. Také pak nástupce jeho Albrechta rakouského dne 15. června 1438 slavně do Prahy vítal.

Biskup Filibert zemřel v době moru v Praze dne 19. června 1439. I pohřben byl jakožto nejvyšší legat sněmu basilejského a správce arcibiskupství pražského s velikou poctivostí a žalostí na hradě pražském.

U.

Kněz M. Petr Payne.

1. M. Payne (čte se Pén), člen university anglické v Oxfordu a přehorlivý zastance bludaře Jana Viklefa, nemoha ve své vlasti obstát, utekl do Čech, kde v náboženských bouřích, od stoupence Viklefova M. Jana Husa způsobených, nastala svoboda pro šíření nejrůznějších bludů.

Že z Anglie pocházel, nazýván byl také »Mistr Engliš«. Přijat byl také za mistra na universitě pražské. I zúčastnil se pak velice čile všeho ruchu náboženského v Čechách, všude zásady svého zbožňovaného učitele Viklefa ku platnosti přivést chtěl. R. 1422 stal se i spolusprávcem všeho duchovenstva pražského, a podstoupil časté hádky náboženské.

2. R. 1432 byl Payne s Janem Rokycanou, s Prokopem Velikým, s Mikulášem Biskupcem a s jinými zástupci stavu duchovního poslán z Čech na sněm církevní v Basileji, kde měl rovněž četné řečnické potýčky. Zejména od 26. do 28. ledna 1433 vykládal, podobně jako i Viklef i Hus činili, jakožto »poslední kněz a mistr husitský« články o světském panování kněžstva tak, že nevoli celého sněmu způsobil.

Pak měl zase účastenství při sněmování v Praze, kde proti panování kněží znova horlil.

Byv dříve při straně kališníků, přešel r. 1435 k výstřední straně táborů.

3. Když úmluvy v Basileji byly ukončeny, a pod jménem »kompaktaty« do Prahy došly, bylo

k nim připojeno i napomenutí pro císaře Sigmunda ze dne 15. ledna 1437 v ten rozum, aby v Čechách zastavil rozdávání svátosti oltářní dětem; a aby M. Petra Payneho, jenž nepravě smýšlel i hlásal o nejsvětější Svátosti, vypravil bez prodlení ke sboru do Basileje. Payne donucen byv Prahu opustiti, byl r. 1437 po nějaký čas pohoštinu u Petra Chelčického, ježž při té příležitosti horlivě s bludy svého mistra Viklefa seznamoval.

Téhož roku byli M. Payne s Václavem Korandou donuceni opustiti fary v Žatci, na které se byl v těch náboženských zmatcích vetřeli. Payne přišed pak dne 15. dubna pod glejtem do Prahy, pohádal se tu s císařem i s biskupem Filibertem; načež byl ze země české vypovězen.

Později byl uvězněn, že dle daného mu rozkazu ze země české neodešel.

* *

Jest ještě veliká řada mužů, kteří ve zmatcích i bouřích husitských vynikli! Avšak popisy jich nevešly by se do malé knihy, a také ani životopisy jich nejsou s důstatek známy.

Tak vynikli příkladně na straně katolíků ještě tito muži :

Leopold Krajíř, pán na Landstejně ;

Oldřich z Rosenberku, zvláště prudký nepřítel husitů ;

Hanuš Kolovrat na Krašově ;

Jan Hanovec a Hynek Krušina ze Švamberku ;

Vilém Švihovský z Risenberku ;

Hynce Ptáček z Pirkštejnu, prudký odpůrce
zejména Roháče z Dubé;

Aleš Holický ze Šternberku;

Jindřich z Wartenberku na Velíši;

Vilém Kostka z Postupic;

Petr Zmrzlík ze Svojšína:

Jan z Černína a množství ještě jiných.

Na straně husitů vynikli příkladně:

Břenek Švihovský z Risenburku i z Dolan;

Jan Kolda z Potštejna;

Heřman z Landštejna na Borotíně;

Aleš ze Žeberka na Plané;

Bohuslav z Švamberku;

Přibík z Klenového;

Jan Hvězda z Vicemilic;

Jan a Petr Zmrzlík ze Svojšína na Orlíku;

Matěj Louda z Chlumčan;

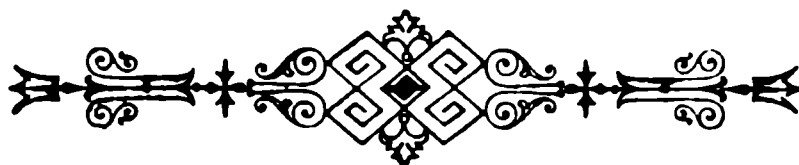
Viktorin a Hynek z Poděbrad;

bratři Valečovští;

Markold ze Zbraslavic;

Jan Němec ze Žatce;

Jan z Jičína, a množství jiných.

Oddělení třetí.

Jaké jsou důsledky husitství pro naše doby?

Úvod.

An Palacký píše s chloubou o husitství, (Dějiny národa českého sv. II. str. 435) míní, že »fanatismus, jenž z husitství se zrodil, a ani podnes nezaniká, jest z vůle (!) svrchovaného řiditele osudů lidských«, tedy z vůle Boží! S takovýmto náhledem nemůže býti srozuměn nižádný upřímný katolík. My pevně věříme, že sice Bůh *dopouští* i zlé věci, a ve své prozřetelnosti i to zlo obrací v dobro, jako dopustil příkladně i zradu Jidášovu; ale také jsme přesvědčeni, že nejsvětější Bůh nechce, ba ani nemůže chtíti něčemu tolik zlému, jakým bylo husitství. Ale ve své prozřetelnosti i to zlé obrátil k něčemu dobrému, aby skrze ně vytríbena byla pšenice na humně jeho od koukolu a plevelu; aby očistil Církev svou ode všeho, co ji tehdy hyzdilo, a ukázal, že ani zloba pyšných kacířů, ani zlovůle zvrhlých lidí obecných, ba že ani brány pekelné jí nepřemohou!

Liboval-li si Palacký v protestantsví, jež se právě pro předchozí husitství u nás valně zmohlo, a v sedmnáctém století skrze válku třicetiletou, od protestantů zdviženou, nesčíslných běd na naši vlast přivedlo, ba národ náš téměř na umoření zavedlo, jest to ovšem jeho náhled, jenž nám ale velmi málo útěchy skytá!

A chlubí-li se katoličtí svobodáři čili Církvi katolické odumřelí příslušníci, anebo souvěrci Palackého, čeští protestansté různých vyznání, že oni jsou pravými stoupenci Husovými: musíme jim my katolíci i tuto radost pokaziti, a říci: ani tak zvaní svobodomyslní katolíci, ani protestanté jakéhokoliv vyznání nejsou dle pravdy stoupenci Husovými, poněvadž dle pravdy ani jedni ani druzí naukami Husovými se neřídí!

V čem by toliko stoupenci Husovými nazýváni býti mohli, jest tolik málo, že by se vešlo napsané na nehet jednoho prstu, a zní: *»Zášť a odpor proti jedině pravé Církvi Páně«*, proti Církvi katolické; *a tak i odpor proti samému Bohu!*

Jak málo pravdy mluví svobodáři a protestanté, když se nazývají pravými stoupenci Husovými, musí každý člověk, zdravým rozumem obdařený, doznati, když srovnává náboženské nauky Husovy s naukami jeho chvalořečníků. I tvrdíme tedy:

I. Pravými stoupenci Husovými nejsou tak zvaní svobodáři.

Tvrdím tedy předně, že stoupenci Husovými nejsou svobodáři, a že Hus ni žádným způsobem praotcem jich není. To patrně vysvítá z učení obou.

Nebo Hus učí

1. o víře takto: *»Každý křesťan, jenž má rozum, musí, chce-li spasen býti, přikázání Boží zachovávat i a Bohu se modliti¹⁾«* *»První blud a*

¹⁾ Ze sebraných spisů mistra J. Husa dle vydání K. Erbena v Praze 1865—1868.

tak hřích jest — nevěra. Ne každý sice ví, nebo zná všecko, což má věreno býti; ale hotov jest a má býti hotov, když jemu bude pravda z Písma svatého ukázána, aby ji mile přijal; a držel-li by co proti Písmu, aby pravdu poznaje, ihned ustoupil.«²⁾

»O těch, kdo zlovolně věřiti se zpečují, dí Spasitel: Kdo uvěří, spasen bude; a kdo neuvěří, bude zatracen. A že bez víry nelze líbiti se Bohu, dí sv. Pavel: Srdcem se věří ku spravedlnosti, a ústy bývá vyznání ku spasení.«

»Vírou« ale vyrozumívá Hus »způsob, jímž rozum hotov jest věřiti pravdě Boží (čili pravdu Boží také za skutečnou pravdu přijímati), jež jest nad rozum lidský.« A tvrdí: »Touto vírou nejméně každý jest zavázán, aby všechno věřil, což Kristus chce, aby věreno bylo; k ní všechna obec křesťanská jest zavázána pod zatracením!« A opět: »Kdo má býti spasen, musí v Krista věřiti, Jeho slovo uvnitř slyšeti, a je až do smrti plniti.«

Dle víry rozděluje Hus také lidi. I nazývá v pravdě věřící »žáky Božími«; nevěřící ale »žáky ďáblivými«. I tvrdí, že žáci Boží slovo Boží slyší, a také skutkem plní; kdežto žáci ďáblu slova Božího vůbec ani poslouchati nechtějí; anebo, jestli je přece slyší, skutkem neplní, a tak v pravdě Kristu ani nevěří!

Takto o víře v Boha a Spasitele Hus.

A kterak soudí o víře v Ježíše Krista tak zvaní »svobodáři« nebo »svobodní myslitelé?«

²⁾ Z výkladu víry.

Ti tvrdí: **Není Boha!** I pošklebují se těm, kdo v Něho a Jemu věří.

Co my na to?

To, co již žalmista Páně řekl: »Blázen praví v srdci svém: **Není Boha!**«

Svobodáři nechtějí připustiti, že by ještě něco více na světě býti mohlo, než co oni sami očima svýma vidí, ušima slyší, rukama hmatají, zapomínajíce: že kdyby se pak někdo o nich, dle vlastního jich mudrování, vyjádřiti měl, musel by říci: Rozumu nemají, poněvadž ho taktéž očima viděti, ušima slyšeti a rukama hmatati nelze!

A co by asi řekl Hus takovýmto chvalořečníkům svým, kteříž i Boha popírají?

Kdyby opět na svět přišel, zajisté že by na ně zahromoval, jako činil lehkomyšlným součastníkům svým v kapli betlemské, a zvolal: »Pryč ode mne, vy »žáci ďáblovi!« Kterak můžete se mnou honositi, když jste se zajisté do spisů mých ani nepodívali?! Nebo jak byste se mohli jinak opovážovati, mne za hlavu nevěrců vydávati?! Nevěry já nikdy nehlásal. Ač u výkladu víry právě jsem zbloudil, příliš na sebe spolehaje: nevěrcem já jsem nikdy nebyl! Kterak že můžete mne tedy nazývati mistrem svým, vy nevěrci, žáci ďáblovi, synové zatracení?!«

2. O Pánu Ježíši učil Hus takto: »Má každý věřiti v Ježíše Krista, miluje ho nade všecky věci, jako Boha; a věře pevně, že On jest pravý Bůh, a pravý člověk.«

»Věřiti má Jemu, že všechno, co pravil, to pravda jest. Kdož tak věře, setrvá do konce, ten nezahyne.«

»Ježíš jest milostivý Spasitel. Pán svrchovaný, věčný Bůh náš a budoucí Soudce, nejlepší Přítel a Chof duší vyvolených; všemohoucí Ochránce svaté Církve; Král nebes; Dárce života; Původ všeho dobrého; mimo Něhož není jiného pod sluncem, skrze kteréhož bychom mohli spaseni dojíti.«

»Milostivý Ježíš trpěl za nás a sňal hříchy naše, a tak odpustil i odpouští. Té moci tak nemůže nižádný míti mimo Krista, jenž jest pravý Bůh a pravý člověk. Nebo, kdož by měl a mohl míti tu moc: tehdy by musel, jsa Bohem a člověkem, veden býti k smrti jako beránek, o kterémž dí svatý Jan: Aj Beránek Boží, jenž snímá hříchy světa!«

»Hříšníci, přistupte k Ježíšovi se mnou hříšným, ať vám dá viděti svou moc a lásku; ať smiluje se nad námi, a pomůže nám, káti se z hříchů našich!«

Takto o osobě Pána Ježíše mistr Jan Hus. A jak věřil, tak také až do smrti své jednal. Nebo když jej již plameny na hranici obkličovati počaly, tehdy ještě, maje smrt před očima, volal hlasem velikým: »Kriste, Synu Boha živého, smiluj se nade mnou!«

A zač mají Pána Ježíše svobodáři?

Na nejvýš tak za obyčejného, vynikajícího člověka, jako byl třeba i Hus; ale nikoliv za Syna Božího, jakým Ho vyznával Hus!

Či zdaliž dosti často neslýcháme mluvití rouhavě: »Hus, toť náš spasitel! Hus, toť náš mesiáš! Hus, druhý Kristus! Hus, naše všecko!« Ve smyslu

tom psány jsou i nesčetné povídačky, a složeny rozličné básně !

Hus učiněn národní modlou !

Kdo ale takto nesmyslně o Husovi mluví, pranic více nerozeznává : že Ježíš Kristus byl Synem Božím, Hus ale synem pozemským, jenž při mnohém horování pro nápravu skleslých mravů, z mezí, Synem Božím vykázaných, vybočil ; a proti křesťanským ctnostem, jakými jsou pokora, láska, snášenlivost, povinná vrchním poslušnost, hrubě se prohřešoval !

Kdo ale nečiní rozdílu mezi nejsvětějším Synem Božím a mezi hříšným člověkem, jako Hus přece tolikým způsobem činil : kterak že jest stoupencem mistra betlémského ? !

3. O svěcení dnů nedělních a svátečních
učil Hus ve svém »výkladu desatera Božích přikázání« takto : »V neděli máme spasení svého pilně hleděti . . . Jako šest dnů jest, v kteréž děláme na tělo : tak den sedmý máme žádostivě, laskavě a nábožněji mysliti o Bohu, o nebeských věcích a o svém spasení, odloučíce, jakož nejdále můžeme, pečlivosti a myšlení světská.«

»Máť člověk každý den a zvláště v neděli býti svatý, od hříchu se zachovaje ; nemá ten den dělati činů, jež by odvedly od náboženství ; ovšem ale zavra oči od věcí světských, má myšlení svá otevřít k Bohu . . . nábožně se modle, dobrou řečí napomínaje neb uče, neb trestaje, neb míře hněvivé, s láskou za jiné se přimlouvaje, z hříchův se zpovídaje, nebo Bohu na chvále zpívaje . . . ráno vstáváje, do kostela chodě, milosrdné skutky

prokazuje, k svatému kázání běže . . . aby v žádnou hodinku ďábel nenalezl ho prázdného.«

A naopak zase Hus všechny zvrhlé křesťany, kteříž dnů svátečních zneuctívali, a o něž také za doby jeho nouze nebyla, příkře tepe, kárá, odsu-
suje, říká: »A ten veškeren den nedělní má na-
ložen býti a stráven v duši, slovu a ve skutku,
v nějakém povýšení chvály Boží. Běda nám, že
se ve svátek neobíráme se zákonem Božím, ale
tělesným zbožím! A tak v den sváteční ďáblovým
popuzením pilní jsou lidé činů hřícha hříšných,
jež jsou dílem nejslužebnějším. Jedni z nich slouží
pak ďáblu, jenž slove Mamon; ti opouštějí kostel a
pobožnost, pilní jsou trhův, robot na poli a jiných
činův, jimiž žádají zbohatěti. Jiní slouží ďáblu, jenž
slove Luciper, jako všichni pyšníci, kteří svou
pýchu ukazují s žádostí na rouše, na pyšném
chodu, a zvláště že z pýchy ten den neposlou-
chají Pána Boha. Jiní opět slouží ďáblu, jenž slove
Asmodeus; jsouť to smylníci sváteční. A zase jiní
lakotníci sváteční slouží ďáblu Bél, kteří se na
obžerství oddávají, a tudíž pro občerstvení na po-
svícení, na svatby i do krčem se svolávají. A ještě
jiní slouží ďáblu, jenž slove Satan; jsouť pak to
lenochové sváteční, kteří dlouho leží, o své újmě
a vůli zameškávají mše i kázání, a lenivě se modlí.«

Takto o svěcení dnů Páně Hus.

A jak smýšlejí a jednají ti, kteříž rádi svobodomyšlnými stoupenci Husovými se nazývají?

Kázání jich kázáním Husovým naprosto se
nepodobají. Nebo kdežto se Hus o svěcení dnů
Páně všemožně vynasnažoval: chvalořečníci jeho

káží, že náš věk nemá prý se více vázati pravidly zastaralými, poněvadž škodí průmyslu i obchodu, zmenšují blahobyť. A proto na místě mše svaté, kázání slova Božího, zpovídání a jiných dobrých skutků, jež jim sám Hus pro dny sváteční s důrazem odporoučí: pořádají oni schůze spolkové, výlety, přednášky, tance; a nadávají anebo pošklebují se každému, kdož by proti takovému znesvěcování dnů Páně na odpor se stavěl!

Kterak se to ale rýmuje při »husitech«, jimž jest Hus prorokem, ba mesiášem a druhým spasitelem?!

4. „**O modlitbě**“ učil mistr Jan Hus v celé jedné knížce své. A píše: »Hodné jest člověka, aby jednak se modlil, jednak počel, jednak podělal něco užitečného, jednak o Bohu mluvil, jednak myslil, kterak jest Bůh milostivý a nesmírně dobrý. A protož znamená to člověk, modlitbou hlasitou promluví k Bohu.«

»Modlitba tato má míti v sobě oheň lásky, jenž ji k Bohu silně pozdvihuje; a dvě křídla, totiž poznání naší psoty, a Božího milosrdenství. Tato dvě křídla dobře nesou modlitbu vzhůru k Bohu s láskou.«

K otázce, »proč se máme modliti?« odpovídá Hus: »Předně, že to Pán Bůh od nás chce; za druhé, že se nám skrze ni dobrota Boží ukazuje; za třetí, že modlitbou láska k Bohu se zapaluje; za čtvrté že nás od zlého odchyluje; za páté, že nás ku konání bohulibých skutků povzbuzuje; za šesté, že dřívější ctnosti potvrzuje; za sedmé, že dobré od Boha vyprošuje; za osmé, že jiných ku následování pobízí.«

K otázce »kde a kdy? se modliti máme,« odpovídá Hus, že se máme modliti nejraději v kostele, a sice proto, poněvadž tak chůzí svou přinášíme Bohu i oběť; osvědčujeme Jemu poslušnost; dobrým příkladem jeden druhého vzděláváme; poněvadž v kostele ďábel tolik moci nemá; poněvadž v chrámu modlíval se také Spasitel a t. d.

Co do času ale odporoučí Hus k modlitbám zvláště neděle a svátky.

A kterak o modlitbě a křesťanských pobožnostech vůbec soudívají svobodáři?

Ti tvrdí, že prý na modlitbě pranic nezáleží, ježto prý Bůh, je-li nějaký, i bez modlitby ví, čeho potřebujeme; a člověk tedy i bez modlitby dobře se míti může. Modlitba jest prý jen mařením času a lenošením. Rozličné pobožnosti musejí prý přestati, poněvadž nejsou leč šálením a mámením kněžským.

Co by asi řekl Hus takovýmto ctitelům svým, kdyby se mezi nimi na světě objevil? jejich řeči uslyšel, a skutků jejich zpozoroval?

Ó zajisté, že by se oproti nim vyjádřil asi podobně, jako řekl Sám Kristus Pán fariseům: »Ó vy pokrytci, kteříž se ke mně hlásíte slovy, ale skutky svými mne zapíráte! Ó vy plemeno ještěrcí!«

5. **O postu** učil Hus správně, jako o modlitbě. Zejména o něm vykládal ve své postille, čili ve výkladu nedělních evangelií.

Tak příkladně vykládaje evangelium na první neděli času svatopostního, dí: »Milostivý Spasitel čtyřiceti dní nám posvětil, abychom se postili

40 dní, ač ne tak, jako On, nic nejedíce ani pijíce.«

»Postiti se máme z tří příčin, a sice : abychom předně chlípnosti tělesné snáze ukrotili ; za druhé, mysl svou k nebeským věcím snadněji pozdvihli ; za třetí, za své hříchy dosti učinili.«

Kterak srovnávají se s takovýmito náhledy Husovými lidičky, kteříž ve svém svobodářství mají pátek jako svátek ? Čas adventní a postní jako masopust ? Kteríž tělíčku svému nikdy a ničeho odepříti, žádného násilí jemu učiniti nechtějí ? A ti že jsou stoupenci Husovými ?!

6. O svátostní zpovědi učí Hus takto. Vykládá evangelium o desíti málomocných, jimž Kristus Pán, uzdraviv jich, uložil, aby se židovským kněžím ukázali, a od nich vysvědčení přijali, že zdravými učiněni jsou, praví : »Spasitelova slova : »Jděte, ukažte se kněžím !« jsou podobenství zpovědi, již lidé činiti mají (čili povinni jsou konati) před kněžími.«

»A když dí Spasitel : »Jděte !« ukazuje, že hříšný člověk nemá meškati svým ukázáním, ale tak aby se nikoliv z donucení, nýbrž dobrovolně ukázał.«

»A když dí : »Ukažte !« ukazuje tím, aby hříšný netajil hříchů : ale aby je ukázał (t. j. se z nich vyznal).

»A řka : »Kněžím !« nakazuje, že kněží mají moc, aby slyšeli hříchy, a radili, kterak může člověk mocí Kristovou od hříchův očistěn býti.«

»Z toho máme, že zpověď má býti dobrovolná — brzká — zjevná knězi — svých hříchů celá !«

A jak Hus v příčině svátostní zpovědi učil, tak i jednal. Píše zajisté z Kostnice přátelům svým do Čech, v listu padesátém, proč právě u Páleče se chtěl zpovídati; a pak že »se zpovídal jistému doktoru, mnichu, jenž jej vyslyšel pobožně a velmi krásně, a dal jemu rozhřešení.«

Takto smýšlel Hus o hříchův odpuštění skrze kněze, jimž Spasitel k dílu takovému moci udělil, když po svém vzkříšení na apoštoly dechl, a řekl: »Přijměte Ducha svatého. Komu hříchy odpustíte, odpouštějíf se jim; a kterým zadržíte, zadržány jsou.«

Jest možno, že by kdo chtěl býti nazýván »husitou« čili věrným nástupcem Husovým, jenž by oproti mistru svému svátostní zpověď za výmysl kněžský vydával? a proto zpovědi po dlouhá leta, ba snad ještě i na smrtelné posteli by zanedbával, a potupně o ní mluvil?!

7. O nejsvětější Svátosti oltářní a přijímání jí učí Hus při výkladu čtvrté prosby modlitby Páně čili Otčenáše takto: »Zlé jest velice, přijímati nedůstojně (čili nehodně); a také velice zlé, nepřijímati dlouho pro hřích, anebo pro nedbalost; a dobré jest, přijímati často důstojně.«

Z Kostnice psal Hus svým ctitelům v Praze: »Připravujte se, abyste před svátky velikonočními hodně přijímali Tělo Páně« (Efes. 4.); neboť přijímání v oplatce Těla Božího hodné dává poznání Krista.«

A jindy radil Hus duši každé: »Plač na své hříchy a srdce ukazuj Bohu; a potom vezmi posilnění, pojez chleba živého Těla Ježíše Krista,

abys lačností nezemřela, Jehož ten lépe požívá, kdož Ho více miluje. Ty sama sebe zkus, a tak jsoucí od hříchu smrtelného v naději čistá, želejíc hříchův minulých, a ostříhajíc se i všedních hříchů, na památku Pána Jezu Krista a ku svému prospěchu přistupuj k jeho svatému Tělu, a tak . . . ten chléb jez (I. Kor. 11.)!«

Hus tedy věří, že v nejsvětější Svátosti jest pravé a živé Tělo Ježíše Krista, a vybízí k častějšímu přijímání jí, zejména při velikonocích.

A jak se chovají u věcech těch stoupenci jeho? Kolik jich jest, kteří v příčině té poslouchají? a kolik tedy, kteří by se v pravdě »husity« nazývati směli?!

8. O posledním soudu a věčných mukách zavrženců píše Hus ve svých spisech *) »Veříš, že Kristus v den soudný, poslední přijde tělesně, jako vstoupil jest na nebe. A přijde, a bude soudit i spasence i zatracence, tak jakož jest Sám pravil v čtení sv. Matouše, že postaví ovce čisté, pokorné, jež Ho následovaly, na pravici . . . a kozly smrduté, to jest nečisté hříšníky, na levici, a vydá soud na stranu spravedlivých řka: Pojdte požehnání Otce Mého, přijměte království! A na zlé vydá soud, řka: Jděte zlořečení do ohně věčného, jenž jest připraven ďáblu a andělům jeho!«

»Nadarmo Spasitel milostivý tak často napomínal jest o soudném dnu, kterak bude hrozný. Nad námi bude Soudce hrozný, hněviv zlým; pod námi hrozné peklo, hořící ohněm věčným;

*) Díl I. str. 20, a jinde.

na pravici všichni hříchové žalující; na levici ďáblův množství do pekla táhnoucí; ze zadu svět hořící; z předu andělé do pekla pudící; vnitř svědomí přehrozné kúsavé.“

»Tu se všichni postavíme; tu všechna myšlení všemu stvoření rozumnému oznámíme; tu se chytrý nevymluví, mocný neodtepe, a bohatý neodkoupí. Nebo bude souditi Soudce spravedlivý vedle skutků, jenž nemůže býti oklamán, ani přemožen, ani dary porušen...«

»Ó přehrozné odsouzení, konce nemáš! By všechen svět od země až do nebe byl mákem naplněn; a v tisíc tisících let jedno zrnko položeno; a když by poslední bylo položeno: ještě, by měli zatracení v tu dobu spasení neb od muk vysvobození býti, vesele by čekali, neb by vždy konec přišel; ale tuto že věčný oheň bude páliť i v duši i v těle. Kterak nebázlivé jest srdce, kteréž na to nepomní!«

Aby se toho hrozného neštěstí uchránili, napomíná Hus takto: »Věrní a v Bohu milí pánové, paní, bohatí i chudí! Prosím vás a napomínám, abyste Pána Boha poslouchali, jeho slovo velebili. a rádi slyšeli i plnili. Prosím pánův, aby své chudině milostivě činili a spravedlivě ji spravovali. Prosím měšťanův, aby své obchody poctivě vedli. Prosím řemeslníkův, aby věrně své dílo vedli a jeho požívali. Prosím sluh, aby svým pánům a paním věrně sloužili. Prosím mistrův, aby jsouce dobře živi, své žáky věrně učili; nejprve aby Boha milovali, pro jeho chválu se učili, a pro prospěch obce a pro své spasení,

ale ne pro lakomství, ani pro světské zvelebení. Prosím studentův i žákův jiných, aby mistrů svých v dobrém poslouchali i následovali, a aby se pilně pro Boží chválu a pro spasení své i jiných lidí učili.* *)

Zdaliž který řečník o Husovi kdy těchto výňatků užije?

Takto mluvil Hus, jako dle učení Páně kázati musí také i jedenkaždý katolický kněz.

A co o těch věcích soudí svobodomyslní stoupenci Husovi?

Že prý všecko toto, co jich mistr na základu Písma svého hlásal, jsou pouhé báchorky, jež se do našeho věku více nehodí!

Jest to ovšem tvrzení oproti Bohu velice svobodomyslné; jen že se takováto svobodomyslnost na vlas podobá oné svobodě, kterou chtěl oproti Bohu míti také ďábel, když se prohlásil: »Nebudu Bohu sloužiti; nebudu Jeho mocné Ruky se báti; sám si učiním trůn nad hvězdami!«

Chtíti býti tedy svobodářem, a míti za vzor Husa, nikterak se neshoduje, ale pokrytstvím jest! Hus ač v mnohých věcích pobloudil, v jiných věrně učení Páně hlásal, jak z uvedených příkladů patrno. A o nějaké novomódní svobodě, jež Pána Boha jako na odpočinek odkazuje, aby jedenkaždý beze všeho obmezování chtíčům svým hověti směl, a na příkazy a zákony bytosti nějaké vyšší pranic ohlížeti se nemusel: Hus ničeho věděti nechce ani při jednotlivém člověku, ani při sdružení lidí v rodinách, obcích, říších!

*) Z listu ze dne 10. června 1415.

Hus učí, že má jedenkaždý Bohu věřiti; a velí králům, aby bludy u víře a nemravností v životě i mečem vypleňovali; a lidi ku plnění zákonů Božích i »pudili« čili donucovali!

Hus domáhal se bludně jen jedné svobody, a sice takové, aby jedenkaždý národ, tedy zejména i český, nebyl souzen »od cizích«. I měl patrně na mysli i sebe, aby pro svá bludná učení nebyl potahován ku zodpovídání se papeži: ale mohl na papeži i na arcibiskupovi zcela nezávisle jednati a svou slávu rozmnožovati!

Jak by ale takto rozdrobená Církev Páně prospívala, ukázalo se o sto roků později, když Martin Lutr každému zeměpánu moc nad věřícími své země přiřkl! Církve jednotlivé staly se služebnými děvkami pánů svých, ne ale vůdkyněmi ku spáse duší věřících!

Zdali ale snad aspoň první stoupenci Husovi svobodomyslnost novověkou na zřetěli měli čili nic, nejlépe vysvítá z jednání »mstitele Husova« Jana Zížky, jenž nastupoval proti jednomu každému, kdo se s ním u víře neshodoval — ohněm, mečem, palcátem!

II. Pravými stoupenci Husovými nejsou ale ani tak zvaní „evangelíci“ čili protestanté.

Z uvedených ukázek patrně, jak malého práva mají tak zvaní liberálové neboli svobodáři k Husovi se hlásiti, jakožto k mistru svému. Zbývá mi tedy ještě dokázati, že ani tak zvaní evangelíci, nebo správněji protestanti, pokud ku svobodářům ještě zahrnuti nebyli, skutečnými

následovníky a stoupenci Husovými nejsou, byť se tím přátelstvím sebe více honosili.

Porovnání učení obou stran snadno nám to odjasní.

1. O víře učí Hus, jak jsem již oproti svobodářům ukázal, že ku spasení třeba »všemu věriti, co Kristus Pán chce, aby věreno bylo«, a sice »pod zatracením«; ano nazývá ty, kteří nechtějí věriti všemu *učení Páně*, »žáky ďáblůvými«.

a) Ale mezi protestanty jsou nekonečné hádky a půtky o tom, co a jak by se věriti mělo; co jest podstatného v učení Páně, a co nepodstatného. Tak že jistý učenec právem napsal: »V čem se protestanté srovnávají, dá se snadno napsati na nehet jednoho prstu; a to jest: Odpor proti katolické Církvi!« Ve všech ostatních věcích se různí, jeden druhého odsuzuje, a bývá »kolik hlav, tolik smyslů!«

Jestliže, ale poměr takový mezi nekatolíky jest, jak se každý o tom může snadno přesvědčiti, kdo má příležitost v život jich nahlédnouti; a jestli si dle jich učení každý sám bibli dle libosti vykládati může: kterak že tedy věří všemu, čemu Pán Ježíš učil?!

b) Hus učí, že ku spasení třeba »přikázání Boží zachovávat, a Bohu se modliti«. A nekatolíci učí, že *), ač Bůh v Starém i Novém Zákonu na nesčíslných téměř místech zachovávání přikázání velí, neposlušným tresty hrozi, a ku po-

*) Srovnej katechismus heidelberský. A což teprve Luther hlásá slovy i životem svým!!

kání zve skrze proroky i apoštoly: člověk přece prý vůbec neschopným jest zákon Boží zachovávat! Také prý se ani nemůže modlit, ač Sám Kristus Pán modlitbu nakazoval a vlastním příkladem odporoučel! Kterak mohl ale spravedlivý Bůh nakazovat, a sice pod nejprísnějšími tresty nakazovat něco, k čemu bychom vůbec způsobilými nebyli?!

c) Kristus Pán ustanovil sedm svátostí, jak se o tom každý poučiti může v katolické věrouce, a jak i sám Hus učil v »jádru učení křesťanského«.

Ale protestanté oproti Církvi katolické v rozličných dobách vyznávali, čeho popříti nemohou, více nebo méně svátostí; a helveté sjednotili se posléze toliko na dvou: křtu a večeři. A i ty ještě vlastně neprávem »svátostmi« nazývají, ježto prý ony »svatosti« a duchovních milostí neudělují: ale toliko prý »zaslíbení« evangelia bývá jimi zpečetováno a pojišťováno!«

Kdo asi má pravdu: či Kristus ustanovující, či Hus dle Něho hlásající, anebo nekatolíci?

Jestliže se ale velebitelé Husovi s učením jeho o víře, přikázáních a svátostech, tedy v základních věcích víry Kristovy nesrovnávají: kterak že jsou stoupenci a dědici jeho?!

2. Hus učil slovem i příkladem svým, že třeba Pánu Ježíši věřit, ale také **víru svou v Něho skutky osvědčovat**; a tedy sedmi, od Něho ustanovených svátostí dle potřeby užívat; za hříchy své se káti; v potřebách svých k Němu za pomoc se utíkat; za sebe i za jiné, zejména také za duše v očistci se modlit.

Protestanté ale oproti tomu učí, že prý toliko a samotná víra čili vlastně pouhá důvěra v Ježíše Krista spasí; že toliko milost Boží bez našeho spolupůsobení pro zásluhy Ježíše Krista nás ospravedlňuje. Že tedy netřeba se káti; netřeba se také osobně o spasení namáhati; ba že takovéto kající skutky, jimiž bychom chtěli uražené svatosti a spravedlnosti Boží zadost činiti, hříchem (!) jsou, poněvadž prý ubírají zásluhám Ježíše Krista a jich zlehčují!

A co očistce se dotýká, docela jej popírají, jak jich tomu naučil Martin Lutr.

Jestliže ale takto s učením Husovým na štíru jsou, jakým že právem nazývají se Husovými stoupenci?!

3. Hus zvláštní knížkou, kterou o modlitbě sepsal, odporoučí **modlitbu**; dále napomíná k zachovávání postů, ku konání svátostní zpovědi, ku přijímání nejsvětější Svátosti oltářní, jakožto pravého Těla Páně, pravé Krve Páně.

A co činí protestanté?

Ti, čemu Hus takto učil, všeho napořád zavrhují, kladouce hlavní váhu na jalovou důvěru v Boha. Ve své tak zvané »večeři Páně« ničeho neuznávají, leč toliko chléb a víno, ač Pán Ježíš byl by i apoštoly od sebe propustil, kdyby v toto tajemství o nejsv. Svátosti nebyli chtěli uvěřiti. *) Mši svatou, kterou Pán Ježíš při poslední večeři ustanovil jakožto nekrvavou památku na krvavou oběť svou na kříži, nazývají »pouhým zapíráním utrpení Kristova« a »zlořečeným modlářstvím!«

*) Srovn. Jan. kap. 6.

Kým tedy byl jím Hus, jenž se nechtěl od sloužení mše svaté dáti odvrátiti zákazy ani arcibiskupovými ani papežskými! A tohoto mistra, jenž v jejich očích musí býti »zlořečeným modlářem«, když »zlořečené modlářství« konal, nazývají se žáky, stoupenci?! Zdaliž to není ku podivu?

4. Hus učí u výkladu třetího článku víry, že **Pán Ježíš z Ducha svatého počat byl, a z Panny Marie se narodil**; a pro toto vyznamenání, že Panna Maria Syna Božího porodila, a tak v pravdě Bohorodičkou byla, ji chválí a k uctívání odporučuje.

A co činí protestanté?

Ti, kdo honosí se kalichem a chlubí se »čistým« Písmem svatým, nazývají tuto vyvolenou nádobu milostí Božích a snoubenku Ducha svatého ženou obyčejnou, a Josefa mužem jejím, s nímž prý po způsobu jiných obyčejných manželek žila a i více dětí měla!

A ti chtějí býti husity, stoupenci Husa, jenž vzdávaje úctu Matee, tím chválil i Syna? —

5 Ó, je to podivuhodné přátelství nekatolíků nynějších s Husem a husity dávnými, jak jasně vysvítá ze spisu novějšího pastora protestantského B. Košuta, jenž ve svém spisu »Co učil a co věřil mistr Jan Hus?« takto sám se ho odříká: »Že ale Hus, co syn svého věku, nebyl ještě vyběděl z bahna ustanovení a vynálezků lidských, kterými církve Kristova během stolelí pokálena, znečištěna byla: to vysvítá z toho, že pevně ještě věří v očistec a vysvobození z něho, poněvadž

nevěděl ještě (tedy nebyl tak nesmírně učeným, jak o něm tvrdí), že učení o očistci teprve v VI. století povstalo a původ svůj vlastně ze Zendavesty, svaté knihy Peršanů vzalo!“

Pastor Košut, učitel(!) Písma, tedy neví ničeho o knihách Machabejských a obětích Církve katolické za zemřelé od prvopočátku jejího, jaké konány byly v podzemních chrámech čili katakombách křesťanských; a přece on a jemu podobní Husa se odříkají, a zase jeho stoupenci býti chtějí?!

Kdo toho můžeš pochopiti, pochop! Člověku s chladnou rozvahou něco takového musí se zdáti pouhým — balamucením lidu lehkověrného!

6. Pošetilostí také jest, chtěti Husa velebiti toliko jakožto českého spisovatele a vlastence, a nepředstavovati ho zároveň jakožto nešťastného zbloudilce u víře, a odpůrce Církve i bořítele blaha vlasti, poněvadž líčení takové nepodává obrazu Husa celého, a jest tedy jednostranné, a proto i nesprávné.

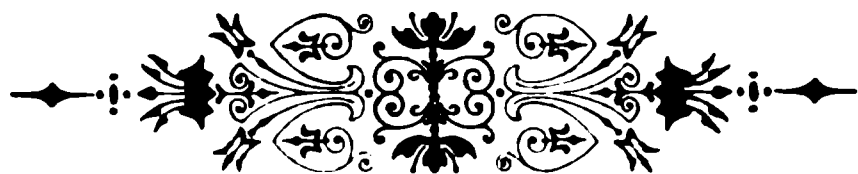
Ostatně kdyby Hus povstal, a jal se kázati proti domům neřestí, lehkým ženštinám, zločinným lichvářům s potravinami, lehkomyšlným stávkám, zaprodajným časopisům, bohaprázdným knihám, obrazům i sochám, proti znemravňujícím divadlům, překrucovatelům Písma, a vykládal by povinnosti vrchností, aby věřící ku přijímání svátostí »pudily« čili donucovaly, jak on to skutečně za živa činil: tuť by věru přestal býti »mesiášem, vzorem, spasitelem«; brzo by jím jistí jeho ctitelé — pohrdli, a ho zajisté »jezovitou« anebo bláznem nazvali!

7. Hus není tedy otcem svobodářů, ani evangelíků. Co posledních se dotýká, museli by oni dříve dokázati, že Husova víra byla jenom jedna, a té že se přidržují, ale dějiny vypravují, že když Hus jistá učení Církve předělávati začal, jiní předělávali později zase náhledy jeho. A tak povstalo aspoň dvacet sekt, jež vesměs k Husovi se hlásily; a každá z nich během času drolila se zase dále v sekty menší, až na adamity; a jedna potírala druhou.

Ostatně sbor nynějších helvetů, kteří se rádi za stoupence Husovy vydávají, povolen jest teprve od císaře Josefa II. patentem z roku 1781.; a týž stojí ne na učení Jana Husa, ale na založení Jana Kalvína, jenž teprve půl druhého století po Husovi se narodil!

K cizáctví sboru helvetského přiznal se sám pastor jeho v Krabšicích Molnar, když při své instalaci pravil: „**Konfese naše jest ze Svýcarska; katechismus náš z Heidelbergu; direktorium z Elberfeldu; agenda z Falcka; církevní ústava naše dle vzoru badenského, a disciplinární řád dle vzoru pruského.**«

I jest věru k nepochopení, jak při všem tom helveté, nebo jak oni si rádi říkají, »reformovaní evangelíci«, k Husovi jakožto mistru svému hlásiti se mohou?!

Doslov.

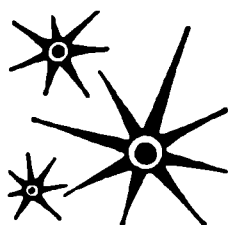
Z celého posavadního vypravování o mistru Janu Husovi **vysvítají zajisté nade vší pochybnost tyto pravdy:**

a) Že Hus byl nešťastným pobloudilcem u víře, a tvrdošíjným odpůrcem Církve. Že

b) chybami těmi Církve nenapravil: ale krajany své jen do nešťastných bludů svých zapletl. Že

c) milovanou zemi českou do převelikého neštěstí přivedl, jak o tom smutná svědectví vydávají tisíce vypálených kostelů, hradů i osad. Že

d) chvalořečníkům jeho, svobodářům i protestantům, tedy nikterak nejedná se upřímně o pravdy, v učení Ježíše Krista obsažené, a o opravdovou nápravu mravů čili reformaci pravou, nýbrž jest jim **Hus toliko vzorem neohroženého, svéhlavého, nepoddajného odpůrce — nenáviděné Církve katolické!**

Obsah celého spisu:

	Str.
Předmluva	3

Díl první :

Kvašení duchů v Čechách před M. Janem Husem.

Oddělení první: Přehled historický	6
Oddělení druhé: Popis mužů, kteří kvašení působili .	21
A) M. Vojtěch z Ježova	21
B) Kunrad z Waldhausenu	24
C) Milič z Kroměříže	28
D) Sv. Jan Nepomucký	41
E) M. Matěj z Janova	52
I. o jeho životu	52
II. o jeho učení	56
F) Tomáš ze Štítného	68
I. o jeho životu	69
II. o jeho spisech	73
G) M. Jan Štěkna	85
H) Jan Protiva a jiní	88
Doslov	92

Úvod	343
I. Pravými stoupenci Husovými nejsou svobodáři katoličtí	344
II. Pravými stoupenci Husovými nejsou ani tak zvaní »evangelíci« čili protestanté	357
Doslov	364

Od téhož spisovatele vyšly ještě následující spisy, o bludařství náboženském jednající :

I. V Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Praze :

1. **Kde jest reformace?** Studie historická. Cena K 4.80.
2. **Kde jest reformace?** Odpověď časopisu »Hus«. 20 hal.
3. **Klerikální nesvědomitost či nepoctivost?** Odpověď »Hlasům ze Siona.« 30 hal.
4. **K té obraně »reformatů« a »reformace«.** Pastoru Šádkovi na jeho flašinetl naštemováno. 1 K.

II. Ve »Vlasti« :

1. **»Reformator« M. Luther jakožto záletník.** 40 hal.
2. **M. Lutherovi—šach!** Odpověď na lutheranské strašidlo. 1 K 60 h.
3. **Či katolík či lutherán?** (Řeč) 16 h.
4. **Přísluší protestantství přednost před katolictvím?** (Řeč) 12 hal.
5. **Lutheranství v Čechách až po bitvu na Bílé Hoře** (Řeč) 24 hal.
6. **Sedlák Petr Chelčický, praotec českých br** 24h.
7. **Pastor Jan Amos Komenský na lici** 60 hal.
8. **Kvašení duchů před Janem Husem**
9. **Revoluce způsobená Janem Husem**
10. **Ovoce revoluce Janem Husem spsném v Basileji.**

Bibliotéka dramatických prací pro je-
viště katolických spolků a jednot.

Pořádá Tom. Škrdle. Nákladem družstva
Vlast.

Uvítání Ježíška. Vánoční činohra se
zpěvy o dvou dějích
a s dohrou. Veršem napsal Dr. M. Kovář. Nápěvy
(s průvodem harmonia nebo klavíru) složil Jan
Ev. Zelinka. Vydání dvoje: pro hochy a pro dívky.
Cena každého vydání 60 hal.

Na dušičky. Hra pro děti v pěti je-
dnáních se zpěvem. Napsal
Alois Dostál. Cena 40 hal.

Štědrý den chudých a bohatých.

Vánoční hra pro děti ve třech jednáních. Napsal
Al. Dostál. Písně upravil a doprovodem opatřil
Jos. Suk, jubilejní řídící učitel. Cena 1 K.

Kaplička na Šumavě. Činohra se
zpěvy o 4
jednáních. Napsal J. Švec-Blanický. Cena 80 hal.

Vězeň na Křivoklátě. Historická
hra se
zpěvy ve čtyřech jednáních. Napsal Jos. Hais-
Týnecký. Hudbu složil Karel Kafka. Cena 1 K.
Zvláštní partitura k této hře 40 hal.

Mimo to vyšla u nás hra :

Protiklerikálové

aneb založení katolické besedy v Husově. Obrázek
ze života v jednom jednání. Napsal Jos. Flekáček.
Cena 30 h.

Objednávky vyřizuje :

Administr. družstva Vlast, Praha, Žitná ul. 570- II.

Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny české

od Tom. Jos. Jirouška,

Díl I. za 1 K. Díl II. za 2 K. (Praha-II., Žitná ulice
číslo pop. 570.)

Výkazy k očkování.

Arch pro větší obce 4 h,
půlarch pro menší obce . . 2 h.

Objednávky vyřizuje:

administrace družstva Vlast v Praze-II. 570.

Drobnosti:

Píseň práce. Hymna katolického československého dělnictva. — Na slova Vladimíra Šťastného složil J. C. Sychra. Cena 4 h.

Papežská hymna. Cena 1 h.

Modlitba za zachování sv. víry od bl. Klementa M. Hofbauera — česky a německy. Cena 1 h.

Vstupenky a) do schůzí důvěrných dle § 2. shrom. zákona, a b) do schůzí spolkových pro pozvané osoby, prodávají se: 100 kusů za 50 h, 1000 kusů za 4 K.

Jak lze znázorniti vývoj idey Messianské. Ukazuje Fr. Halbich. Cena 2 hal.

Katolický církevní rok a znázornění vlastností Božích, Trojice Boží a Církve sv. Nakreslil Frant. Halbich. Cena 2 hal.

Znázornění učení o svátosti pokání a znázornění obřadů mešních od Fr. Halbicha. Cena 2 hal.

Objednávky jen za hotové přijímá a vyřizuje

administrace družstva Vlast, Žitná ul. čís. 570-II.

Význam husitství pro vzdělanost v Čechách.

Díl I.: Kvašení duchů v Čechách.

Napsal

a v Historickém kroužku Vlasti přednesl

Th. Dr. Karel Lev Řehák.

3019

Cena 40 hal.

PRAHA 1908.

TISKEM A NÁKLADEM DRUŽSTVA VLAST V PRAZE.

Knihy a brožury,

které Dr. Karel Lev Řehák vydal nákladem družstva Vlast a Tiskové Ligy.

Miláček Páně. Ctitelům Nejsvětější Svátosti oltářní kytici tuto uvil Dr. Karel Lev Řehák. Cena brožirované 1 K 20 h, s červenou ořízkou 1 K 40 h, se zlatou ořízkou 1 K 60 h.

Skvostným dárkem na památku Svatého přijímání, břimování, nebo kanonické visitace může být P. Martina z Kochemu **Prostomilá knížka**, čili k modlitbě, rozjímání i životu dokonalému prostlinký návod pro každého. Přeložil se svolením nejdůst. k. a. konsistoře v Praze ze dne 30. ledna 1901 Th. Dr. L. Řehák, farář u sv. Ducha v Praze. Cena vázaného ex. II. vydání 1 K, se zlatou ořízkou 1 K 20 h.

Pastor Jan Amos Komenský, domnělý poslední „biskup“ českých bratří na líci i na ruby. Napsal a v Historickém kroužku Vlasti přednesl ThDr. Karel Lev Řehák. Cena 60 hal.

Sedlák Petr Chelčický. praotec „českých bratří“. Napsal a v historickém kroužku Vlasti přednesl ThDr. Karel Lev Řehák. Cena 24 hal.

„Reformátor“ Martin Luther jakožto záletník. Víry svatováclavské i myšlenky rakouské vyznavačům i odpůrcům dle

historických pramenů vypravuje Dr. Karel L. Řehák. — Cena 40 hal.

Martinu Lutherovi — šach! čili Odpověď na lutheránské vnadidlo pro katolíky, nadepsané: Přehled nejdůležitějších rozdílů mezi církví evangelickou a římsko-katolickou od „Preláta“ Dra K. Lechlera. Napsal Th Dr. Karel Lev Řehák. Cena 1 K 60 hal.

Či katolík, či lutherán? Napsal Dr. Karel L. Řehák. — Cena 16 hal.

Luteránství v Čechách až po bitvu na Bílé Hoře. V Historickém kroužku „Vlasti“ přednesl Dr. *Karel L. Řehák*. Cena 24 h.

Má protestantství přednost před katolictvím? Posuzuje a řečníkům na schůzích katolických doporučuje Th. Dr. *K. L. Řehák*. Cena 12 h.

Objednávky přijímá a vyřizuje
administr. družstva Vlast v Praze 570-II.

O lihovinách.

Sklenička kořalky. Dle ALBÁNA STOLZE volně přeložil a upravil kněz FR. PERŮTKA. Cena **14 h.**

O lihovinách. Napsal JAN BEČVAN. Cena **16 h.**

Proč piješ? Dle polského spisku faráře KAPLICE vzdělal JAN TAGLIAFERRO, farář v Borové. Cena **10 h.**

Objednávky — ale jen za hotové — přijímá a vyřizuje:
admin. družstva Vlast v Praze-II., Žitná ulice čp. 570.

Časopisy družstva Vlast:

Vlast, měsíčník vědecko-poučný, roč. XXIV.
Red. *Tomáš Škrdle*. Stojí ročně 10 K,
pro členy 8 K. Jednotlivé číslo stojí 1 K.

Vychovatel, čtrnáctidenník vychovatelský,
roč. XXIII. Redaktor *dr. Rudolf Horský*.
Cena 7 K.

Naše Listy, týdeník křesť. social., roč. XVII.
Redaktor *Tomáš J. Jiroušek*. Cena 6 K.
Číslo 14 h.

Sborník historického kroužku. Čtvrtletní
časopis historický. Redaktor Dr. Matěj
Kovář, Praha, Ferdinandova třída č. 6.
Ročník IX. Stojí ročně 5 K.

Hlasy Svatováclavské roč. VIII. vycházejí
redakcí *Vl. Hálka* šestkrát do roka
za roční předplatné 60 hal. Předplatitelé
5 ex. dostávají 6. zdarma. Jednotlivá
čísla stojí 10 h.

Vzdělávací četba katol. mládeže. Redaktor
Fr. H. Žundálek. R. VII. Cena 60 h ročně.
Jednotlivé číslo stojí 10 h. Vychází šest-
krát do roka. Na 5 ex. dává se šestý
zdarma.

∴ **Objednávky přijímá a vyřizuje** ∴
Administr. družstva Vlast v Praze 570-II.

Význam husitství pro vzdělanost v Čechách.

Napsal
a v Historickém kroužku Vlasti přednesl
Th. Dr. Karel Lev Řehák.

**DÍL DRUHÝ: Duchovní revoluce v Čechách,
způsobená M. Janem Husem.**

3020

Cena 80 hal.

V PRAZE 1908.

-- Tiskem a nákladem družstva Vlast v Praze. --

Knihy a časopisy družstva Vlast.

Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k nauce Valdenských, Jana Husa a Jana Viklifa. Napsal Dr. *Ant. Lenz*. Cena 3 K 20 h, pro členy družstva 2 K.

Jak píše prof. dr. Mašaryk o katolické vědě a víře. Podává *Filip Jan Konečný*. Cena 3 K, pro členy družstva 2 K.

Pojednání o vychování dítek, které pro Ladislava krále Uherského a Českého napsal Eneáš Silvius (Pius II.). Z lat. jazyka přel. J. Šauer z Augenburgu, c. k. šk. rada. 60 hal.

Z duševního bojiště. Literární statistické črty. Napsal *Fr. Vaněček*. Cena K 1·20.

Z dějin nepatrné české vesnice. Podává *V. Honejšek*. Díl I. Cena K 1·20. Díl II. 80 h.

O vědě a víře. Deset řečí konaných v sále Sv.-Václavské záložny v Praze. Cena 1 K 20 h., pro členy družstva 90 h.

Almanah na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. Almanah jest opatřen podobiznou sv. Otce, jest tištěn na pěkném papíře, ozdoben vkusnou obálkou a stojí 3 K, pro členy družstva 2 K.

Jaké byly počátky křesťanského socialismu v Čechách. Napsal *Václav Žižka*. (Otisk z „Vlasti“.) Cena 60 h, pro členy družstva 40 h. —

Obrana sv. Jana Nepomuckého. České intelligenci, zvláště historikům z povolání věnuje *František Štědrý*. Cena 50 hal.

Protiklerikálové aneb Založení katolické besedy v Husově. Napsal *Jan Hejný*. Obrázek ze života v jednom jednání. Otisk z „Vlasti.“ Cena 30 h.

Z dob našeho probuzení. Účast družstva Vlast v křesťansko-socialním hnutí českoslovanském. Cena 20 h.

Socialní otázka a církev katolická. Příspěvek k Encyklice sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce od *Fr. Vaněčka*. Prodává se po 10 h.

Hříchy socialních demokratů při řešení otázky dělnické v Rakousku. Napsal *T. J. Jiroušek*. Cena 10 h.

Červený doktor-mastičkář. Dle německého na naše poměry upravil *L. † 45*. Cena 10 h.

Nový pláč koruny České, aneb zrada socialních demokratů na státním právu národa Českého. Napsal *T. J. Jiroušek*. Cena 10 h.

Sabinismus, barákovství, pokrokářství a „národní“ dělnictvo. Napsal *T. J. Jiroušek*. Cena 10 h.

Česká Panama. Několik drobných obrázků o hmotném a mravním úpadku národa českého. Napsal *Rud. Vrba*. Cena 12 h.

Naše chudoba. Napsal *R. Vrba*. Cena 12 h.

Jak lze znázorniti vývoj idey Messianské. Ukazuje *Fr. Halbich*, katecheta. Cena 2 h.

Upřímné slovo křesťanským dívkám. Sestavil *Karel Vrátný*. 3. vydání. Cena 6 h.

Průvodní list křesťanův, platný až do smrti.

Od *Albána Stolze*. Přeložil Karel Vrátný. Cena 4 h.

Praktický spolkový rádce. Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy, jednatele, řečníky, organisatory, agitatory a vůbec pro každého člena spolků českoslov. Sestavil *T. J. Jiroušek*. Cena 50 hal.

Průvodce Prahou a jejími církevními a dějepisnými památkami. — Pomocí prof. Jos. Vávry sestavil *J. Flekáček*. Cena 50 hal. Tento díl popisuje památky Hradčan a Malé Strany.

Desatero sociální demokracie. Rozebírá Dr. *Rud. Horský*. III. Pomni, abys den sváteční zničil. Cena 8 h.

Dr. Aug. Smetana, kněz-odpadlík. Dle vlastních spisů jeho napsal Dr. *Václav Kyjovský*. Dena 12 h.

Na dušičky. Hra pro děti v pěti jednáních se zpěvy. Cena 40 h. Napsal *Al. Dostál*.

Pryč se zpovědí!? Od Dra *Aug. Eggera*, biskupa Svato-havelského. Přeložil *Fr. Rymnický*. Cena 16 h.

O nuceném sňatku civilním a rozlučitelosti manželství. Řeč Dra *Jul. Nejedlého* (otisk z „Našich Listů“) s poznámkami úvodními a dodatkem. Cena 12 hal.

Objednávky přijímá a vyřizuje
administrace družstva Vlast v Praze 570-II.

Význam husitství pro vzdělanost v Čechách.

Napsal

a v Historickém kroužku Vlasti přednesl

Zh. Dr. Karel Lev Řehák.

DÍL TŘETÍ: Ovoce duchovní revoluce
v Čechách, roznícené M. Janem Husem až po
církevní sněm v Basileji.

3021

Cena K 1.20.

V PRAZE 1908.

-- Tiskem a nákladem družstva Vlast v Praze. --

Brožury družstva Vlast.

Sedlák Petr Chelčický, praotec „českých bratří“. Napsal a v historickém kroužku Vlasti přednesl ThDr. Karel Lev Řehák. Cena 24 hal.

Praktický informátor k říšským volbám v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Sestavil a zpracoval T. J. Jiroušek, red. „Našich Listů“. Cena 60 hal.

Význam husitství pro vzdělanost v Čechách. Napsal Dr. Karel Lev Řehák. Díl první: Kvašení duchů v Čechách před mistrem Janem Husem. Cena 40 hal. Díl druhý: Duchovní revoluce v Čechách, způsobená M. Janem Husem. Cena 80 hal. Díl třetí: Ovoce duchovní revoluce v Čechách, roznícené M. Janem Husem až po církevní sněm v Basileji. Cena K 1.20.

Hřbitovy

po stránce hygienické a nemoci infekční.

Napsal TOMÁŠ PÍCHA.

Cena 1 K

Objednávky přijímá a vyřizuje

administrace družstva Vlast v Praze-II., 570:

Bibliotéka dramatických prací pro je-
viště katolických spolků a jednot.

Pořádá Tom. Škrdle. Nákladem družstva
Vlast.

Uvítání Ježíška. Vánoční činohra se
zpěvy o dvou dějích
a s dohrou. Veršem napsal Dr. M. Kovář. Nápěvy
(s průvodem harmonia nebo klavíru) složil Jan
Ev. Zelinka Vydání dvoje: pro hochy a pro dívky.
Cena každého vydání 60 hal.

Na dušičky. Hra pro dívky v pěti je-
dnáních se zpěvem. Napsal
Alois Dostál, Cena 40 hal.

Štědrý den chudých a bohatých.

Vánoční hra pro dívky ve třech jednáních. Napsal
Al. Dostál. Písně upravil a doprovodem opatřil
Jos. Suk, jubilejní řídící učitel. Cena 1 K.

Kaplička na Šumavě. Činohra se
zpěvy o 4
jednáních. Napsal J. Švec-Blanický. Cena 80 hal.

Vězeň na Křivoklátě. Historická
hra se
zpěvy ve čtyřech jednáních. Napsal Jos. Hais-
Týnecký. Hudbu složil Karel Kafka. Cena 1 K.
Zvláštní partitura k této hře 40 hal.

Mimo to vyšla u nás hra :

Protiklerikálové

aneb založení katolické besedy v Husově. Obrázek
ze života v jednom jednání. Napsal Jos. Fleckáček.
Cena 30 h.

Objednávky vyřizuje :

Administr. družstva Vlast, Praha, Žitná ul. 570- II.

Dějiny sociálního hnutí v zemích koruny české

od Tom. Jos. Jirouška.

Díl I. za 1 K. Díl II. za 2 K. (Praha-II., Žitná ulice
číslo pop. 570.)

Výkazy k očkování.

Arch pro větší obce . . . 4 h,
půlarch pro menší obce . . 2 h.

Objednávky vyřizuje:

administrace družstva Vlast v Praze-II. 570.

Drobnosti:

Píseň práce. Hymna katolického československého dělnictva. — Na slova Vladimíra Šťastného složil J. C. Sychra. Cena 4 h.

Papežská hymna. Cena 1 h.

Modlitba za zachování sv. víry od bl. Klementa M. Hofbauera — česky a německy. Cena 1 h.

Vstupenky a) do schůzí důvěrných dle § 2. shrom. zákona, a b) do schůzí spolkových pro pozvané osoby, prodávají se: 100 kusů za 50 h, 1000 kusů za 4 K.

Jak lze znázorniti vývoj idey Messianské. Ukazuje Fr. Halbich. Cena 2 hal.

Katolický církevní rok a znázornění vlastností Božích, Trojice Boží a Církve sv. Nakreslil Frant. Halbich. Cena 2 hal.

Znázornění učení o svátosti pokání a znázornění obřadů mešních od Fr. Halbicha. Cena 2 hal.

Objednávky jen za hotové přijímá a vyřizuje

administrace družstva Vlast, Žitná ul. čís. 570-II.